Landelijke Kwaliteitsmonitor Kinderopvang

Kwaliteit van de Nederlandse kinderopvang

De kinderdagopvang, peuteropvang en buitenschoolse opvang in beeld

Gecombineerde metingen 2017-2025

Bodine Romijn

Pauline Slot

IJsbrand Jepma

Paulien Muller

Merel Breedeveld

Vaso Tiliopoulou

Paul Leseman

LKK, Juni 2026

Universiteit Utrecht

SARDES

Landelijke Kwaliteitsmonitor Kinderopvang

Kwaliteit van de Nederlandse kinderopvang

De kinderdagopvang, peuteropvang, buitenschoolse opvang in beeld

Analyses op basis van de gecombineerde gegevens metingen 2017-2025

Voorwoord

Voor de zevende keer presenteert het consortium van de Universiteit Utrecht en Sardes haar bevindingen over de kwaliteit van de kinderopvang in Nederland. Met de Landelijke Kwaliteitsmonitor Kinderopvang (LKK) meet het consortium vanaf 2017 de kwaliteit in de vier typen kinderopvang in Nederland: kinderdagopvang, peuteropvang, buitenschoolse opvang en gastouderopvang.

Zonder de welwillende medewerking van vele kinderopvangorganisaties en -medewerkers was de uitvoering van de LKK 2025 onmogelijk geweest. Daarom willen wij allereerst grote dank uitspreken aan alle pedagogisch professionals en gastouders die de observatoren gastvrij hebben ontvangen en aan alle leidinggevenden van kinderopvangorganisaties en medewerkers van gastouderbureaus die dit mede mogelijk hebben gemaakt.

Daarnaast zijn wij blij met de grote flexibiliteit en inzet waarmee het observatorenteam door het hele land in totaal 131 locatiebezoeken heeft afgelegd en beeldmateriaal heeft gecodeerd. Wij bedanken – in alfabetische volgorde – onze kundige observatoren: Ayla Bakker, Elise Barendregt, Lidia Bonestroo, Koen Boudens, Nicolien Dam, Kirsten van den Dool, Silke Hobma, Bram van Keep, Xanne Muller, Loïse Plomp, Floor Spitters, Ece Tarsuslugil, Elja Timmer, Lotte Werner, Joni Wijnen, Paola Rijs Zamorano, Leanne van der Zeijden. De observatoren werden achter de schermen ondersteund door het capabele matchmakersteam: Lotte Baten, Lidia Bonestroo en Lotte Werner. We zijn blij met de doortastendheid en volharding waarmee zij 131 locaties hebben overtuigd van nut en noodzaak om mee te doen aan de LKK 2025.

Binnen de Universiteit Utrecht hebben Merel Breedeveld en Vaso Tiliopoulou een belangrijke rol gespeeld bij de totstandkoming van de LKK 2025, in termen van toezien op de kwaliteit van de verzamelde data en de begeleiding van observatoren in het veld. Binnen Sardes coördineerde Tanja Tahalele het veldwerk in alle opzichten, zoals het aansturen van het matchmakersteam, de afstemming met het observatorenteam, het beheren van het informatieverwerkingssysteem en de nieuwskanalen. Samen met Patricia Bansie was zij tevens verantwoordelijk voor het blurren van het filmmateriaal. Dank ook aan het Kohnstamm Instituut en het NCKO voor de flexibele samenwerking bij het coderen van de video-opnamen die in het kader van de LKK zijn gemaakt.

Op verzoek van het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid is een klankbordgroep ingericht die structureel meedenkt met het LKK-team. Ook dit jaar weer hebben de leden van de klankbordgroep op constructieve wijze bijgedragen aan het duiden van de LKK-resultaten, het doorspreken van enkele opvallende bevindingen en het formuleren van speerpunten voor verder onderzoek. In de klankbordgroep zijn de volgende organisaties vertegenwoordigd: Brancheorganisatie Kinderopvang, Branchevereniging Maatschappelijke Kinderopvang, Sociaal Werk Nederland, BOinK, Voor Werkende Ouders, GGD GHOR Nederland, Onderwijsinspectie, VNG, NJi, Expertisecentrum Kinderopvang, Universiteit Leiden, PPINK, Nysa, BVOK en KNGO.

Tot slot bedanken we onze opdrachtgevers vanuit het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid voor de prettige samenwerking.

Pauline Slot, Bodine Romijn & Paul Leseman (Universiteit Utrecht)
IJsbrand Jepma & Paulien Muller (Sardes)

Inhoud

Voorwoord 5
Samenvatting 8
Proceskwaliteit 8
Omgevingskwaliteit 9
Activiteitenaanbod en pedagogisch klimaat 10
Verklarende analyses centrumopvang 11
Kindmetingen 12
Conclusies 13

1. Inleiding 14
1.1 Landelijke Kwaliteitsmonitor Kinderopvang (LKK) 14
1.2 Leeswijzer 15

2. Kwaliteit in de kinderdagopvang 16
2.1 Observaties 18
2.1.1 Observaties met de CLASS 18
2.1.1.1 Kwaliteit voor baby's: observaties met de CLASS Infant 19
2.1.1.2 Kwaliteit voor peuters: observaties met de CLASS Toddler 20
2.1.1.3 Horizontale versus verticale groepen 21
2.1.2 Observaties met de NCKO-interactieschalen 23
2.1.3 Observaties met de omgevingsschaal 25
2.1.3.1 Horizontale versus verticale groepen 28
2.2 Vragenlijstgegevens 28
2.2.1 Structurele kwaliteit en groepssamenstelling 28
2.2.2 Pedagogisch beleid en pedagogisch klimaat 30
2.2.3 Activiteitenaanbod 31

3. Kwaliteit in de peuteropvang 32
3.1 Observaties 34
3.1.1 Observaties met de CLASS 34
3.1.2 Observaties met de NCKO-interactieschalen 36
3.1.3 Observaties met de omgevingsschaal 38
3.2 Vragenlijstgegevens 41
3.2.1 Structurele kwaliteit en groepssamenstelling 41
3.2.2 Pedagogisch beleid en pedagogisch klimaat 43
3.2.3 Activiteitenaanbod 44

4. Kwaliteit in de buitenschoolse opvang 45
4.1 Observaties 46
4.1.1 Observaties met de CLASS 46
4.1.2 Observaties met de NKCO-interactieschalen 48
4.1.3 Observaties met de omgevingsschaal 50
4.2 Vragenlijstgegevens 53
4.2.1 Structurele kwaliteit en groepssamenstelling 53
4.2.2 Pedagogisch beleid en pedagogisch klimaat 55
4.2.3 Activiteitenaanbod 56

5. Verklarende analyses 58
5.1 Verklarende analyses 62
5.2 Voorspellers van kwaliteit in de kinderdagopvang 63
5.2.1 Horizontale babygroepen 63
5.2.2 Horizontale peutergroepen 64

5.2.3 Verticale groepen ... 65
5.3 Voorspellers van kwaliteit in de peuteropvang ... 67
5.4 Voorspellers van kwaliteit in de buitenschoolse opvang ... 68
6. Kindmetingen ... 70
6.1 Individuele interacties van kinderen ... 72
6.1.1 Individuele interacties - verschillen tussen activiteiten ... 73
6.1.2 Individuele interacties - trends over tijd ... 74
6.2 Speel/werkhouding en gedrag ... 76
6.2.1 Speel/werkhouding en gedrag - verschillen tussen activiteiten ... 76
6.2.2 Speel/werkhouding en gedag - trends over tijd ... 77
6.3 Welbevinden ... 78
6.3.1 Welbevinden - verschillen tussen activiteiten ... 79
6.3.2 Welbevinden - trends over tijd ... 79
7. Onderzoeksopzet ... 81
7.1 Steekproef ... 81
7.1.1 Procedure steekproeftrekkingen ... 82
7.1.2 Steekproeftrekking 2025 ... 83
7.2 Respons en non-respons ... 83
7.2.1 Representativiteit LKK ... 87
7.3 Werving en toestemmingsprocedure ... 88
7.4 Meetinstrumenten ... 90
7.4.1 Observatie-instrumenten ... 90
7.4.1.1 CLASS raamwerk ... 91
7.4.1.2 NCKO-interactieschalen ... 95
7.4.1.3 Omgevingsschalen ... 96
7.4.2 Vragenlijsten pedagogisch professionals en gastouders ... 99
7.5 Procedures ... 106
Referenties ... 108
Bijlage A – Kinderdagopvang ... 110
Bijlage B – Peuteropvang ... 115
Bijlage C – Buitenschoolse opvang ... 118
Bijlage D – Kindmetingen ... 121
Bijlage E – Onderzoeksopzet ... 125
Colofon ... 126

Samenvatting

De Universiteit Utrecht en Sardes brengen van 2017-2025 jaarlijks de kwaliteit van de Nederlandse kinderopvang in kaart onder de naam *Landelijke Kwaliteitsmonitor Kinderopvang* (LKK). In dit rapport worden de deelresultaten van de meting van 2025 gepresenteerd voor **de kwaliteit van de kinderdagopvang, peuteropvang en buitenschoolse opvang.** De resultaten van de gastouderopvang worden in een aparte rapportage opgeleverd[1].

Er zijn in 2025 in totaal **131 kinderopvanglocaties** bezocht (waarvan 34 kinderdagopvanglocaties, 31 peuteropvanglocaties, 33 buitenschoolse opvanglocaties en 33 gastouders). De respons in de centrumopvang is goed, net als eerdere jaren. **De conclusies over de ontwikkeling van de kinderopvangkwaliteit** zijn gebaseerd op ruim **5700 live observatiecycli** en **4300 kwaliteitsbeoordelingen vanaf video-opnames** afkomstig van meer dan **1000 verschillende locaties**.

Proceskwaliteit

De **kwaliteit van de interacties** bestaat uit de emotionele en educatieve proceskwaliteit. Emotionele proceskwaliteit gaat over de wijze waarop pedagogisch professionals kindvolgend en responsief zijn in hun interacties, een positieve sfeer creëren in de groep en daarbinnen een duidelijke structuur bieden en grenzen stellen zodat kinderen hun autonomie kunnen ontwikkelen. **De emotionele proceskwaliteit is in 2025 in alle drie de opvangsoorten goed, ook in internationaal perspectief.** De spreiding is relatief klein. Sinds 2017 is er sprake van **een licht stijgende trend**. Echter, voor de **peuters is een afbuiging in kwaliteit** zichtbaar in de afgelopen twee à drie jaar. Dit betreft zowel de peuters in de peuteropvang als in de horizontale peutergroepen in de kinderdagopvang. De verschillen tussen de opeenvolgende jaren zijn soms klein waardoor een dalende trend pas na een paar metingen zichtbaar wordt, zoals nu met de meting van 2025 erbij.

De educatieve proceskwaliteit omvat de ondersteuning van de brede ontwikkeling van kinderen. Het stimuleren van spel en exploratie, het bieden van een rijk taalaanbod en het geven van ondersteunende feedback bevordert de cognitieve en taalontwikkeling van kinderen. De gemiddelde **educatieve proceskwaliteit is in alle opvangtypen lager dan de emotionele proceskwaliteit**. Gemiddeld genomen valt de **educatieve proceskwaliteit in de middenrange**, wat vanuit **internationaal perspectief relatief hoog** is. Er zijn grotere verschillen in de educatieve kwaliteit binnen en tussen opvangsoorten, met zowel uitschieters naar boven als naar beneden. In de kinderdagopvang en peuteropvang is de educatieve kwaliteit hoger dan in de buitenschoolse opvang. De educatieve kwaliteit is sinds 2017 **gestegen**. Vooral in de kinderdagopvang is de educatieve kwaliteit sindsdien sterk verbeterd. Echter, een **afbuiging in kwaliteit** in de laatste jaren is ook op dit vlak zichtbaar voor de **peuters** in de kinderdagopvang en peuteropvang en zelfs nog iets sterker dan de afbuiging in emotionele proceskwaliteit. Voor de **buitenschoolse opvang** is de educatieve proceskwaliteit redelijk **stabiel** de laatste jaren.

[1] Slot et al. (2026)

De kinderopvang is een unieke context waar kinderen in een groep worden opgevangen en waar kinderen kunnen leren hoe zij onderdeel zijn van een groep. Daarom is de aandacht voor groepssocialisatie in kaart gebracht. Dit is de mate waarin pedagogisch professionals sensitief zijn naar de **groep als geheel** en momenten benutten om de **groepsverbondenheid** en **gezamenlijkheid** te versterken. Dit is aanvullend op de emotionele en educatieve proceskwaliteit waarbij individuele kinderen meer centraal staan. **In alle opvangsoorten wordt er gemiddeld laag gescoord op groepssocialisatie**. Maar de verschillen zijn groot, zowel tussen locaties als gedurende de dag. Vooral tijdens gerichte (creatieve en educatieve) activiteiten is er meer aandacht voor de hele groep en de interacties tussen kinderen. Er is nog geen internationaal vergelijkingsmateriaal en er zijn nog geen benchmarks voor deze schaal. Maar de resultaten laten, net als andere observatie- en vragenlijstgegevens zien **dat pedagogisch professionals het moeilijk vinden om de interacties tussen kinderen onderling goed te begeleiden**. In de kinderdagopvang en peuteropvang laat de kwaliteit van het begeleiden van interacties tussen kinderen een **dalende trend** zien. Dit geldt in iets mindere mate voor de buitenschoolse opvang, waar de daling over de jaren minder sterk is en in de laatste metingen enigszins lijkt te stabiliseren.

Omgevingskwaliteit

De omgevingskwaliteit verwijst naar verschillende kwaliteitsaspecten, zoals de inrichting van de ruimte, beschikbaarheid en toegankelijkheid van materiaal, structuur van het programma en omgang met ouders. De observatie-instrumenten zijn vanuit hetzelfde raamwerk ontwikkeld maar specifiek afgestemd op de eigenheid van de verschillende opvangsoorten. De **omgevingskwaliteit is voor alle drie de opvangsoorten gemiddeld op orde** met zowel onderdelen die goed (zoals de ruimte en meubilering) als voldoende (bijvoorbeeld beschikbaar materiaal) zijn. Trends over tijd laten een duidelijke **dip in kwaliteit zien rond de coronaperiode**. Deze dip geldt voor alle aspecten, maar was het sterkst voor het contact met ouders en de kwaliteit van het dagprogramma. Inmiddels geldt dat de **kwaliteit op vrijwel alle onderdelen is hersteld**.

Echter, sinds twee jaar daalt de kwaliteit van het **contact met ouders** weer tijdens de **breng- en haalmomenten**, na het eerdere herstel**.** Dit geldt met name voor de peuteropvang en in mindere mate voor de kinderdagopvang. In de meting van 2025 scoort meer dan een kwart van de deelnemende locaties in de peuteropvang onvoldoende op dit punt. Recent Utrechts onderzoek[2] in de peuteropvang en in kleuterklassen laat vergelijkbare uitkomsten zien. Er lijkt een trend gaande in het veld waarbij locaties er vaker voor kiezen om ouders buiten de groep te houden. Locaties kunnen hier verschillende overwegingen voor hebben, al dan niet gevoed door de ervaringen tijdens de coronaperiode. Tezamen met de informatie uit de vragenlijsten, waaruit blijkt dat er sinds de coronaperiode een **dalende trend** zichtbaar is in de manier waarop en mate waarin er **contact met ouders** wordt onderhouden, roept dat de vraag op of er momenteel voldoende aandacht is voor het opbouwen en onderhouden van de relatie met ouders. Er blijkt namelijk ook minder aandacht voor andersoortige vormen van oudercontact, zoals het voeren van 10-minutengesprekjes over de ontwikkeling van kinderen, ouders informeren over het (pedagogisch) beleid, organiseren van thema-avonden over opvoedingsvraagstukken (zoals schermgebruik) en sociale activiteiten. De afwezigheid van

[2] Romijn, Oudega et al. (2025)

deze andersoortige vormen van oudercontact is met name in de buitenschoolse opvang zichtbaar.

Activiteitenaanbod en pedagogisch klimaat

Pedagogisch professionals hebben gerapporteerd over het activiteitenaanbod. Er is gevraagd naar een grote verscheidenheid aan activiteiten en de frequentie waarin ze voorkomen. De activiteiten zijn aangepast aan de leeftijd en context van de betreffende opvangsoort. Er zijn **grote verschillen in aanbod tussen de verschillende activiteitencategorieën, opvangsoorten en opvanglocaties**. Gemiddeld komen samenspel en activiteiten rondom exploratie en motorische ontwikkeling het vaakst voor in alle opvangtypen. Ook talige activiteiten (zoals voorlezen) komen regelmatig voor, gevolgd door creatieve en musische activiteiten, en buitenspel en uitstapjes. Er is minder aandacht voor ontluikende gecijferdheid (zoals bordspelletjes) en wetenschap en techniek (zoals slijm maken). Activiteiten rondom burgerschapsvorming (zoals praten over overeenkomsten en verschillen tussen mensen) komen ook niet veel voor. In de buitenschoolse opvang is het aanbod het minst frequent (met uitzondering van de buitenactiviteiten en uitstapjes), wat deels te verklaren valt doordat de buitenschoolse opvang minder uren open is. Trends over tijd laten een verschillend beeld zien voor de opvangsoorten. In de kinderdagopvang is het aanbod over de jaren heen vrij stabiel. Voor de peuteropvang is er ook een stabiele trend, maar zijn er de afgelopen jaren meer steekproeffluctuaties zichtbaar. **In de buitenschoolse opvang is er echter sprake van een verschraling van het activiteitenaanbod over tijd, al is het beeld rondom het activiteitenaanbod wat gestabiliseerd sinds de vorige meting.** Professionals in de buitenschoolse opvang rapporteren iets meer aanbod dan in 2024, maar er blijft een duidelijke dalende trend zichtbaar vanaf 2017.

Andere aspecten, zoals de aandacht voor **kinderparticipatie en opendeurenbeleid, zijn redelijk gelijk gebleven over de tijd**, maar verschillen wel tussen de opvangsoorten. Zo is de mate waarin kinderen inbreng hebben bij de vormgeving van het dagprogramma en beleid (kinderparticipatie) het grootst bij de buitenschoolse opvang. Ook opendeurenbeleid komt hier vaker voor. Voor de **peuteropvang blijkt tenslotte dat er een dalende trend is in de groepsstabiliteit** gedurende de dag, hoewel deze gemiddeld genomen nog steeds stabiel te noemen is. Groepsstabiliteit verwijst hier naar de mate waarin de groep kinderen stabiel blijft voor de kinderen, of dat groepen gedurende de dag splitsen, samenvoegen (bijvoorbeeld aan het begin of eind van de dag) of dat de samenstelling kinderen wisselt door ouders die van opvangdagen ruilen. Mogelijk reflecteert de dalende trend op dit vlak personele problemen waardoor locaties andere keuzes maken om de roosters rond te krijgen.

Pedagogisch professionals zijn **over het algemeen tevreden** over hun werk, al zijn er **over tijd wel stijgingen en dalingen in werkbeleving en werkstress** zichtbaar. De patronen verschillen voor de opvangsoorten. Voor de kinderdagopvang is de laatste jaren de werkstress licht dalend (na eerdere stijgingen) en de positieve werkbeleving is stabiel. In de peuteropvang is de positieve werkbeleving in de laatste paar jaar juist licht afgenomen, maar is er weinig verandering in de ervaren werkstress. In de buitenschoolse opvang was een duidelijke stijging in werkstress zichtbaar sinds 2017 en een neerwaartse trend in positieve werkbeleving na de coronaperiode. Zowel de werkstress als de werkbeleving lijken inmiddels te stabiliseren.

Tot slot zijn de **groepsgrootte, beroepskracht-kind ratio, het opleidingsniveau en de werkervaring grotendeels stabiel gebleven**. De opvang van het aantal **kinderen met aanvullende zorg- of ondersteuningsbehoeften** laat **verschillende patronen** zien voor de opvangsoorten. In de kinderdagopvang zijn er grotere verschillen tussen de steekproeven in de verschillende meetjaren, wat er op kan wijzen dat er grote variatie in het veld is in de mate waarin kinderen met aanvullende zorgbehoeften worden opgevangen. In de buitenschoolse opvang is het beeld wat stabieler. In de **peuteropvang rapporteren professionals vanaf 2017 een toename in het aandeel kinderen met zorgbehoeften**, met name op het gebied van extra taalondersteuning. Omdat het een subjectieve beleving van professionals betreft is het lastig om vast te stellen of er daadwerkelijk meer kinderen met aanvullende zorgbehoeften worden opgevangen of dat er een stijging is in de mate waarin professionals gedrag als zorgelijk ervaren.

Verklarende analyses centrumopvang

Om meer duiding te geven aan de gevonden **verschillen in kwaliteit binnen opvangsoorten**, zijn verklarende analyses uitgevoerd. Er zijn voorspellers meegenomen op het niveau van de professional (zoals werkervaring, opleiding, professionalisering en werkbeleving), de groep (samenstelling van de kinderen naar leeftijd en zorgbehoeften, beroepskracht-kind ratio en groepsgrootte, en pedagogisch beleid) en tot slot van de organisatie (profilering en netwerksamenwerking). De analyses zijn apart uitgevoerd voor de verschillende opvangsoorten en in de kinderdagopvang is ook onderscheid gemaakt tussen horizontale babygroepen, horizontale peutergroepen en verticale groepen.

Voor de **kinderdagopvang** valt allereerst op dat er in de **horizontale groepen meer voorspellers zijn die positief bijdragen**, terwijl er in de **verticale groepen juist meer negatieve voorspellers** blijken (en dus een risico vormen voor kwaliteit). Er zijn een aantal consistente voorspellers voor de verschillende type groepen. Zo blijkt de emotionele en educatieve kwaliteit evenals de kwaliteit van het activiteitenaanbod hoger in groepen waar pedagogisch professionals meer uren werken per week. Wanneer zij meer uren werken, kan er doorgaans meer personele stabiliteit worden geboden en leren de professionals de kinderen beter kennen waardoor er beter kan worden afgestemd op hun behoeften. Verder blijkt de leeftijdssamenstelling binnen de groep belangrijk te zijn, vooral meer **homogeniteit** (kleinere leeftijdsrange binnen de groep) zorgt voor **een hogere kwaliteit** (zowel voor baby's als voor peuters). Ook andere kenmerken van de groep spelen een grote rol. **Naarmate het aandeel kinderen met zorgbehoeften toeneemt, zet dit de kwaliteit onder druk**. In de horizontale groepen lijken er andere, **positieve kenmerken die als buffer fungeren**, zoals meer werkervaring of meer aandacht voor professionalisering. Voor de verticale groepen lijkt het erop dat er vooral stressoren zijn die de kwaliteit onder druk zetten met relatief minder compensatiemechanismen. Naast de genoemde stressoren op groepsniveau bleek in verticale groepen dat een lagere competentiebeleving van professionals ook negatief samenhangt met kwaliteit. Met het oog op het behouden of verbeteren van de kwaliteit zouden **een of meer van deze stressoren verlicht** moeten worden.

In de **peuteropvang** komen verklarende factoren deels overeen met de bevindingen voor de kinderdagopvang. Op groepen waar professionals **meer uren werken** per week werken en een **vast contract** hebben, wordt een **hogere educatieve kwaliteit** geboden en is meer aandacht voor **groepssocialisatie**. Ook groepskenmerken blijken belangrijk voor kwaliteit. Net

als in de kinderdagopvang hangt een **hogere beroepskracht-kind ratio (meer kinderen per professional) negatief samen met emotionele kwaliteit**. Een ander kenmerk dat specifiek in de peuteropvang belangrijk lijkt te zijn voor de kwaliteit, is het contact met ouders. Wanneer locaties **meer contact hebben met ouders**, bijvoorbeeld om uit te wisselen hoe het met het kind gaat, om ouders te betrekken bij het organisatiebeleid en activiteiten in de groep of om ouders te ondersteunen in de opvoeding, **gaat dit gepaard met een hogere kwaliteit op alle aspecten**. Dus er is een hogere emotionele kwaliteit, meer ondersteuning van de brede ontwikkeling van kinderen in interacties en activiteitenaanbod, en meer aandacht voor groepssocialisatie wanneer professionals vaker en op verschillende manieren contact hebben met ouders en op die manier een partnerschap kunnen vormen in de ontwikkeling en opvoeding van kinderen. **Tegelijk zien we in de trends over tijd dat juist het contact met ouders onder druk staat en afneemt**.

In de **buitenschoolse opvang** zijn de gevonden patronen veelal anders dan in de kinderdagopvang en peuteropvang. De kwaliteit van de materialen en het activiteitenaanbod heeft de meeste verklaarde variantie met in totaal vier relevante voorspellers. De **kwaliteit van het activiteitenaanbod is hoger** wanneer de **groepen gemiddeld groter zijn** en wanneer er **meerdere groepen op een locatie** zijn. Mogelijk is een bepaalde schaalgrootte (financieel) noodzakelijk om de groepen in te richten met voldoende, verschillende soorten materialen gekoppeld aan een rijker aanbod van activiteiten. Op deze locaties is er ook **meer aandacht voor kinderparticipatie** (kinderen betrekken bij het bedenken en realiseren van het aanbod) en **de groepen zijn homogener wat betreft leeftijd** van de kinderen waardoor het mogelijk makkelijker is om het aanbod hierop toe te spitsen. Verder blijkt er in **grotere groepen meer aandacht voor groepssocialisatie** en is de **emotionele kwaliteit hoger** in groepen waarbij meer gebruik wordt gemaakt van een **opendeurenbeleid**. Het samenwerken met meerdere partijen in het **(lokale) netwerk speelt eveneens een positieve rol** in de emotionele kwaliteit. Voor de buitenschoolse opvang kunnen deze samenwerkingsrelaties vruchtbaar zijn omdat ze gebruik kunnen maken van de expertise van deze partijen in het vormgeven van hun eigen aanbod.

Kindmetingen

Aan de hand van video-opnames is de **individuele kwaliteit** die kinderen ervaren in kaart gebracht. Er is gekeken naar de **interacties** die individuele kinderen hebben met professionals en leeftijdsgenoten, naar de mate waarin ze **betrokkenheid** laten zien in activiteiten (speel/werkhouding) en gewenst **gedrag** vertonen, en tot slot naar hun mate van **welbevinden**. We hebben gekeken naar verschillen tussen kinderen, verschillen tussen opvangsoorten, verschillen naar type activiteiten en de trends over tijd.

De mate van **positieve interacties** die individuele kinderen hebben met de **pedagogisch professionals** is voor alle drie de opvangtypen vergelijkbaar en ligt in de **middenrange** volgens de benchmarks van het instrument, maar met grote verschillen tussen groepen. Dit betekent dat zij gemiddeld ‘soms’ interacties hebben met professionals. Verder zijn er in de buitenschoolse opvang gemiddeld net zo veel interacties met leeftijdsgenoten als met professionals. Jongere kinderen in de kinderdagopvang en peuteropvang hebben juist meer interacties met professionals dan met leeftijdsgenoten. Waarschijnlijk speelt de jongere leeftijd van de kinderen hierin een rol. Een vergelijking van verschillende typen activiteiten (zoals eet- en drinkmomenten, spel of creatieve activiteiten) laat voor alle drie de

opvangsoorten een vergelijkbaar patroon zien. **Kinderen hebben vaker positieve interacties met leeftijdsgenoten tijdens spel.** In de buitenschoolse opvang zijn de interacties met professionals juist lager tijdens spel. Dit kan erop duiden dat professionals tijdens spelmomenten oudere kinderen vaker vrij (met elkaar) laten spelen en juist tijdens meer gerichte activiteiten de interactie met kinderen aangaan. Over tijd is de kwaliteit van de interacties met professionals iets gestegen in de kinderdagopvang en de buitenschoolse opvang, maar niet in de peuteropvang. De kwaliteit van de interacties tussen kinderen onderling fluctueerde de afgelopen jaren en laat geen consistent patroon zien.

De mate waarin kinderen betrokken zijn bij spel en activiteiten en de mate waarin zij zelfstandig zijn hierin, tezamen aangeduid als **speel/werkhouding**, is gemiddeld van **middelmatige kwaliteit** volgens de benchmarks van het instrument. Er zijn geen verschillen tussen de opvangsoorten. Het **gedrag in de groep**, wat verwijst naar de zelfregulatie van kinderen en de afwezigheid van conflicten **is hoog**. Verder hadden kinderen gemiddeld een hogere mate van betrokkenheid tijdens creatieve activiteiten. Er zijn slechts kleine verschillen over tijd.

Het **individuele welbevinden** is gemiddeld genomen **voldoende tot goed**, volgens de benchmarks van het instrument. Kinderen laten weinig negatieve emoties zien, maar zijn ook niet uitgesproken positief in hun expressie. Ze lijken zich wel op hun gemak te voelen in de sociale en fysiek-ruimtelijke context. Kinderen zoeken contact met anderen en bewegen zich vrij door de groepsruimte en maken gebruik van de aanwezige materialen. **Er blijken geen grote verschillen tussen opvangsoorten of type activiteiten, maar wel grote verschillen tussen kinderen**. De spreiding op observatieniveau laat zien dat er kinderen zijn met een heel hoog en heel laag welbevinden. Het gemiddelde welbevinden is stabiel gebleven in de afgelopen jaren.

Conclusies

De huidige rapportage is een afsluiting van een periode van negen jaar LKK waarbij is ingezoomd op verschillende aspecten van kwaliteit en is stilgestaan bij verschillen tussen opvangsoorten en over tijd. Hoewel er over het algemeen sprake is van een stijgende kwaliteitstrend gedurende de LKK, zijn er recent ook signalen van een dalende kwaliteit. Dit betreft met name de proceskwaliteit (emotioneel en educatief) voor peuters. Ook het contact met ouders tijdens het brengen en halen en andere manieren om ouders te betrekken lijkt af te nemen. Terwijl het contact met ouders in de peuteropvang juist positief gerelateerd was aan alle kwaliteitsaspecten. Dat vraagt om meer aandacht vanuit de sector over de manier waarop de samenwerking met ouders – die cruciaal is voor een goede ontwikkeling van kinderen – wordt vormgegeven en verder verstevigd kan worden in het kader van een partnerschap in de opvoeding.

1. Inleiding

1.1 Landelijke Kwaliteitsmonitor Kinderopvang (LKK)

De Landelijke Kwaliteitsmonitor Kinderopvang (LKK) is een langlopend onderzoek uitgevoerd door een consortium van de Universiteit van Utrecht en Sardes. Het onderzoek wordt uitgevoerd in opdracht van het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid en heeft als doel om de kwaliteit van de Nederlandse kinderopvang jaarlijks te monitoren. Dit rapport bevat de bevindingen van de gecombineerde kwaliteitsmetingen uit 2017 tot en met 2025 in de centrumopvang[3] (kinderdagopvang, peuteropvang[4], buitenschoolse opvang). De LKK wordt volgens een zogenaamde *'rolling sampling'* methode uitgevoerd, met jaarlijkse metingen in relatief kleine, maar representatieve steekproeven. Door de gegevens van opeenvolgende jaren te combineren, ontstaat geleidelijk één grote steekproef.

Kenmerkend voor de LKK-werkwijze is:

- Het betreft jaarlijkse metingen van 2017 tot en met 2025 volgens een 'rolling sampling' model.
- De meting is gericht op alle vormen van kinderopvang, inclusief de gastouderopvang.
- Naast het eerder door het NCKO gehanteerde instrumentarium worden andere instrumenten ingezet om de kwaliteit te meten, zoals de CLASS, InCLASS en uitgebreide vragenlijsten, gericht op de achtergrond en werkbeleving van de professionals en organisatiekenmerken.
- Dit verbreedt de manier waarop naar kwaliteit wordt gekeken en maakt internationale vergelijking beter mogelijk.
- Tenslotte ontvangen alle deelnemers een terugkoppeling van de bevindingen op de eigen locatie, met concrete tips en tops. Dit illustreert de wens vanuit de LKK om samen met het werkveld de kwaliteit van de kinderopvang verder te versterken.

De LKK is zo opgezet dat een vergelijking met eerdere kwaliteitsmetingen door het NCKO en Kohnstamm Instituut mogelijk is, waarmee lange termijn-trends in de kwaliteit van de Nederlandse kinderopvang kunnen worden gevolgd. Daarom worden video-opnamen gemaakt van interacties in de kinderopvanggroepen die door respectievelijk het NCKO en Kohnstamm Instituut met hun instrumenten op vergelijkbare wijze zijn beoordeeld als in de eerdere kwaliteitsmetingen.

De LKK-resultaten worden op verschillende manieren met het veld en met belangstellenden gedeeld. De website (www.monitorlkk.nl) is een belangrijke informatiebron, waar de onderzoeksrapporten te vinden en te downloaden zijn. Tevens zijn op de site links te vinden naar artikelen die verschijnen rondom de LKK-bevindingen. Ook zijn op de site filmpjes geplaatst van kinderopvanglocaties die aan de metingen hebben deelgenomen, bedoeld om

[3] Voor de gastouderopvang is een aparte rapportage opgeleverd, zie Slot et al. (2026)

[4] Onder de peuteropvang verstaan wij de voormalige peuteropvang in peuterspeelzalen, die bij wet per 1 januari 2018 is geharmoniseerd met de kinderdagopvang wat betreft kwaliteit, toezicht en financieringsstructuur. Peuterspeelzalen worden in toenemende mate overgenomen door kinderdagopvangorganisaties. Voor zover zij nog als apart opvangtype worden aangeboden binnen de kinderdagopvang, vallen ze in dit onderzoek ook onder peuteropvang.

potentiële nieuwe deelnemers te informeren. Aanvullend op de website verschijnt tenminste tweemaal per jaar een nieuwsbrief, gericht aan alle kinderopvangorganisaties en gastouders die staan ingeschreven in het Landelijk Register Kinderopvang.

1.2 Leeswijzer

Het rapport is als volgt opgebouwd. In de hoofdstukken 2 tot en met 4 worden de bevindingen per opvangtype gepresenteerd, te beginnen met de kinderdagopvang (Hoofdstuk 2), dan de peuteropvang (Hoofdstuk 3) en tenslotte de buitenschoolse opvang (Hoofdstuk 4). In Hoofdstuk 5 wordt vervolgens voor alle opvangsoorten tezamen gekeken naar de belangrijkste voorspellers van goede kwaliteit. De resultaten van de ervaren kwaliteit door individuele kinderen komen in Hoofdstuk 6 aan bod. Tot slot wordt in Hoofdstuk 7 de opzet van het onderzoek beschreven. Er wordt ingegaan op de steekproeftrekking, respons en de werving van locaties. Ook worden het meetinstrumentarium en de procedures beschreven.

De hoofdstukken per opvangtype kennen eenzelfde opbouw. Per type wordt gestart met een samenvatting van de belangrijkste bevindingen, gevolgd door een meer gedetailleerd beeld van de resultaten van de observaties op basis van de verschillende instrumenten die zijn gebruikt. Ook worden de gegevens uit de gestructureerde vragenlijsten gepresenteerd, waarbij achtereenvolgens wordt ingezoomd op achtergrondkenmerken en werkbeleving van de professionals; structurele kwaliteit en groepssamenstelling; pedagogisch beleid en pedagogisch klimaat; en het activiteitenaanbod. Belangrijke ontwikkelingen in de kwaliteit worden tevens toegelicht.

2. Kwaliteit in de kinderdagopvang

Om de kwaliteit in de kinderdagopvang in kaart te brengen zijn verschillende instrumenten gebruikt om recht te doen aan verschillende groepsvormen (horizontaal of verticaal) en leeftijdsfasen (baby, dreumes of peuter). We beginnen het hoofdstuk met een samenvatting van de opvallendste resultaten in de kinderdagopvang en hoe deze resultaten geduid kunnen worden in relatie tot andere opvangsoorten, eerdere metingen (oftewel trends) en waar mogelijk internationale gegevens. Daarna worden de resultaten van de verschillende meetinstrumenten (observaties en vragenlijsten) in meer detail beschreven voor de geïnteresseerde lezer.

Samenvattend beeld en beschouwing kwaliteit in de kinderdagopvang

Hieronder worden de belangrijkste bevindingen voor de kinderdagopvang samengevat en geïnterpreteerd. Er wordt stilgestaan bij de (trends in) kwaliteit van de interacties (proceskwaliteit), kwaliteit van de omgeving en het activiteitenaanbod en pedagogisch beleid. Daarbij besteden we vooral aandacht aan de meest opvallende bevindingen in vergelijking met eerdere jaren.

Proceskwaliteit

De emotionele proceskwaliteit van de kinderdagopvang, zoals geobserveerd met de CLASS in 2025, is goed volgens de benchmarks van het instrument en ook in internationaal opzicht. De ondersteuning van de brede ontwikkeling van kinderen, oftewel de educatieve proceskwaliteit, valt in de middenrange. Wanneer we de kwaliteit voor de baby's en peuters samen bekijken, is de kwaliteit stabiel gebleven. Uitgesplitst naar verschillende leeftijden en soorten groepen (horizontaal versus verticaal) zien we andere patronen. Net als in eerdere jaren is de emotionele en educatieve kwaliteit voor baby's hoger in horizontale groepen dan in verticale groepen. Voor peuters blijken er geen verschillen.

Trends over tijd laten tot aan 2023 een stijgende kwaliteit zien in de verticale groepen – met name op het gebied van de emotionele kwaliteit – en daarna een stabilisering. In de horizontale babygroepen zet de stijgende trend door, terwijl er in de horizontale peutergroepen juist een afbuiging in emotionele en educatieve kwaliteit zichtbaar is. Dit komt overeen met het patroon van de peutergroepen in de peuteropvang. Een afbuiging in kwaliteit op het educatieve vlak blijkt ook uit de observaties met de NCKO-interactieschalen, al is de afbuiging daar vooral zichtbaar in de verticale groepen.

Tenslotte blijkt dat de vaardigheid van professionals om interacties tussen kinderen te begeleiden nog niet sterk ontwikkeld is en de laatste jaren verder verslechterd is. Dit geldt voor zowel de omgang met baby's als de omgang met peuters en komt overeen met de resultaten van de groepssocialisatieschaal van de CLASS. Met name in het werken met jongere kinderen blijkt het voor pedagogisch professionals lastig om kinderen bewust te maken van elkaar, pro-sociaal gedrag en samenspel te bevorderen en oog te hebben voor groepssocialisatie.

Omgevingskwaliteit

De totale kwaliteit zoals gemeten met de omgevingsschalen ITERS/ECERS-R is gemiddeld genomen voldoende tot goed. Er blijken geen grote verschillen tussen verticale en

horizontale groepen. De kwaliteit was na corona fors gedaald en lijkt nu op de meeste aspecten weer hersteld tot het niveau van voor corona, behalve de kwaliteit van het programma en de kwaliteit van de breng- en haalmomenten van ouders. Op deze aspecten blijkt de afgelopen twee jaar juist een lichte afbuiging van de kwaliteit. Ook in de peuteropvang is de kwaliteit tijdens de breng- en haalmomenten gedaald, zelfs sterker dan in kinderdagopvang.

Tot slot blijkt dat de positieve aandacht voor diversiteit in de meting van 2025 stabiliseert na een stijgende trend tussen 2021 en 2024. In absolute zin is de aandacht voor individuele verschillen in ontwikkelingsbehoeften en de zichtbare representatie van diversiteit in inrichting, materiaal en activiteiten in twee derde van de groepen nog steeds onvoldoende. De kinderdagopvang scoort op dit vlak iets lager dan de peuteropvang, maar hoger dan de buitenschoolse opvang.

Structurele kenmerken, pedagogisch beleid en het activiteitenaanbod

Er is weinig verandering in de belangrijkste structurele kenmerken zoals groepsgrootte, beroepskracht-kind ratio, opleidingsniveau en werkervaring. De gemiddelde leeftijdssamenstelling (baby, dreumes, peuter) in de groep varieert over de jaren en lijkt vooral samen te hangen met verschillen in de gerealiseerde jaarlijkse steekproeven. In andere woorden, het aantal bezochte verticale en horizontale groepen in de kinderdagopvang is niet elk jaar gelijk waardoor er ook kleine verschillen zijn in de leeftijdssamenstelling van de groepen. Het percentage kinderen dat aanvullende zorg- of ondersteuningsbehoeften heeft, fluctueert sterk over de jaren (met name voor taalondersteuning), wat erop kan wijzen dat er grote verschillen zijn in het veld die in de steekproeven naar voren komen. Enerzijds kan dit een afspiegeling zijn van de variatie in kinderdagopvang in de mate waarin kinderen met aanvullende zorgbehoeften worden opgevangen. Anderzijds gaat het om de subjectieve beleving van professionals. Dus het is moeilijk om vast te stellen of er grote verschillen zijn tussen locaties in de populatie kinderen of dat er verschillen zijn in de mate waarin professionals bepaald gedrag van kinderen als zorgelijk of belastend ervaren.

De ervaren werkstress van professionals laat een dalende trend zien sinds 2022, terwijl de algehele werkbeleving, zoals werktevredenheid, redelijk stabiel is gebleven in de laatste jaren. Het pedagogisch beleid (o.a. groepsstabiliteit, kinderparticipatie, multiculturele praktijken) is grotendeels vergelijkbaar met eerdere jaren. Wel blijft er net als in de peuteropvang een dalende trend zichtbaar in de mate waarin locaties contact hebben met ouders. Waar alle locaties aangeven breng- en haalmomenten te benutten voor contact met ouders, zijn andere contactvormen, zoals 10-minutengesprekjes, nieuwsbrieven, thema-avonden over opvoeding en sociale activiteiten veel minder frequent.

Tot slot zien we een stabiel activiteitenaanbod, zoals gerapporteerd door de professionals. Dit in tegenstelling tot de peuteropvang, waar in de laatste jaren meer fluctuaties zichtbaar zijn, en de buitenschoolse opvang, waar over de jaren heen sprake is van een verschraling van het aanbod. Pedagogisch professionals in de kinderdagopvang rapporteren relatief veel aanbod van explorerende fijn- en grof-motorische activiteiten en mogelijkheden voor samenspel. Activiteiten die betrekking hebben op burgerschapsvorming, (ontluikend) rekenen, en wetenschap en technologie komen het minst vaak voor.

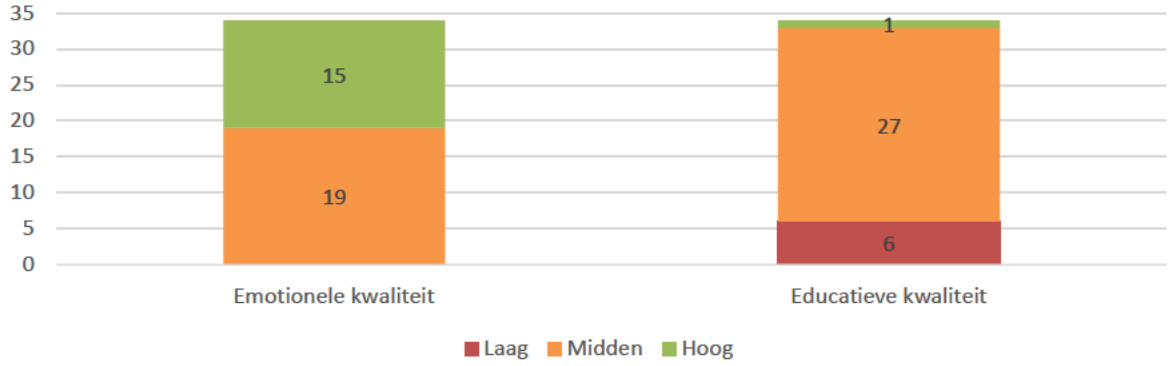
2.1 Observaties

Om de proceskwaliteit te meten is gebruik gemaakt van vijf observatie-instrumenten die een oordeel geven over de kwaliteit in de groep: CLASS Infant, CLASS Toddler, NCKO-interactieschalen, ITERS-R en ECERS-R.

2.1.1 Observaties met de CLASS

Er zijn in 2025 in totaal 34 kinderopvanggroepen onderzocht, verdeeld naar 15 verticale groepen, 10 peutergroepen en 9 babygroepen. Voor de horizontale groepen is steeds één instrument gebruikt voor 4 observaties in de groep: de CLASS Infant voor groepen met baby's en dreumesen tot twee jaar en de CLASS Toddler voor groepen met peuters van twee tot vier jaar. Voor verticale groepen is gebruik gemaakt van beide instrumenten en zijn meer observaties verricht dan in de horizontale groepen om valide uitspraken te kunnen doen over de emotionele en educatieve kwaliteit voor beide leeftijdsgroepen. Er zijn in totaal 6 situaties zijn geobserveerd (3 per leeftijdsgroep). We bespreken de resultaten zowel voor de steekproef kinderdagopvanggroepen als geheel als voor de baby- en peutergroepen apart.

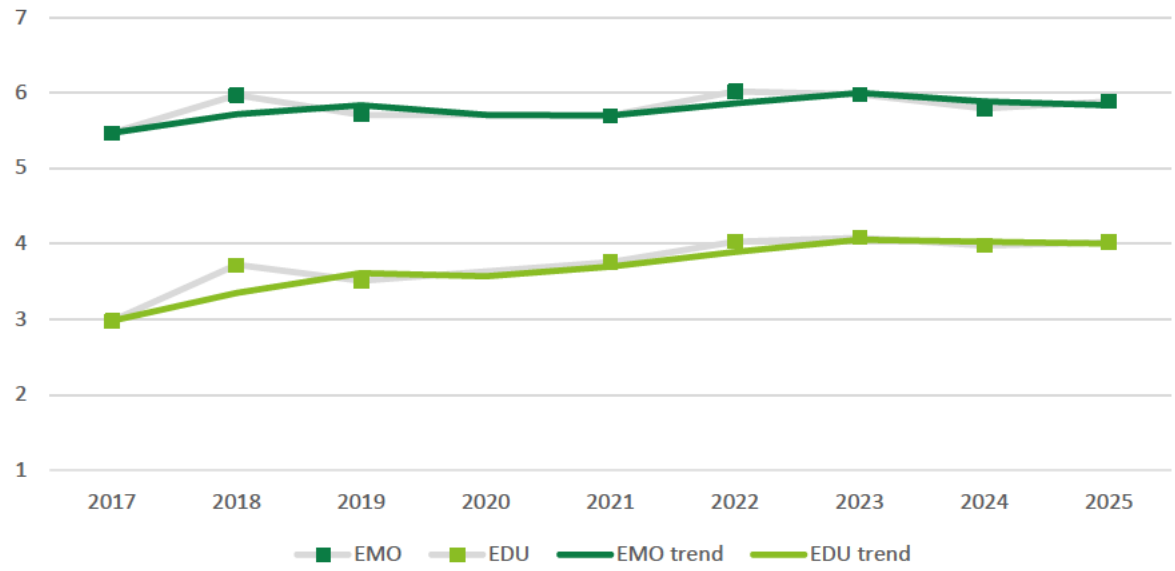
Om de resultaten voor de steekproef als geheel te bepalen, worden de Infant en Toddler versies van de CLASS samengenomen voor emotionele en educatieve proceskwaliteit (zie Tabel 2.1 van de bijlage). De emotionele proceskwaliteit is volgens de internationale benchmarks van de CLASS goed, met een gemiddelde in de midden tot hoge scorerange. De educatieve proceskwaliteit is middelmatig volgens de internationale benchmarks, met een score in de middenrange. De variatie in de geobserveerde emotionele proceskwaliteit is relatief klein en geen van de onderzochte groepen scoort onvoldoende (zie Figuur 2.1). De variatie in de geobserveerde educatieve proceskwaliteit is aanzienlijk groter met zowel groepen die onvoldoende scoren en één groep die hoog scoort.

Figuur 2.1 Aantal kinderdagopvanggroepen met lage, midden en hoge kwaliteit volgens de CLASS standaards (lage kwaliteit < 3; middelmatige kwaliteit 3 - 6; hoge kwaliteit > 6). Gegevens van steekproef 2025 (*N* = 34).

Trends over tijd

De LKK voert sinds 2017 jaarlijks kwaliteitsmetingen uit, waardoor we naar lange-termijn trends kunnen kijken. Figuur 2.2 laat de gemiddelde scores en trends van de emotionele en educatieve proceskwaliteit zien over de jaren heen. Zowel de emotionele als educatieve proceskwaliteit laat een stijgende trend zien tussen 2017 en 2023. Voor de educatieve kwaliteit is deze stijging het sterkst, waarbij de kwaliteit sinds 2017 een heel schaalpunt is gestegen. Vanaf 2023 blijft zowel de emotionele als de educatieve kwaliteit op een stabiel niveau.

Figuur 2.2 Gemiddelde scores en trends van emotionele (EMO) en educatieve (EDU) proceskwaliteit in de kinderdagopvang (gecombineerde scores baby's en peuters in horizontale en verticale groepen), uitgesplitst naar jaar.
De grijze lijn met vierkante meetpunten geven de daadwerkelijk geobserveerde scores weer. De in kleur getrokken trendlijnen betreffen een gemiddelde van twee metingen.

2.1.1.1 Kwaliteit voor baby's: observaties met de CLASS Infant

De resultaten voor de baby's en de peuters zijn ook apart geanalyseerd. De gedetailleerde resultaten per observatiecyclus en per groep zijn gepresenteerd in Tabel 2.2 (zie bijlage). Deze resultaten gaan over alle observaties die met de CLASS infant zijn gedaan, dus zowel in horizontale babygroepen als in verticale groepen waar baby's opgevangen worden. Een uitsplitsing naar type groep presenteren we verderop. De emotionele kwaliteit is midden-hoog tot hoog waarbij het *relationele klimaat* in de hoge scorerange uitkomt met relatief weinig spreiding. Er is dus een overwegend positieve sfeer in de groep en een warme, affectieve band tussen professionals en kinderen die gekenmerkt wordt door fysieke nabijheid en het ontbreken van negativiteit. De *sensitiviteit* van de pedagogisch professionals, oftewel de mate waarin er responsief en adequaat wordt gereageerd op de behoeften van kinderen en zij zich op hun gemak voelen, scoort middelhoog tot hoog en laat een grotere spreiding zien.

De educatieve kwaliteit is volgens de maatstaven van het instrument van middelmatige kwaliteit. De mate waarin *het exploreren en ontdekken* van baby's wordt gefaciliteerd door professionals die actief betrokken zijn in spel en kindgericht aanmoedigen, is gemiddeld iets hoger dan de mate waarin de *vroege taalontwikkeling* van baby's ondersteund wordt. Het faciliteren van exploratie en de vroege taalondersteuning zijn beide van middelmatige kwaliteit. De variatie in de educatieve kwaliteit is wel vrij groot gedurende de dag. Zo zijn er momenten waarop er een hele hoge ontwikkelingsgerichte kwaliteit van interacties te zien is en momenten waarop dit soort interacties niet of nauwelijks plaatsvinden. Ook zijn de verschillen tussen groepen groter.

De aanvullende dimensie *groepssocialisatie*, die onder andere kijkt naar de mate waarin medewerkers gezamenlijke aandacht en samenspel bij jonge kinderen kunnen creëren, is

gemiddeld genomen voor de baby's van lage kwaliteit. Wel zien we dat de range en spreiding groot zijn. In sommige groepen is er (tijdens bepaalde momenten van de dag) meer aandacht voor groepssocialisatie bij jonge kinderen.

Verschillen tussen activiteiten

Tabel 2.3 (zie bijlage) toont de kwaliteit voor de baby's uitgesplitst naar type activiteit[5]. Spel en eet- en drinkmomenten zijn het meest geobserveerd. De emotionele en educatieve kwaliteit was tijdens spelmomenten het laagst, waarbij de emotionele kwaliteit tijdens deze momenten ook significant lager lag dan tijdens de andere typen activiteiten. Ook is de spreiding groter, wat mogelijk reflecteert dat sommige van deze geobserveerde spelmomenten voornamelijk onbegeleid spel betroffen (bijvoorbeeld in een box). De educatieve kwaliteit was gemiddeld het hoogst tijdens educatieve activiteiten (betrof meestal boekjes lezen of puzzelen) al zijn de verschillen met de andere typen activiteiten niet significant. Er zijn geen verschillen in de aandacht voor groepssocialisatie tussen de activiteiten.

2.1.1.2 Kwaliteit voor peuters: observaties met de CLASS Toddler

Voor de peuters laten de meer gedetailleerde resultaten per observatiecyclus en per groep (zowel horizontale als verticale groepen) in Tabel 2.4 (zie bijlage) zien dat de *positieve sfeer* in de midden-hoog tot hoge range uitkomt. Een hogere *negatieve sfeer* (waarbij er veel sprake is van negativiteit van de pedagogisch professionals en kinderen) is niet geobserveerd. De *sensitiviteit* van de pedagogisch professionals komt in de middelhoge tot hoge range uit. Binnen het emotioneel domein zien we verder dat er iets minder aandacht is voor het *kindperspectief*. Deze dimensie scoort gemiddeld aan de hogere kant van de middenrange. In verhouding tot de andere aspecten van de emotionele kwaliteit is relatief minder aandacht voor de autonomie van kinderen en zetten professionals minder sterk in op het ontlokken van ideeën of het volgen van interesses van kinderen. De mate waarin pedagogisch professionals *het gedrag van de peuters begeleiden* is van middelhoge tot hoge kwaliteit. Met betrekking tot de educatieve kwaliteit zien we dat *faciliteren van leren en ontwikkeling* en *taalstimulering* gemiddeld van middelmatige kwaliteit zijn. *Kwaliteit van feedback* scoort gemiddeld iets lager, namelijk matig voldoende. Pedagogisch professionals vinden het lastiger om kinderen gericht aan te moedigen en aanwijzingen of hulp aan te passen aan waar een kind zich in diens ontwikkeling bevindt. Er is meer spreiding in de educatieve kwaliteit dan voor de emotionele kwaliteit. Tot slot is er bij de peuters meer aandacht voor de groepssocialisatie dan bij de baby's. Hoewel het gemiddelde nog aan de lage kant van de middenrange uitkomt, maar met een grote spreiding.

Verschillen tussen activiteiten

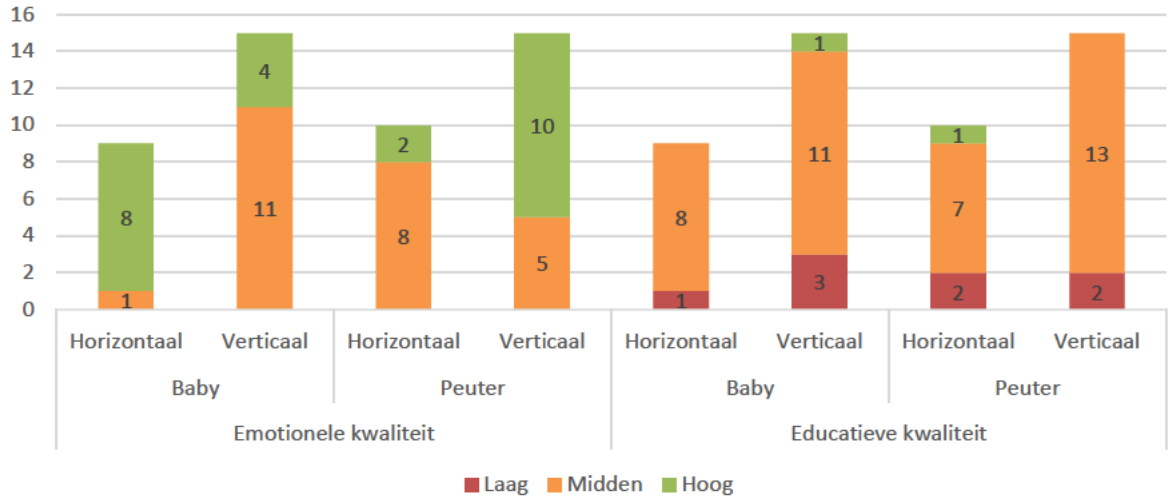
Tabel 2.5 (zie bijlage) toont de kwaliteit voor de peuters uitgesplitst naar type activiteit[5]. Eet- en drinkmomenten en educatieve activiteiten (zoals voorlezen of kringgesprekken) zijn het vaakst geobserveerd, gevolgd door spel. Er zijn geen verschillen in emotionele kwaliteit tussen activiteiten. Voor de educatieve kwaliteit zijn duidelijkere verschillen zichtbaar; deze is het

[5] Observatoren krijgen de instructie om wanneer mogelijk in ieder geval een eet- en drinkmoment, vrij spelmoment en gerichte (spel)activiteiten te observeren. De daadwerkelijke uitkomst van de geobserveerde momenten is daarbij deels afhankelijk van wat zich voor doet gedurende de dag. De meest geobserveerde momenten zijn dus niet één op één gerelateerd aan hoe vaak bepaalde activiteiten voorkomen, maar de verdeling is wel indicatief voor wat voor een type activiteiten meer of minder worden gezien.

hoogst tijdens educatieve activiteiten en het laagst tijdens eet- en drinkmomenten. Er is duidelijk meer gerichte aandacht bij pedagogisch professionals voor het ondersteunen van de brede ontwikkeling van kinderen tijdens gerichte educatieve activiteiten die zij leiden dan tijdens routinemomenten waar er wellicht meer aandacht uitgaat naar de logistiek rondom de activiteit. Tot slot is er gemiddeld de meeste aandacht voor groepssocialisatie tijdens educatieve activiteiten, al is het verschil met andere typen activiteiten niet significant.

2.1.1.3 Horizontale versus verticale groepen

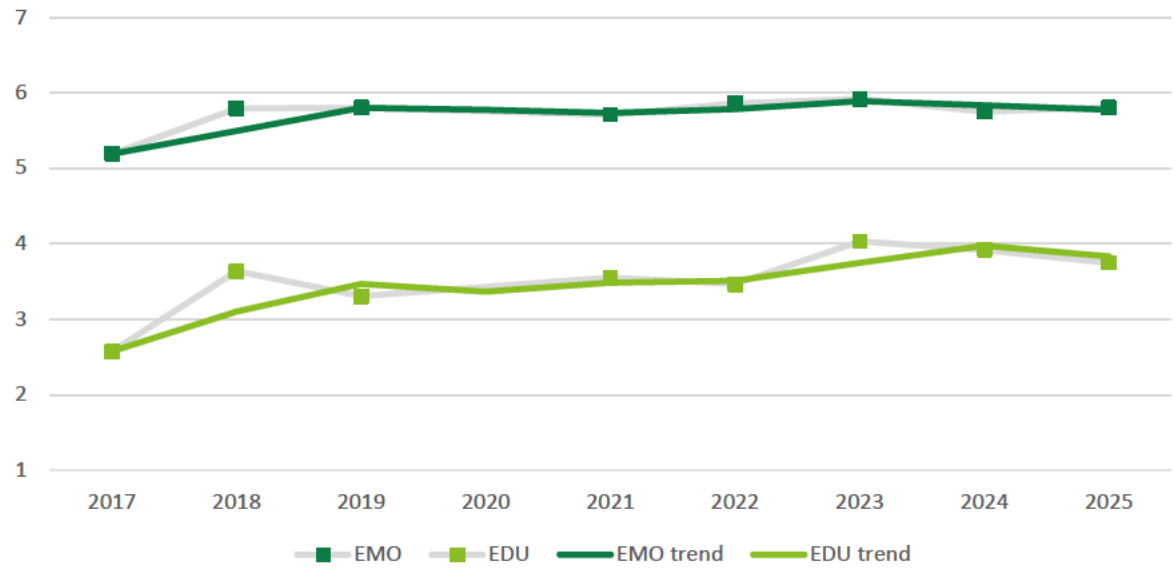
Tot slot is er gekeken of er kwaliteitsverschillen zijn tussen horizontale babygroepen, horizontale peutergroepen en verticale groepen met zowel baby's als peuters (zie Figuur 2.3). Gezien de range waarin de kwaliteit als middelmatig wordt bestempeld vrij groot is, zijn de gemiddelde scores (zie Tabel 2.6 in de bijlage) van de geobserveerde kwaliteit gebruikt om verschillen tussen horizontale en verticale groepen te toetsen. In eerdere metingen bleek de educatieve kwaliteit in horizontale groepen hoger voor zowel baby's peuters, behalve voor 2024 toen er geen verschillen zijn gevonden. In de huidige meting van 2025 blijken er alleen verschillen voor baby's. De emotionele en educatieve kwaliteit die baby's ervaren is hoger in horizontale groepen dan in verticale groepen (groot effect). Wel moet bedacht worden dat de steekproeven relatief klein zijn om sterke uitspraken te doen over verschillen tussen de metingen per type groep. Enige voorzichtigheid bij de interpretatie van de gevonden verschillen is dus geboden. Al past het wel in de eerdere trends.

Figuur 2.3 Aantal kinderdagopvanggroepen met lage, midden en hoge kwaliteit volgens de CLASS standaards uitgesplitst naar type groep (lage kwaliteit < 3; middelmatige kwaliteit 3 - 6; hoge kwaliteit > 6). Gegevens van steekproef 2025 (*N* = 34).

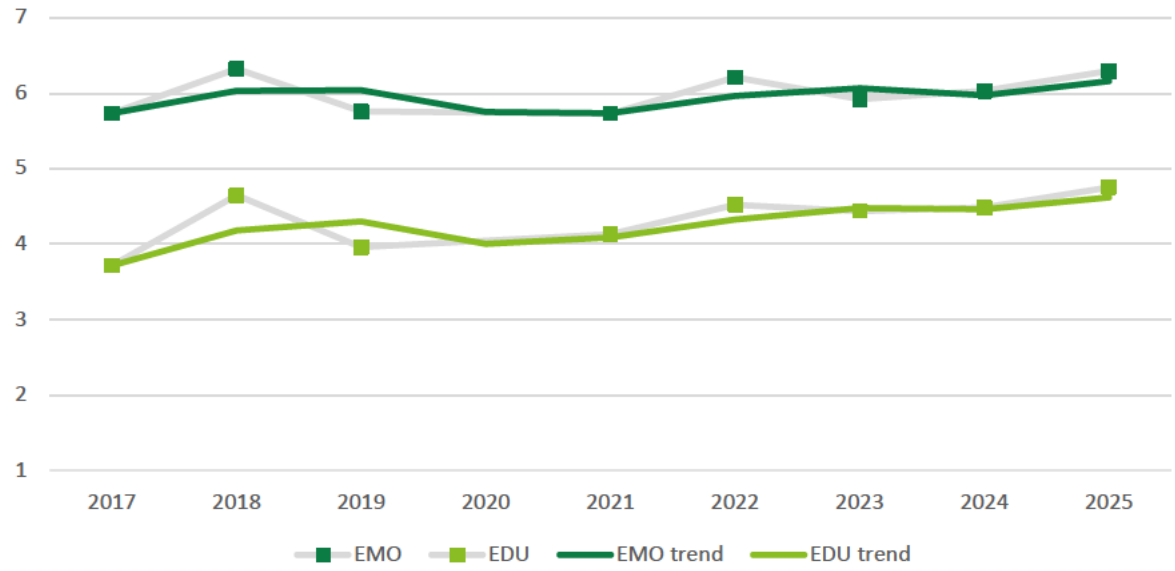
Trends over tijd

Wanneer we de trend over de jaren bekijken op basis van type groep (horizontale babygroep, horizontale peutergroep en verticale groep), zijn er een aantal overeenkomsten en verschillen in de patronen te zien. De verticale groepen (Figuur 2.4) laten een vergelijkbaar patroon zien als het eerder gepresenteerde totaalbeeld voor de kinderdagopvang. Er is een lichte stijging in de emotionele kwaliteit en een sterkere stijging in de educatieve kwaliteit, van bijna 1.5 punt. Vanaf 2024 lijkt de emotionele als de educatieve kwaliteit te stabiliseren.

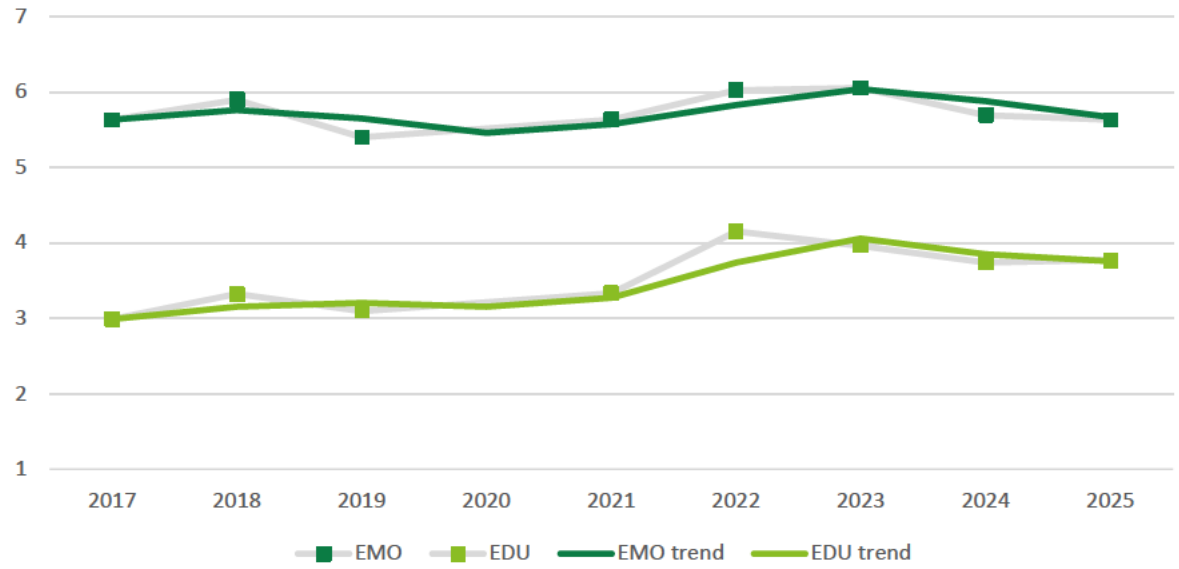

Figuur 2.4 Gemiddelde scores en trends van emotionele (EMO) en educatieve (EDU) proceskwaliteit in verticale groepen in de kinderdagopvang, uitgesplitst naar jaar.
De grijze lijn met vierkante meetpunten geven de daadwerkelijk geobserveerde scores weer. De in kleur getrokken trendlijnen betreffen een gemiddelde van twee metingen.

Voor de horizontale babygroepen (Figuur 2.5) en peutergroepen (Figuur 2.6) fluctueren de scores iets meer en is in beide gevallen een golfpatroon zichtbaar met een stijging in 2018 gevolgd door een daling in 2019 en wederom een stijging sinds 2021. Voor de babygroepen is de kwaliteit sindsdien stabiel, met een licht stijgende trend. Voor de peutergroepen is er juist een afbuiging van kwaliteit zichtbaar. Het verschil tussen 2022 en 2025 is niet significant, wat te verklaren valt door de kleine steekproefaantallen van de subtypes, maar de effectgroottes wijzen er wel op dat het verschil over tijd substantieel is in omvang.

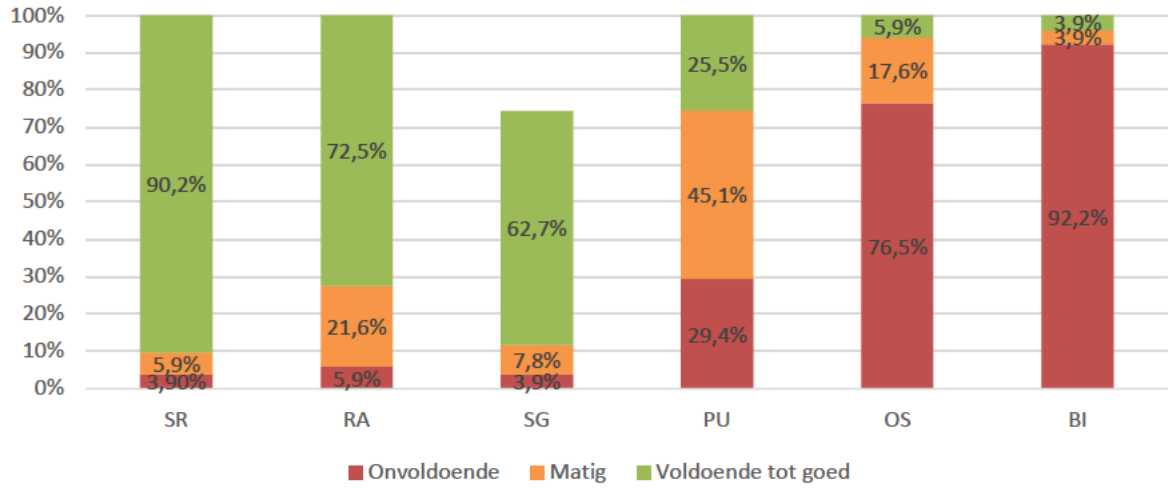
Figuur 2.5 Gemiddelde scores en trends van emotionele (EMO) en educatieve (EDU) proceskwaliteit in babygroepen in de kinderdagopvang, uitgesplitst naar jaar.
De grijze lijn met vierkante meetpunten geven de daadwerkelijk geobserveerde scores weer. De in kleur getrokken trendlijnen betreffen een gemiddelde van twee metingen.

Figuur 2.6 Gemiddelde scores en trends van emotionele (EMO) en educatieve (EDU) proceskwaliteit in peutergroepen in de kinderdagopvang, uitgesplitst naar jaar.
De grijze lijn met vierkante meetpunten geven de daadwerkelijk geobserveerde scores weer. De in kleur getrokken trendlijnen betreffen een gemiddelde van twee metingen.

2.1.2 Observaties met de NCKO-interactieschalen

Ten behoeve van de observaties met de NCKO-interactieschalen zijn video-opnamen ter beschikking gesteld aan het NCKO-consortium. Tabel 2.7 (zie bijlage) toont de resultaten op het niveau van de pedagogisch professional en de groep. Pedagogisch professionals hebben een goede beheersing van vaardigheden met betrekking tot *sensitief handelen*, *respect voor autonomie*, en *structureren en grenzen stellen*. In Figuur 2.7 is te zien dat het overgrote merendeel van de pedagogisch professionals hoog scoort op sensitief handelen en respect voor autonomie. Vaardigheden ten aanzien van *praten en uitleggen* scoren gemiddeld matig-voldoende. Bijna de helft van de professionals scoort matig-voldoende en ongeveer een kwart van de professionals scoort goed. Pedagogisch professionals blijken het minst vaardig in ontwikkelingsstimulering en het begeleiden van interacties tussen kinderen. Ruim 75% van de pedagogisch professionals scoort onvoldoende op ontwikkelingsstimulering en voor begeleiding van interacties scoort zelfs meer dan 90% van de professionals onvoldoende.

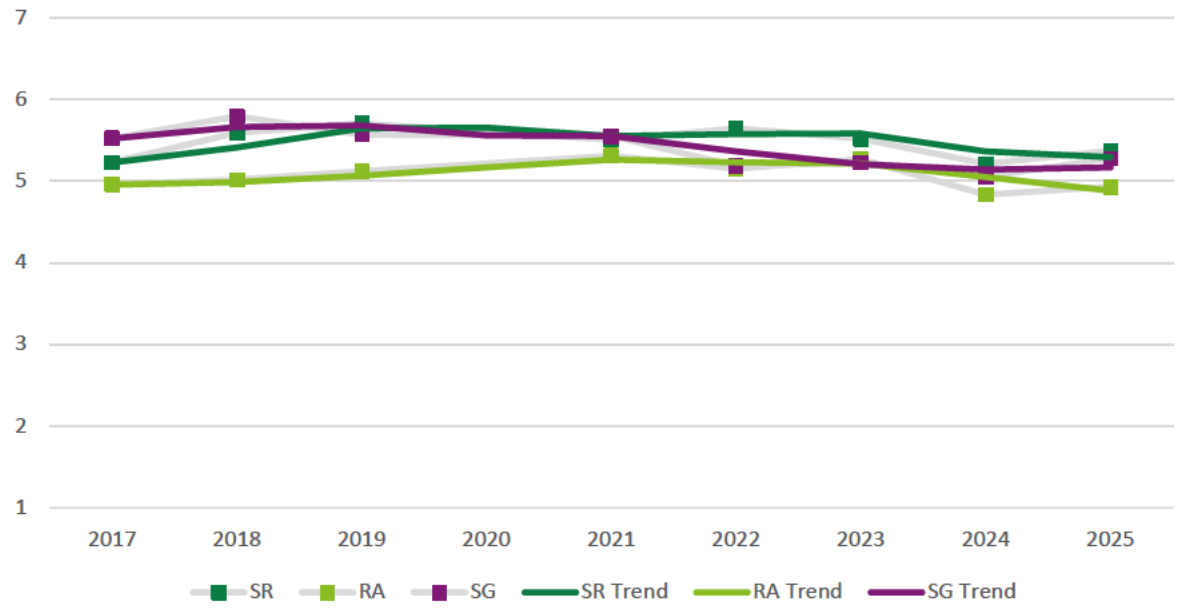
Figuur 2.7 Verdeling van pedagogisch professionals naar onvoldoende, matige en voldoende tot goede kwaliteit in percentages. (lage kwaliteit < 3.5; middelmatige kwaliteit 3.5 - 4.5; hoge kwaliteit > 4.5). Gegevens van steekproef 2025 (*N* = 34).

SR = Sensitieve responsiviteit, RA = Respect voor autonomie, SG = Structureren en grenzen stellen, PU = Praten en uitleggen, OS = Ontwikkelingsstimulering, BI = Begeleiden van interacties.

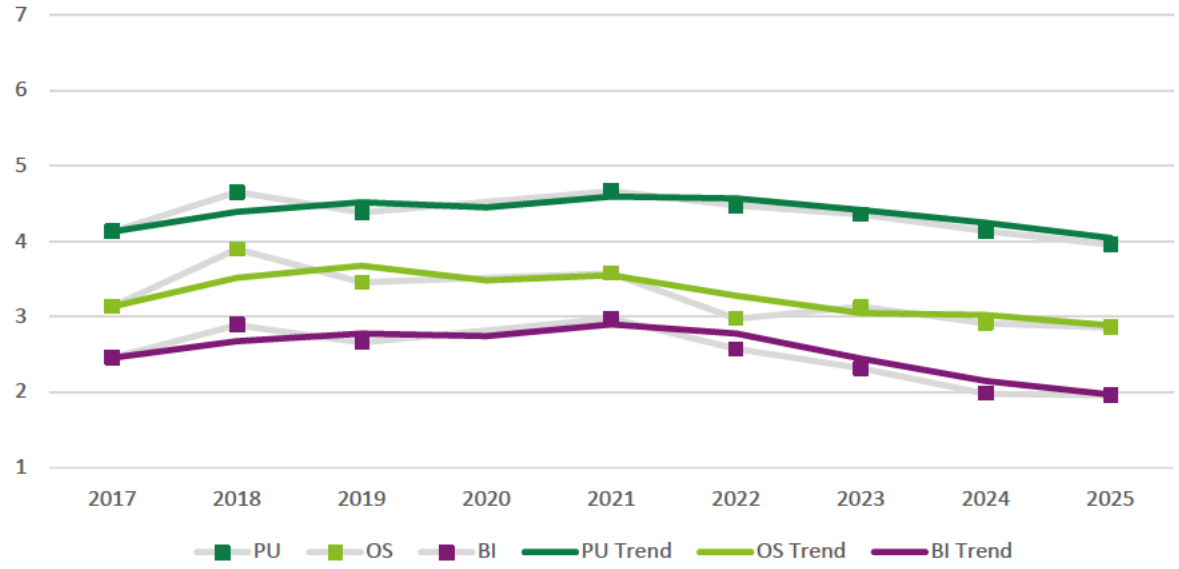
Trends over tijd

In Figuur 2.8 zijn de gemiddelde scores en trends van sensitieve responsiviteit, respect voor autonomie, en structureren en grenzen stellen weergegeven. Zowel sensitieve responsiviteit als respect voor autonomie en structureren en grenzen stellen laten een redelijk stabiel beeld zien over de jaren. De meer educatieve aspecten, praten en uitleggen en ontwikkelingsstimulering, vertonen een ander patroon. Tot aan 2021 is een stijging te zien (Figuur 2.9), net als met de CLASS. In tegenstelling tot de CLASS zet deze stijging niet door, maar buigt de kwaliteit sindsdien af en is deze inmiddels van vergelijkbaar niveau als tijdens de eerste meting in 2017. Nadere analyses laten zien dat de afbuiging met name zichtbaar is in de verticale groepen. In de verticale groepen zijn de meer educatieve aspecten tussen 2021 en 2025 met een heel punt gedaald, terwijl deze aspecten in dezelfde periode in de babygroepen en de peutergroepen een kwart tot halve punt zijn gedaald. Het NCKO-instrumentarium beoordeelt de kwaliteit in de verticale groepen integraal en maakt niet zoals de CLASS onderscheid tussen de geobserveerde kwaliteit voor baby's en peuters. Mogelijk is dit een verklaring voor de verschillende patronen.

Verder laat het begeleiden van interacties tussen kinderen tot 2021 ook een stijging zien, gevolgd door een daling. Inmiddels is de kwaliteit op dit vlak lager dan in de eerste meting in 2017. Deze daling is in zowel de verticale groepen als in de baby- en peutergroepen zichtbaar. In de verticale groepen is het begeleiden van interacties wederom het sterkst gedaald met ruim 1.5 punt sinds 2021.

Figuur 2.8 Gemiddelde scores en trends van sensitieve responsiviteit (SR), respect voor autonomie (RA), en structureren en grenzen stellen (SG) in de kinderdagopvang (gecombineerde scores baby's en peuters in horizontale en verticale groepen), uitgesplitst naar jaar.
De grijze lijn met vierkante meetpunten geven de daadwerkelijk geobserveerde scores weer. De in kleur getrokken trendlijnen betreffen een gemiddelde van twee metingen.

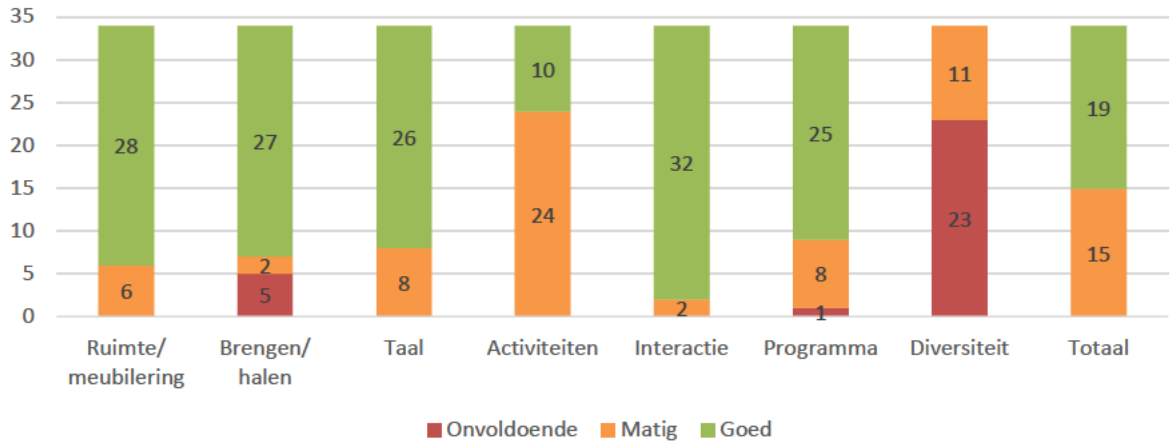

Figuur 2.9 Gemiddelde scores en trends van praten en uitleggen (PU), ontwikkelingsstimulering (OS), en begeleiding van interacties (BI) in de kinderdagopvang (gecombineerde scores baby's en peuters in horizontale en verticale groepen), uitgesplitst naar jaar.
De grijze lijn met vierkante meetpunten geven de daadwerkelijk geobserveerde scores weer. De in kleur getrokken trendlijnen betreffen een gemiddelde van twee metingen.

2.1.3 Observaties met de omgevingsschaal

De resultaten in Figuur 2.10 laten de globale omgevingskwaliteit zien, gemeten met de ITERS-R (voor groepen met baby's, zie ook Tabel 2.8 in de bijlage) en ECERS-R (voor groepen met peuters, zie ook Tabel 2.9 in de bijlage). Voor de verticale groepen betreft het een gemiddelde score van beide meetinstrumenten. De totaalscore van het instrument laat zien dat de

omgevingskwaliteit als goed kan worden bestempeld. Wanneer we inzoomen op de verschillende subschalen, zien we dat de kwaliteit van de *ruimte en meubilering*, het *taalaanbod* en de *interacties* die de pedagogisch professionals hebben met de kinderen volgens de benchmarks van het instrument goed zijn (hoger dan 5). Ook de kwaliteit van het *programma* (zoals het dagschema) kan worden bestempeld als goed. Het *activiteitenaanbod* (inclusief beschikbaar speelmateriaal) is gemiddeld matig-voldoende van kwaliteit. De interactie die tijdens het *brengen en halen* geobserveerd werd, is over het algemeen van goede kwaliteit. Hierbij moet worden opgemerkt dat in dit item toegang tot de groepsruimte voor ouders wordt bestempeld als noodzakelijke voorwaarde voor goede kwaliteit tijdens brengen en halen. Locaties die ouders toegang tot de groep ontzeggen, krijgen een zeer lage score op dit item ongeacht de verdere interactie die is geobserveerd, wat resulteerde in 5 locaties die als onvoldoende worden beoordeeld. De *diversiteit* – wat gaat over de mate waarin de groepen de individuele behoeften van kinderen in kaart brengen, waarin ze cultureel-etnische gelijkheid en gendergelijkheid stimuleren en waarin er een welkome en inclusieve houding is – kan gemiddeld genomen als onvoldoende worden bestempeld (lager dan 3). Meer dan de helft van de locaties scoort onvoldoende op dit punt. Wanneer de subschaal met betrekking tot diversiteit wordt meegenomen in het totaal, is de totale omgevingskwaliteit iets lager en wordt deze als middelmatig bestempeld.

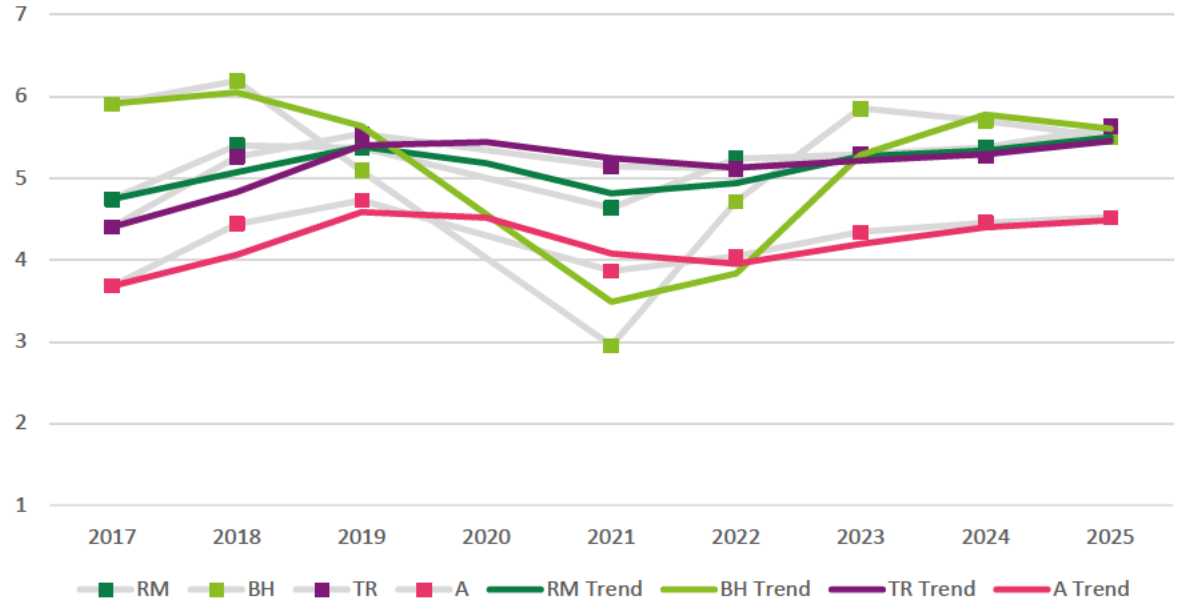

Figuur 2.10 Aantal kinderdagopvanggroepen met onvoldoende, matige en goede kwaliteit op de ITERS-R en ECERS-R subschalen en de totale kwaliteit (lage kwaliteit < 3; middelmatige kwaliteit 3 - 5; hoge kwaliteit > 5). Gegevens van steekproef 2025 (*N* = 34).

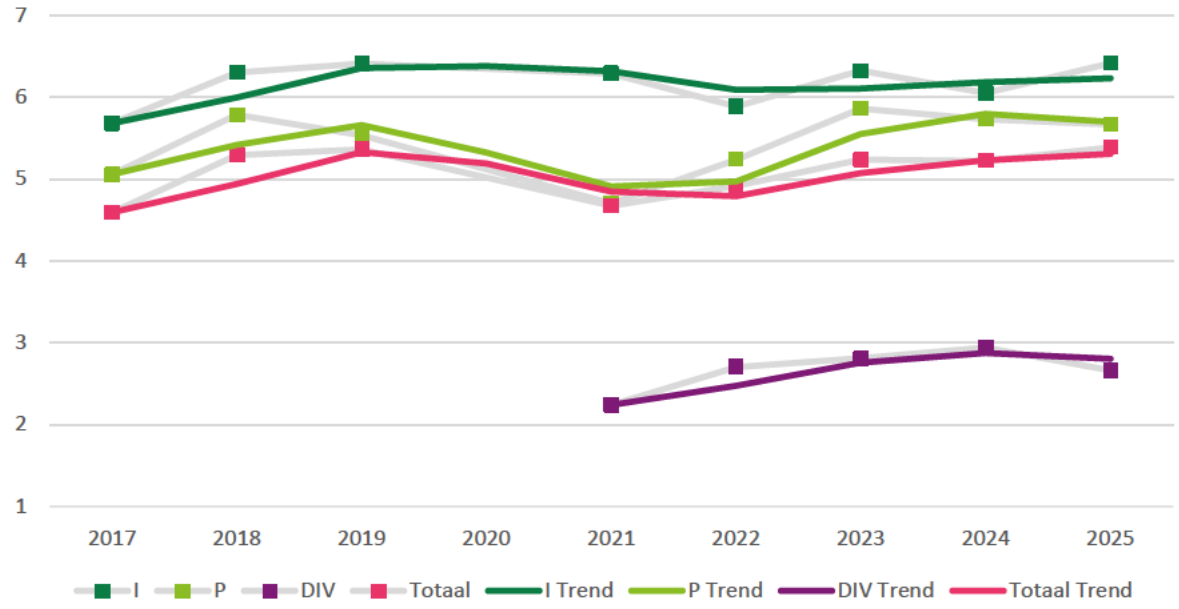
Trends over tijd

In Figuur 2.11 en 2.12 zijn de gemiddelde scores en trends van de omgevingsschalen weergegeven (voor alle soorten groepen en dus voor baby's en peuters gecombineerd). Voor de meeste dimensies en de totaalscore (gemiddelde van alle schalen m.u.v. diversiteit) is een golvend patroon zichtbaar met een stijging in de eerste meetjaren, gevolgd door een dip rond de coronaperiode met daarna herstel. Voor het item brengen/halen is de duidelijkste dip zichtbaar, wat verklaard wordt door het feit dat in veel locaties ouders een lange periode niet de groepsruimte mochten betreden (ook na de verplichte coronasluitingen). Voor alle dimensies geldt dat de kwaliteit in de laatste meting van 2025 van redelijk vergelijkbaar niveau is met de laatste meting voor corona (2019). De kwaliteit tijdens het brengen en halen en het programma vertoont in de laatste twee jaar wel een lichte afbuiging. Tot slot zien we dat de aandacht voor diversiteit en inclusie, wat sinds 2021 wordt gemeten, een duidelijk

stijgende trend vertoont en tot en met 2024 met bijna één punt is toegenomen en een stabilisering in 2025.

Figuur 2.11 Gemiddelde scores en trends van ruimte en meubilering (RM), brengen en halen (BH), taal (TR), en activiteiten (A) in de kinderdagopvang (gecombineerde scores baby's en peuters in horizontale en verticale groepen), uitgesplitst naar jaar.
De grijze lijn met vierkante meetpunten geven de daadwerkelijk geobserveerde scores weer. De in kleur getrokken trendlijnen betreffen een gemiddelde van twee metingen.

Figuur 2.12 Gemiddelde scores en trends van interactie (I), programma (P), diversiteit (DIV), en de totale kwaliteit (Totaal) in de kinderdagopvang (gecombineerde scores baby's en peuters in horizontale en verticale groepen), uitgesplitst naar jaar.
De grijze lijn met vierkante meetpunten geven de daadwerkelijk geobserveerde scores weer. De in kleur getrokken trendlijnen betreffen een gemiddelde van twee metingen.

2.1.3.1 Horizontale versus verticale groepen

Een uitsplitsing naar baby's en peuters in verticale en horizontale groepen (zie Tabellen 2.10 en 2.11 in de bijlage) laat zien dat de omgevingskwaliteit voor baby's wat lager is dan voor peuters. Dit gaat vooral over de kwaliteit van de ruimte en meubilering, het aanbod van activiteiten en het benutten van de breng- en haalmomenten voor contact met ouders. Het eerder beschreven golfpatroon in de omgevingskwaliteit over de afgelopen jaren blijft overeind wanneer we nader inzoomen op verschillen naar leeftijd en type groep. Alleen voor de peuters in horizontale groepen is het beeld iets anders. Daar was kwaliteitsstijging in de periode van 2017-2019 minder groot, maar dit gold ook voor de kwaliteitsdaling rond de corona periode. Dus de kwaliteit in de horizontale peutergroepen laat een iets stabieler beeld zien.

2.2 Vragenlijstgegevens

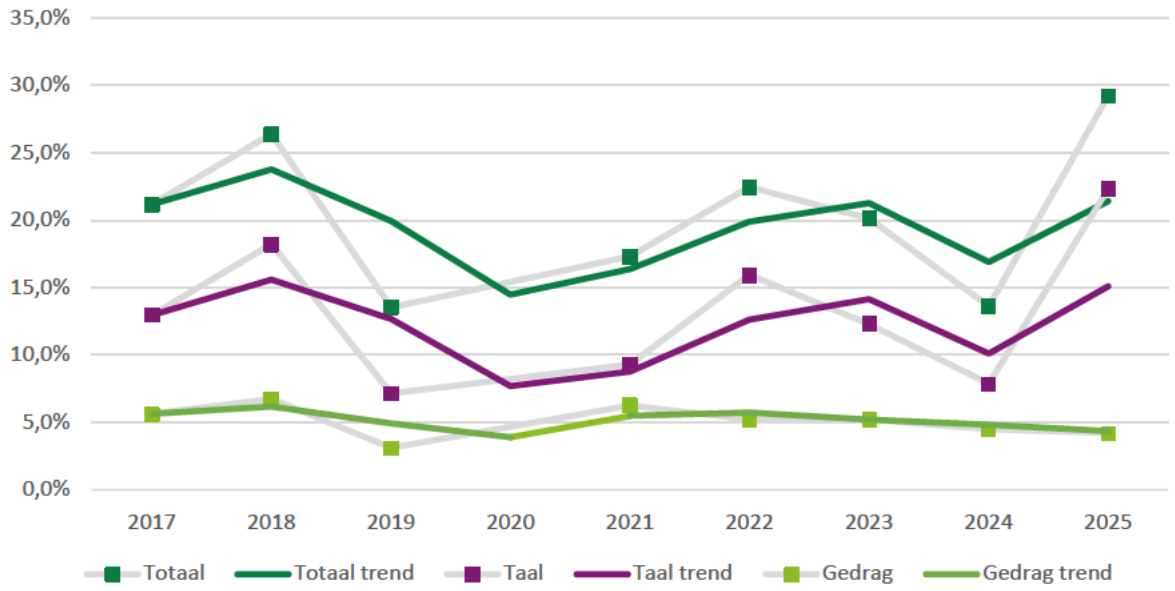
In totaal zijn in 2025 vragenlijstgegevens verzameld van 44 pedagogisch professionals, werkzaam op 27 van de 34 betrokken kinderopvanggroepen (79.4% positieve respons). Daarvan werkten 10 professionals in 7 groepen met alleen baby's en dreumesen, 12 professionals in 7 peutergroepen en 22 professionals in 13 verticale groepen met baby's, dreumesen en peuters. Hieronder worden de bevindingen uit de vragenlijst gerapporteerd voor verschillende aspecten: structurele kwaliteit en groepssamenstelling, pedagogisch beleid en klimaat, en activiteitenaanbod.

2.2.1 Structurele kwaliteit en groepssamenstelling

Tabel 2.12 (zie bijlage) geeft een overzicht van de achtergrond van de pedagogisch professionals, die heel vergelijkbaar is met voorgaande metingen. De gemiddelde leeftijd is ongeveer 36 jaar met zo'n 11 jaar ervaring in de sector kinderopvang. De spreiding is relatief groot. De gemiddelde werktijd per week bedraagt ongeveer 28 uur en kent eveneens een grote variatie en spreiding. Verder ligt het gemiddelde opleidingsniveau van zowel de vooropleiding als vervolgopleiding rond de 5, wat gelijk staat aan een MBO 3/4 niveau. Zo'n 86% van de professionals heeft een MBO 3/4 opleiding afgerond en 14% heeft een opleidingsniveau van HBO of hoger. Tot slot heeft het merendeel (73%) een vast contract bij de organisatie.

Gegevens over de groepen kinderen zijn opgenomen in Tabel 2.13 (zie bijlage). De gemiddelde groepsgrootte op de drie drukste dagen van de week (maandag, dinsdag, donderdag) ligt rond de 11 kinderen. De gemiddelde ratio's liggen ongeveer rond de 5 kinderen per pedagogisch professional. Het aandeel baby's in de groepen is over het algemeen relatief laag. De samenstelling van de leeftijdsgroepen komt overeen met de aard van de groep. Een gedetailleerde analyse laat zien dat de horizontale babygroepen ongeveer 50% baby's (jonger dan 1 à 1.5 jaar) en 50% dreumesen (ouder dan 1 à 1.5 jaar) opvangen. Wel is de spreiding groot en zijn er ook babygroepen die geen jonge baby's opvangen. Voor de verticale groepen geldt dat er gemiddeld meer dreumesen en peuters opgevangen worden dan baby's, respectievelijk ongeveer 40%, 40% en 20%. De meeste peutergroepen vangen vooral peuters vanaf 2 à 2.5 jaar op, al zijn er ook wat groepen die alleen hele jonge peuters (maximaal 2.5 jaar) opvangen. Fluctuaties in leeftijdssamenstelling over de jaren heen lijken vooral samen te hangen met verschillen in de gerealiseerde jaarlijkse steekproeven. In andere woorden, het aantal bezochte verticale en horizontale groepen in de kinderdagopvang is niet elk jaar gelijk waardoor er ook kleine verschillen zijn in de leeftijdssamenstelling van de groepen.

Om meer te leren over de achtergrond van de kinderen in de groep hebben pedagogisch professionals hebben een schatting gemaakt van de sociale achtergrond en zorgbehoeften van de kinderen. De resultaten laten zien dat zo'n 26% van de opgevangen kinderen uit gezinnen met een lage sociaaleconomische status komt, wat iets meer is in vergelijking met eerdere jaren (zie Tabel 2.13 in de bijlage). Ongeveer een kwart heeft een migratieachtergrond. Er is ook gevraagd of er kinderen zijn met extra zorg- of ondersteuningsbehoeftes. De grootste groep kinderen met zorgbehoeften heeft taalondersteuning nodig (22%), gevolgd door gedragsondersteuning (4%). Fysieke of mentale beperkingen en andere zorgbehoeften komen relatief weinig voor (gemiddeld 1%). Verder rapporteerden pedagogisch professionals dat 2% van de kinderen die zij opvangen een vluchtelingenstatus heeft. Wanneer op basis van deze zorgbehoeften een totaalscore wordt berekend, heeft gemiddeld ongeveer 29%[6] van de kinderen een zorgbehoefte. Trends over tijd (zie Figuur 2.13) laten zien dat het aandeel kinderen met zorgbehoeften (totaalscore) sterk wisselt per meting, vooral omdat de zorgbehoefte op het gebied van taalondersteuning een grillig patroon vertoont. Mogelijk reflecteert dit variatie in de mate waarin kinderen met aanvullende zorgbehoeften worden opgevangen in bepaalde regio's of locaties. Omdat het om een subjectieve beleving van de professional gaat, is het moeilijk om vast te stellen of er inderdaad grote verschillen zijn tussen locaties of dat er verschillen zijn in de mate waarin professionals bepaald gedrag van kinderen eerder als uitdagend of belastend ervaren.

Figuur 2.13 Gemiddelde scores en trends van zorgbehoeftes op het gebied van extra taalondersteuning, extra gedragsondersteuning en totale zorgbehoefte in de kinderdagopvang, uitgesplitst naar jaar.
De grijze lijn met vierkante meetpunten geven de daadwerkelijk geobserveerde scores weer. De in kleur getrokken trendlijnen betreffen een gemiddelde van twee metingen.

[6] Dit betreft een subjectieve schatting van de professional. Daarnaast moet worden opgemerkt dat dit percentage een overschatting kan zijn, omdat kinderen met dubbele zorgbehoeften niet uit de data onderscheiden kunnen worden. Pedagogisch professionals hebben zorgbehoeften niet per kind, maar per type behoefte aangeduid. Zo is één kind dat én extra gedragsondersteuning nodig heeft én een taalachterstand heeft in beide categorieën meegeteld, en daarmee dus twee keer in het totaal.

Werkbeleving en professionalisering

De werkomgeving wordt over het algemeen als positief ervaren (zie Tabel 2.14 in de bijlage). Op vragen naar de werktevredenheid, het gevoel gerespecteerd en betrokken te worden (werkinclusie) en de onderlinge afstemming en samenwerking in het team (teamcohesie), wordt gemiddeld rond de 5 (‘mee eens’) gescoord op een schaal van 1 tot 6. De gemiddelde werkstress ligt rond de 3 (‘een beetje mee oneens’), maar heeft een relatief grote spreiding. Zo zijn er pedagogisch professionals die aangeven helemaal geen werkstress te ervaren, terwijl anderen vrij veel stress rapporteren. De ervaren werkstress, die sinds 2017 tot en met de coronaperiode een stijgend patroon laat zien, is sinds 2022 weer aan het dalen in de kinderdagopvang en ook in de meting van 2025 zet deze daling door. De werktevredenheid en werkinclusie blijft redelijk stabiel.

Tabel 2.14 (zie bijlage) laat ook zien hoeveel aandacht er wordt besteed aan professionalisering en hoe competent professionals zich voelen. In vergelijking met de laatste meting zijn er geen duidelijke verschillen op het gebied van professionalisering en competentiebeleving. De gemiddelde score van 2 (‘zelden’) voor professionalisering suggereert dat het professionaliseringsaanbod – of de mate waarin er van dat aanbod gebruik wordt gemaakt – niet overdadig is. Teamgerichte professionalisering vindt gemiddeld maximaal één keer per maand plaats en pedagogisch-inhoudelijk teamoverleg wordt gemiddeld elke twee maanden georganiseerd. Verder geven pedagogisch professionals aan met enig regelmaat te reflecteren op praktijken van anderen en dit om te zetten in concrete aanpassingen in hun eigen werk, met een gemiddelde score van rond de 3. Tot slot blijkt dat het vertrouwen van pedagogisch professionals in hun eigen competenties relatief hoog is. Ook in het omgaan met diversiteit voelt de gemiddelde pedagogisch professional zich competent, al ligt de gemiddelde score iets lager en is de spreiding hier iets groter. Er zijn pedagogisch professionals die veel vertrouwen hebben dat ze met diversiteit in de groep om kunnen gaan, maar ook professionals die daar relatief minder vertrouwen in hebben.

2.2.2 Pedagogisch beleid en pedagogisch klimaat

Het pedagogisch beleid van de deelnemende organisaties is op verschillende manieren in kaart gebracht (zie Tabel 2.15 in de bijlage) en vertoont geen grote verschillen met voorgaande jaren. Op vragen naar aspecten van stabiliteit van de groep (de mate waarin de samenstelling van kinderen gedurende de dag kan wisselen, bijvoorbeeld door het samenvoegen van groepen) wordt gemiddeld rond de 3 (‘min of meer stabiel’) gescoord. De mate waarin kinderen op eigen initiatief gedurende de dag naar verschillende groepen kunnen (opendeurenbeleid) ligt iets lager. De wijde scorerange op deze aspecten wijst erop dat er zowel locaties zijn met een sterke oriëntatie op stabiliteit als locaties waar juist veel wisselingen plaatsvinden gedurende de dag, al dan niet als bewust overwogen pedagogisch model.

Multiculturele groepspraktijken – bijvoorbeeld het vieren van verschillende feestdagen of het afstemmen van speel- en ontwikkelmateriaal op de diversiteit van de samenleving – worden gemiddeld met enig regelmaat gedaan. Tot slot komen praktijken die de groepssocialisatie bevorderen – bijvoorbeeld kinderen elkaar laten helpen, ‘wij’-taal gebruiken, of kinderen samen conflicten laten oplossen – gemiddeld vaak voor. Verder zien we dat de rol die kinderen spelen in de ontwikkeling van het pedagogisch beleid en aanbod (ook wel kinderparticipatie genoemd) op de groep gemiddeld rond de 3 ligt (‘min of meer van

toepassing'). De range suggereert dat kinderparticipatie nog niet breed gedragen wordt in de kinderdagopvang, al is de variatie groot.

Er is ook gevraagd naar de manieren waarop locaties communiceren met ouders. Van een lijst met 15 opties van mogelijke contactvormen geven professionals gemiddeld aan 51% van deze opties te benutten. Hiervan worden de breng- en haalmomenten het meest genoemd als contactvorm (bijna 89%). Andere manieren zoals ouders informeren via een nieuwsbrief (ruim 61%), 10-minutengesprekjes (50%), het organiseren van sociale activiteiten zoals een zomerfeest (bijna 32%) en thema-avonden over bijvoorbeeld zindelijkheid (ruim 11%) komen minder vaak voor. De verschillen tussen locaties zijn echter groot. De aandacht voor contact met ouders is tussen 2017-2019 versterkt, maar tijdens de coronaperiode is er een flinke afname zichtbaar en daarna voortdurende, licht dalende trend.

2.2.3 Activiteitenaanbod

Om te bepalen in hoeverre het aanbod aan regelmatig terugkerende activiteiten aansluit bij belangrijke leer-, ervarings- en ontwikkelingsdomeinen, is er voor acht soorten activiteiten uitgevraagd hoe vaak ze voorkomen. In Tabel 2.16 (zie bijlage) is een overzicht te vinden van de gemiddelde frequenties op een schaal van 1 ('bijna nooit') tot 7 ('minstens 2 keer per dag'). Pedagogisch professionals bieden vooral vaak explorerende fijn- en grof-motorische activiteiten en mogelijkheden voor samenspel. Dergelijke activiteiten komen gemiddeld 2 tot 4 keer per week voor. Ook verschillende vormen van (sociaal) spel en activiteiten op het gebied van taal en geletterdheid komen 2 tot 4 keer per week voor. Activiteiten die iets minder vaak voorkomen zijn creatieve en musische activiteiten (bijna wekelijks) en buitenactiviteiten en uitstapjes (2 tot 3 keer per maand). Tot slot komen activiteiten die betrekking hebben op burgerschapsvorming, (ontluikend) rekenen, en wetenschap en technologie het minst vaak voor (zo'n 2 keer per maand). Het activiteitenaanbod laat over de jaren heen een kleine dip zien rond de coronaperiode met daarna grotendeels herstel. De laatste paar jaren is het aanbod stabiel.

3. Kwaliteit in de peuteropvang

De peuteropvang omvat zowel zelfstandige peutergroepen als, in toenemende mate, peutergroepen die als peuteropvang geïntegreerd zijn in een kinderopvangorganisatie. Het gaat hier specifiek om halve dagopvang (met of zonder VE), in tegenstelling tot de horizontale peutergroepen die de hele dag open zijn en mee worden genomen in de resultaten van de kinderdagopvang. We beginnen het hoofdstuk met een beschouwing van de opvallendste resultaten in de peuteropvang en hoe deze resultaten geduid kunnen worden in relatie tot andere opvangsoorten, eerdere metingen (oftewel trends) en waar mogelijk internationale gegevens. Daarna worden de resultaten van de verschillende meetinstrumenten (observaties en vragenlijsten) in meer detail beschreven voor de geïnteresseerde lezer.

Samenvattend beeld en beschouwing kwaliteit in de peuteropvang

Hieronder worden de belangrijkste bevindingen voor de peuteropvang samengevat en geïnterpreteerd. Er wordt stilgestaan bij de (trend in) kwaliteit van de interacties (proceskwaliteit), kwaliteit van de omgeving en het activiteitenaanbod en pedagogisch beleid. Daarbij besteden we vooral aandacht aan de meest opvallende bevindingen in vergelijking met eerdere jaren.

Proceskwaliteit

De emotionele proceskwaliteit, zoals geobserveerd met de CLASS, is in de meting van 2025 goed volgens internationale maatstaven. De mate waarin kinderen worden ondersteund en gestimuleerd in hun brede ontwikkeling, ook wel de educatieve kwaliteit, valt in de middenrange (wat in internationaal opzicht relatief hoog is). Wel is in de laatste jaren een lichte afbuiging van de proceskwaliteit zichtbaar. Dit betreft zowel de emotionele als educatieve proceskwaliteit en komt overeen met het beeld dat in de peutergroepen van de kinderdagopvang naar voren komt. Op het gebied van de emotionele kwaliteit komt de afbuiging onder andere door gemiddeld een lagere score voor de aanwezige positieve sfeer in de groep. Dat gaat over de mate waarin er warme onderlinge relaties zijn en de mate waarin professionals positieve affectie en respect naar kinderen tonen. Voor de educatieve kwaliteit scoort met name de mate waarin leermogelijkheden worden gefaciliteerd lager dan voorgaande jaren.

De proceskwaliteit gebaseerd op het NCKO observatie-instrument laat een vergelijkbaar beeld zien. Het merendeel van de pedagogisch professionals is voldoende sensitief, ondersteunt kinderen in hun autonomie en stelt grenzen waar nodig. Op de meer educatieve vaardigheden – praten en uitleggen, en ontwikkelingsstimulering – zijn de scores lager (middelmatige kwaliteit). Trends over tijd laten zien dat een afbuiging in kwaliteit, zoals dat nu met het CLASS instrument zichtbaar is, ook waarneembaar is voor de NCKO-vaardigheden. Echter, deze afbuiging werd iets eerder in de tijd zichtbaar en de laatste jaren is de kwaliteit op deze vaardigheden stabiel te noemen.

Opvallend is tenslotte de verdere daling van de NCKO-interactievaardigheden van pedagogisch professionals om de interacties tussen kinderen onderling goed te begeleiden, net als in de kinderdagopvang. In de meting van 2025 bleek geen enkele gefilmde pedagogisch professional in de peuteropvang deze vaardigheid voldoende te beheersen. Dit beeld wordt ondersteund door de lagere scores op de groepssocialisatie schaal uit de

CLASS. Ook hieruit blijkt dat professionals minder vaardig zijn in het kinderen bewust maken van elkaar en samenspel of pro-sociaal gedrag bevorderen.

Omgevingskwaliteit

De observaties met de omgevingsschaal ECERS-R tonen een overwegend hoge omgevingskwaliteit. Na de daling in de periode 2021-2022, een coronadip die ook in andere opvangsoorten waargenomen werd, is de kwaliteit hersteld en van een vergelijkbaar niveau als voor de coronaperiode. Voor enkele subschalen (ruimte en meubilering, taal en redeneren, en programma) is de gemeten kwaliteit in 2025 zelfs iets hoger dan destijds het geval.

Een uitzondering betreft de kwaliteit van het breng- en haalmoment van kinderen. Deze schaal liet tijdens de coronaperiode de sterkste daling zien, gevolgd door ook een sterk herstel. Een verklaring hiervoor is dat de schaal onder andere bekijkt in hoeverre ouders de groep op mogen, iets wat tijdens en vlak na de coronaperiode vaak niet mogelijk was. De laatste twee jaar toont echter een trendbreuk. De kwaliteit is in twee jaar tijd met ruim een half punt gedaald en in de meting van 2025 scoort meer dan een kwart van de deelnemende locaties onvoldoende op dit punt. Recent Utrechts onderzoek[7] in de peuteropvang en de kleuterklassen laat vergelijkbare uitkomsten zien. Er lijkt een trend gaande in het veld waarbij locaties er de laatste jaren vaker voor kiezen om ouders buiten de groep te houden. Die trend lijkt gevoed te zijn door de coronaperiode, toen locaties gedwongen werden om oudercontact buiten de groep vorm te geven en ervaring hebben opgedaan met andere inrichtingsvormen. Locaties kunnen verschillende overwegingen hebben om het oudercontact buiten de groep te organiseren, variërend van pedagogische (rustigere omgeving voor de kinderen) tot meer praktische (meer hygiëne) of organisatorische (personeel vindt het fijner) argumenten. De informatie uit de vragenlijsten laat tevens zien dat er sinds de coronaperiode een dalende trend zichtbaar is in de manier waarop en mate waarin er contact met ouders wordt onderhouden. Tezamen roept dit de vraag op of er momenteel voldoende aandacht is in het opbouwen en onderhouden van de relatie met ouders.

Structurele kenmerken, pedagogisch beleid en het activiteitenaanbod

De belangrijkste structurele kenmerken, zoals groepsgrootte, beroepskracht-kind ratio, opleidingsniveau en werkervaring zijn stabiel. De algehele werkbeleving is iets lager in vergelijking met de laatste meting. De werktevredenheid en de teamcohesie zijn licht afgenomen ten opzichte van vorig jaar en de ervaren werkstress licht is toegenomen. Een analyse van het pedagogisch beleid laat zien dat stabiliteit (in termen van wisselingen in groepssamenstelling gedurende de dag) nog altijd kenmerkend is in de peuteropvang, hoewel de groepsstabiliteit de laatste jaren wel een dalende trend laat zien. Mogelijk spelen personele problemen hier een rol waardoor locaties andere keuzes maken om de roosters rond te krijgen.

Verder laten trendlijnen een duidelijke stijging zien in de mate waarin pedagogisch professionals aangeven kinderen in de groep te hebben met een aanvullende zorgbehoefte. Met name op het gebied van extra taalondersteuning is een sterke stijging zichtbaar sinds

[7] Romijn, Oudega et al. (2025)

2017. Het is lastig om te duiden wat aan deze stijging ten grondslag ligt, omdat het gaat om een subjectieve beleving van de professional. Het kan zijn dat het aantal kinderen dat extra ondersteuning nodig heeft, is toegenomen als gevolg van beleidskeuzes (hogere concentratie doelgroepkinderen per groep, andere keuzes in het gemeentelijk toelatingsbeleid). Er kan echter ook sprake zijn van een verandering in de perceptie bij professionals. Mogelijk is het bewustzijn van professionals over problematiek rondom taalontwikkeling gegroeid in de afgelopen jaren of wordt hetzelfde gedrag in toenemende mate als problematisch gezien. Omstandigheden in de werkomgeving (werkdruk, personeelswisselingen, organisatiebeleid) of een gebrek aan specifieke scholing spelen mogelijk ook een rol.

Het activiteitenaanbod gaat tenslotte over hoe vaak en gevarieerd activiteiten in verschillende ontwikkeldomeinen worden aangeboden. Pedagogisch professionals geven aan dat explorerende fijn- en grof-motorische activiteiten, diverse vormen van (sociaal) spel en activiteiten op het gebied van taal en geletterdheid gemiddeld het meest voor komen, zo'n 2 tot 4 keer per week. Minder frequent (wekelijks) zijn creatieve en musische activiteiten, activiteiten rondom burgerschapsvorming, (ontluikend) rekenen, of buitenactiviteiten en uitstapjes. Activiteiten gericht op wetenschap en techniek komen met 2 à 3 keer per maand het minst voor. Wanneer we de gegevens vanaf 2017 op een rij zetten valt op dat het activiteitenaanbod een redelijk constant niveau laat zien. In de eerste jaren is het beeld vrij stabiel voor de verschillenden activiteitentypen. In de laatste jaren is er meer fluctuatie zichtbaar tussen de meetmomenten, maar is de gemiddelde trendlijn nog steeds relatief stabiel.

3.1 Observaties

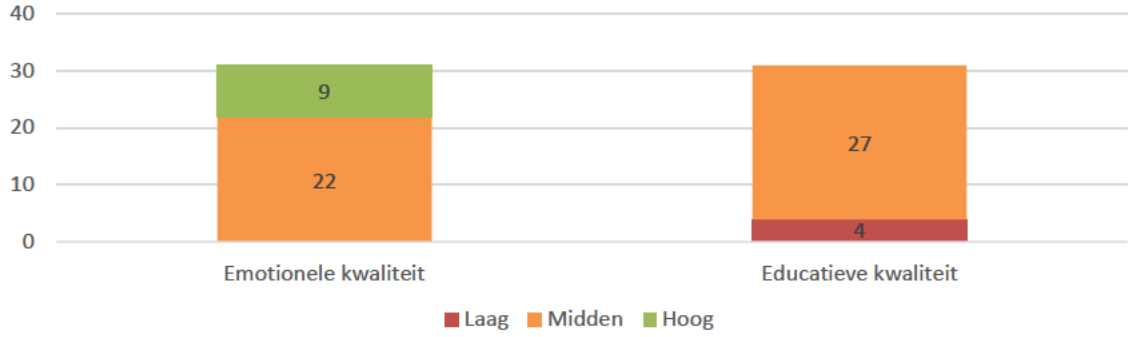
Om de proceskwaliteit te meten zijn drie observatie-instrumenten gebruikt die een oordeel geven over de kwaliteit in de groep: CLASS Toddler, NCKO-interactieschalen en ECERS-R.

3.1.1 Observaties met de CLASS

Er zijn in 2025 in totaal 31 peutergroepen bezocht. Tabel 3.1 (zie bijlage) geeft de resultaten voor de domeinen emotionele proceskwaliteit en educatieve proceskwaliteit weer. De emotionele proceskwaliteit is volgens de internationale benchmarks van de CLASS goed, met een gemiddelde in de midden tot hoge scorerange. De educatieve proceskwaliteit is middelmatig volgens de internationale benchmarks, met een score in de middenrange. De variatie in de geobserveerde emotionele proceskwaliteit is relatief klein en geen van de onderzochte groepen scoort onvoldoende (zie Figuur 3.1). De variatie in de geobserveerde educatieve proceskwaliteit is aanzienlijk groter met zowel groepen die onvoldoende scoren als groepen die de hoge kant van de middenrange bereiken.

De meer gedetailleerde resultaten per observatiecyclus en per groep (zie Tabel 3.2 in de bijlage) laten zien dat de *positieve sfeer, sensitiviteit* van de professionals en het *begeleiden van gedrag* in de middelhoge tot hoge scorerange uitkomt. Er is vrijwel geen *negatieve sfeer* (waarbij er veel sprake is van negativiteit van de pedagogisch professionals en kinderen) geobserveerd. Binnen het emotionele domein is er iets minder *aandacht voor het kindperspectief*, wat inhoudt dat er minder sterk wordt ingezet op autonomie en het ontlokken van ideeën of volgen van interesses van kinderen. De score bevindt zich in de middenrange en laat tevens veel spreiding zien. Voor de educatieve kwaliteit zien we dat

faciliteren van leren en ontwikkeling, *kwaliteit van feedback* en *taalstimulering* gemiddeld van middelmatige kwaliteit zijn, waarbij faciliteren van leren en ontwikkeling het hoogst scoort. Kwaliteit van feedback scoort gemiddeld het laagst. Tot slot komt de *groepssocialisatie* gemiddeld genomen uit aan de lage kant van de middenrange.

Figuur 3.1 Aantal peutergroepen met lage, midden en hoge kwaliteit volgens de CLASS standaards (lage kwaliteit < 3; middelmatige kwaliteit 3 - 6; hoge kwaliteit > 6). Gegevens van steekproef 2025 (*N* = 31).

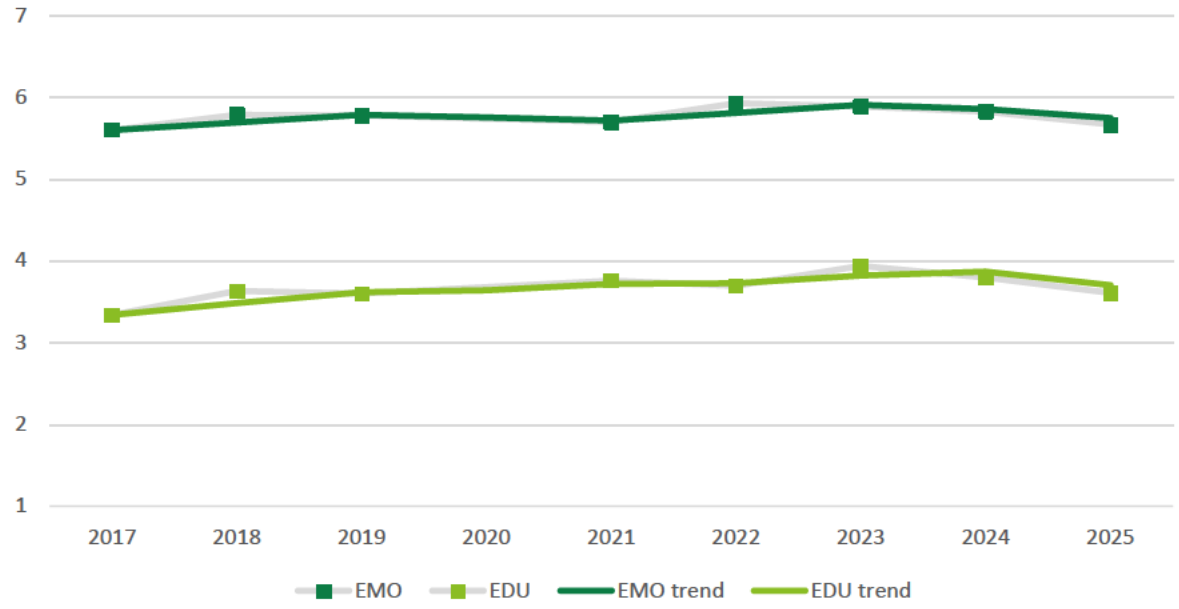
Verschillen tussen activiteiten

Tabel 3.3 (zie bijlage) toont de geobserveerde kwaliteit uitgesplitst naar type activiteit. Educatieve activiteiten (zoals voorlezen, puzzelen of kringgesprekken) en spelmomenten zijn het vaakst geobserveerd. Verder zijn eet- en drinkmomenten veel geobserveerd en in mindere mate creatieve activiteiten. De categorie overig heeft betrekking op bijvoorbeeld wc-rondes die zijn geobserveerd, maar deze zijn in 2025 niet geobserveerd[8]. Er zijn geen significante verschillen in emotionele kwaliteit gevonden tussen de typen activiteiten. De educatieve proceskwaliteit bleek gemiddeld het hoogst tijdens gerichte educatieve activiteiten en tijdens spelmomenten. De educatieve kwaliteit is gemiddeld tijdens deze soorten activiteiten significant hoger dan tijdens eet- en drinkmomenten of buitenspel. Groepssocialisatie is ook hoger tijdens educatieve activiteiten. Verder scoort groepssocialisatie het laagst tijdens het creatieve activiteiten en buitenspelen, waar de gemiddelde score in de lage range valt. Voor alle andere type activiteiten geldt dat de groepssocialisatie aan de lage kant van de middenrange scoort.

Trends over tijd

De LKK voert sinds 2017 jaarlijks kwaliteitsmetingen uit, waardoor we naar lange-termijn trends kunnen kijken. Figuur 3.2 laat de gemiddelde scores en trends van de emotionele en educatieve proceskwaliteit zien zoals gemeten met de CLASS Toddler. Voor de emotionele kwaliteit is een stabiel tot licht stijgend patroon zichtbaar tot 2023, waarna er een licht dalende trend te zien. In de meting van 2025 is de daling onder andere te wijten aan lagere scores op de positieve sfeer in de groep. Voor de educatieve kwaliteit was er eveneens tot 2023 een stijgende trend te zien die daarna afbuigt.

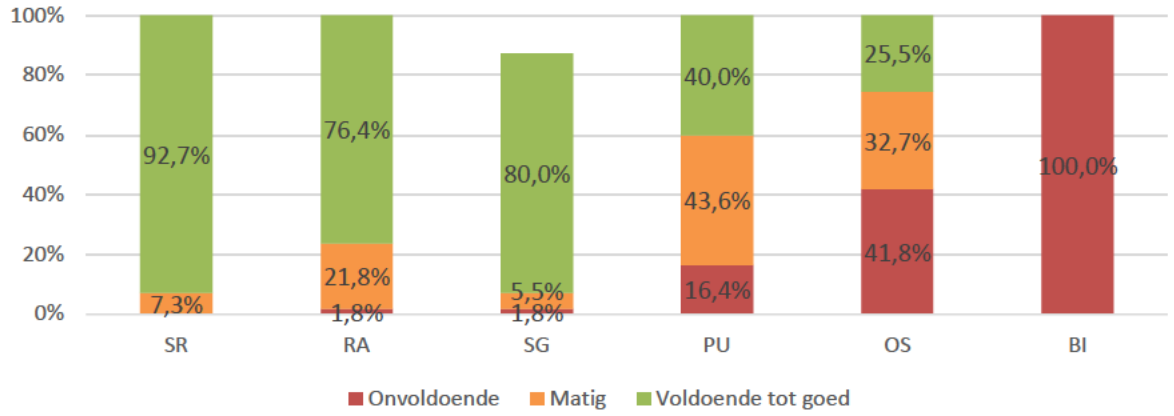
[8] Observatoren krijgen de instructie om wanneer mogelijk in ieder geval een eet- en drinkmoment, vrij spelmoment en gerichte (spel)activiteiten te observeren. De daadwerkelijke uitkomst van de geobserveerde momenten is daarbij deels afhankelijk van wat zich voor doet gedurende de dag. De meest geobserveerde momenten zijn dus niet één op één gerelateerd aan hoe vaak bepaalde activiteiten voorkomen, maar de verdeling is wel indicatief voor wat voor een type activiteiten meer of minder worden gezien.

Figuur 3.2 Gemiddelde scores en trends van emotionele (EMO) en educatieve (EDU) proceskwaliteit in de peuteropvang, uitgesplitst naar jaar.
De grijze lijn met vierkante meetpunten geven de daadwerkelijk geobserveerde scores weer. De in kleur getrokken trendlijnen betreffen een gemiddelde van twee metingen.

3.1.2 Observaties met de NCKO-interactieschalen

Ten behoeve van de observaties met de NCKO-interactieschalen zijn video-opnamen ter beschikking gesteld aan het NCKO-consortium. Tabel 3.4 (zie bijlage) toont de resultaten op het niveau van de pedagogisch professional en per groep. Pedagogisch professionals beheersen vaardigheden die betrekking hebben op *sensitief handelen*, *respect voor autonomie* en *structureren en grenzen stellen* goed. Het overgrote merendeel van de pedagogisch professionals scoort hier hoog (zie Figuur 3.3). Vaardigheden ten aanzien van *praten en uitleggen* zijn minder ontwikkeld. Deze scoren gemiddeld matig-voldoende tot goed en minder dan de helft van de professionals scoort op dit onderdeel voldoende tot goed. *Ontwikkelingsstimulering* ligt op de grens tussen onvoldoende en matig-voldoende en iets minder dan de helft van de professionals beheerst deze vaardigheid onvoldoende. Pedagogisch professionals blijken tot slot het minst vaardig in het *begeleiden van interacties* tussen kinderen. In de meting van 2025 werd door alle professionals onvoldoende op gescoord op dit onderdeel. Hoewel in eerdere jaren dit ook de laagste scorende vaardigheid was, is nog niet eerder voorgekomen dat alle professionals onvoldoende scoren op dit vlak.

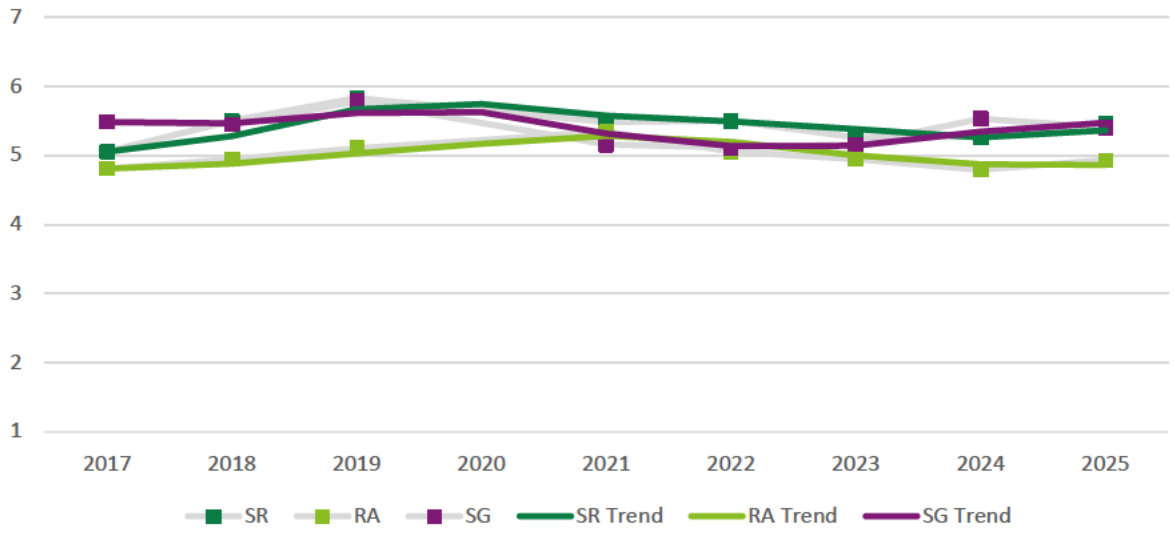

Figuur 3.3 Verdeling van pedagogisch professionals naar onvoldoende, matige en voldoende tot goede kwaliteit in percentages (lage kwaliteit < 3.5; middelmatige kwaliteit 3.5 - 4.5; hoge kwaliteit > 4.5). Gegevens van steekproef 2025 (*N* = 31).

SR = Sensitieve responsiviteit, RA = Respect voor autonomie, SG = Structureren en grenzen stellen, PU = Praten en uitleggen, OS = Ontwikkelingsstimulering, BI = Begeleiden van interacties.

Trends over tijd

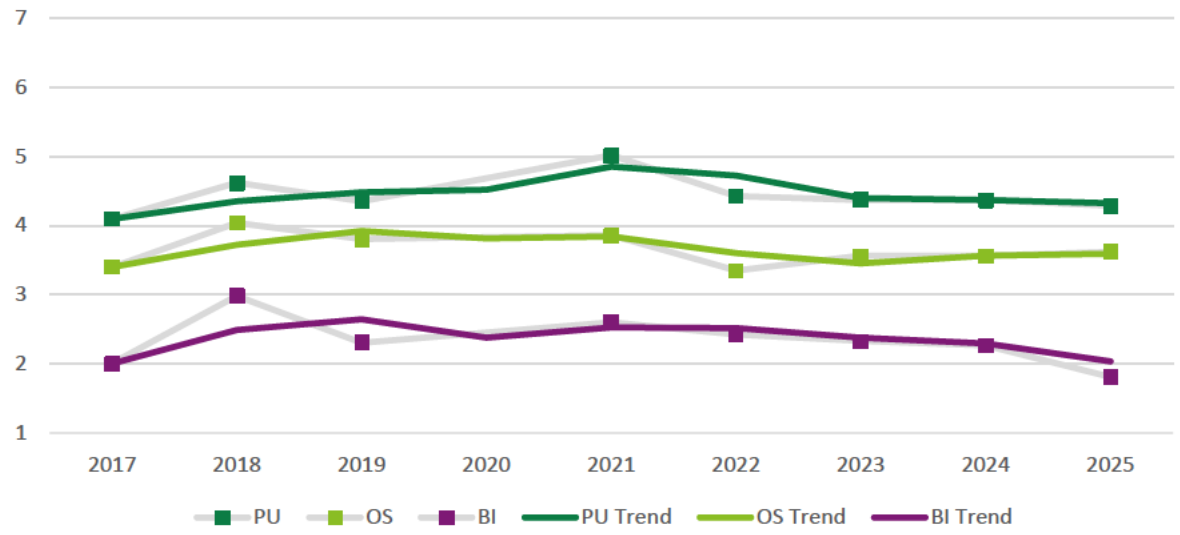
In Figuur 3.4 zijn de gemiddelde scores en trends van de sensitieve responsiviteit, respect voor autonomie, en structureren en grenzen stellen weergegeven. Voor sensitieve responsiviteit en respect voor autonomie is sinds 2017 sprake van een stijgende trend gevolgd door een licht dalende trend tot 2024. Tussen 2024 en 2025 is de daling niet verder doorgezet en is de trend relatief stabiel. Structureren en grenzen stellen scoorde in de eerste meting relatief hoog, waardoor er in de eerste drie jaren sprake is van een stabiel patroon gevolgd door een lichte daling na de coronaperiode. In de laatste twee metingen is juist weer een (licht) stijgende trend zichtbaar. De kwaliteit van respect voor autonomie en structureren en grenzen stellen is in de laatste meting van 2025 relatief vergelijkbaar met het kwaliteitsniveau van de eerste meting in 2017. De kwaliteit van de sensitieve responsiviteit is in de laatste meting iets hoger in vergelijking met eerste meting uit 2017.

Figuur 3.4 Gemiddelde scores en trends van sensitieve responsiviteit (SR), respect voor autonomie (RA), en structureren en grenzen stellen (SG) in de peuteropvang, uitgesplitst naar jaar.

De grijze lijn met vierkante meetpunten geven de daadwerkelijk geobserveerde scores weer. De in kleur getrokken trendlijnen betreffen een gemiddelde van twee metingen.

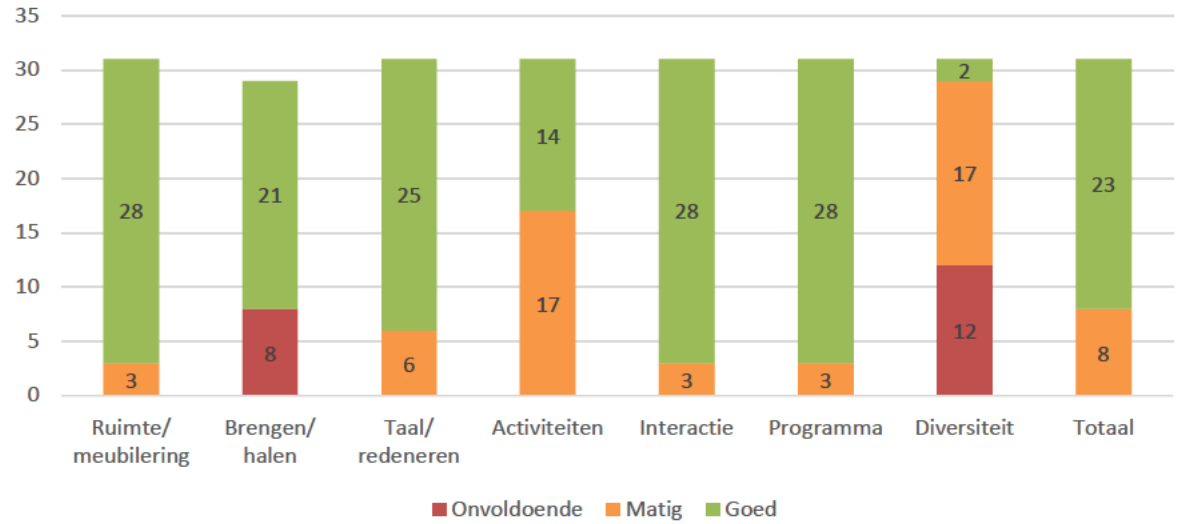
In Figuur 3.5 zijn de gemiddelde scores en trends van de vaardigheden praten en uitleggen, ontwikkelingsstimulering en begeleiding van interacties weergegeven. De trends van praten en uitleggen en ontwikkelingsstimulering laten vergelijkbare patronen zien, met een lichte stijging tot aan 2021, gevolgd door een lichte daling tot 2023 waarna de trend relatief stabiel is gebleven. Begeleiding van interactie volgt een vergelijkbaar patroon tot 2024, waarna er een licht dalende trend te zien is, die in 2025 verder doorzet. De kwaliteit op dit onderdeel ligt in de laatste meting zelfs lager dan in 2017.

Figuur 3.5 Gemiddelde scores en trends van praten en uitleggen (PU), ontwikkelingsstimulering (OS), en begeleiding van interacties (BI) in de peuteropvang, uitgesplitst naar jaar.
De grijze lijn met vierkante meetpunten geven de daadwerkelijk geobserveerde scores weer. De in kleur getrokken trendlijnen betreffen een gemiddelde van twee metingen.

3.1.3 Observaties met de omgevingsschaal

De resultaten in Tabel 3.5 laten zien wat de globale omgevingskwaliteit is in de peuteropvanggroepen, gemeten met de ECERS-R. Alle subschalen tezamen genomen is de kwaliteit van de omgeving hoog volgens de benchmarks van het instrument (hoger dan 5). Wanneer we inzoomen op de verschillende aspecten blijkt dat de kwaliteit van de *ruimte en meubilering*, het *taalaanbod*, de *interactie* en het *(dag)programma* hoog is. De interactie die tijdens het *brengen en halen* geobserveerd werd, is ook over het algemeen van goede kwaliteit. Hierbij moet worden opgemerkt dat in dit item toegang tot de groepsruimte voor ouders wordt bestempeld als basis van goede kwaliteit. Locaties die ouders toegang tot de groep ontzeggen, krijgen een zeer lage score op dit item, wat resulteerde in 8 locaties die onvoldoende scoren op dit punt. Het *activiteitenaanbod* is gemiddeld van middelmatige kwaliteit. Met betrekking tot *diversiteit* – wat gaat over de mate waarin de groepen de individuele behoeften van kinderen in kaart brengen, waarin ze cultureel-etnische gelijkheid en gendergelijkheid stimuleren en waarin er een welkome en inclusieve houding is – wordt er aan de lage kant van de middenrange gescoord. Gemiddeld genomen is dit net voldoende, al is in Figuur 3.6 te zien dat relatief veel locaties nog onvoldoende scoren op diversiteit. Wanneer de subschaal met betrekking tot diversiteit wordt meegenomen in het totaal, is de totale omgevingskwaliteit iets lager maar nog wel hoog te noemen volgens de benchmarks van het instrument.

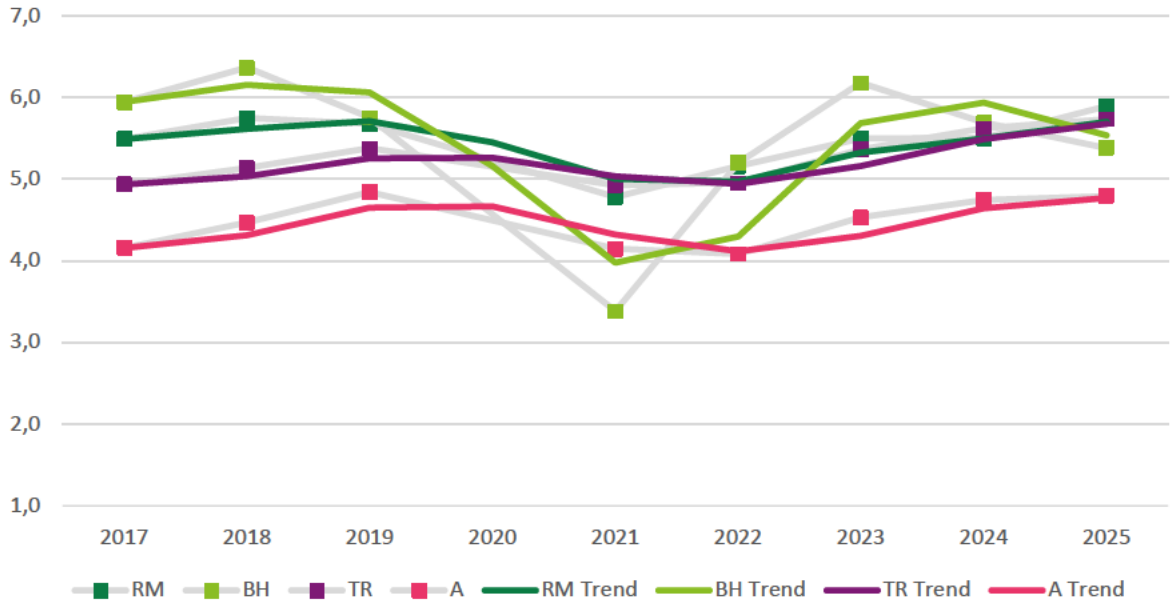

Figuur 3.6 Aantal peuteropvanggroepen met onvoldoende, matige en goede kwaliteit op de ECERS-R subschalen en de totale kwaliteit (lage kwaliteit < 3; middelmatige kwaliteit 3 - 5; hoge kwaliteit > 5). Gegevens van steekproef 2025 (*N* = 31).

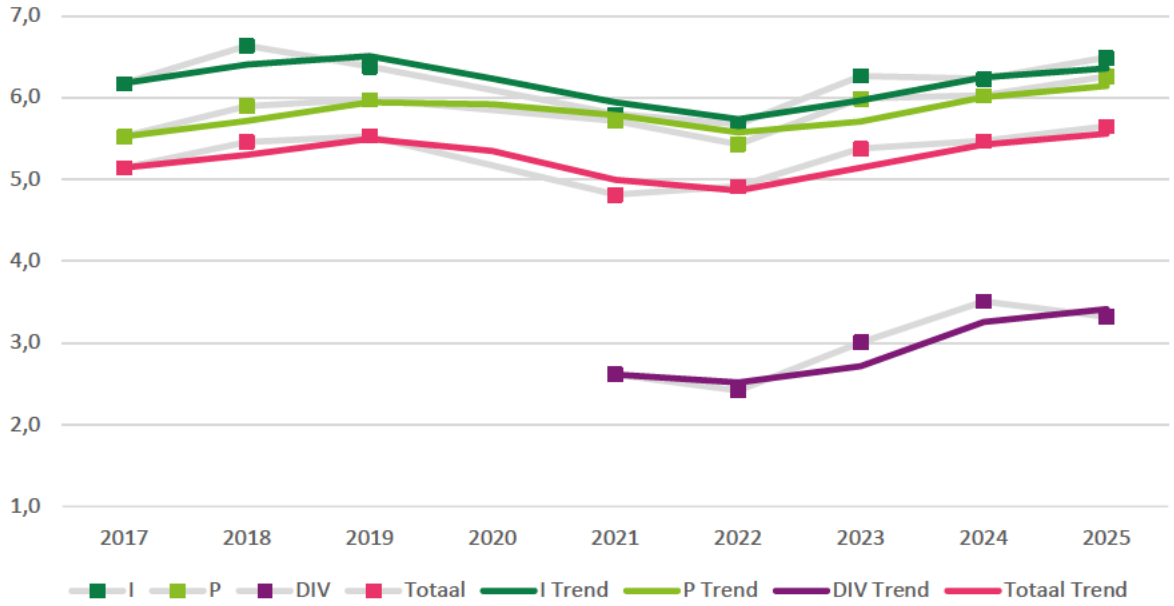
Trends over tijd

In Figuur 3.7 zijn de gemiddelde scores en trends van de schalen ruimte en meubilering, brengen en halen, taal, en activiteiten weergegeven. Er is een duidelijk patroon zichtbaar waarbij de kwaliteit in de eerste drie jaren gestegen is, gevolgd door een duidelijke dip in de coronaperiode die daarna weer hersteld is. Verder zien we dat met name de kwaliteit van brengen en halen de grootste daling (en ook stijging) laat zien. Deze sterke dip in kwaliteit is te verklaren doordat ouders niet op de groepen mochten komen gedurende de pandemie. Waar voor de andere indicatoren de kwaliteit na corona voortdurend is gestegen en nu van gelijk of zelf hoger niveau is dan de piek rond 2019, zien we voor het brengen en halen dat de kwaliteit in de laatste twee metingen weer afbuigt.

In Figuur 3.8 zijn de gemiddelde scores en trends van de schalen interactie, programma en de totale kwaliteit (gemiddelde van alle schalen m.u.v. diversiteit) weergegeven. Ook daar is dezelfde golfbeweging zichtbaar van een stijging, gevolgd door een coronadip en dan herstel. Tevens is sinds de post-corona meting het aanbod op het gebied van diversiteit en inclusie in kaart gebracht. Sinds 2022 is er een stijgende trend zichtbaar, waarbij de kwaliteit inmiddels op een minimaal voldoende niveau uitkomt.

Figuur 3.7 Gemiddelde scores en trends van ruimte en meubilering (RM), brengen en halen (BH), taal en redeneren (TR), en activiteiten (A) in de peuteropvang, uitgesplitst naar jaar.
De grijze lijn met vierkante meetpunten geven de daadwerkelijk geobserveerde scores weer. De in kleur getrokken trendlijnen betreffen een gemiddelde van twee metingen.

Figuur 3.8 Gemiddelde scores en trends van interactie (I), programma (P), diversiteit (DIV), en de totale kwaliteit (Totaal) in de peuteropvang, uitgesplitst naar jaar.
De grijze lijn met vierkante meetpunten geven de daadwerkelijk geobserveerde scores weer. De in kleur getrokken trendlijnen betreffen een gemiddelde van twee metingen.

3.2 Vragenlijstgegevens

Tijdens de meting van 2025 zijn vragenlijstgegevens verzameld van 44 pedagogisch professionals, werkzaam op 27 van de 31 betrokken peuteropvanggroepen (87.1% positieve respons).

3.2.1 Structurele kwaliteit en groepssamenstelling

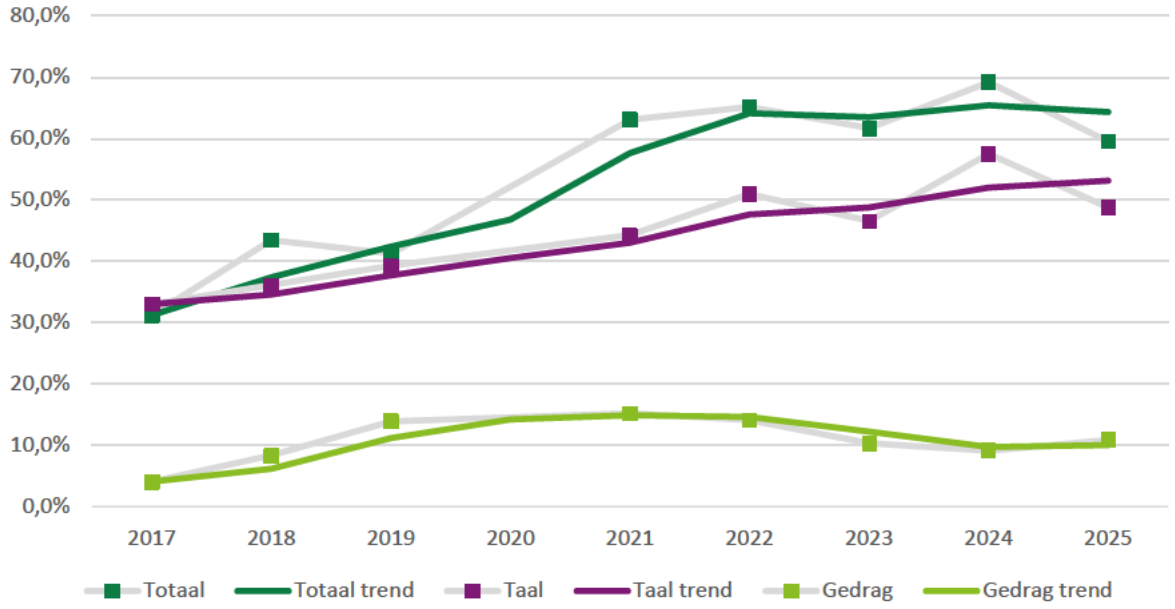
Tabel 3.6 (zie bijlage) geeft een overzicht van de achtergrond van de pedagogisch professionals. De gemiddelde leeftijd is 43 jaar met zo'n 14 jaar werkervaring. De spreiding is relatief groot. De gemiddelde werktijd per week bedraagt 24 uur en laat eveneens een grote spreiding zien. Het gemiddelde opleidingsniveau ligt voor zowel de vooropleiding als vervolgopleiding rond de 5, wat gelijk staat aan een MBO 3/4-niveau. Ongeveer 75% van de professionals heeft een MBO 3/4-opleiding afgerond of is daar mee bezig. Zo'n 25% heeft een opleidingsniveau van HBO of hoger. Tot slot heeft het merendeel een vast contract bij de organisatie. De achtergrondkenmerken van de pedagogisch professionals vertonen daarmee geen grote verschillen met voorgaande metingen.

Gegevens over de groepen kinderen zijn opgenomen in Tabel 3.7 (zie bijlage). De gemiddelde groepsgrootte op de drie drukste dagen van de week (maandag, dinsdag, donderdag) ligt rond de 13 kinderen met een ratio van bijna 7 kinderen per pedagogisch professional. In de meeste groepen worden alleen peuters opgevangen vanaf 2 à 2.5 jaar. In enkele groepen worden ook jonge kinderen (van net geen 2 jaar) opgevangen. Een schatting van de pedagogisch professionals van de sociale achtergrond van de kinderen laat zien dat ruim een derde uit gezinnen met een laag opleidingsniveau (lage SES) komt. De helft van de gezinnen heeft een migratieachtergrond. Wel zijn de spreiding en range vrij groot. Zo zijn er groepen met alleen kinderen met een laag opleidingsniveau en/of migratieachtergrond, maar ook groepen met alleen kinderen van hoogopgeleide ouders en/of met een Nederlandse achtergrond. De sociale achtergrond van kinderen in de peuteropvang is daarmee duidelijk anders dan in de kinderdagverblijven, wat past bij het feit dat een groot deel van de peuteropvanggroepen VE verzorgt voor doelgroepkinderen. Er zijn op dit vlak geen duidelijke verschillen zichtbaar met de voorgaande metingen.

Tevens hebben de pedagogisch professionals een inschatting gemaakt van de zorgbehoeften van kinderen (zie Tabel 3.7 in de bijlage). Passend bij de aard van het opvangtype is het aantal kinderen met een zorgbehoefte in de peuteropvang het grootst vergeleken met andere opvangsoorten. Pedagogisch professionals rapporteren dat gemiddeld 60% van de kinderen extra zorgbehoeften heeft[9] . Ondersteuning op het gebied van taal komt het meest voor (zo'n 49% van de kinderen), gevolgd door gedragsproblematiek (11%). Verder komen overige zorgbehoeften, zoals problemen met zindelijkheid of een zorgelijke thuissituatie, ook wat vaker voor binnen de peuteropvang (gemiddeld zo'n 4%). Pedagogisch professionals rapporteren al een aantal jaren een groei van het aantal kinderen met zorgbehoeften. Figuur 3.9 laat de trend zien van de totale zorgbehoeften en de twee grootste subcategorieën (taalondersteuning en gedragsondersteuning). Er kunnen verschillende verklaringen zijn voor

[9] Dit betreft een subjectieve schatting van de professional. Daarnaast moet worden opgemerkt dat dit percentage een overschatting kan zijn, omdat kinderen met dubbele zorgbehoeften niet uit de data onderscheiden kunnen worden. Pedagogisch professionals hebben zorgbehoeften niet per kind, maar per type behoefte aangeduid. Zo is één kind dat én extra gedragsondersteuning nodig heeft én een taalachterstand heeft in beide categorieën meegeteld, en daarmee dus twee keer in het totaal.

deze stijging. Omdat het om een subjectieve beleving van de professional gaat, kan de gestegen zorgbehoefte een indicatie zijn van de mate waarin de professionals gedrag van kinderen als belastend ervaren. Ook kan het een indicatie zijn dat kinderen met zorgbehoeften steeds vaker in peuteropvanggroepen instromen door veranderingen in gemeentelijke keuzes en de indicatiestelling.

Figuur 3.9 Gemiddelde scores en trends van zorgbehoeftes op het gebied van extra taalondersteuning, extra gedragsondersteuning en totale zorgbehoefte in de peuteropvang, uitgesplitst naar jaar.
De grijze lijn met vierkante meetpunten geven de daadwerkelijk geobserveerde scores weer. De in kleur getrokken trendlijnen betreffen een gemiddelde van twee metingen.

Werkbeleving en professionalisering

De werkomgeving wordt over het algemeen als positief ervaren (Tabel 3.8 in de bijlage). Op vragen naar de werktevredenheid, het gevoel gerespecteerd en betrokken te worden (werkinclusie) en de onderlinge afstemming en samenwerking in het team (teamcohesie), wordt gemiddeld rond de 5 (‘mee eens’) gescoord op een schaal van 1 tot 6. De gemiddelde werkstress ligt rond de 3 (‘een beetje mee oneens’) en heeft een grote spreiding. Zo zijn er pedagogisch professionals die aangeven helemaal geen werkstress te ervaren, terwijl anderen vrij veel stress ervaren. Opvallend is verder dat de werktevredenheid en de teamcohesie licht zijn afgenomen ten opzichte van vorig jaar, en dat de ervaren werkstress licht is toegenomen.

Tabel 3.8 (zie bijlage) laat ook zien hoeveel aandacht er wordt besteed aan professionalisering door middel van cursusaanbod, coaching, teamoverleg en conferentiedeelname. De gemiddelde score van 2 (‘zelden’) suggereert dat het aanbod – of de mate waarin er van dat aanbod gebruik wordt gemaakt – niet overdadig is. Teamgerichte professionalisering vindt gemiddeld één keer per maand plaats en pedagogisch-inhoudelijk teamoverleg wordt gemiddeld elke zes weken georganiseerd. Wel zijn er grote verschillen tussen organisaties. Zo zijn er pedagogisch professionals die rapporteren (bijna) op wekelijkse basis overleg en professionaliseringsactiviteiten te ondernemen met het team, terwijl er ook pedagogisch professionals zijn die rapporteren dat dergelijke activiteiten (bijna) nooit plaatsvinden. Op de

vraag of pedagogisch professionals in staat zijn om te reflecteren op praktijken van anderen en dit om te zetten in concrete aanpassingen binnen hun eigen werk zien we een gemiddelde score van rond de 3, wat betekent dat pedagogisch professionals dit met enig regelmaat doen. Wel zien we ook hier dat de verschillen tussen pedagogisch professionals groot zijn. Tot slot geven de respondenten aan dat ze zich competent voelen als professional. Dit geldt zowel voor het algemene zelfvertrouwen in zichzelf als ook voor het zelfvertrouwen dat pedagogisch professionals hebben ten aanzien van het omgaan met kinderen met diverse culturele en talige achtergronden. In vergelijking met de laatste meting zijn er geen duidelijke verschillen op het gebied van professionalisering en competentiebeleving.

3.2.2 Pedagogisch beleid en pedagogisch klimaat

Het pedagogisch beleid van de deelnemende organisaties is op verschillende manieren in kaart gebracht (zie Tabel 3.9 in de bijlage). Op vragen naar aspecten van stabiliteit van de groep (de mate waarin de samenstelling van kinderen gedurende de dag kan wisselen) wordt gemiddeld rond de 4 gescoord (‘stabiel’). De mate waarin kinderen op eigen initiatief gedurende de dag naar verschillende groepen kunnen (opendeurenbeleid), ligt lager wat wederom wijst op een relatief hoge stabiliteit in de peuteropvang. De grote variatie op deze aspecten wijst er wel op dat er ook locaties zijn waarbij de stabiliteit gedurende de dag minder groot is, al dan niet als bewust overwogen pedagogisch model. Verder blijkt een dalende trend in de stabiliteit; waar in de eerste metingen rond ruim boven de 4 werd gescoord, is het gemiddelde sindsdien licht gedaald en lag deze in de meting van 2025 zelfs onder de 4. Mogelijk spelen personele problemen hier een rol waardoor locaties andere keuzes maken om de roosters rond te krijgen.

Multiculturele groepspraktijken – bijvoorbeeld het vieren van verschillende feestdagen of het afstemmen van speel- en ontwikkelmateriaal op de diversiteit van de samenleving – gemiddeld met enige regelmaat worden toegepast. Wel is de spreiding hier relatief groot. Praktijken die de groepssocialisatie bevorderen – bijvoorbeeld kinderen elkaar laten helpen, ‘wij’-taal gebruiken, of kinderen samen conflicten laten oplossen – komen gemiddeld vaak voor, volgens de professionals. De aandacht voor multiculturele praktijken en groepssocialisatie is stabiel in vergelijking met eerdere metingen. Verder zien we dat de rol die kinderen spelen in de ontwikkeling van het pedagogisch beleid en aanbod op de groep (ook wel kinderparticipatie genoemd) gemiddeld rond de 3 ligt (‘min of meer van toepassing’). De range suggereert dat kinderparticipatie nog niet breed gedragen wordt in de peuteropvang, al is er enige variatie tussen locaties.

Wat betreft de communicatievormen die pedagogisch professionals gebruiken om contact met ouders te hebben, zien we dat ruim de helft van de geboden mogelijkheden (van een lijst met 15 opties) wordt benut. Hiervan worden de breng- en haalmomenten het meest genoemd als contactvorm (ruim 93%). Andere manieren zoals ouders informeren via een nieuwsbrief (ruim 86%), 10-minutengesprekjes (bijna 82%), het organiseren van sociale activiteiten zoals een zomerfeest (ruim 43%) en thema-avonden over bijvoorbeeld positief opvoeden (25%) komen minder vaak voor. De verschillen tussen locaties zijn echter groot. De aandacht voor contact met ouders is tussen 2017-2019 versterkt, maar tijdens de coronaperiode is er een flinke afname zichtbaar. Die afname in contact bleek ook uit de observaties tijdens het breng- en haalmoment, maar waar deze na de coronaperiode weer herstel vertoonde, zien we bij de andere vormen van oudercontact dat er daarna sprake is

van een voortdurende, licht dalende trend. De range is hier vrij groot. Zo zijn er pedagogisch professionals die aangeven veel communicatievormen met ouders te benutten, terwijl andere organisaties vrij weinig contact hebben. Het contact met ouders vertoont sinds de coronaperiode een dalende trend.

3.2.3 Activiteitenaanbod

Om te beoordelen in hoeverre het aanbod aan regelmatig terugkerende activiteiten aansluit bij belangrijke leer-, ervarings- en ontwikkelingsdomeinen, is onderzocht hoe vaak acht verschillende soorten activiteiten voorkomen. Binnen elke categorie zijn specifieke activiteiten uitgevraagd die aansluiten bij verschillende leeftijdsgroepen (onderscheid tussen 0-4 en 4-12 jaar). Tabel 3.10 geeft een overzicht van de gemiddelde frequenties op een schaal van 1 (‘bijna nooit’) tot 7 (‘minstens twee keer per dag’). Hierbij is het belangrijk te realiseren dat een gemiddelde score de spreiding binnen een categorie kan verhullen: sommige activiteiten binnen een categorie komen vaker voor dan andere.

Pedagogisch professionals rapporteren relatief hoge gemiddelde scores voor explorerende fijn- en grof-motorische activiteiten, diverse vormen van (sociaal) spel en activiteiten op het gebied van taal en geletterdheid. Een gemiddelde score rond de 5 duidt erop dat deze activiteiten gemiddeld 2 tot 4 keer per week plaatsvinden. Iets minder frequent komen creatieve en musische activiteiten, activiteiten rondom burgerschapsvorming, (ontluikend) rekenen, en buitenactiviteiten en uitstapjes voor. Met een gemiddelde van ongeveer 3.5 worden deze activiteiten bijna wekelijks aangeboden. Het minst frequent – gemiddeld 2 à 3 keer per maand – zijn activiteiten gericht op wetenschap en technologie. Wanneer we de gegevens vanaf 2017 op een rij zetten valt op dat het activiteitenaanbod een redelijk constant niveau laat zien. In de eerste jaren is het beeld vrij stabiel voor de verschillende activiteitentypen. In de laatste jaren is er meer fluctuatie zichtbaar tussen de meetmomenten, maar is de gemiddelde trendlijn nog steeds vrij stabiel.

4. Kwaliteit in de buitenschoolse opvang

Dit hoofdstuk presenteert de bevindingen over de kwaliteit voor schoolgaande kinderen in de buitenschoolse opvang. We beginnen het hoofdstuk met een beschouwing van de opvallendste resultaten in de buitenschoolse opvang en hoe deze resultaten geduid kunnen worden in relatie tot andere opvangsoorten, eerdere metingen (oftewel trends) en waar mogelijk internationale gegevens. Daarna worden de resultaten van de verschillende meetinstrumenten (observaties en vragenlijsten) in meer detail beschreven voor de geïnteresseerde lezer.

Samenvattend beeld en beschouwing kwaliteit in de buitenschoolse opvang

Hieronder worden de belangrijkste bevindingen voor de buitenschoolse opvang samengevat en geïnterpreteerd. Er wordt stilgestaan bij de (trends in) kwaliteit van de interacties (proceskwaliteit), kwaliteit van de omgeving en het activiteitenaanbod en pedagogisch beleid. Daarbij besteden we vooral aandacht aan de meest opvallende bevindingen in vergelijking met eerdere jaren.

Proceskwaliteit

De emotionele proceskwaliteit van de buitenschoolse opvang, geobserveerd met de CLASS, is hoog. Er heerst over het algemeen een positieve sfeer op de groep en pedagogisch professionals zijn sensitief en kindvolgend in hun interacties. Ook de NCKO-schalen tonen een overwegen positief beeld van de emotionele proceskwaliteit. Het beeld over de jaren heen is stabiel. In 2024 vonden we een lagere emotionele kwaliteit, maar met de nieuwe gegevens van 2025 blijkt dit een steekproeffluctuatie te zijn. Over het geheel genomen is de kwaliteit stabiel gebleven in de afgelopen jaren.

De educatieve proceskwaliteit, die iets zegt over de mate waarin kinderen betrokken worden in spel of activiteiten en op verschillende manieren gestimuleerd en uitgedaagd worden, is van middelmatige kwaliteit. De meer educatieve interactievaardigheden zoals gemeten met de NKCO-schalen laten eveneens zien dat de kwaliteit middelmatig is. Dit beeld is stabiel.

Tot slot is nog relatief weinig aandacht voor groepssocialisatie (aanvulling van de CLASS). Hoewel pedagogisch professionals zelf wel aangeven dat ze regelmatig tot vaak strategieën toepassen om groepsprocessen te bevorderen, blijkt uit de observaties een ander beeld. Pedagogisch professionals zijn minder goed in het bevorderen van samenspel en pro-sociale interacties tussen kinderen en zijn minder sensitief naar de groep als geheel. Dit sluit aan bij de resultaten van de NCKO-schalen, die eveneens laten zien dat professionals minder goed in staat zijn om interacties tussen kinderen onderling goed te begeleiden. In de kinderdagopvang en peuteropvang laat de kwaliteit van het begeleiden van interacties tussen kinderen een dalende trend zien. Dit geldt voor de buitenschoolse opvang iets minder sterk. Na een daling lijkt er nu stabilisatie op dit vlak. De kwaliteit van de groepssocialisatie is in 2025 iets hoger dan voorgaande jaren.

Omgevingskwaliteit

De omgevingskwaliteit van de buitenschoolse opvang laat een stabieler beeld zien dan de kinderdagopvang en peuteropvang. Gemiddeld genomen zijn de meeste aspecten van de

omgeving van middelmatige kwaliteit volgens de maatstaven van het instrument, enkel het programma scoort hoog. De organisatieschaal vertoont het duidelijkst trends over tijd met een zichtbare coronadip en herstel sindsdien. Ook in de buitenschoolse opvang is er relatief weinig positieve aandacht voor diversiteit, maar er is wel een stijgende trend over de jaren. In de kinderdagopvang en peuteropvang is er sprake van stabilisatie op dit vlak. Hierdoor loopt de buitenschoolse opvang iets in op de andere opvangsoorten (in eerdere metingen scoorde de buitenschoolse opvang duidelijk lager op de aandacht voor diversiteit).

Structurele kenmerken, pedagogisch beleid en het activiteitenaanbod

De gemiddelde werktijd en het aantal pedagogisch professionals met een vast contract ligt in 2025 wat lager in vergelijking met de vorige meting. Ook de beroepskracht-kind ratio is met 9 kinderen per professional iets lager dan vorig jaar. Als we ook eerdere metingen bekijken, lopen de resultaten van dit jaar meer in de pas en blijkt dat vooral de meting van 2024 een uitschieter was op deze kenmerken.

De werkbeleving van professionals is de laatste metingen relatief stabiel. Als we de data vanaf 2017 bekijken, is er ondanks de stabiliteit van de laatste jaren wel een duidelijk stijgende trend op het gebied van werkstress. Net als in de kinderdagopvang vertoont de mate waarin professionals aangeven kinderen met een aanvullende zorgbehoefte in de groep te hebben een wisselend patroon. Er is geen duidelijke trend hieruit af te leiden.

Vanaf 2017 is er minder contact met ouders, al is het patroon in de buitenschoolse opvang wel anders dan in de kinderdagopvang en peuteropvang. In absolute zin ligt het oudercontact lager in de buitenschoolse opvang en tijdens de coronaperiode is het contact sterker afgenomen vergeleken met de kinderdagopvang en peuteropvang. Maar daarna is het beeld relatief stabiel, terwijl er in de kinderdagopvang en peuteropvang sprake is van een continue, dalende trend. Er wordt op verschillende manieren contact onderhouden met ouders, maar vergeleken met de kinderdagopvang en peuteropvang, is er in de buitenschoolse opvang minder aandacht voor 10-minutengesprekjes of thema-avonden over opvoedingsthema's (bijvoorbeeld social media gebruik).

Tot slot is het beeld rondom het activiteitenaanbod wat gestabiliseerd. Professionals rapporteren iets meer aanbod dan in 2024 maar er blijft een duidelijke dalende trend zichtbaar vanaf 2017 waarbij er over de gehele linie een verschraling is in de frequentie en variatie van het activiteitenaanbod.

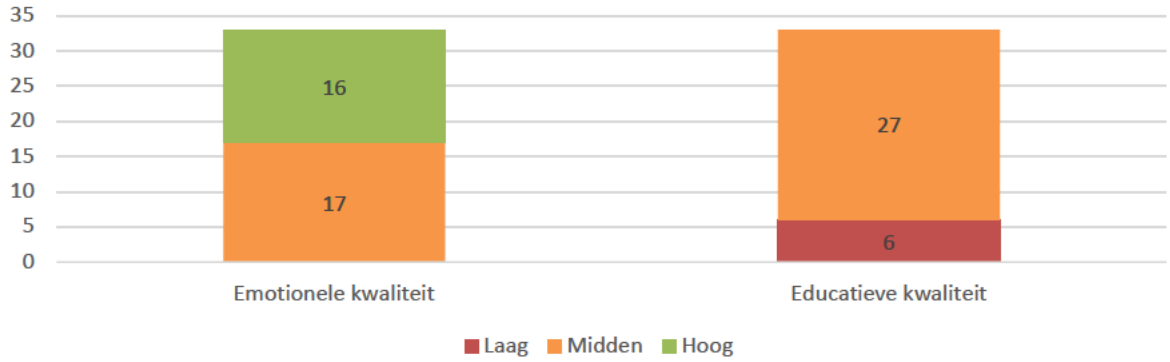
4.1 Observaties

Om de proceskwaliteit te meten zijn drie observatie-instrumenten gebruikt die een oordeel geven over de kwaliteit in de groep: CLASS PreK, NCKO-interactieschalen en BSO schaal.

4.1.1 Observaties met de CLASS

In 2025 zijn in totaal 33 buitenschoolse opvanggroepen bezocht. Tabel 4.1 (zie bijlage) geeft de resultaten voor de hele steekproef weer voor de emotionele proceskwaliteit en educatieve proceskwaliteit. De emotionele proceskwaliteit is volgens de benchmarks van de CLASS goed, met een gemiddelde in de midden tot hoge scorerange. Geen van de onderzochte groepen scoort onvoldoende (zie Figuur 4.1). De educatieve proceskwaliteit is middelmatig volgens de benchmarks, met een gemiddelde score in de middenrange. Met betrekking tot de educatieve

kwaliteit zien we groepen die duidelijk onvoldoende scoren en groepen die de hogere kant van de middenrange bereiken.

Figuur 4.1 Aantal buitenschoolse opvanggroepen met lage, midden en hoge kwaliteit volgens de CLASS standaards (lage kwaliteit < 3; middelmatige kwaliteit 3 - 6; hoge kwaliteit > 6). Gegevens van steekproef 2025 (*N* = 33).

De meer gedetailleerde resultaten per observatiecyclus en op groepsniveau (zie Tabel 4.2 in de bijlage) laten zien dat alle dimensies van de emotionele kwaliteit (*positieve sfeer*, *sensitiviteit*, *aandacht voor kindperspectief* en *begeleiden van gedrag*) gemiddeld aan de hoge kant van de middenrange scoren. Er is weinig *negatieve sfeer* geobserveerd (dit gaat om negativiteit van zowel de pedagogisch professionals als de kinderen). Voor de educatieve kwaliteit zien we dat *productiviteit* gemiddeld aan de hoge kant van de middenrange scoort. Dit betekent dat kinderen het grootste deel van de tijd aan spel of (routine)activiteiten kunnen deelnemen en er weinig tijd verloren gaat met overgangen of wachten. *Educatieve werkvormen*, wat gaat over de mate waarin de pedagogisch professional interesses, betrokkenheid en leermogelijkheden van kinderen maximaliseert, scoort gemiddeld in de middenrange. *Taalstimulering* scoort gemiddeld aan de lage kant van de middenrange. *Kwaliteit van feedback* scoort gemiddeld nog iets lager, in de lage tot midden-lage range. Er is het minst aandacht voor *conceptontwikkeling*, hierop wordt gemiddeld laag gescoord. Tot slot zien we voor de aanvullende dimensie *groepssocialisatie* dar er gemiddeld in de lage middenrange wordt gescoord.

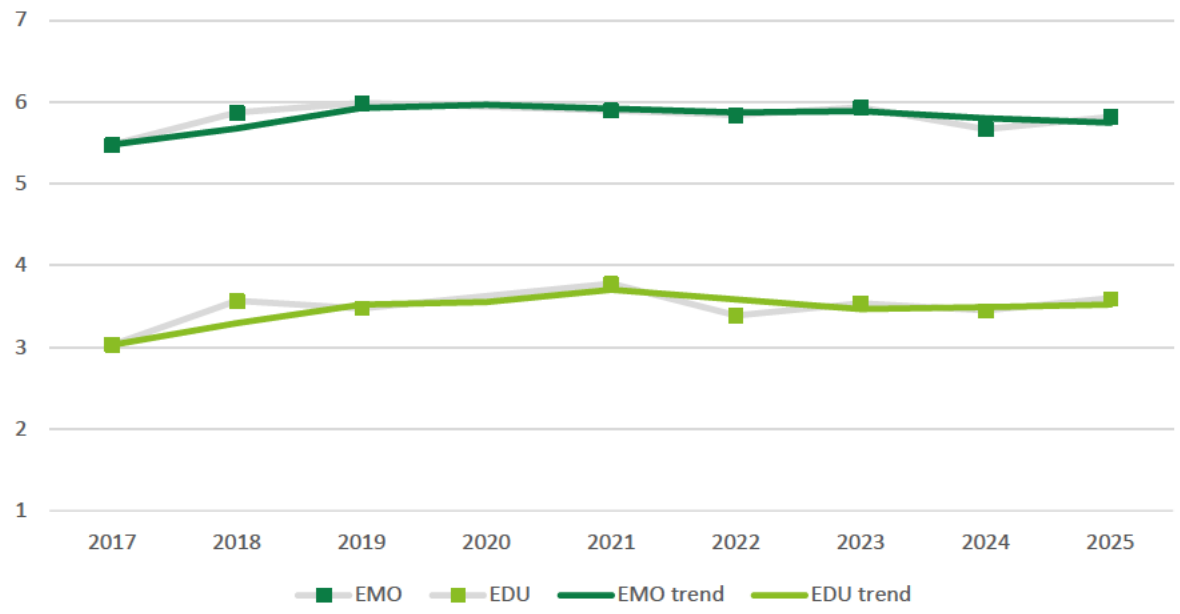
Verschillen tussen activiteiten

Tabel 4.3 (zie bijlage) toont de geobserveerde kwaliteit uitgesplitst naar type activiteit. Spelmomenten zijn het vaakst geobserveerd, gevolgd door eet- en drinkmomenten, creatieve activiteiten en buiten spelen. Educatieve activiteiten, zoals bordspelletjes spelen of voorlezen, werden het minst geobserveerd[10]. Er zijn geen verschillen in de emotionele kwaliteit en groepssocialisatie afhankelijk van het type activiteit dat geobserveerd is. De educatieve kwaliteit is het hoogst tijdens educatieve activiteiten, gevolgd door creatieve activiteiten. Dit zijn vaak gerichte activiteiten in een kleiner groepje met begeleiding van een professional, wat een verklaring kan zijn van de hogere educatieve kwaliteit.

[10] Observatoren krijgen de instructie om wanneer mogelijk in ieder geval een eet- en drinkmoment, vrij spelmoment en gerichte (spel)activiteiten te observeren. De daadwerkelijke uitkomst van de geobserveerde momenten is daarbij deels afhankelijk van wat zich voor doet gedurende de dag. De meest geobserveerde momenten zijn dus niet één op één gerelateerd aan hoe vaak bepaalde activiteiten voorkomen, maar de verdeling is wel indicatief voor wat voor een type activiteiten meer of minder worden gezien.

Trends over tijd

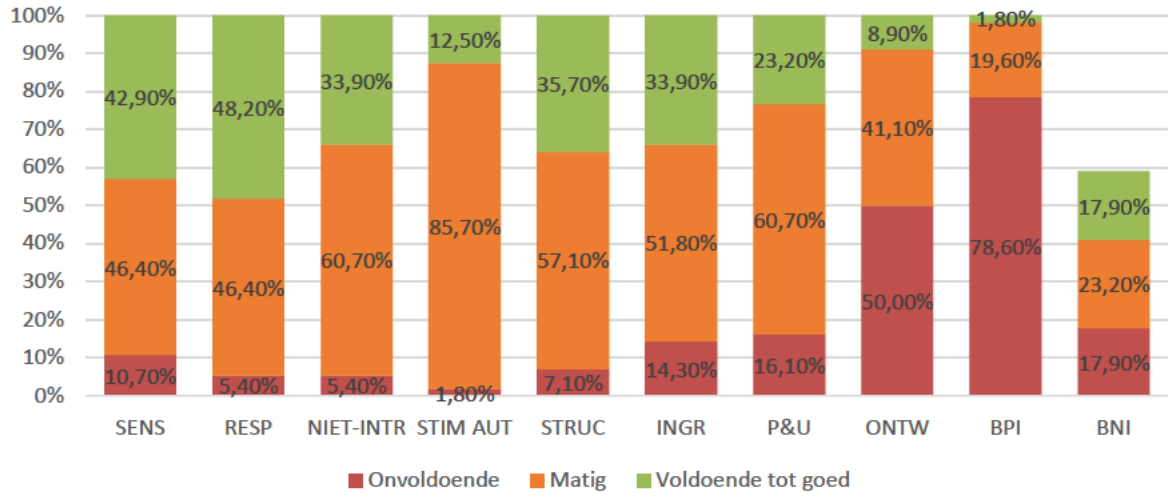
De LKK voert sinds 2017 jaarlijks kwaliteitsmetingen uit, waardoor we naar lange-termijn trends kunnen kijken. Figuur 4.2 laat de gemiddelde scores en trends van de emotionele en educatieve proceskwaliteit zien, zoals gemeten met de CLASS PreK. De emotionele proceskwaliteit is in de eerste drie meetjaren gestegen en daarna relatief stabiel gebleven over tijd. De educatieve proceskwaliteit laat een langere en sterkere stijging zien. Deze is in de periode tot 2021 gegroeid van 3 (lage kant van de middenrange) richting de 4 (middenkwaliteit). Sindsdien is er een lichte afbuiging naar beneden zichtbaar en lijkt de kwaliteit te stabiliseren rond de 3.5.

Figuur 4.2 Gemiddelde scores en trends van emotionele (EMO) en educatieve (EDU) proceskwaliteit in de buitenschoolse opvang, uitgesplitst naar jaar.
De grijze lijn met vierkante meetpunten geven de daadwerkelijk geobserveerde scores weer. De in kleur getrokken trendlijnen betreffen een gemiddelde van twee metingen.

4.1.2 Observaties met de NKCO-interactieschalen

Ten behoeve van de observaties met de NCKO-interactieschalen zijn video-opnamen ter beschikking gesteld aan het NCKO-consortium. De resultaten per pedagogisch professional en per groep staan in Tabel 4.4 (zie bijlage). De kwaliteit op het verzorgende domein laat zien dat pedagogisch professionals vaardigheden rondom *emotionele ondersteuning* (sensitiviteit en responsiviteit), *autonomie* (niet-intrusieve interactie stijl en simulering autonomie) en het *begeleiden van gedrag* (structureren en ingrijpen) gemiddeld voldoende tot goed beheersen. De meeste pedagogisch professionals scoren hierop matig-voldoende of hoog (zie Figuur 4.3). Toch zijn er ook pedagogisch professionals die onvoldoende scoren op enkele vaardigheden in het verzorgende domein. Op het educatieve gebied zijn de vaardigheden ten aanzien van *praten en uitleggen* gemiddeld middelmatig. Voor *ontwikkelingsstimulering* en het *begeleiden van interacties* tussen kinderen onderling blijken de vaardigheden van professionals gemiddeld onvoldoende. Voor het begeleiden van positieve interacties blijkt zelfs dat de ruime meerderheid van de pedagogisch professionals onvoldoende scoort (zie Figuur 4.3).

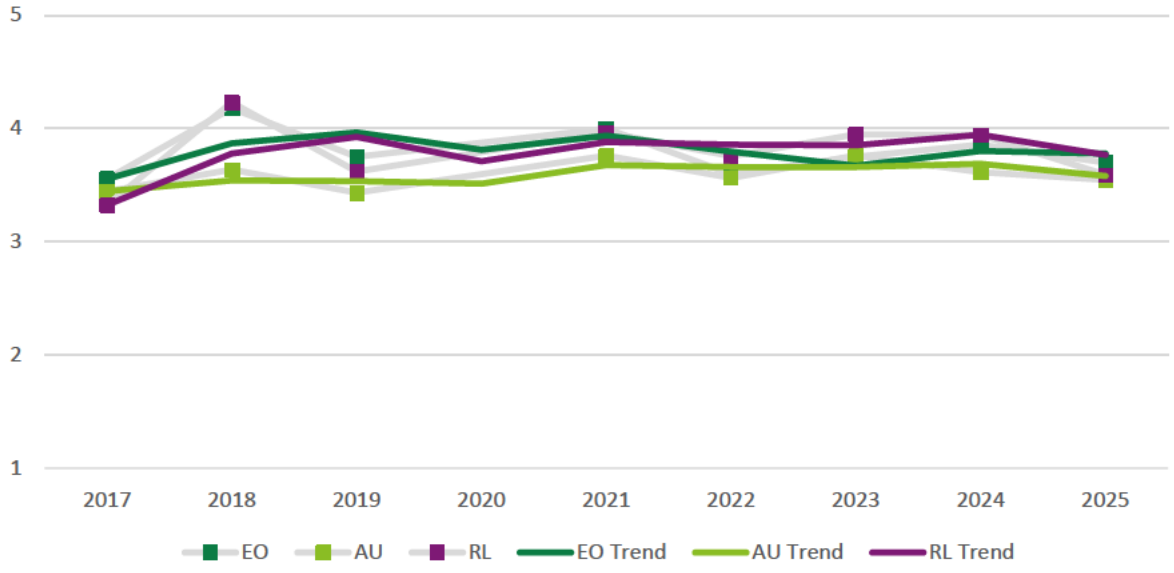

Figuur 4.3 Verdeling van pedagogisch professionals naar onvoldoende, matige en voldoende tot goede kwaliteit in percentages. (lage kwaliteit < 3; middelmatige kwaliteit 3 - 4; hoge kwaliteit > 4). Gegevens van steekproef 2025 (*N* = 33).

SENS=sensitiviteit, RESP=responsiviteit, NIET-INTR=niet intrusieve stijl, STIM AUT=stimuleren van de autonomie van het kind, STRUC=structureren, INGR=ingrijpen, niet permissieve stijl., P&U=praten en uitleggen, ONTW=ontwikkelingsstimulering, BPI=begeleiden positieve interacties, BNI=begeleiden negatieve interacties

Trends over tijd

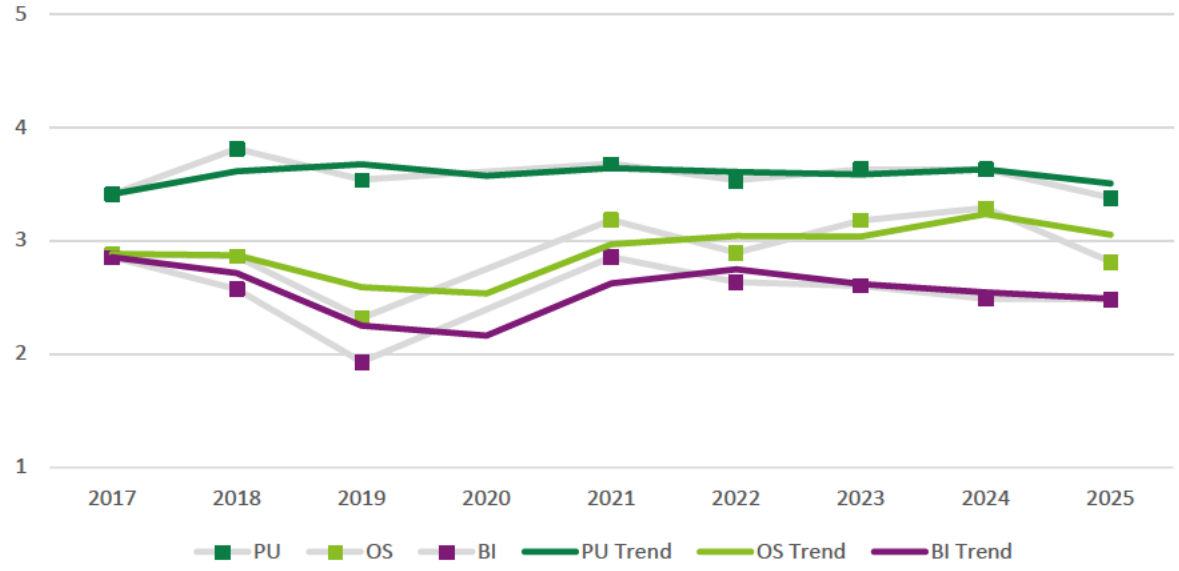
De NCKO-vaardigheden emotionele ondersteuning en regie en leiding zijn in de eerste drie jaren gestegen (zie Figuur 4.4). Met name in de meting van 2018 was de kwaliteit uitzonderlijk hoog. Sindsdien is de kwaliteit redelijk stabiel. Voor het bevorderen van de autonomie is de kwaliteit over alle meetjaren heen redelijk stabiel.

Figuur 4.4 Gemiddelde scores en trends van emotionele ondersteuning (EO), autonomie (AU), en regie en leiding (RL) in de buitenschoolse opvang, uitgesplitst naar jaar.

De grijze lijn met vierkante meetpunten geven de daadwerkelijk geobserveerde scores weer. De in kleur getrokken trendlijnen betreffen een gemiddelde van twee metingen.

In Figuur 4.5 staan de gemiddelde scores en trends van de vaardigheden praten en uitleggen, ontwikkelingsstimulering en begeleiden van interacties. Er zijn in de afgelopen jaren weinig veranderingen in de wijze waarop professionals praten en uitleggen in hun interacties met kinderen. Voor ontwikkelingsstimulering en het begeleiden van interacties blijkt een dalende trend tussen 2017 en 2020. De aandacht voor ontwikkelingsstimulering is na corona weer gestegen, al zijn de scores op de meting van 2025 wat lager. De wijze waarop professionals de interacties tussen kinderen begeleiden is ook verbeterd na de coronaperiode. Maar deze stijging houdt niet aan en vlakt na de coronaperiode af. Sindsdien lijkt er visueel sprake van een daling, maar de verschillen over de laatste jaren zijn niet significant en de kwaliteit is daarmee eerder stabiel te noemen. De kwaliteit van het begeleiden van interacties is in de laatste meting wel nog altijd lager dan de geobserveerde kwaliteit in 2017.

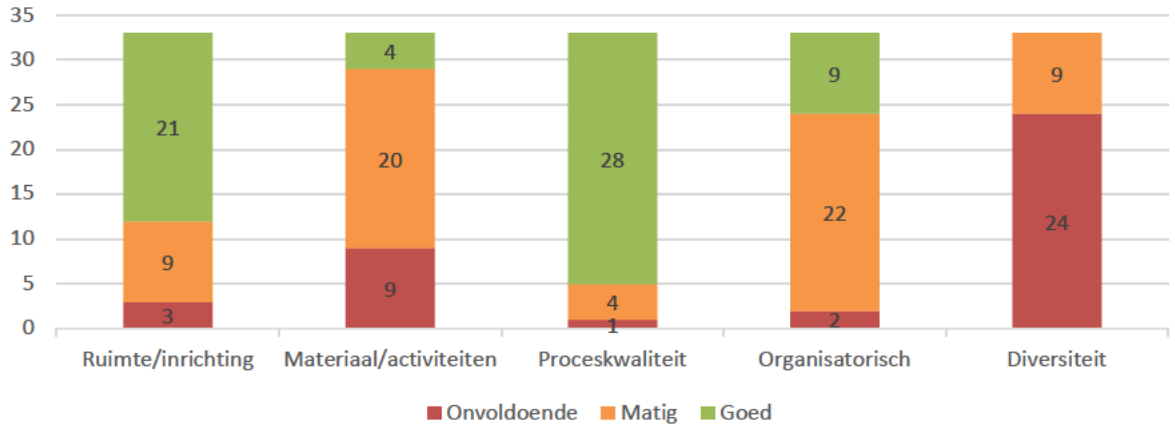

Figuur 4.5 Gemiddelde scores en trends van praten en uitleggen, ontwikkelingsstimulering (O), en begeleiding van interacties (BI) in de buitenschoolse opvang, uitgesplitst naar jaar.
De grijze lijn met vierkante meetpunten geven de daadwerkelijk geobserveerde scores weer. De in kleur getrokken trendlijnen betreffen een gemiddelde van twee metingen.

4.1.3 Observaties met de omgevingsschaal

De resultaten in Tabel 4.5 (zie bijlage) laten zien wat de globale omgevingskwaliteit is zoals gemeten met de BSO-schaal. De fysieke ruimte en inrichting scoren gemiddeld tussen middelmatige en hoge kwaliteit (tussen de 3.5 en 4), waarbij de kwaliteit van de binnenruimte iets lager scoort dan kwaliteit van de buitenruimte. Hoewel zo'n 9% van de groepen onvoldoende kwaliteit biedt op dit vlak. Het *materiaal en de activiteiten* en de *organisatorische aspecten* zijn van middelmatige kwaliteit, maar 27% van de groepen scoort onvoldoende op de kwaliteit van het materiaal. Kijkend naar de organisatorische (sub)schalen wordt er relatief goed gescoord de groepsindeling, wat onder andere betrekking heeft op de basisgroep met vaste professional, de groepsgrootte, ratio's en leeftijdssamenstelling. De proceskwaliteit – die gedurende de middag globaal kijkt naar de interacties tussen pedagogische professionals en kinderen – is gemiddeld goed (hoger dan 3.5). Tot slot is in kaart gebracht wat de kwaliteit van de opvang is met betrekking tot diversiteit en inclusie. Het betreft de mate waarin de groepen de individuele behoeften van kinderen in kaart

brengen, de mate waarin ze cultureel-etnische gelijkheid en gendergelijkheid stimuleren en de mate waarin er een welkome en inclusieve houding is[11]. De gemiddelde score voor diversiteit ligt rond de 2, wat niet alleen op basis van de benchmarks van het instrument onvoldoende is, maar ook in verhouding met de andere onderdelen (en opvangsoorten) een zeer lage score is. In Figuur 4.6 is zichtbaar dat bijna 73% van de locaties onvoldoende scoort hierop.

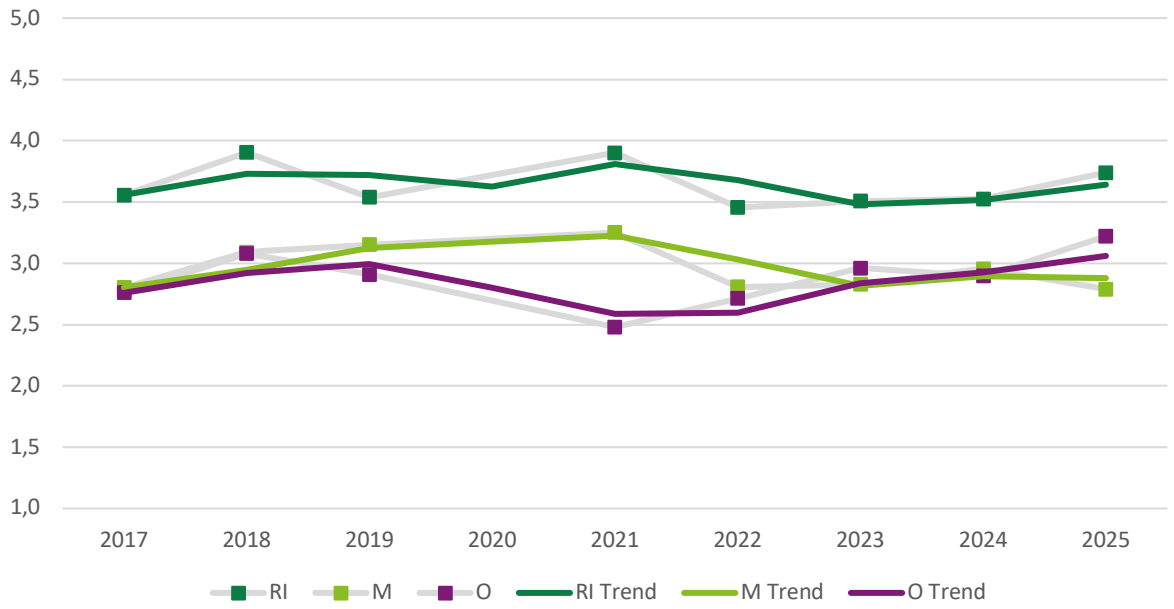

Figuur 4.6 Aantal buitenschoolse opvanggroepen met onvoldoende, matige en goede kwaliteit op de BSO subschalen (Voor de BSO-schalen: lage kwaliteit < 2.5; middelmatige kwaliteit 2.5 - 3.5; hoge kwaliteit > 3.5 | Voor de subschaal Diversiteit: lage kwaliteit < 3; middelmatige kwaliteit 3 - 5; hoge kwaliteit > 5). Gegevens van steekproef 2025 (*N* = 33).

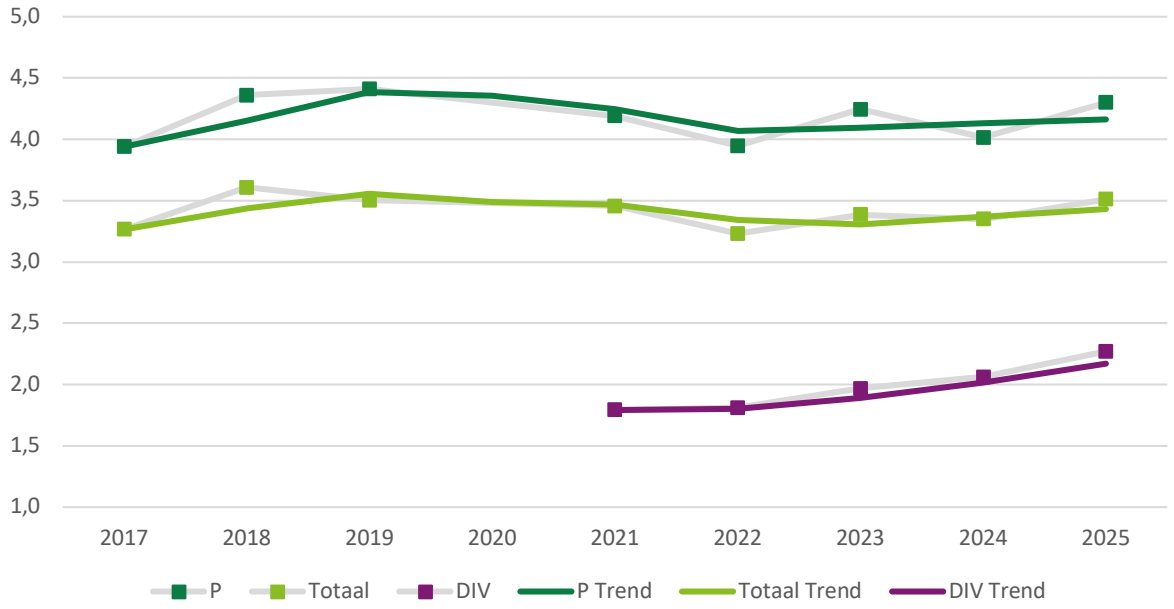
Trends over tijd

In Figuur 4.7 en 4.8 laten de gemiddelde scores en trends van de subschalen zien. De kwaliteit van de ruimte en inrichting laat in het begin wat fluctuaties zien, maar blijft daarna redelijk stabiel rond het niveau van 3.5 (op de grens van middelmatig en goed). In de laatste meting van 2025 is een lichte stijging zichtbaar. De kwaliteit van het materiaal en de activiteiten stijgt tussen 2017 en 2021, waarna er een dalende trend te zien is. De kwaliteit is daarmee in de laatste metingen terug op hetzelfde niveau als de eerste meting in 2017. De organisatorische kwaliteit vertoont een duidelijke coronadip die daarna weer hersteld is. In de laatste meting is de organisatorische kwaliteit zelfs iets hoger dan voor corona. De proceskwaliteit laat een stijging zien in de eerste jaren, gevolgd door een lichte daling met een redelijk stabiel beeld sinds 2022. Hetzelfde patroon is zichtbaar voor de totaalscore van de omgevingskwaliteit (gemiddelde van alle schalen m.u.v. diversiteit). Tenslotte blijft de aandacht voor diversiteit gestaag stijgen, al blijft de kwaliteit in absolute zin duidelijk onvoldoende.

[11] Dit wordt beoordeeld op een 7-puntsschaal terwijl de rest van de BSO-schaal op een 5-puntsschaal wordt beoordeeld.

Figuur 4.7 Gemiddelde scores en trends van ruimte en inrichting (RI), materiaal en activiteiten (M), en organisatorisch (O) in de buitenschoolse opvang, uitgesplitst naar jaar.
De grijze lijn met vierkante meetpunten geven de daadwerkelijk geobserveerde scores weer. De in kleur getrokken trendlijnen betreffen een gemiddelde van twee metingen.

Figuur 4.8 Gemiddelde scores en trends van proceskwaliteit (P), totale kwaliteit (Totaal), en diversiteit[12] (DIV) in de buitenschoolse opvang, uitgesplitst naar jaar.
De grijze lijn met vierkante meetpunten geven de daadwerkelijk geobserveerde scores weer. De in kleur getrokken trendlijnen betreffen een gemiddelde van twee metingen.

[12] Diversiteit is gemeten op een 7-puntsschaal. Een gemiddelde van 2.5 op deze subschaal kan dus niet op dezelfde manier geïnterpreteerd worden als een 2.5 op andere subschalen. Diversiteit scoort daarmee niet alleen in absolute zin, maar ook verhoudingsgewijs lager dan de andere subschalen.

4.2 Vragenlijstgegevens

Tijdens de meting van 2025 zijn vragenlijstgegevens verzameld van 41 pedagogisch professionals, werkzaam op 23 van de 33 betrokken buitenschoolse opvanggroepen (69.7% respons). Hieronder worden de bevindingen uit de vragenlijst gerapporteerd voor verschillende aspecten: structurele kwaliteit en groepssamenstelling, pedagogisch beleid en klimaat, en activiteitenaanbod.

4.2.1 Structurele kwaliteit en groepssamenstelling

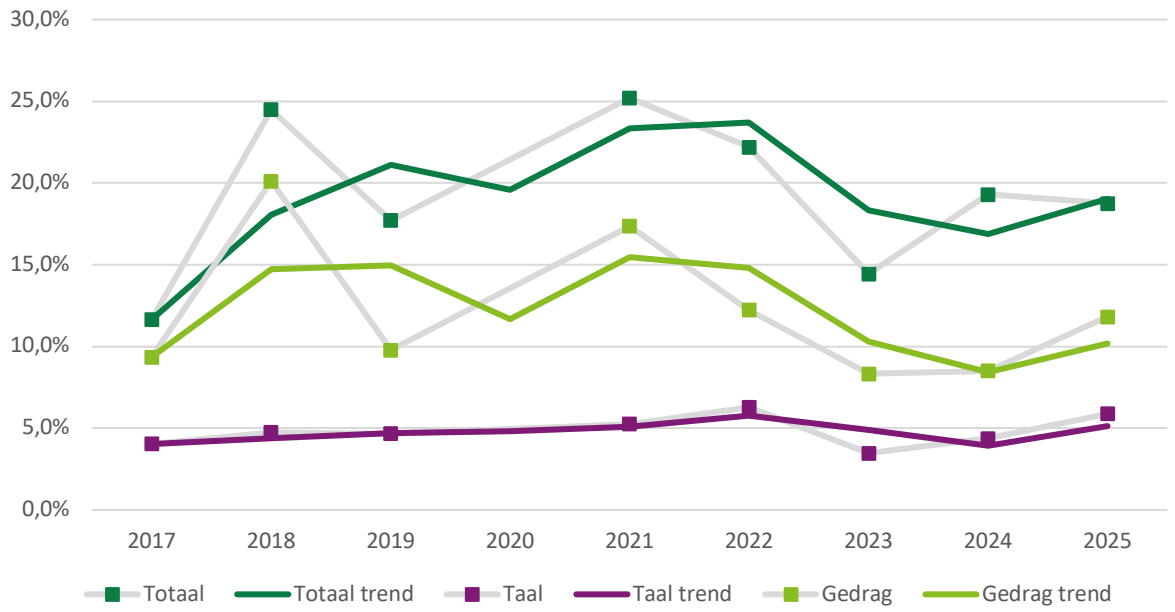
Tabel 4.6 (zie bijlage) geeft een overzicht van de achtergrond van de pedagogisch professionals. De gemiddelde leeftijd is ongeveer 34 jaar met zo'n 9 jaar werkervaring in de kinderopvang. De spreiding is relatief groot. De werktijd per week kent eveneens veel spreiding en bedraagt gemiddeld bijna 24 uur, wat iets lager is dan de voorgaande meting. Het gemiddelde opleidingsniveau van zowel de vooropleiding als vervolgopleiding ligt rond de 5, wat overeenkomt met een MBO 3/4-niveau. Zo'n 80% van de professionals heeft een MBO 3/4-opleiding afgerond of is hiermee bezig, de overige 20% heeft een opleidingsniveau van HBO of hoger. Twee derde van de professionals heeft een vast contract, wat eveneens iets lager is dan in de afgelopen meting. De verschillen in achtergrondkenmerken van professionals betreft waarschijnlijk steekproeffluctuaties, waarbij met name de meting van 2024 iets afwijkt van de andere steekproeven.

Gegevens over de groepen kinderen zijn opgenomen in Tabel 4.7 (zie bijlage). De gemiddelde groepsgrootte op de drie drukste dagen van de week (maandag, dinsdag, donderdag) ligt rond de 24 kinderen, met een ratio van 9 kinderen per pedagogisch professional. De groepsgrootte en ratio's zijn iets kleiner dan vorig jaar. De groepsgrootte is echter nog steeds hoger dan bij de laatste metingen. Qua leeftijd worden oudere schoolkinderen (ouder dan 9 jaar) gemiddeld het minst worden opgevangen. Er is veel variatie in leeftijdssamenstelling van groepen, bijvoorbeeld met alleen kinderen van dezelfde leeftijd (bijvoorbeeld alleen kleuters, jonge kinderen of oudere kinderen) of groepen waarin leeftijden gemengd zijn. Verder laten de resultaten zien dat ongeveer 23% van de kinderen uit gezinnen met een lage sociaaleconomische status komt en dat eveneens 23% een migratieachtergrond heeft, wat in beide gevallen hoger is dan in eerdere metingen. Maar er zijn grote verschillen tussen locaties.

Tevens hebben de pedagogisch professionals een inschatting gemaakt van de zorgbehoeften van kinderen (zie Tabel 4.7 in de bijlage). Pedagogisch professionals rapporteren dat gemiddeld 19% van de kinderen extra zorg- of ondersteuningsbehoeften heeft[13]. De meest voorkomende zorgbehoefte is gedragsondersteuning (12%), gevolgd door taalondersteuning (6%). Er zijn relatief weinig kinderen met fysieke of mentale beperkingen (2%). Gemiddeld genomen werden er vrijwel geen kinderen opgevangen met een vluchtelingenstatus of overige zorgbehoeften. De spreiding en de range laten echter zien dat er binnen de steekproef enkele locaties waren waar wel kinderen met een vluchtelingenstatus of andere zorgbehoeften werden opgevangen. Figuur 4.9 laat de trends in zorgbehoeften over tijd zien. Het aandeel kinderen met zorgbehoeften, als totaal en specifiek voor gedragsbegeleiding

[13] Dit betreft een subjectieve schatting van de professional. Daarnaast moet worden opgemerkt dat dit percentage een overschatting kan zijn, omdat kinderen met dubbele zorgbehoeften niet uit de data onderscheiden kunnen worden. Pedagogisch professionals hebben zorgbehoeften niet per kind, maar per type behoefte aangeduid. Zo is één kind dat én extra gedragsondersteuning nodig heeft én een taalachterstand heeft in beide categorieën meegeteld, en daarmee dus twee keer in het totaal.

vertonen een vergelijkbaar, fluctuerend patroon. Sinds 2017 is een stijging zichtbaar, gevolgd door een daling vanaf 2021. Voor gedragsbegeleiding is de geschatte zorgbehoefte de laatste jaren vergelijkbaar met de eerste meting van 2017, voor de totale geschatte zorgbehoeften ligt het aandeel kinderen momenteel hoger. De extra ondersteuning op het gebied van taal blijft over de jaren heen vrij stabiel.

Figuur 4.9 Gemiddelde scores en trends van zorgbehoeftes op het gebied van extra taalondersteuning, extra gedragsondersteuning en totale zorgbehoefte in de buitenschoolse opvang, uitgesplitst naar jaar.
De grijze lijn met vierkante meetpunten geven de daadwerkelijk geobserveerde scores weer. De in kleur getrokken trendlijnen betreffen een gemiddelde van twee metingen.

Werkbeleving en professionalisering

De werkomgeving wordt over het algemeen als positief ervaren (zie Tabel 4.8 in de bijlage). Pedagogisch professionals scoren gemiddeld rond de 5 (‘mee eens’) op vragen over werktevredenheid, het gevoel gerespecteerd en betrokken te worden (werkinclusie) en de onderlinge samenwerking in het team (teamcohesie). Er zijn echter individuele verschillen: sommige professionals geven aan minder positief te zijn over het werkklimaat. De gemiddelde werkstress ligt rond de 3 (‘een beetje mee oneens’), maar de spreiding is groot; sommige pedagogisch professionals ervaren geen werkstress, terwijl anderen veel stress rapporteren. De werkstress laat een stijgende trend zien sinds 2017, maar is de laatste paar metingen redelijk stabiel.

Tabel 4.8 (zie bijlage) laat eveneens zien hoeveel aandacht er wordt besteed aan professionalisering via cursussen, coaching, teamoverleg en conferentiedeelnames. De gemiddelde score van 2 (‘zelden’) suggereert dat het aanbod – of het gebruik ervan – zeer beperkt is. Teamgerichte professionalisering vindt gemiddeld maximaal één keer per maand plaats, en pedagogisch-inhoudelijk teamoverleg wordt gemiddeld elke zes weken georganiseerd. Er zijn echter grote verschillen tussen organisaties: sommige professionals rapporteren wekelijkse professionaliseringsactiviteiten, terwijl anderen aangeven dat dergelijke activiteiten nooit plaatsvinden. Daarnaast is gevraagd in hoeverre pedagogisch professionals in staat zijn om te reflecteren op praktijken van anderen en dit om te zetten in

concrete aanpassingen binnen hun eigen werk. Een gemiddelde score van 3 betekent dat dit met enig regelmaat gebeurt, maar er is veel variatie tussen professionals. Concluderend is de aandacht voor professionalisering in de buitenschoolse opvang dus matig. Wel is het beeld over de jaren heen redelijk stabiel. Tot slot blijkt dat het vertrouwen in eigen kunnen (competentiebeleving) relatief hoog is, zowel in algemene zin als ook specifiek ten aanzien van het zelfvertrouwen in het omgaan met kinderen met diverse culturele en talige achtergronden. Het algemene vertrouwen ligt iets hoger dan de diversiteit-gerelateerde competentiebeleving, die ook een grotere spreiding kent.

4.2.2 Pedagogisch beleid en pedagogisch klimaat

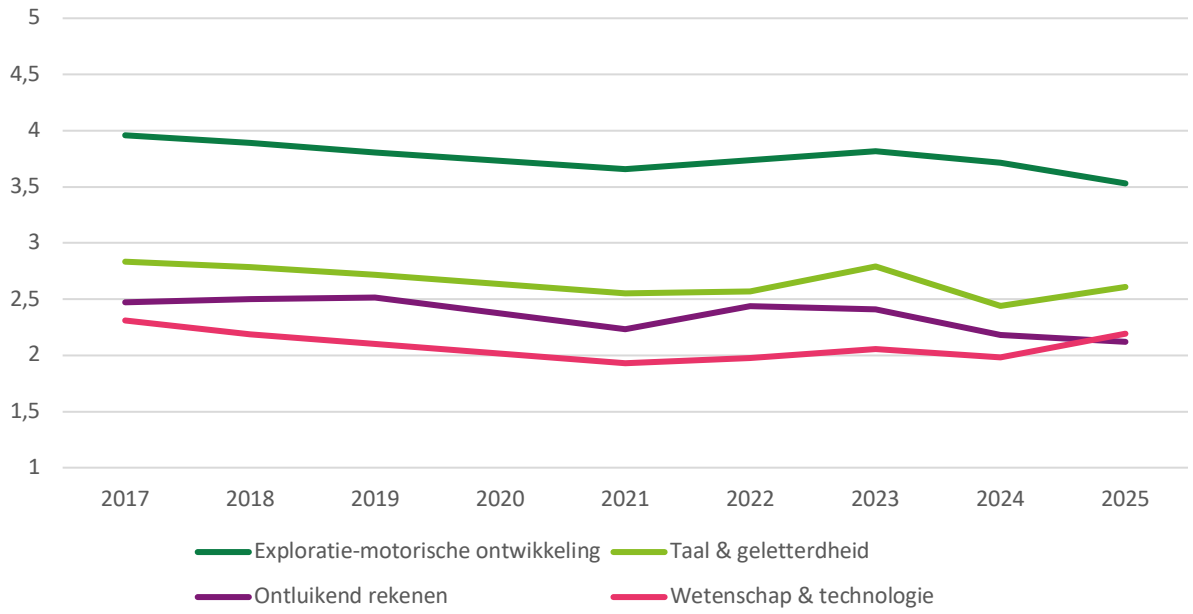
Het pedagogisch beleid van de deelnemende organisaties is op verschillende manieren in kaart gebracht (zie Tabel 4.9 in de bijlage). Op vragen over de stabiliteit van de groep (mate van wisseling in samenstelling gedurende de dag) wordt gemiddeld rond de 3 gescoord ('min of meer stabiel'). Ook de mate waarin kinderen op eigen initiatief naar verschillende groepen kunnen (opendeurenbeleid) ligt rond de 3 ('min of meer van toepassing'). De grote spreiding in scores wijst erop dat sommige locaties sterk gericht zijn op stabiliteit, terwijl andere meer flexibiliteit hanteren, wat een verschil in (pedagogische) opvatting over de rol van stabiliteit/flexibiliteit voor oudere kinderen kan representeren. Verder zien we dat de rol van kinderen in de ontwikkeling van het pedagogisch beleid (ook wel kinderparticipatie genoemd) gemiddeld rond de 3.5 scoort ('min of meer van toepassing' tot 'van toepassing'). Kinderen in de buitenschoolse opvang worden daarmee meer betrokken dan jongere kinderen in de kinderdagopvang en peuteropvang.

De communicatie met ouders varieert sterk per locatie; sommige pedagogisch professionals benutten veel communicatievormen, terwijl andere organisaties minder contact onderhouden. Hiervan worden de breng- en haalmomenten het meest genoemd als contactvorm (ruim 90%). Andere manieren zoals ouders informeren via een nieuwsbrief (ruim 63%), 10-minutengesprekjes (bijna 29%), het organiseren van sociale activiteiten zoals een zomerfeest (bijna 27%) en thema-avonden over bijvoorbeeld social media gebruik werden in 2025 niet genoemd terwijl die in de andere opvangvormen wel voorkomt. De verschillen tussen locaties zijn echter groot. Er wordt in de buitenschoolse opvang minder contact met ouders gerapporteerd vergeleken met de centrumopvang voor jonge kinderen. Trends over tijd laten zien dat het oudercontact stabiel is de laatste jaren, maar duidelijk onder het niveau ligt van de mate van oudercontact voor de coronaperiode.

Pedagogisch professionals rapporteren gemiddeld een '3' voor multiculturele groepspraktijken – zoals het vieren van verschillende feestdagen en het afstemmen van materialen op diversiteit – wat betekent dat deze met enig regelmaat voorkomen (op een schaal van 1 'nooit' tot 5 'bijna altijd'). De eigen inschatting van de medewerker over hoe vaak praktijken voorkomen die groepssocialisatie bevorderen, zoals kinderen laten samenwerken en conflicten gezamenlijk laten oplossen, is dat dit vaak voorkomt. De aandacht voor groepssocialisatie wordt daarmee door pedagogisch professionals zelf hoger geschat dan wat op basis van de observaties naar voren komt. Tot slot is geïnventariseerd in hoeverre kinderen tijdens de opvangdag gebruik maken van (sociale) media en in hoeverre er aandacht wordt besteed aan veilig gebruik hiervan. Op een schaal van 1 'nooit' tot 5 'bijna altijd' geven pedagogisch professionals aan dat er 'regelmatig' gebruik wordt gemaakt van media. Wel zijn de verschillen groot; zo zijn er ook locaties waarbij dit juist nooit of heel vaak voorkomt.

4.2.3 Activiteitenaanbod

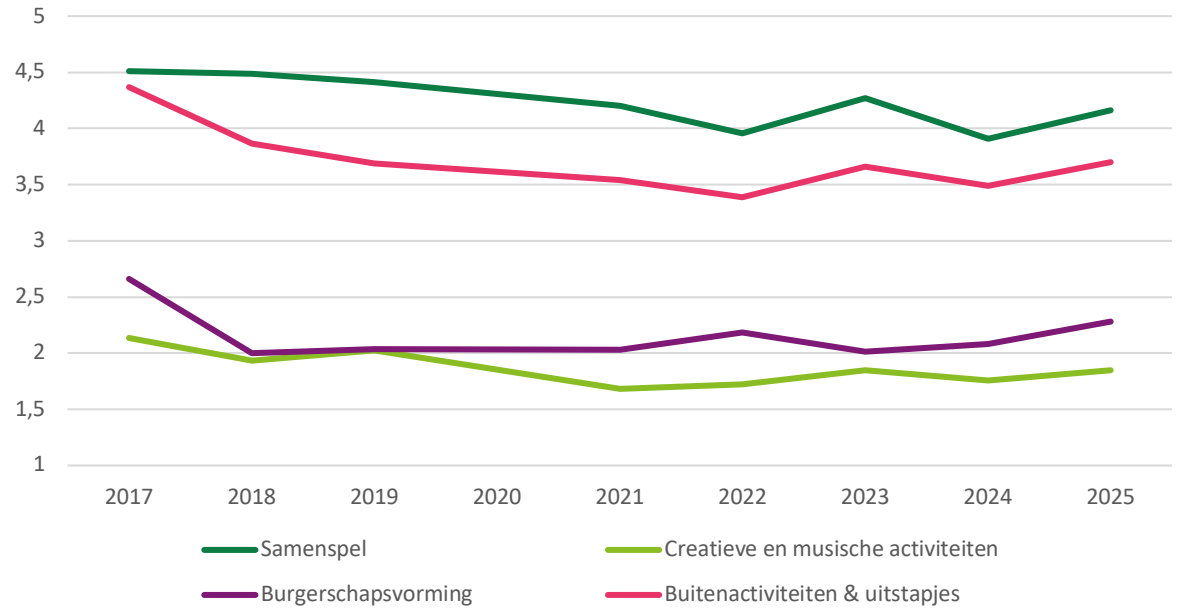
Om te bepalen in hoeverre het aanbod aan regelmatig terugkerende activiteiten aansluit bij belangrijke leer-, ervarings- en ontwikkelingsdomeinen, is er voor acht soorten activiteiten uitgevraagd hoe vaak ze voorkomen. Binnen de soort activiteit zijn vragen opgenomen over specifieke activiteiten die corresponderen bij de verschillende leeftijdsfases van kinderen (onderscheid tussen 0-4 en 4-12 jaar). In Tabel 4.10 (zie bijlage) is een overzicht te vinden van de gemiddelde frequenties op een schaal van 1 (‘bijna nooit’) tot 7 (‘minstens 2 keer per dag’). Een gemiddelde score voor de hele schaal verhult dat sommige activiteiten die in de schaal zijn samengevat vaker voorkomen, terwijl andere minder vaak kunnen voorkomen. Een gemiddelde score voor buitenspel en activiteiten rond de 4 ‘wekelijks’ betekent dus niet dat kinderen slechts wekelijks buiten komen. Sommige buitenactiviteiten, zoals vrij spel buiten, zullen dagelijks voorkomen. Andere buitenactiviteiten, zoals uitstapjes naar een kinderboerderij, komen beduidend minder vaak voor. De gemiddelde scores zeggen daarmee iets over de frequentie en variatie in het activiteitenaanbod.

Figuur 4.9 Gemiddelde jaarlijkse scores voor de frequentie van activiteiten op het gebied van exploratie-motorische ontwikkeling, taal & geletterdheid, ontluikend rekenen en wetenschap & technologie in de buitenschoolse opvang.

De hoogste gemiddelde scores worden gerapporteerd voor explorerende motorische activiteiten, verschillende vormen van (sociaal) spel en buitenactiviteiten. Deze activiteiten vinden bijna wekelijks plaats. Taal- en geletterdheidsactiviteiten, zoals woordspelletjes, lezen of een bso-krant maken, komen gemiddeld twee keer per maand voor. Burgerschapsvorming, (ontluikend) rekenen (zoals bordspelletjes), creatieve activiteiten en activiteiten rond wetenschap en technologie worden het minst vaak georganiseerd – gemiddeld maximaal één keer per maand. Wanneer we uitzoomen en naar de gehele periode vanaf 2017 kijken is wel duidelijk patroon zichtbaar (zie Figuur 4.9 en 4.10). Omdat de verschillen tussen metingen relatief klein zijn, is het lastig om dergelijke patronen te zien bij een één-op-één vergelijking tussen twee meetjaren of cohorten, wat het belang van het bekijken van trendlijnen

onderstreept. In de rapportage over meetjaar 2024[14] bleek dat de lichte maar aanhoudende daling voor zo goed als alle type activiteiten doorzette en dat de verschillen tussen 2024 en 2017 significant waren voor alle typen met uitzondering van het ontluikend rekenen. In de meting van 2025 zien we dat voor enkele type activiteiten het aanbod iets hoger ligt. Desalniettemin blijft het patroon overeind dat er een verschraling van het activiteitenaanbod zichtbaar is sinds 2017[15].

Figuur 4.10 Gemiddelde jaarlijkse scores voor de frequentie van activiteiten op het gebied van samenspel, creatieve en musische activiteiten, burgerschapsvorming en buitenactiviteiten & uitstapjes in de buitenschoolse opvang.

[14] Romijn, Slot et al. (2025)

[15] Het verschil tussen de eerste meting in 2017 en de meest recente meting in 2025 is significant met medium tot grote effectgroottes voor exploratie-motorische ontwikkeling, samenspel, creatieve en musische activiteiten en buitenactiviteiten en uitstapjes.

5. Verklarende analyses

Dit hoofdstuk presenteert de bevindingen over welke factoren bijdragen aan de geobserveerde kwaliteit in de kinderdagopvang, peuteropvang en buitenschoolse opvang. We beginnen het hoofdstuk met een beschouwing van de opvallendste resultaten en hoe deze resultaten geduid kunnen worden. Daarna worden de verklarende analyses per opvangsoort in meer detail beschreven voor de geïnteresseerde lezer.

Samenvattend beeld en beschouwing verklarende analyses

Hieronder worden de belangrijkste bevindingen van de verklarende analyses samengevat en geduid. Er zijn vier kwaliteitsmaten gebruikt als uitkomst: emotionele proceskwaliteit (CLASS), educatieve proceskwaliteit (CLASS), groepssocialisatie (CLASS) en de kwaliteit van het activiteitenaanbod (Omgevingsschaal). We hebben eerst gekeken naar de samenhang tussen kenmerken van de professional, de groep en de locatie met de kwaliteitsmaten om een goede selectie van voorspellers te maken.

Er is een basis set van voorspellers gemaakt die in alle modellen van alle opvangsoorten zijn meegenomen. Voor de professional zijn dit de volgende: opleidingsniveau, werkervaring, werkuren per week en wel of geen vast contract. Qua groepskenmerken zijn groepsgrootte (of ratio), leeftijdssamenstelling en het totaal aandeel kinderen met zorgbehoeften meegenomen. Naast de basis set zijn er per opvangtype aanvullende voorspellers geselecteerd op basis van de gevonden samenhang in de correlaties. We hebben hiervoor gegevens van de pedagogisch professionals (professionalisering en pedagogisch beleid, zoals kinderparticipatie en groepsstabiliteit) en leidinggevenden (profilering, locatiegrootte en netwerksamenwerking) gebruikt.

Verklarende analyses in de kinderdagopvang

De groepen in de kinderdagopvang verschillen naar leeftijdssamenstelling, waarbij we drie groepen onderscheiden: horizontale babygroepen, horizontale peutergroepen en verticale groepen. Er zijn belangrijke verschillen in uitkomsten voor de horizontale en de verticale groepen. In horizontale groepen dragen veel kenmerken *positief* bij aan de kwaliteit, terwijl er in de verticale groepen meer kenmerken *negatief* bijdragen aan kwaliteit. De modellen verklaren gemiddeld tussen de 20-40% van de variantie, wat als hoog wordt bestempeld in sociaal wetenschappelijk onderzoek.

Horizontale babygroepen

In horizontale babygroepen is de emotionele kwaliteit en de kwaliteit van het activiteitenaanbod hoger wanneer professionals meer uren werken per week. Door meer te werken, leren professionals de kinderen beter kennen waardoor ze beter aansluiten bij hun behoeftes, ontwikkeling en interesses. Meer uren werken kan ook bijdragen aan hun competentiebeleving. Wanneer professionals zich competenter voelden in het omgaan met kinderen van verschillende achtergronden, boden zij een hogere emotionele en educatieve kwaliteit. Ook aandacht voor professionalisering blijkt belangrijk, zeker teamoverleg, om een hogere educatieve kwaliteit te kunnen bieden met een passend activiteitenaanbod.

Verder zijn er twee opvallende bevindingen waarvoor een duidelijke verklaring vooralsnog ontbreekt. Wanneer locaties samenwerken met meer (verschillende) partijen in de buurt blijkt de emotionele en educatieve proceskwaliteit lager. Het gaat dan bijvoorbeeld om contact met scholen, jeugd(gezondheids)zorg, maar ook aanbieders van sport, spel, kunst en culturele activiteiten. We hebben hierbij vooral gekeken naar het aantal organisaties waar een samenwerking mee is en niet zozeer naar de kwaliteit van die samenwerking. Daarnaast blijkt dat wanneer professionals aangeven zich competenter te voelen in het omgaan met culturele en talige diversiteit, dit samengaat met een lagere kwaliteit van het activiteitenaanbod. Meer (vervolg)onderzoek is nodig om beter inzicht te krijgen in de onderliggende mechanismen.

Horizontale peutergroepen

In horizontale peutergroepen zijn er een aantal vergelijkbare voorspellers van kwaliteit. Zo bieden meer ervaren professionals een hogere emotionele en educatieve kwaliteit, een beter activiteitenaanbod en wordt er meer aandacht voor groepssocialisatie geobserveerd. Ook hier blijkt meer uren werken per week positief samen te hangen met de emotionele en educatieve kwaliteit. Verder boden professionals een hogere emotionele en educatieve kwaliteit en was er meer aandacht voor groepssocialisatie naarmate er meer peuters in de groep zaten (en minder kinderen onder de 2 jaar). Net als in de babygroepen blijkt ook hier dat naarmate het aandeel kinderen met zorg- of ondersteuningsbehoefte in de groep toeneemt, het moeilijker is om een hogere emotionele kwaliteit te realiseren met aandacht voor de groep als geheel (groepssocialisatie). Meer aandacht voor continue professionalisering blijkt juist bij te dragen aan een hogere emotionele kwaliteit en aandacht voor groepssocialisatie. Verder blijkt een positievere werkbeleving samen te gaan met lagere emotionele kwaliteit. Er is niet direct een verklaring voorhanden, maar wellicht speelt de dynamiek in het team hierin een rol (bijvoorbeeld wanneer professionals veel interacties hebben met elkaar wat ten koste gaat van de interacties met de kinderen). Tot slot blijkt ook in de peutergroepen dat samenwerking met meer verschillende partijen in het netwerk samengaat met een kwalitatief minder goed activiteitenaanbod (in frequentie en variatie van het aanbod) in de groep.

Verticale groepen

Voor de verticale groepen zijn er twee positieve voorspellers van kwaliteit. Zo is de emotionele kwaliteit hoger wanneer professionals meer uren werken per week (net als in de andere groepen). En wanneer professionals hun werk als meer plezierig ervaren en er meer voldoening uit kunnen halen, dan zien we dit terug in een hogere kwaliteit van het activiteitenaanbod. Maar de keerzijde is dat een goede werkbeleving samengaat met een lagere emotionele kwaliteit, net als in de peutergroepen. Ook een minder gunstige beroepskracht-kind ratio (meer kinderen per professional), meer baby's in de groep en meer kinderen met zorg- of ondersteuningsbehoeften zijn gerelateerd aan een lagere emotionele en educatieve kwaliteit in de groep. Verder laten professionals die lager opgeleid zijn of zich minder competent voelen ook een lagere kwaliteit zien. Qua opleidingsniveau blijkt dit vooral uit een lagere kwaliteit van het activiteitenaanbod, terwijl het voor competentiebeleving vooral gaat over een lagere educatieve kwaliteit. Tot slot, is er ook voor de peutergroepen een opvallende bevinding waarvoor een duidelijke verklaring niet direct voorhanden is. Een sterkere sociaal-inclusieve profilering van de locatie, gericht op inclusie van kinderen met zorgbehoeften en kansengelijkheid, blijkt samen te gaan met

een lagere emotionele en educatieve kwaliteit. Verder (vervolg)onderzoek is nodig voor meer duiding van deze resultaten.

Samenvattend beeld voorspellers in de kinderdagopvang

De resultaten van de verklarende analyses laten een aantal consistente voorspellers zien voor de verschillende type groepen. Zo blijkt de leeftijdssamenstelling van de groep belangrijk te zijn en lijkt meer homogeniteit (kleinere leeftijdsrange) bij te dragen aan een hogere kwaliteit (zowel voor baby's als voor peuters). Ook andere behoeften van kinderen, zoals zorgbehoeften, spelen een grote rol. Naarmate het aandeel kinderen met zorgbehoeften toeneemt, zet dit de kwaliteit onder druk. In de horizontale groepen lijken er andere, positieve kenmerken die als buffer fungeren, zoals meer werkervaring of meer aandacht voor professionalisering. Andere kenmerken, zoals de werkbeleving, blijken twee kanten op te werken. Een hoge mate van werkplezier en voldoening uit je werk kan compenseren voor moeilijkere werkomstandigheden, zoals meer kinderen met zorgbehoeften of grotere leeftijdsheterogeniteit in de groep. Tegelijkertijd kan verminderd werkplezier werkdruk verhogend werken met implicaties voor de kwaliteit. Voor de verticale groepen lijkt het erop dat er vooral stressoren (meer baby's in de groep, meer kinderen per professional en meer kinderen met zorgbehoeften) zijn die de kwaliteit onder druk zetten met relatief minder compensatiemechanismen. Met het oog op behoud of verbetering van kwaliteit zouden een of meer van deze stressoren verlicht moeten worden.

Verklarende analyses in de peuteropvang

In de peuteropvang verklaren de modellen minder variantie (tussen de 7-12%, wat als laag maar acceptabel wordt gezien in sociaal wetenschappelijk onderzoek). De factoren die van belang zijn voor een hogere kwaliteit komen deels overeen met de bevindingen voor de kinderdagopvang. Zo blijken professionals die meer uren werken per week en een vast contract hebben een hogere educatieve kwaliteit te bieden en meer aandacht te hebben voor groepssocialisatie. Ook kenmerken van de groep blijken belangrijk voor kwaliteit. Net als in de kinderdagopvang hangt een ongunstige beroepskracht-kind ratio (meer kinderen per professional) negatief samen met emotionele kwaliteit. Verder was er meer aandacht voor groepssocialisatie en was de emotionele kwaliteit hoger naarmate er meer oudere peuters in de groep zaten (en minder kinderen onder de 2.5 jaar). Verder blijkt een sterkere sociaal-inclusieve profilering van de locatie, net als in de kinderdagopvang, van invloed op kwaliteit. In dit geval hangt een sociaal-inclusieve missie samen met een kwalitatief minder goed activiteitenaanbod. Wellicht geldt hier dat de zorgbehoeften van kinderen zoveel vragen van professionals dat zij onvoldoende toekomen aan het aanbieden van een rijk en gevarieerd activiteitenaanbod.

Een ander kenmerk dat met name in de peuteropvang belangrijk lijkt te zijn voor de kwaliteit, is het contact met ouders. Wanneer locaties meer contact hebben met ouders, bijvoorbeeld om uit te wisselen hoe het met het kind gaat, om ouders te betrekken bij de het organisatiebeleid en activiteiten in de groep of om ouders te ondersteunen in de opvoeding, gaat dit op alle aspecten gepaard met een hogere kwaliteit. Dus er is een hogere emotionele kwaliteit, meer ondersteuning van de brede ontwikkeling van kinderen in interacties en activiteitenaanbod, en meer aandacht voor groepssocialisatie wanneer professionals vaker en op verschillende manieren contact hebben met ouders en op die manier een partnerschap kunnen vormen in de ontwikkeling en opvoeding van kinderen.

Verder blijkt meer aandacht voor teamgerichte professionalisering samen te gaan met een lagere emotionele kwaliteit. Professionals in de peuteropvang rapporteren dat er een behoorlijk aandeel kinderen aanvullende zorg- en ondersteuningsbehoeften heeft. Uit eerdere rapportages weten we dat dit samengaat met een hogere werkdruk. Toch blijkt uit de huidige analyses niet dat een hoger aandeel kinderen met zorgbehoeften negatief uitpakt voor de kwaliteit, in tegenstelling tot in de kinderdagopvang. Maar wellicht zijn het andere (extra) taken en werkzaamheden, zoals teamgerichte professionalisering, die meer belastend zijn, waardoor de emotionele kwaliteit onder druk komt te staan. Een alternatieve verklaring is dat in deze locaties de aandacht voor teamgerichte professionalisering gepaard gaat met minder individuele professionalisering voor sommige professionals, wat zijn weerslag kan hebben op de kwaliteit.

Tot slot blijkt dat professionals die VVE scholing hebben gevolgd, minder aandacht hebben voor groepssocialisatie. Met VVE wordt meer programmatisch gewerkt aan ontwikkelingsdoelen rondom taal, rekenen, motoriek en sociaal-emotionele ontwikkeling aan de hand van gerichte activiteiten en begeleid spel. De wijze waarop hier momenteel invulling aan gegeven wordt, lijkt nog niet veel aandacht te hebben voor de groepsprocessen, het stimuleren van samenspelen en samenwerken, en het bevorderen van inclusie en prosociaal gedrag.

Verklarende analyses in de buitenschoolse opvang

In de buitenschoolse opvang zijn de gevonden patronen veelal anders dan in de kinderdagopvang en peuteropvang. De modellen verklaren, net als in de peuteropvang, tussen de 6-13% (laag maar acceptabel in sociaalwetenschappelijk onderzoek) van de verschillen in kwaliteit. De kwaliteit van de materialen en het activiteitenaanbod heeft de meeste verklaarde variantie met in totaal vier relevante voorspellers. De kwaliteit van het aanbod is hoger wanneer de groepen gemiddeld groter zijn en wanneer er meerdere groepen op een locatie zijn. Mogelijk is een bepaalde schaalgrootte (financieel) noodzakelijk om de groepen in te richten met voldoende, verschillende soorten materialen gekoppeld aan een rijker aanbod van activiteiten. Op deze locaties is er ook meer aandacht voor kinderparticipatie, dus kinderen worden meer betrokken bij het (bedenken en realiseren van het) aanbod. Zo kan er ook beter worden ingespeeld op de wensen, behoeften en interesses van kinderen. Net als in de kinderdagopvang blijkt de leeftijdssamenstelling van de groepen ook een rol te spelen. Groepen met een kwalitatief beter activiteitenaanbod vangen relatief minder kleuters op. Er is dus wat meer homogeniteit in leeftijd van de kinderen in de groep waardoor het ook makkelijker is om het aanbod hierop toe te spitsen.

Verder blijkt de emotionele kwaliteit hoger in groepen waarbij meer gebruik wordt gemaakt van een opendeurenbeleid. En in grotere groepen is er meer aandacht voor groepssocialisatie. Wanneer kinderen meer mogelijkheden hebben om op verschillende plekken te spelen of mee te doen aan activiteiten (opendeurenbeleid), ervaren ze meer keuzevrijheid en kunnen ze hun vriendjes opzoeken of een professional waar ze goed mee overweg kunnen. Zo kan het aanbod worden afgestemd op het (kleine) groepje kinderen dat op dat moment aanwezig is. Professionals kunnen dan beter inspelen op zowel de individuele behoeften van kinderen als op het groepsproces. In tegenstelling tot de kinderdagopvang, blijkt het samenwerken met meerdere partijen in het (lokale) netwerk

een positieve rol te spelen in de emotionele kwaliteit. Het gaat dan bijvoorbeeld om contact met scholen, maar ook aanbieders van sport, spel, kunst en culturele activiteiten. Voor de buitenschoolse opvang kunnen deze samenwerkingsrelaties vruchtbaar zijn, omdat ze gebruik kunnen maken van de expertise van deze partijen in het vormgeven van hun eigen aanbod.

In tegenstelling tot de peuteropvang, blijkt in de buitenschoolse opvang dat meer contact met ouders een negatieve relatie laat zien met de educatieve kwaliteit. Een duidelijke verklaring is niet direct voorhanden. Wellicht proberen professionals ouders goed op de hoogte te houden van de bezigheden van hun kind(eren) of de aangeboden activiteiten, bijvoorbeeld door berichtjes te sturen, foto's te maken of dit te verwerken in een nieuwsbrief, waardoor ze minder gericht zijn op de interacties met kinderen op die momenten. Of zij hebben uitgebreidere gesprekken met ouders wanneer kinderen opgehaald worden. Gezien het ruime tijdvak waarin dit gebeurt – vaak tussen 16-18 uur – kan dit implicaties hebben voor de aandacht die professionals besteden aan de kinderen tijdens die gesprekken. Een alternatieve verklaring is dat er meer contact en samenwerking wordt gezocht met ouders op de groepen waar meer problemen worden ervaren in de omgang met kinderen wat zich mogelijk vertaalt in lagere kwaliteit.

5.1 Verklarende analyses

Om meer inzicht te krijgen in welke factoren bijdragen aan de kwaliteit van de kinderopvang zijn meervoudige regressie analyses uitgevoerd voor de verschillende opvangsoorten. We hebben daarbij gekeken naar vier verschillende uitkomstmaten van kwaliteit: emotionele kwaliteit (CLASS), educatieve kwaliteit (CLASS), groepssocialisatie (CLASS) en het activiteitenaanbod (ERS – Omgevingsschaal). Alle bezochte locaties sinds 2017, waar vragenlijstgegevens[16] zijn verzameld, zijn geïncludeerd in de analyses. Een uitzondering betreft de groepssocialisatieschaal, aangezien deze kwaliteitsmaat pas sinds 2021 in kaart wordt gebracht.

In elke analyse zijn mogelijke voorspellers van verschillende niveaus toegevoegd. Zo is er voor alle opvangsoorten gekeken naar de *groepssamenstelling* op het gebied van leeftijd, aanvullende zorgbehoeften en beroepskracht-kind ratio of groepsgrootte. Verder zijn een aantal structurele *kenmerken van de pedagogisch professionals* bekeken, zoals het aantal werkuren per week, hun werkervaring in jaren, opleidingsniveau of specifieke scholing, en tot slot of de professional al dan niet een vast contract heeft bij de kinderopvangorganisatie. Aanvullende kenmerken van de groep en professionals zijn per opvangsoort geselecteerd op basis van correlaties met kwaliteit. Voor elke opvangsoort is in ieder geval een vorm van *professionalisering* (zoals pedagogisch-inhoudelijk teamoverleg, teamprofessionalisering, continue individuele professionalisering, reflecteren en toepassen), van *competentiebeleving* (zoals algemene en diversiteit-gerelateerde competentiebeleving), van *werkbeleving* (zoals werkstress of positieve werkbeleving), en van *pedagogisch beleid* (zoals oudercontact, opendeurenbeleid, kinderparticipatie en groepsstabiliteit) meegenomen indien relevant. Tot

[16] Van sommige locaties ontbreken vragenlijstgegevens van pedagogisch professionals en/of leidinggevenden. Waar mogelijk is gebruik gemaakt van strategieën om missende waarden aan te vullen (o.a. mean replacement en multiple imputation). Indien de volledige vragenlijstgegevens van pedagogisch professionals en leidinggevenden miste, is de locatie niet meegenomen in de analyse. De *N* ligt daarom doorgaans iets lager dan het totaal aantal locaties wat door de LKK sinds 2017 is bezocht.

slot is met behulp van de leidinggevende vragenlijst gekeken naar de mate waarin *profilering van de locatie* (flexibele opvang, sociaal-inclusief, breed-educatief), de *netwerksamenwerking* of *locatiegrootte* een rol speelt.

Om tot de uiteindelijke set voorspellers te komen die per opvangsoort zijn meegenomen, zijn een aantal verkennende analyses gedaan. Zo is er gekeken naar correlatiepatronen en zijn modellen met verschillende (combinaties van) voorspellers getest. De hieronder gepresenteerde modellen kwamen daarbij naar voren als meest relevant in termen van verklaarde variantie, aantal significante voorspellers en inhoudelijke interpreteerbaarheid. Om patronen per opvangsoort te ontdekken, zijn de specifieke voorspellers consistent gehouden voor elke uitkomstmaat van kwaliteit. Daarnaast is gebruik gemaakt van gestandaardiseerde variabelen in de analyses. De gerapporteerde gegevens in de tabellen kunnen daarmee tegen elkaar gewogen worden. In andere woorden, grotere waarden representeren een sterkere samenhang tussen de voorspellers en de kwaliteitsmaten.

5.2 Voorspellers van kwaliteit in de kinderdagopvang

Allereerst hebben we alle 215 kinderdagopvangroepen tezamen geanalyseerd, maar dat resulteerde in weinig verklaarde variantie en weinig significante voorspellers. Gezien de verschillende patronen in kwaliteit, samenhangend met het type groep, hebben we besloten om de analyses per type groep (horizontaal baby, horizontaal peuter, verticaal) te doen. Hiermee kon gemiddeld tussen de 16-40% van de variantie verklaard worden en kwamen verschillende patronen naar voren. In horizontale groepen droegen kenmerken veelal *positief* bij aan de kwaliteit, terwijl er in de verticale groepen meer kenmerken *negatief* bijdroegen aan kwaliteit. Hieronder beschrijven we de uitkomsten per type groep.

5.2.1 Horizontale babygroepen

Uit de resultaten van horizontale babygroepen (zie Tabel 5.1) blijkt dat de emotionele kwaliteit (zoals gemeten met de CLASS infant) hoger is in groepen waar minder kinderen met aanvullende zorgbehoeften worden opgevangen. Verder blijkt de emotionele kwaliteit hoger in groepen waar pedagogisch professionals meer uren per week werken en een sterker ontwikkeld gevoel van competentie hebben ten aanzien van het omgaan met verschillende achtergronden van kinderen. Deze locaties met hogere emotionele kwaliteit hebben doorgaans wel minder samenwerkingen met partners in het lokale netwerk (zoals scholen, bibliotheken, gezondheidscentra, etc.).

Voor de groepssocialisatieschaal vinden we geen significante individuele voorspellers gevonden, hoewel de variabelen tezamen wel een aanzienlijk deel van de variantie verklaren. De combinatie van deze kenmerken draagt bij aan het voorspellen van de aandacht voor groepssocialisatie, maar het lijkt erop dat er geen sterke differentiatie is naar specifieke kenmerken (hoewel sommige verbanden vergelijkbaar zijn met de andere uitkomstmaten). Voor het activiteitenaanbod en speelmateriaal, zoals geobserveerd met de ITERS, zien we ten slotte dat dit van betere kwaliteit is wanneer pedagogisch professionals meer uren per week werken. Een sterkere diversiteit-gerelateerde competentiebeleving hangt negatief samen met de kwaliteit van het activiteitenaanbod.

Tezamen genomen zien we dus dat kwaliteit hoger is wanneer professionals meer uren werken per week. Door meer te werken, leren professionals de kinderen beter kennen

waardoor ze beter aansluiten bij hun behoeftes, ontwikkeling en interesses. Meer uren werken kan ook bijdragen aan hun competentiebeleving. Wanneer professionals zich competenter voelden in het omgaan met kinderen van verschillende achtergronden, boden zij een hogere emotionele en educatieve kwaliteit. Echter gaat deze hogere competentiebeleving gepaard met een lagere kwaliteit van het activiteitenaanbod. Wellicht zijn dit professionals die gewend zijn (geweest) om met een andere doelgroep te werken, zoals peuters met een indicatie voor voorschoolse educatie, terwijl het werken met babygroepen om een andersoortige expertise vraagt. Verder blijkt samenwerking met meer (verschillende) partijen in de buurt samen te gaan met lagere kwaliteit. Het gaat dan bijvoorbeeld om contact met scholen, jeugd(gezondheids)zorg, maar ook aanbieders van sport, spel, kunst en culturele activiteiten. We hebben hierbij vooral gekeken naar het aantal organisaties waar een samenwerking mee is en niet zozeer naar de kwaliteit van die samenwerking. Wellicht duidt het hebben van veel samenwerkingsrelaties op een sterkere externe oriëntatie wat in dit geval ten koste van het aanbod in de groep lijkt te gaan.

Tabel 5.1 Voorspellers van kwaliteit in babygroepen in de kinderdagopvang (*N* = 58)

	Emotionele kwaliteit	Educatieve kwaliteit	Groeps-socialisatie[a]	Omgevingsschaal activiteiten
Kenmerken groepssamenstelling				
Percentage baby's (< 1.5 jaar)	0.04	0.11	-0.21	-0.06
Percentage zorgbehoeften	-0.60*	-0.08	-0.22	-0.23
Beroepskracht-kind ratio	0.30	0.27	0.11	-0.25
Kenmerken professional en beleid				
Werkuren per week	0.38*	0.05	-0.25	0.35*
Werkervaring	-0.08	0.16	0.09	-0.13
Opleidingsniveau	-0.17	-0.14	-0.17	0.18
Vast contract	0.08	-0.01	0.13	0.23
Competentiebeleving diversiteit	0.38*	0.50**	0.32	-0.36*
Werkstress	-0.03	0.19	0.32	0.15
Pedagogisch-inhoudelijk overleg	0.05	0.25*	-0.04	0.22
Kenmerken locatie				
Netwerksamenwerking	-0.30*	-0.25*	-0.31	0.04
Profiel flexibele opvang	-0.05	-0.20	-0.32	0.07
R^2	20%	25%	37%	26%

* *p* <.10; ** *p* <.05; *** p < .01; [a] *N* = 33 groepen – bezochte locaties sinds 2021

5.2.2 Horizontale peutergroepen

In de horizontale peutergroepen (zie Tabel 5.2) is de emotionele proceskwaliteit, zoals gemeten met de CLASS Toddler, hoger in groepen waar meer oudere peuters (vanaf 2.5 jaar) worden opgevangen. In groepen met hogere emotionele kwaliteit werken professionals ook vaak meer uren, hebben zij meer ervaring in de kinderopvangsector en besteden ze meer tijd aan professionaliseringsactiviteiten. Professionals in dergelijke groepen zijn echter minder tevreden over hun werk. Voor de educatieve kwaliteit zien we eveneens dat het aandeel oudere peuters en de werkervaring van de professional bijdraagt aan een hogere kwaliteit.

Meer oudere peuters in de groep, meer werkervaring en meer professionaliseringsaanbod dragen bij aan meer aandacht voor groepssocialisatie. Wanneer professionals rapporteren meer kinderen met extra ondersteuningsbehoeften op te vangen, is er gemiddeld minder aandacht voor de groepsprocessen. Mogelijk vragen kinderen met aanvullende zorgbehoeften extra individuele aandacht van professionals, wat ten koste gaat van de aandacht voor groepsprocessen. Tot slot is de kwaliteit van het materiaal en het activiteitenaanbod (gemeten met de ECERS) beter wanneer er meer ervaren professionals werkzaam zijn. En, net als in de babygroepen, blijkt de kwaliteit van het activiteitenaanbod hoger wanneer de locatie minder is gericht op externe samenwerking met andere partijen.

Concluderend, blijken in de peutergroepen dus met name de werkervaring van de professional, het professionaliseringsaanbod van de locatie en leeftijdssamenstelling in de groep ertoe te doen. Meer ervaren professionals zijn beter in staat om de kwaliteit te waarborgen, zeker wanneer er ook vaker aandacht is voor de eigen professionalisering. Ook lijkt het makkelijker voor professionals om een hoge kwaliteit te realiseren wanneer er meer leeftijdshomogeniteit is. Mogelijk vraagt de aanwezigheid van jongere peuters op de groep een andere soort aandacht en zorg waardoor professionals hun aandacht meer moeten verdelen.

Tabel 5.2 Voorspellers van kwaliteit in peutergroepen in de kinderdagopvang (*N* = 72)

	Emotionele kwaliteit	Educatieve kwaliteit	Groeps-socialisatie[a]	Omgevingsschaal activiteiten
Kenmerken groepssamenstelling				
Percentage peuters (> 2.5 jaar)	0.35*	0.39**	0.54**	0.29
Percentage zorgbehoeften	-0.18	-0.04	-0.25*	0.04
Beroepskracht-kind ratio	-0.03	-0.05	-0.24	-0.05
Kenmerken professional en beleid				
Werkuren per week	0.29**	0.21	-0.01	0.01
Werkervaring	0.33**	0.40**	0.28*	0.25*
Opleidingsniveau	0.06	-0.07	0.02	0.09
Vast contract	-0.01	-0.04	0.20	-0.06
Competentiebeleving diversiteit	-0.17	0.12	-0.04	0.20
Werkbeleving	-0.24*	-0.10	-0.24	-0.17
Continue professionalisering	0.21*	0.11	0.38**	0.11
Kenmerken locatie				
Netwerksamenwerking	-0.05	0.04	-0.13	-0.27**
Profiel sociaal-inclusief	-0.02	-0.05	-0.04	0.20
R^2	28%	27%	40%	21%

* *p* <.10; ** *p* <.05; *** p < .01; [a] *N* = 41 groepen – bezochte locaties sinds 2021

5.2.3 Verticale groepen

In verticale groepen (zie Tabel 5.3) blijkt de emotionele proceskwaliteit (gemeten met zowel de CLASS Infant als Toddler) minder hoog in groepen waar meer baby's worden opgevangen en in groepen waar de beroepskracht-kind ratio ongunstiger is (ofwel meer kinderen per professional). Pedagogisch professionals die meer uren per week werken, blijken beter in staat om een positieve band met kinderen op te bouwen en in te spelen op hun behoeften.

Verder blijkt de emotionele kwaliteit lager naarmate professionals meer werktevredenheid rapporteren. Een sterkere profilering als sociaal-inclusief (gericht op kansengelijkheid en inclusie van kinderen met zorgbehoeften) blijkt ook samen te gaan met een lagere emotionele kwaliteit. De educatieve kwaliteit in verticale groepen is lager wanneer de beroepskracht-kind ratio ongunstiger is (meer kinderen per professional) en er meer kinderen met aanvullende zorgbehoeften worden opgevangen. Verder laten pedagogisch professionals die zich over het algemeen competenter voelen in hun werk een lagere educatieve kwaliteit zien. Ook hier gaat een sociaal-inclusieve profilering gepaard met een lagere kwaliteit.

Voor de groepssocialisatie zijn er geen significante voorspellers, net als in de babygroepen. De verklaarde variantie is echter ook minder hoog, dus mogelijk zijn andere factoren van belang voor de mate waarin professionals groepsprocessen effectief begeleiden. De kwaliteit van het spel en activiteitenaanbod, zoals gemeten met de ITERS en ECERS, hangt tenslotte negatief samen met het opleidingsniveau en positief met de werkbeleving. De kwaliteit van het aanbod is lager in groepen met hoger opgeleide professionals en juist hoger in groepen waar professionals positiever tegenover hun werk staan.

Tabel 5.3 Voorspellers van kwaliteit in verticale groepen in de kinderdagopvang (*N* = 85)

	Emotionele kwaliteit	Educatieve kwaliteit	Groeps-socialisatie[a]	Omgevingsschaal activiteiten
Kenmerken groepssamenstelling				
Percentage baby's (< 1.5 jaar)	-0.30**	-0.14	-0.16	-0.06
Percentage zorgbehoeften	-0.13	-0.22*	-0.12	-0.15
Beroepskracht-kind ratio	-0.28*	-0.29**	-0.23	-0.05
Kenmerken professional en beleid				
Werkuren per week	0.24**	0.16	0.14	0.01
Werkervaring	0.08	0.01	-0.01	-0.07
Opleidingsniveau	0.06	0.06	-0.12	-0.21*
Vast contract	-0.03	0.08	-0.10	0.06
Competentiebeleving algemeen	-0.01	-0.26**	-0.07	-0.16
Werkbeleving	-0.22*	-0.01	0.14	0.28**
Pedagogisch-inhoudelijk overleg	0.14	-0.11	0.12	0.08
Kenmerken locatie				
Netwerksamenwerking	0.03	0.04	0.23	-0.15
Profiel sociaal-inclusief	-0.24**	-0.25**	0.03	-0.05
R^2	23%	29%	16%	22%

* *p* <.10; ** *p* <.05; *** p < .01; [a] *N* = 49 groepen – bezochte locaties sinds 2021

Tezamen blijken vooral de samenstelling van de groep (qua leeftijd, zorgbehoeften en de ratio), de werkbeleving en de profilering van organisaties samen te hangen met de kwaliteit in verticale groepen. Meer kinderen per professional, meer baby's in de groep en meer kinderen met zorg- of ondersteuningsbehoeften zijn gerelateerd aan een lagere proceskwaliteit in de groep. Wanneer professionals meer voldoening halen uit hun werk, dan zien we dit terug in een hogere kwaliteit van het activiteitenaanbod. Maar de keerzijde is dat een goede werkbeleving samengaat met een lagere emotionele kwaliteit, net als in de peutergroepen. Tot slot blijkt een sterkere sociaal-inclusieve profilering van de locatie, gericht

op inclusie van kinderen met zorgbehoeften en kansengelijkheid, samen te gaan met een lagere proceskwaliteit. Wellicht hebben deze organisaties, in lijn met hun visie en missie, een groep kinderen die meer zorg en begeleiding nodig hebben en ontbreekt het de organisatie aan de middelen om hier goed genoeg op in te kunnen spelen. Er lijkt in toenemende mate sprake te zijn van complexe problematiek die moelijker op te lossen is.

5.3 Voorspellers van kwaliteit in de peuteropvang

Tabel 5.4 laat zien dat de emotionele kwaliteit (gemeten met de CLASS Toddler) in peutergroepen in de peuteropvang hoger is naarmate er meer oudere peuters (> 2.5 jaar) in de groep zitten en naarmate de beroepskracht-kind ratio's gunstiger zijn (minder kinderen per professional). In groepen met een hogere kwaliteit is er minder aandacht voor gezamenlijke professionaliseringsactiviteiten met het hele team, maar is er juist meer oudercontact. Ook voor de educatieve kwaliteit blijkt een hoge mate van oudercontact belangrijk. En de educatieve kwaliteit is hoger wanneer pedagogisch professionals meer uren per week werken en een vast contract bij de organisatie hebben.

Tabel 5.4 Voorspellers van kwaliteit in groepen in de peuteropvang (*N* = 233)

	Emotionele kwaliteit	Educatieve kwaliteit	Groeps-socialisatie[a]	Omgevingsschaal activiteiten
Kenmerken groepssamenstelling				
Percentage peuters (> 2.5 jaar)	0.11*	0.06	0.14*	0.06
Percentage zorgbehoeften	0.02	0.11	-0.08	0.03
Beroepskracht-kind ratio	-0.22**	-0.04	0.03	-0.05
Kenmerken professional en beleid				
Werkuren per week	0.04	0.14**	0.18*	-0.07
Werkervaring	-0.01	0.01	0.06	-0.04
Opleidingsniveau	-0.01	-0.01	-0.03	0.03
Specifieke VVE-scholing	-0.08	-0.11	-0.18*	0.04
Vast contract	0.10	0.13*	0.18*	0.07
Competentiebeleving diversiteit	0.08	-0.02	0.06	-0.01
Werkstress	0.10	0.04	0.01	-0.01
Teamprofessionalisering	-0.13*	-0.06	0.08	-0.08
Oudercontact	0.13*	0.15**	0.26**	0.24**
Kenmerken locatie				
Netwerksamenwerking	-0.06	0.05	-0.07	-0.06
Profiel sociaal-inclusief	0.10	0.09	-0.01	-0.17**
R^2	10%	11%	14%	9%

* *p* <.10; ** *p* <.05; *** p < .01; [a] *N* = 141 groepen – bezochte locaties sinds 2021

Voor groepssocialisatie zien we eveneens dat het aantal werkuren per week, het hebben van een vast contract en meer contact met ouders positief bijdraagt aan de kwaliteit. Wel valt op dat professionals die VVE scholing hebben gevolgd, minder aandacht hebben voor groepssocialisatie. Met VVE wordt meer programmatisch gewerkt aan ontwikkelingsdoelen rondom taal, rekenen, motoriek en sociaal-emotionele ontwikkeling aan de hand van gerichte activiteiten en begeleid spel. De wijze waarop hier momenteel invulling aan gegeven wordt, heeft mogelijk minder aandacht voor de groepsprocessen. Tot slot zien we voor de

omgevingskwaliteit (gemeten met de ECERS) dat het oudercontact positief samengaat met hogere kwaliteit, maar dat een sterkere profilering op sociaal-inclusief werken gepaard met lagere kwaliteit, net als in de kinderdagopvang.

Tezamen laten deze resultaten zien dat meer stabiliteit van de staf, in de vorm van vaste contracten en meer werkuren per week, bijdraagt aan een hogere kwaliteit. Verder blijkt het contact met ouders de meest consistente voorspeller voor alle vier uitkomstmaten.

5.4 Voorspellers van kwaliteit in de buitenschoolse opvang

In de buitenschoolse opvang worden iets minder significante voorspellers gevonden voor de proceskwaliteit, zoals gemeten met de CLASS Pre-K (zie Tabel 5.5), vergeleken met de kinderdagopvang en peuteropvang. De emotionele kwaliteit blijkt hoger in groepen met meer opendeurenbeleid en in locaties die veel externe samenwerking opzoeken met het lokale netwerk. Voor de educatieve kwaliteit blijkt alleen het oudercontact van invloed. In tegenstelling tot de peuteropvang, betekent zien we in de buitenschoolse opvang dat locaties die minder gericht zijn op het contact met ouders een hogere kwaliteit bieden. Voor groepssocialisatie worden tenslotte helemaal geen significante voorspellers gevonden en is de verklaarde variantie heel laag.

Tabel 5.5 Voorspellers van kwaliteit in groepen in de buitenschoolse opvang (*N* = 217)

	Emotionele kwaliteit	Educatieve kwaliteit	Groeps-socialisatie[a]	Omgevingsschaal activiteiten
Kenmerken groepssamenstelling				
Percentage kleuters (< 6 jaar)	-0.02	0.08	0.02	-0.13*
Percentage zorgbehoeften	0.04	0.04	0.03	-0.08
Groepsgrootte	0.04	0.09	0.19	0.14**
Kenmerken professional en beleid				
Werkuren per week	-0.03	0.01	0.01	-0.01
Werkervaring	0.01	0.02	0.10	0.01
Opleidingsniveau	-0.10	-0.09	0.01	-0.03
Vast contract	0.05	0.07	0.01	0.05
Werkstress	0.00	-0.02	-0.01	-0.09
Teamprofessionalisering	0.12	0.11	0.07	0.03
Reflecteren en toepassen	0.06	0.11	0.08	-0.06
Oudercontact	-0.07	-0.14*	-0.08	0.11
Kinderparticipatie	-0.06	-0.01	-0.01	0.14*
Opendeurenbeleid	0.13*	0.04	0.10	0.02
Kenmerken locatie				
Netwerksamenwerking	0.21*	-0.04	0.03	0.01
Profiel sociaal-inclusief	0.03	0.02	0.13	0.06
Aantal groepen op locatie	0.02	0.03	-0.14	0.18**
R^2	10%	6%	6%	14%

* *p* <.10; ** *p* <.05; *** p < .01; [a] *N* = 136 groepen – bezochte locaties sinds 2021

Voor de kwaliteit van het materiaal en het activiteitenaanbod, gemeten met de BSO-schaal, is de verklaarde variantie het grootst en zijn er meerdere factoren van belang. Zo is de kwaliteit van het materiaal en aanbod hoger in grotere locaties (meer groepen) en in grotere groepen (meer kinderen per groep). Mogelijk is een bepaalde schaalgrootte (financieel) noodzakelijk om de groepen in te richten met voldoende, verschillende soorten materialen gekoppeld aan een rijker aanbod van activiteiten. Ook blijkt de mate waarin kinderen betrokken worden om het beleid en dagritme te bepalen (kinderparticipatie) positief samen te hangen met de omgevingskwaliteit. Tenslotte zien we dat net als bij andere opvangsoorten de leeftijdssamenstelling ertoe doet en dat de omgevingskwaliteit hoger is in groepen met minder kleuters, wat duidt op meer homogeniteit in de groepen (kleinere leeftijdsrange).

Tezamen laten de resultaten zien dat voor de buitenschoolse opvang er vooral relevante variatie in het activiteitenaanbod te verklaren is door kenmerken van de groep en de locatie. Meer homogeniteit in de groep draagt bij aan een beter afgestemd en gevarieerder activiteitenprogramma. Vanwege de grotere leeftijdsrange in de naschoolse setting lijkt het er bovendien op dat er voldoende omvang moet zijn (voldoende kinderen in een bepaalde leeftijd of met een bepaalde interesse) om een voldoende gedifferentieerd aanbod te kunnen ontwikkelen en aanbieden.

6. Kindmetingen

Om de interacties van individuele kinderen in de kinderdagopvang, peuteropvang en buitenschoolse opvang in kaart te brengen zijn er individuele kindobservaties gedaan met de inCLASS Toddler en de inCLASS Pre-K. Dit resulteert in 1315 kindscores in de kinderdagopvang, 2244 kindscores in de peuteropvang en 1663 kindscores in de buitenschoolse opvang. Uitgebreide informatie over de onderzoeksopzet en meetinstrumenten die voor de kindmetingen zijn gebruikt, is te vinden in een eerdere rapportage[17].

Het hoofdstuk begint met een korte samenvatting van de belangrijkste bevindingen. Daarna wordt er op basis van de kindscores gekeken naar de interacties die kinderen hebben met pedagogisch professionals en met andere kinderen. Verder worden de speel/werkhouding en het gedrag van individuele kinderen gerapporteerd en tot slot wordt het welbevinden in kaart gebracht. Voor elk van deze onderdelen bekijken we een drietal dingen. Eerst rapporteren we de resultaten van de meting van 2024/2025, die nog niet in eerdere rapportages zijn gepubliceerd. Daarna worden verschillen in type activiteiten bekeken voor alle metingen sinds 2017 tezamen. Tot slot staan we stil bij ontwikkelingen over tijd. Eventuele verschillen tussen opvangsoorten belichten we ook.

Samenvattend beeld en beschouwing kindmetingen

Hieronder worden de belangrijkste bevindingen voor de kwaliteit die individuele kinderen ervaren samengevat en geïnterpreteerd. Er wordt stilgestaan bij de (trends in) interacties met professionals en leeftijdsgenoten, de speel/werkhouding en het gedrag, en het welbevinden van kinderen voor de drie opvangsoorten tezamen.

Interacties met professionals en andere kinderen

De mate waarin individuele kinderen positieve interacties hebben met de pedagogisch professionals is voor alle drie de opvangtypen vergelijkbaar en ligt in de middenrange. Dat houdt in dat kinderen gemiddeld genomen ‘soms’ positieve interacties hebben met professionals. Het valt daarbij op dat de variatie erg groot is. Er zijn groepen waar individuele kinderen gemiddeld genomen vrijwel geen positieve interacties hadden met professionals en groepen waar deze interacties juist heel frequent waren.

Kinderen in de kinderdagopvang en peuteropvang hebben gemiddeld minder vaak positieve interacties met leeftijdsgenoten dan met professionals. De score ligt aan de lage kant van de middenrange. In de buitenschoolse opvang zijn er vaker positieve interacties met leeftijdsgenoten. Kinderen hadden daar gemiddeld net zo veel positieve interacties met leeftijdsgenoten als met professionals. Waarschijnlijk speelt de oudere leeftijd van de kinderen hierin een rol. Hoewel er ook spreiding is in de mate waarin kinderen interacties hebben met elkaar, is deze variatie kleiner dan voor de interacties met professionals.

Een vergelijking van verschillende typen activiteiten (zoals eet- en drinkmomenten, spel of creatieve activiteiten) laat voor alle drie de opvangsoorten een vergelijkbaar patroon zien. Er zijn vaker positieve interacties met leeftijdsgenoten tijdens spelmomenten. In de buitenschoolse opvang zijn er daarnaast verschillen voor de interacties met de

[17] Slot et al. (2024)

professionals. Positieve interacties komen juist vaker voor tijdens eet- en drinkmomenten, creatieve of educatieve momenten vergeleken met spelsituaties. Dit kan erop duiden dat professionals gerichte groepsactiviteiten vaker benutten voor interacties met individuele kinderen, terwijl er in spel vaker situaties zijn waarin kinderen met andere kinderen spelen. Voor jongere kinderen waren deze verschillen er niet.

De trends over tijd laten wat fluctuaties zien in de individuele interacties van kinderen. In de kinderdagopvang en de buitenschoolse opvang lijkt er over de gehele periode 2017-2025 een licht stijgende lijn in de interacties met professionals. De interacties tussen kinderen onderling wisselt ook tussen de meetmomenten, maar hierbij is geen duidelijk herkenbaar patroon zichtbaar.

Speel/werkhouding en gedrag in de groep

De mate waarin kinderen betrokken zijn bij spel en activiteiten en de mate van zelfstandigheid in spel en activiteiten, tezamen aangeduid als *speel/werkhouding*, is gemiddeld van middelmatige kwaliteit. Er is op dit vlak iets minder variatie tussen groepen vergeleken met de interacties met professionals en leeftijdsgenoten en er zijn geen significante verschillen tussen opvangsoorten. Het *gedrag in de groep*, wat refereert naar de zelfregulatie van kinderen en de afwezigheid van conflicten is hoog. In de buitenschoolse opvang zijn er wel meer uitschieters naar beneden zijn, in enkele groepen laten kinderen gemiddeld genomen minder wenselijk gedrag en meer conflicten zien.

Tijdens creatieve activiteiten lieten kinderen gemiddeld een hogere mate van betrokkenheid zien. Een vergelijking over tijd laat zien dat de speel/werkhouding de laatste metingen (2024-2025) iets hoger is, terwijl op het gebied van gedrag er juist in de eerste metingen (in 2017-2019) hoger werd gescoord. De verschillen over tijd zijn echter relatief klein.

Welbevinden

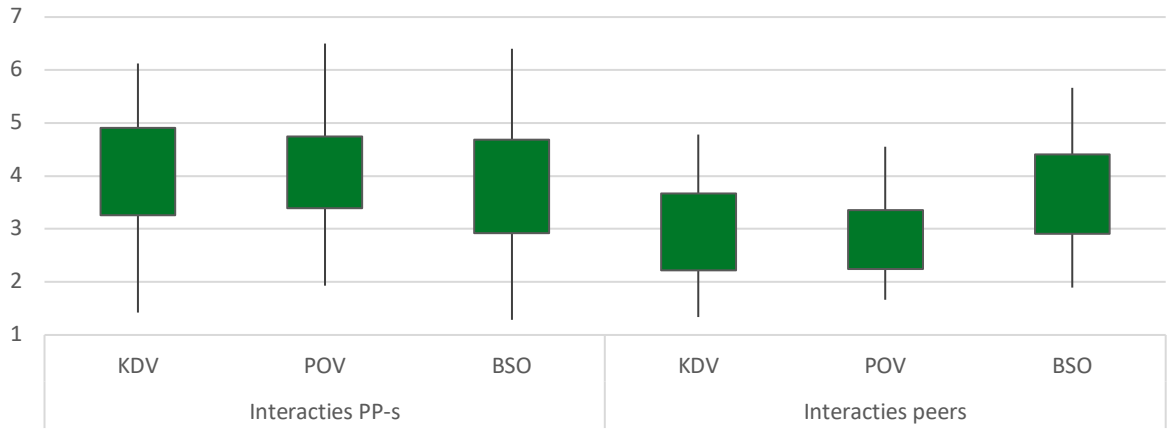
Het individuele welbevinden is gemiddeld genomen voldoende tot goed. Er is weinig negatieve emotionele expressie. Positieve emoties zoals plezier of enthousiasme komen gemiddeld ‘soms’ voor. Kinderen reageren positief op hun sociale omgeving, zoals op de professionals of andere kinderen, en voelen zich op hun gemak in de fysiek-ruimtelijke context, wat betekent dat ze zich vrij door de ruimte durven te bewegen en gebruikmaken van de materiële omgeving.

Er blijken geen grote verschillen tussen opvangsoorten of type activiteiten, maar wel grote verschillen tussen kinderen en tussen groepen. De spreiding op observatieniveau laat zien dat er kinderen zijn met een heel hoog en heel laag welbevinden in een bepaalde situatie. Maar ook op groepsniveau is er behoorlijk wat variatie. Een vergelijking over tijd laat zien dat het welbevinden in 2024-2025 op observatieniveau iets hoger is dan eerdere jaren, maar de verschillen zijn klein en wanneer de data wordt samengenomen op groepsniveau zijn de verschillen niet langer significant.

6.1 Individuele interacties van kinderen

De inCLASS brengt verschillende aspecten van de individuele ervaringen van kinderen in kaart. Er wordt afzonderlijk bekeken in hoeverre een kind positieve interacties heeft met de pedagogisch professionals en andere kinderen. Hogere scores op deze schalen houdt in dat een kind positieve interacties, zoals het zoeken van emotionele verbinding met de professional of het initiëren van gesprekken en maken van oogcontact, vaak laat zien. Lagere scores op deze schalen betekenen dat positieve interacties ontbreken. Dit kan samengaan met meer negatieve interactie, maar is niet noodzakelijk. De mate van negatieve interactie wordt apart meegenomen bij *gedrag in de groep*. Een lage score voor positieve interacties is dus vooral indicatief van een situatie waarin een kind weinig of zeer oppervlakkig contact heeft met anderen. Tabel 6.1 t/m Tabel 6.3 (zie bijlage) laten per tijdvak de resultaten in de verschillende opvangtypen zien. De *positieve interacties* die individuele kinderen hebben *met pedagogisch professionals* scoren over de jaren heen en voor alle opvangsoorten in de middenrange, maar de variatie is heel groot. Er zijn groepen waar de kinderen veel positieve interacties hebben met professionals en ook groepen waar deze interacties weinig voorkomen (zie Figuur 6.1).

Kinderen in de buitenschoolse opvang hebben ongeveer even vaak *positieve interacties* met pedagogisch professionals als *met andere kinderen*. Kinderen in de kinderdag- en peuteropvang hebben juist meer positieve interacties met professionals dan met leeftijdsgenoten. De positieve interacties die individuele kinderen hebben met andere kinderen valt voor de kinderdagopvang en peuteropvang over alle jaren gemiddeld in de lage scorerange (zie Figuur 6.1). In de buitenschoolse opvang wordt er iets hoger gescoord, in de lage middenrange. In 2024/2025 is dit verschil tussen opvangtypen significant; op de buitenschoolse opvang ligt de mate van positieve interacties met leeftijdsgenootjes significant hoger dan in de kinderdagopvang en peuteropvang[18].

Figuur 6.1 Individuele interacties van kinderen geaggregeerd naar groepsniveau. Gebaseerd op N=157 kinderdagopvanggroepen, N=235 peuteropvanggroepen en N=206 buitenschoolse opvanggroepen in de periode 2017-2025 met scores laag < 3; midden > 3 en <5; hoog >5.

[18] Interacties met peers $F(2) = 24.73$, $p < .001$

6.1.1 Individuele interacties - verschillen tussen activiteiten

In Tabel 6.4 in de bijlage staat een verdeling van het aantal gefilmde situaties[19], uitgesplitst naar type activiteit: eten/drinken, spel, creatief, educatief, buitenspelen, overig[20]. Voor de kinderdagopvang en de buitenschoolse opvang bestaat bijna de helft van het materiaal uit filmpjes van eet- en drinkmomenten. Deze momenten komen elke dag (meerdere keren) voor en zijn ook erg geschikt om meerdere kinderen te kunnen scoren. Het is namelijk een vrij statische situatie, waarbij kinderen en professionals vaak op dezelfde plek zitten. Vrij spel binnen of buiten (zo'n 15-22%) is de meest dynamische situatie waarbij kinderen van de ene speelhoek naar de andere kunnen gaan. Dit maakt het moeilijker om een groter aantal kinderen te coderen in een enkel videofragment. Georganiseerde creatieve en educatieve activiteiten zijn meer statisch en vinden regelmatig aan tafel plaats (vooral de creatieve activiteiten) waardoor ze goed bruikbaar zijn voor de videocodering. Voor de peuteropvang is dit de helft van het aantal fragmenten en voor de kinderdagopvang en buitenschoolse opvang is dit ongeveer een derde van het totaal. De gescoorde organiseerde activiteiten zijn vaker educatief dan creatief van aard.

Op basis van de data blijkt dat de categorie 'educatieve activiteiten' een breed scala aan activiteiten omvat die bijdragen aan de persoonlijke competentie ontwikkeling van kinderen. In de kinderdagopvang gaat dit bijvoorbeeld over het samen een boekje lezen, puzzels maken, of spelen met ontwikkelingsmaterialen (zoals spelletjes met kleuren of vormen). In de peuteropvang is de kring een veelvoorkomende activiteit, naast voorlezen en puzzelen en thema-activiteiten in het kader van voorschoolse educatie. In de buitenschoolse opvang betreft het activiteiten zoals het spelen van gezelschapsspelletjes, koken en bakken, wetenschap en techniek (zoals slijm maken) en ook (voor)lezen komt regelmatig terug.

In de categorie 'creatieve activiteiten' zien we in alle opvangsoorten vooral voorbeelden van knutselen, zoals knippen, plakken en verven waarbij er gedifferentieerd wordt op basis van de leeftijd van de opgevangen kinderen. Zo wordt er in de kinderdagopvang vaker genoemd dat kinderen scheuren en plakken. In de buitenschoolse opvang worden er iets vaker ook andersoortige materialen gebruikt (kurk, hout, gips, etc.) of andere materialen om te beschilderen, zoals (buiten)muren of t-shirts. Verder worden er ook wel activiteiten aangeboden rondom naaien, breien of haken. In de peuteropvang komen ook zang en dans regelmatig voor in de categorie 'creatief'.

Wanneer we alle verzamelde kindmetingen sinds 2017 meenemen, blijken er verschillen in de individuele interacties van kinderen op basis van het type activiteit (Tabel 6.5 t/m 6.7 in de bijlage). Op basis van het gemiddeld aantal kinderen en het aantal volwassenen tijdens de

[19] Deze verdeling is niet een representatieve verdeling van wat er gebeurt in de kinderopvang. Observatoren hebben de instructie gekregen om minimaal een eet- en drinkmoment, een spelmoment en een gerichte activiteit te filmen indien die zich voordeed. Daarnaast is een vierde opname per locatie geschoord afhankelijk van wat zich voordeed. Tevens geeft het een indicatie van de mate van bruikbaarheid van materiaal. Kinderen moeten minimaal 8 minuten goed zichtbaar in beeld zijn om gescoord te kunnen worden. Het hogere percentage voor eet- en drinkmomenten betekent dus niet dat kinderen in de kinderopvang de meeste tijd spenderen aan eten/drinken, maar is een reflectie van de onderzoeksopzet en de bruikbaarheid van de opnames.

[20] De categorie 'overig' vormt een relatief klein deel van de activiteiten en bestaat uit diverse activiteiten die niet onder een van de andere categorieën geschaald kunnen worden, zoals transitiemomenten of verjaardagvieringen. Deze categorie is wel meegenomen in de analyses. Maar het om een klein aantal hele verschillende activiteiten waardoor het niet zinvol is om de uitkomsten te interpreteren.

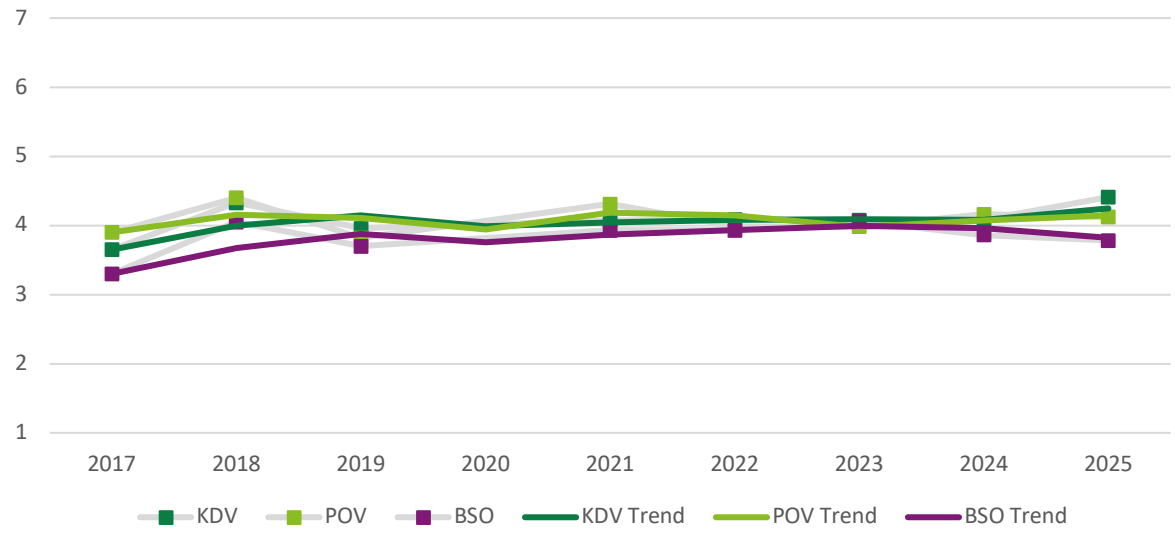
verschillende activiteiten blijkt dat er tijdens creatieve activiteiten en vrij spel binnen relatief weinig kinderen zijn vergeleken met de eet- en drinkmomenten en educatieve activiteiten. Dit duidt erop dat zowel vrij spel als creatieve activiteiten vaker in kleine groepjes plaatsvindt. Verder zien we dat kinderen in de kinderdagopvang een hogere mate van positieve interacties hebben met andere kinderen tijdens vrij spel in vergelijking met eet- en drinkmomenten, gerichte educatieve en creatieve activiteiten. In de peuteropvang blijken vergelijkbare verschillen tussen activiteiten. Ook hier scoort de positieve interacties met leeftijdsgenoten hoger tijdens spel vergeleken met gerichte educatieve en creatieve activiteiten. Er is tevens een hogere mate van positieve interactie met leeftijdsgenoten tijdens creatieve activiteiten in vergelijking met eet- en drinkmomenten.

In de buitenschoolse opvang blijkt de mate waarin kinderen positieve interacties hebben met pedagogisch professionals te verschillen tussen activiteiten. Zo wordt er hoger gescoord op positieve interacties met professionals tijdens de gezamenlijke eet- en drinkmomenten (vaker in een iets grotere groep) en tijdens meer gerichte educatieve en creatieve activiteiten in een kleinere groep vergeleken met spelmomenten. Verder hadden kinderen een hogere mate van positieve interactie met andere kinderen tijdens spel, net als in de kinderdag- en peuteropvang.

6.1.2 Individuele interacties - trends over tijd

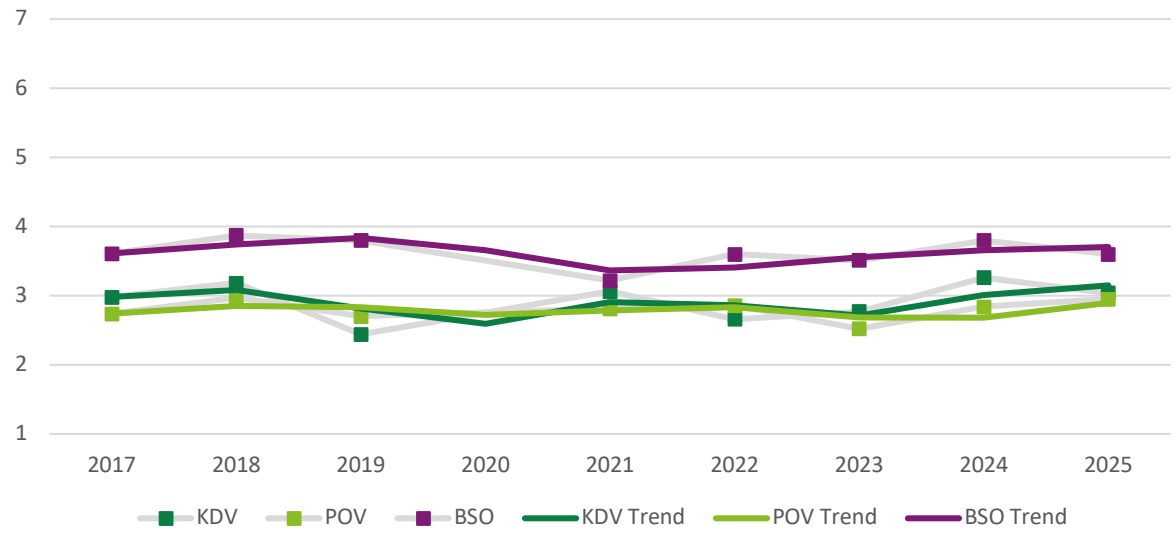
De trends over tijd zijn op een tweetal manieren bekeken. De gemiddelde scores per jaar staan in Figuur 6.2 en 6.3, waarbij de trendlijn telkens een gemiddelde score van twee opvolgende meetmomenten representeert. Daarnaast zijn significante verschillen getoetst tussen cohorten. Hierbij vergelijken we drie cohorten: de eerste drie metingen (2017-2019), de eerste drie metingen na de coronapandemie (2021-2023) en de laatste twee metingen (2024-2025).

Figuur 6.2 en 6.3 laten zien dat de kwaliteit van de interacties met de pedagogisch professionals vanaf 2018 gemiddeld rond de 4 ligt. Dat betekent dat positieve interacties die kinderen met professionals kunnen hebben gemiddeld ‘soms’ voorkomen. Kinderen in de buitenschoolse opvang hadden een iets minder hoge mate van positieve interacties vergeleken met kinderen in de kinderdagopvang en de peuteropvang. De trend is over de jaren heen relatief stabiel, maar in de laatste meting van 2025 ontstaat er een klein verschil tussen de kinderdagopvang (die licht omhoog buigt) en de buitenschoolse opvang (die licht afbuigt). In de buitenschoolse opvang hebben kinderen een hogere mate van positieve interacties met leeftijdsgenoten, dan in de kinderdagopvang en peuteropvang. Het gemiddelde ligt hier over de jaren steeds tussen de 3.5 en 4, met een kleine dip in 2021. Voor de kinderdagopvang en de peuteropvang is er ook een relatief stabiele trend te zien met gemiddelde scores die rond de 3 schommelen.

Figuur 6.2 Gemiddelde scores en trends van interacties met pedagogisch professionals in de kinderdagopvang, peuteropvang en buitenschoolse opvang, uitgesplitst naar jaar.
De grijze lijn met vierkante meetpunten geven de daadwerkelijk geobserveerde scores weer. De in kleur getrokken trendlijnen betreffen een gemiddelde van twee metingen.

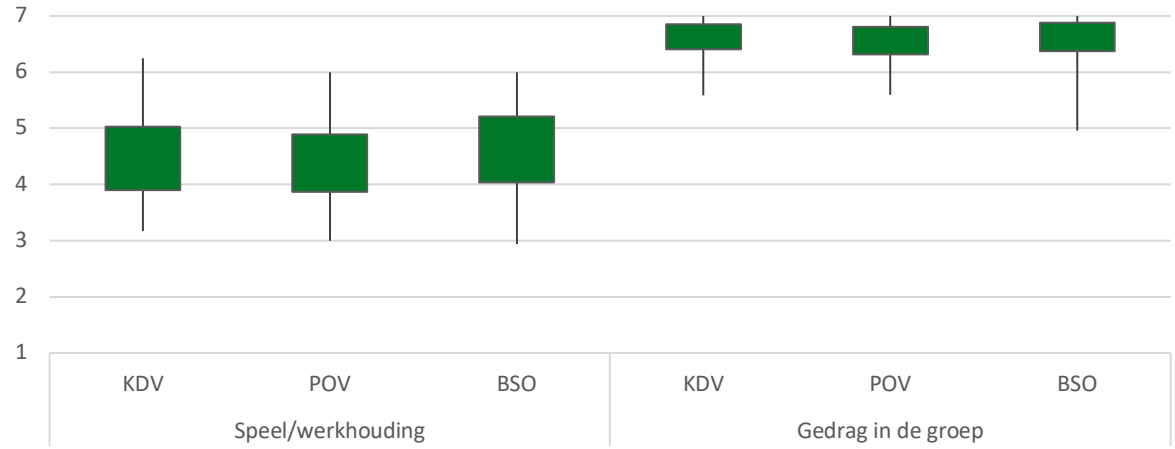
De cohortvergelijking (tabellen 6.1 t/m 6.3 in de bijlage) laat zien dat er fluctuaties zijn in de mate van positieve interacties die kinderen hebben met pedagogisch professionals en leeftijdsgenoten. Wanneer we kijken vanaf 2017 tot en met 2025 dan lijkt er een licht stijgende lijn in de interacties met professionals voor kinderen in de kinderdagopvang en de buitenschoolse opvang In de peuteropvang blijken er geen significante verschillen in de interacties die kinderen met professionals hebben. Voor de mate van positieve interacties met leeftijdsgenoten zijn er ook fluctuaties in de periode 2017-2025. Hier tekent zich geen duidelijk patroon af.

Figuur 6.3 Gemiddelde scores en trends van interacties met peers in de kinderdagopvang, peuteropvang en buitenschoolse opvang, uitgesplitst naar jaar.
De grijze lijn met vierkante meetpunten geven de daadwerkelijk geobserveerde scores weer. De in kleur getrokken trendlijnen betreffen een gemiddelde van twee metingen.

6.2 Speel/werkhouding en gedrag

Voor alle opvangsoorten is de mate waarin kinderen betrokken zijn bij spel en activiteiten en de mate van zelfstandigheid in spel en activiteiten, tezamen aangeduid als *speel/werkhouding*, gemiddeld van middelmatige kwaliteit (zie Figuur 6.4). Er is wel enige variatie met groepen waar kinderen laag/midden of juist hoog scoren op speel/werkhouding. In de meeste groepen scoren kinderen gemiddeld in de middenrange wat betekent dat ze 'soms' actief betrokken zijn in spel of activiteiten en daarbij zelfstandigheid laten zien. Verder is de zelfregulatie van de kinderen hoog en zijn er weinig conflicten met de pedagogisch professionals of met andere kinderen, tezamen aangeduid als *gedrag in de groep*. De variatie is in de buitenschoolse opvang groter dan in de kinderdag- en peuteropvang. Hier zijn meer uitschieters naar beneden. Er zijn in de buitenschoolse opvang dus groepen waar kinderen minder gewenst gedrag en meer conflicten laten zien.

Figuur 6.4 Speel/werkhouding en gedrag op de groep geaggregeerd naar groepsniveau. Gebaseerd op N=157 kinderdagopvanggroepen, N=235 peuteropvanggroepen en N=206 buitenschoolse opvanggroepen in de periode 2017-2025 met scores laag < 3; midden > 3 en <5; hoog >5.

6.2.1 Speel/werkhouding en gedrag - verschillen tussen activiteiten

Er blijken verschillen in de speel/werkhouding van kinderen op basis van het type activiteit (zie sectie 6.1.1 voor een beschrijving en verdeling van de activiteiten). De speel/werkhouding van kinderen in de kinderdagopvang is tijdens eet- en drinkmomenten lager vergeleken met spelmomenten, zowel binnen als buiten (Tabel 6.11 in de bijlage). De speel/werkhouding heeft niet enkel betrekking op spel, maar kijkt ook naar betrokkenheid, initiatief en onafhankelijkheid in routemomenten en kan daarmee in principe ook hoog zijn tijdens eet- en drinkmomenten. Bijvoorbeeld wanneer kinderen zelf hun eten mogen pakken of hun beker opnieuw mogen vullen. Of wanneer kinderen grote betrokkenheid laten zien in gesprekken tijdens het eetmoment. Uit de data blijkt echter dat er minder sprake is van betrokkenheid en eigen gedragsregulatie tijdens eet- en drinkmomenten. Mogelijk hebben professionals in de praktijk tijdens deze momenten vooral aandacht voor de logistiek van het eetmoment en minder voor het ondersteunen van de actieve betrokkenheid van kinderen in het moment. Ook blijkt de speel/werkhouding van kinderen in de kinderdagopvang tijdens creatieve activiteiten hoger vergeleken met eetmomenten en educatieve activiteiten. Een mogelijke verklaring hiervoor kan zijn dat creatieve activiteiten vaak gekenmerkt worden door een duidelijke en doelgerichte focus op het maken van een bepaald product, zoals een knutselwerkje. Tot slot blijkt de zelfregulatie van kinderen tijdens spel iets lager vergeleken met eetmomenten en creatieve activiteiten.

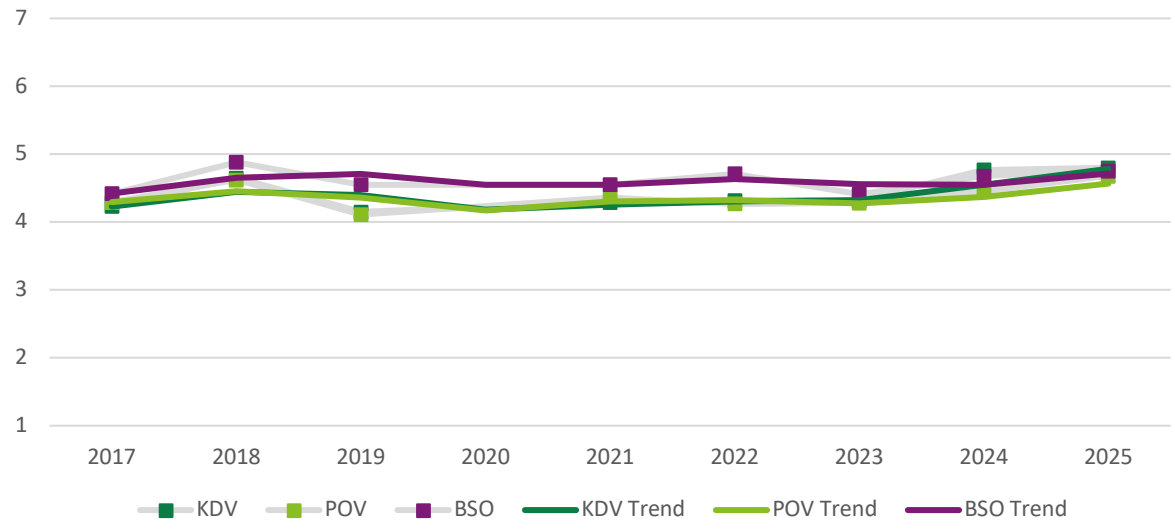
Tabel 6.12 in de bijlage toont dat speel/werkhouding van kinderen in de peuteropvang hoger is tijdens zowel spelmomenten als creatieve activiteiten in vergelijking met educatieve activiteiten en eet- en drinkmomenten. Verder lieten kinderen een minder goede zelfregulatie zien tijdens spelmomenten en educatieve activiteiten vergeleken met creatieve activiteiten. Tijdens de geobserveerde eet- en drinkmomenten en educatieve activiteiten waren er gemiddeld meer kinderen dan tijdens de andere momenten. Mogelijk vragen grotere groepen meer van kinderen in termen van hun betrokkenheid en zelfregulatie.

Tot slot blijkt dat kinderen in de buitenschoolse opvang het minst betrokken zijn tijdens eet- en drinkmomenten vergeleken met spel, zowel binnen als buiten, en gerichte activiteiten (Tabel 6.13 in de bijlage). Daarnaast zijn er tijdens creatieve momenten iets minder conflicten en laten kinderen een iets betere zelfregulatie zien. Mogelijk speelt een duidelijke doelgerichte focus (op een product) van dit type activiteit hierbij een rol.

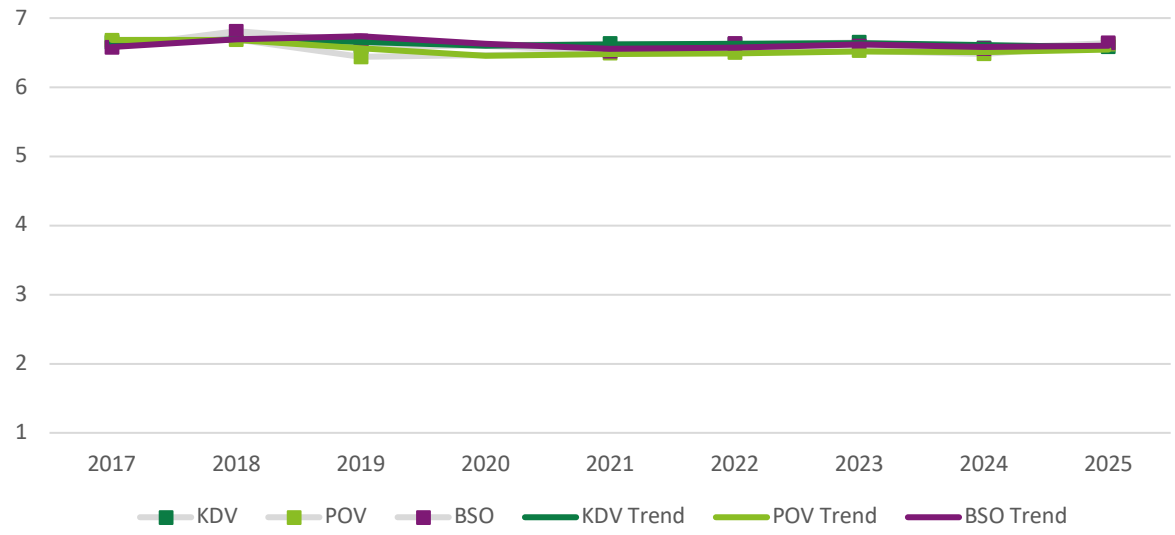
6.2.2 Speel/werkhouding en gedag - trends over tijd

De speel/werkhouding van kinderen toont in alle opvangsoorten een vergelijkbaar, relatief stabiel patroon over de jaren (zie Figuur 6.5). De gemiddelde speel/werkhouding schommelt tussen de 4 en de 5, met een stijgende trend in de laatste meetjaren. De speel/werkhouding van kinderen was in 2024-2025 hoger dan in de eerste twee cohorten.

Kinderen lieten in de afgelopen jaren een consistent hoge mate van zelfregulatie en wenselijk gedrag in de groep zien (zie Figuur 6.6). Zowel tussen de opvangtypen als tussen de meetjaren is er weinig variatie te zien. In de kinderdagopvang en de peuteropvang zijn er wel verschillen tussen cohorten. In de kinderdagopvang was het gedrag in de groep hoger in de eerste meetjaren (2017-2019) iets hoger ten opzichte van de laatste meetjaren (2024-2025). In de peuteropvang scoorde gedrag in de groep het hoogst in de eerste meetjaren in vergelijking met 2021-2023.

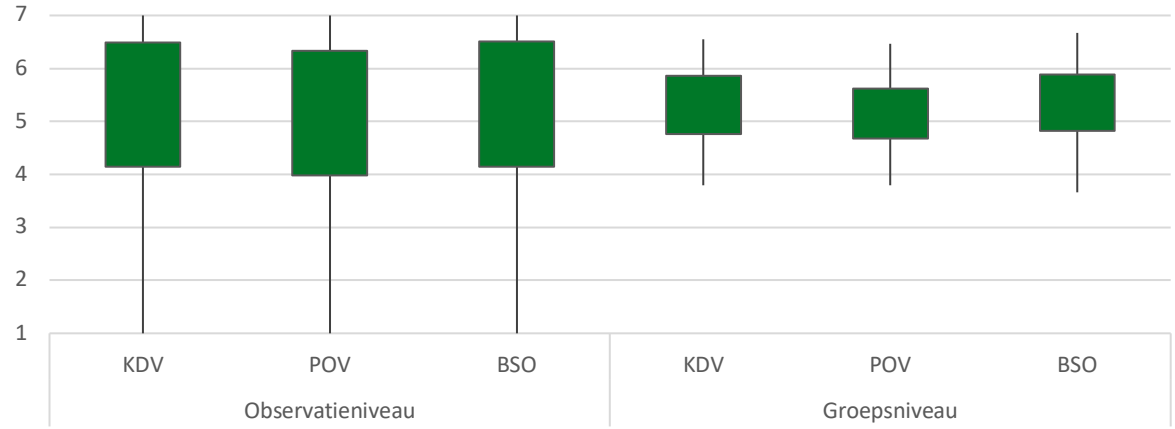
Figuur 6.5 Gemiddelde scores en trends van speel/werkhouding in de kinderdagopvang, peuteropvang en buitenschoolse opvang, uitgesplitst naar jaar.
De grijze lijn met vierkante meetpunten geven de daadwerkelijk geobserveerde scores weer. De in kleur getrokken trendlijnen betreffen een gemiddelde van twee metingen.

Figuur 6.6 Gemiddelde scores en trends van gedrag in de kinderdagopvang, peuteropvang en buitenschoolse opvang, uitgesplitst naar jaar.
De grijze lijn met vierkante meetpunten geven de daadwerkelijk geobserveerde scores weer. De in kleur getrokken trendlijnen betreffen een gemiddelde van twee metingen.

6.3 Welbevinden

Er is een nieuwe schaal voor welbevinden ontwikkeld om dit op dezelfde wijze te kunnen beoordelen als de speel/werkhouding en het gedrag van kinderen (namelijk op individueel kindniveau). In een eerdere rapportage[21] is de meer technische en inhoudelijk informatie over deze schaal beschreven. De welbevinden schaal is vanaf 2021 meegenomen in de coderingen.

Figuur 6.7 Gemiddelde welbevinden op observatiecyclus niveau en op groepsniveau per type opvang in de periode 2017-2025.

Tabel 6.14 (zie bijlage) geeft de resultaten per opvangtype en per cohort weer. Gemiddeld scoren alle opvangtypen tussen de 5 en 5.5, wat voldoende tot goed is, en er zijn geen verschillen tussen de opvangsoorten. De gemiddelde scores op groepsniveau zijn vergelijkbaar met de gemiddelde scores op het niveau van de observatiecycli. Die laatste betreft de losse scores voor individuele kinderen per opname, zo'n 5700 observaties over de jaren heen. Maar, op het niveau van de observatiecycli is er meer spreiding in scores (zie

[21] Slot et al. (2024), specifiek Appendix 1

Figuur 6.7). Deze variatie kan verklaard worden doordat individuele kinderen verschillende ervaringen hebben in dezelfde groep en kunnen het gevolg zijn van het feit dat de kwaliteit verschilt naar het type activiteit dat is geobserveerd. Maar met een range van 1 tot 7 zijn er grote verschillen tussen kinderen die variëren van een laag tot hoog welbevinden.

De observatoren geven een beoordeling van laag tot hoog (5-puntsschaal) per indicator om vervolgens tot een score voor welbevinden te komen (op een 7-puntsschaal). Tabel 6.15 (zie bijlage) toont de beschrijvende statistieken van de indicatoren per opvangtype. Er worden vier indicatoren in kaart gebracht: *sociale verbintenis met anderen, positieve emotionele expressie, afwezigheid van negatieve emotionele* expressie, en *verbintenis met de context.* Kinderen scoren gemiddeld het laagst op positieve emotionele expressie, met gemiddelden rond de 3.5. Dat betekent dat kinderen 'soms' positieve emoties uiten, zoals plezier of enthousiasme. Wel is de spreiding relatief groot, dus er zijn kinderen die weinig of juist veel positieve emoties laten zien. De afwezigheid van positieve emoties betekent overigens niet dat kinderen negatieve emoties laten zien, want de indicator afwezigheid van negatieve emotionele expressie scoort voor alle opvangtypen gemiddeld het hoogst, met gemiddelden rond de 4.5. Een afwezigheid van negatieve emoties en weinig positieve emoties betekent dat sommige kinderen wat vlak zijn in hun emotionele expressie.

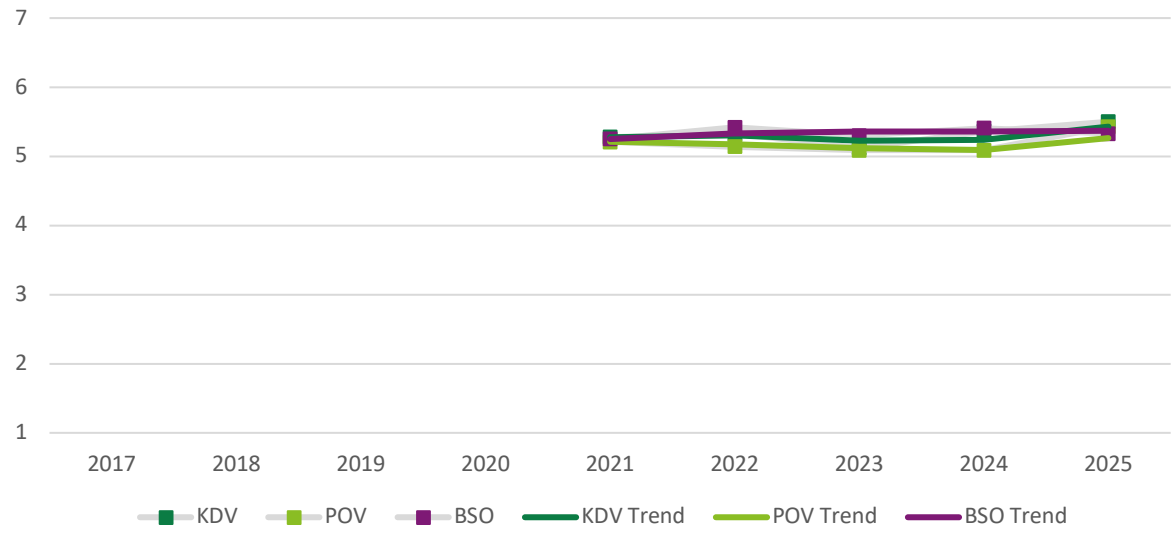
Kinderen laten over het algemeen wel een sociale verbintenis met anderen zien, met een gemiddelde score tussen de 3.5 en 4 voor alle opvangtypen. Dat betekent dat zij positief reageren op hun sociale omgeving, zoals op de professionals of andere kinderen. De kinderen lijken ook een verbintenis met de context te hebben, met gemiddelden rond de 4. Dat betekent dat ze zich vrij door de ruimte durven te bewegen en gebruikmaken van de materiële omgeving.

6.3.1 Welbevinden - verschillen tussen activiteiten

Er is gekeken of welbevinden verschilt afhankelijk van het type activiteit (zie Tabel 6.16 t/m 6.18 in de bijlage). Dit blijkt niet het geval voor de kinderdagopvang en ook niet voor de peuteropvang. Het valt op dat de standaarddeviatie vrij groot is, wat duidt op grote verschillen tussen kinderen binnen een bepaalde situatie. Verder valt op dat in creatieve activiteiten de standaarddeviatie iets kleiner is, dus dat de verschillen minder groot zijn tussen kinderen op die momenten. In de buitenschoolse opvang blijkt er een significant verschil in welbevinden tussen buitenspel en creatieve activiteiten, waarbij het welbevinden hoger is tijdens het buitenspelen. Mogelijk illustreert dat een verschil in samenspel. Tijdens creatieve activiteiten zijn kinderen wellicht meer gefocust op hun eigen product dan op elkaar, waardoor er mogelijk iets minder sociale verbinding is en vlakkere emotionele zichtbaar kunnen zijn in vergelijking met buitenspel.

6.3.2 Welbevinden - trends over tijd

In Figuur 6.8 zijn de gemiddelde scores en trends van welbevinden weergegeven voor de verschillende opvangtypen. Het welbevinden van de kinderen laat een stabiel beeld zien over de jaren, vergelijkbaar voor alle opvangtypen. Een cohort vergelijking laat voor zowel de kinderdagopvang als de peuteropvang zien dat het welbevinden op observatieniveau iets hoger is in 24-25 ten opzichte van 21-23. Op groepsniveau zijn deze verschillen echter niet meer significant. In de buitenschoolse opvang zijn er geen significante verschillen in welbevinden tussen de cohorten.

Figuur 6.8 Gemiddelde scores en trends van welbevinden in de kinderdagopvang, peuteropvang en buitenschoolse opvang, uitgesplitst naar jaar.
De grijze lijn met vierkante meetpunten geven de daadwerkelijk geobserveerde scores weer. De in kleur getrokken trendlijnen betreffen een gemiddelde van twee metingen.

7. Onderzoeksopzet

In dit hoofdstuk wordt aandacht besteed aan de onderzoeksopzet van de LKK. We bespreken de kern van het steekproefontwerp, de steekproeftrekking van 2025 inclusief de gerealiseerde steekproeven en respons en non-respons van de kinderdagopvang, peuteropvang, buitenschoolse opvang en de gastouders. Tot slot bespreken we de werving en toestemmingsprocedures en het meetinstrumentarium en de observatieprocedures.

7.1 Steekproef

In de LKK2017 t/m LKK2025 (9 jaren) werken we aan een steeds groter wordende steekproef. Deze wijze van cumulatieve steekproefopbouw, volgens het 'rolling sampling' model, maakt dat er over de jaren een steeds preciezer landelijk beeld ontstaat van de kwaliteit van de Nederlandse kinderopvang. Om per meting een steekproef te verkrijgen die representatief is naar belangrijk geachte kenmerken, wordt steeds een gestratificeerde steekproef getrokken met de volgende kenmerken:

1) *Regio* (4 kenmerken: Noord, Midden-Oost, West en Zuid);
2) *Urbanisatiegraad* (2 kenmerken: landelijk en stedelijk);
3) *Grootte van de locatie* (2 kenmerken: klein en groot[22]).

Dit resulteert in een steekproefmodel met 16 cellen (4 x 2 x 2) per opvangtype (zie Tabel 7.1). Per cel worden voor de kinderdagopvang, peuteropvang[23], buitenschoolse opvang en gastouderopvang door aselecte steekproeftrekking steeds twee groepen gezocht.

Tabel 7.1 Steekproefontwerp[24]

COROP-gebied in	Urbanisatiegraad	Grootte van de locatie	Aantal groepen (één per locatie)
Noord	Landelijk	Klein	2
Friesland, Groningen,		Groot	2
Drenthe	Stedelijk	Klein	2
		Groot	2
Midden-Oost	Landelijk	Klein	2
Utrecht, Gelderland,		Groot	2
Overijssel, Flevoland	Stedelijk	Klein	2
		Groot	2
West	Landelijk	Klein	2
Noord-Holland,		Groot	2
Zuid-Holland	Stedelijk	Klein	2
		Groot	2
Zuid	Landelijk	Klein	2
Noord-Brabant, Limburg,		Groot	2
Zeeland	Stedelijk	Klein	2
		Groot	2
Totaal			32

[22] Voor de gastouders is vanaf de LKK2024 besloten om het onderscheid tussen groot en klein te laten vallen omdat de gemiddelde groepsgrootte op basis van de in het LRK register opgenomen gegevens boven de 5 kinderen ligt, waarmee er nauwelijks nog 'kleine' gastouders geregistreerd staan.
[23] In de opdracht van het ministerie van SZW aan de LKK ligt besloten dat wordt gekeken naar de kwaliteit van (voormalig) peuterspeelzaalwerk als aparte kinderopvangsoort. Dit noemen we 'peuteropvang'.
[24] Bij de gastouderopvang is bij de LKK2017, LKK2018 en LKK2019 gestreefd naar meer gastouders per cel.

In 2025 is er een nieuwe meting verricht. Gedetailleerde cijfers over de gerealiseerde steekproef, respons en non-respons per kinderopvangsoort worden verderop (sectie 7.2) gerapporteerd. Informatie over de steekproeven, respons en non-respons van LKK2017 t/m LKK2024 staan beschreven in eerdere rapportages[25].

7.1.1 Procedure steekproeftrekkingen

Voor het bepalen van de regio wordt gebruik gemaakt van de CBS-indeling van Nederland in 40 zogenaamde COROP-gebieden[26]. In elke jaarlijkse steekproef worden acht COROP-gebieden getrokken voor deelname, twee per regio. Na de vijf metingen tussen LKK2017 en LKK2022 is elk COROP-gebied eenmaal aan de beurt geweest en is Nederland in zijn geheel dus vertegenwoordigd in de LKK. Verdeeld over de drie metingen van 2023 tot en met 2025 worden alle COROP-gebieden een tweede keer getrokken. Voor LKK2025 betekent dit dat 14 van de 40 COROP-gebieden in de steekproef zitten. Per regio worden er 3 of 4 COROP-gebieden bezocht.

Bij het bepalen van de urbanisatiegraad wordt de centrumgemeente als 'stedelijk' aangemerkt, de omliggende gemeenten als 'landelijk'. Bij het kenmerk 'grootte' wordt jaarlijks gekeken naar het gemiddelde aantal kindplaatsen per kinderopvangsoort en op grond daarvan per type opvang een indeling gemaakt (onder gemiddeld is 'klein' en boven gemiddeld is 'groot')[27].

Uit alle locaties kinderdagopvang, peuteropvang, buitenschoolse opvang en gastouderopvang (alle vier kinderopvangtypen) binnen de regio's en COROP-gebieden worden gestratificeerde steekproeven getrokken. Hiervoor wordt gebruik gemaakt van het populatiebestand het Landelijk Register Kinderopvang (LRK)[28]. Uit het LRK-bestand worden, in overeenstemming met het hiervoor gepresenteerde steekproefmodel, voor iedere cel aselect verschillende steekproeven getrokken: een hoofdsteekproef en een aantal schaduwsteekproeven, wisselend per kinderopvangtype en afhankelijk van (tussentijdse) respons. De wijze waarop per cel hoofd- en schaduwsteekproeven worden getrokken, kan worden getypeerd als

[25] Romijn et al. (2024); Romijn, Slot et al. (2025)

[26] Nederland telt 40 COROP-gebieden die een landelijk dekkende indeling vormen. De COROP-gebieden zijn in 1970 vastgesteld door de Coördinatiecommissie Regionaal Onderzoeksprogramma (COROP). Een COROP-gebied is een sociaalgeografische eenheid met één grote stad in het centrum en landelijk gebied daaromheen.

[27] Hiervoor is gebruik gemaakt van het DUO LRK-bestand.

[28] Dit bestand wordt jaarlijks opgevraagd bij DUO. Voor gebruik wordt dit bestand opgeschoond, omdat er ook historische data in op zijn genomen. Er worden alleen kinderopvanglocaties geselecteerd die geregistreerd zijn. Individuele gastouders die onder hetzelfde registratienummer een bemiddelingsrelatie hebben met meerdere gastouderbureaus zijn uitgedund, zodat ze maar één keer in het bestand voorkomen. Hierdoor heeft elke gastouder evenveel kans om getrokken te worden. Individuele gastouders die daarentegen met diverse unieke registratienummers op diverse opvanglocaties (thuis of bij de vraagouder) kinderen opvangen, worden niet uitgedund. Omdat 'peuteropvang' niet apart wordt geregistreerd is binnen de kinderdagopvang gekeken naar een combinatie van registratiegegevens in het LRK om toch onderscheid te kunnen blijven maken tussen kinderdagopvang en peuteropvang. Hierbij is gelet op (de combinatie van) onder meer de naam van locatie (bijv. 'peuterspeelgroep' of 'voorschool'), de naam van houder (bijv. 'Stichting Peuterspeelzaalwerk X'), het aantal kindplaatsen (vaak een veelvoud van 8 of maximaal 16 kindplaatsen, kleine locaties) en ve-registratie (als locatie met 'voorschoolse educatie' geregistreerd in DUO LRK). Op basis hiervan is het vaak mogelijk om aparte 'peuteropvang' te onderscheiden, maar helemaal sluitend is dat uiteraard niet. In de benadering van de locaties komt het soms een enkele keer voor dat een peuteropvanglocatie toch een kinderdagopvanglocatie blijkt te zijn of omgekeerd. Dit wordt dan alsnog gecorrigeerd.

'aselect zonder teruglegging'. Omdat de populaties waaruit de steekproeven worden getrokken (namelijk alle in aanmerking komende kinderopvanggroepen respectievelijk gastoudergezinnen in Nederland) vrij groot zijn, kunnen hoofd- en schaduwsteekproeven als representatief en equivalent worden beschouwd.

De voorgestelde steekproefopbouw en -trekking leidt er soms toe dat er voor bepaalde cellen (o.g.v. de combinatie van regio, urbanisatiegraad en grootte) geen kinderopvang meer is in het geval er meerdere schaduwsteekproeven moeten worden aangewend om de streefaantallen te realiseren. In dat geval worden aselect uit de andere cellen extra opvanglocaties getrokken.

7.1.2 Steekproeftrekking 2025

Voor LKK2025 is de steekproeftrekking naar regio, provincie en COROP-gebied in Tabel 7.2 te vinden.

Tabel 7.2 Steekproeftrekking naar regio, provincie en COROP-gebied LKK2025

Regio	Provincie	COROP-gebied 2025
Noord	Friesland, Groningen en Drenthe	• Overig Groningen • Zuidoost-Drenthe • Zuidwest-Drenthe
Midden-Oost	Utrecht, Gelderland, Overijssel en Flevoland	• Noord-Overijssel • Zuidwest-Overijssel • Het Gooi en Vechtstreek • Flevoland
West	Noord-Holland en Zuid-Holland	• Zaanstreek • Groot-Amsterdam • 's-Gravenhage • Rijnmond
Zuid	Noord-Brabant, Limburg en Zeeland	• Zeeuw-Vlaanderen • Midden-Noord-Brabant • Zuid-Limburg

7.2 Respons en non-respons

Tabel 7.3 geeft de gerealiseerde steekproef van LKK2025 weer. Bij LKK2025 is het jaarlijkse streefaantal van 128 kwaliteitsmetingen (32 per kinderopvangtype) ruimschoots behaald. Er zijn 131 kwaliteitsmetingen gedaan, 10 meer dan bij LKK2024: 34 in kinderdagopvang, 31 in peuteropvang, 33 in buitenschoolse opvang en 33 in gastouderopvang. Dat we dit jaar het streefaantal hebben gehaald komt volledig door de vergrote deelname onder gastouders. Vorig jaar bleef de teller steken op 23 kwaliteitsmetingen door het opvallend hoge aantal late afmeldingen – nadat al een afspraak voor observatie was ingepland.

In Tabel 7.4 is informatie over de respons en non-respons van de steekproef van LKK2025 opgenomen. De positieve respons voor de vier kinderopvangtypen is bij LKK2025 respectievelijk 35%, 44%, 42% en 19%. Vooral de peuteropvang en buitenschoolse opvang hebben opvallend goed gerespondeerd. In vergelijking met voorgaande jaren is de respons onder de gastouderopvang goed te noemen. De respons onder gastouderopvang is het hoogst over de jaren heen. Een overzicht van de respons per opvangsoort voor alle meetjaren is te vinden in Tabel 7.5 in de bijlage.

Tabel 7.3 Gerealiseerde steekproef naar kinderopvangtype LKK2025

Regio	Urbanisatie	Grootte	*N* KDV	*N* POV	*N* BSO	*N* GO
Noord Friesland, Groningen, Drenthe	Landelijk	Klein	4	1	1	0
		Groot	2	3	2	2
	Stedelijk	Klein	1	2	2	2
		Groot	1	2	2	4
Midden-Oost Utrecht, Gelderland, Overijssel, Flevoland	Landelijk	Klein	2	1	4	0
		Groot	4	3	0	8
	Stedelijk	Klein	1	1	3	0
		Groot	2	1	2	3
West Noord-Holland, Zuid-Holland	Landelijk	Klein	2	3	3	0
		Groot	2	2	3	4
	Stedelijk	Klein	2	2	1	0
		Groot	3	2	2	4
Zuid Noord-Brabant, Limburg, Zeeland	Landelijk	Klein	1	2	0	1
		Groot	1	4	1	2
	Stedelijk	Klein	3	1	3	0
		Groot	3	1	4	3
Totaal			34	31	33	33

Tabel 7.4 Respons en redenen van non-respons per kinderopvangtype LKK2025

Respons en non-respons	KDV *N* (%)	POV *N* (%)	BSO *N* (%)	GO *N* (%)
Respons	34 (35%)	31 (44%)	33 (42%)	33 (19%)
Non-respons	64 (65%)	40 (56%)	46 (58%)	144 (81%)
Totaal benaderd	**98 (100%)**	**71 (100%)**	**79 (100%)**	**177 (100%)**
Inhoudelijke reden non-respons				
Beleid	0 (0%)	0 (0%)	0 (0%)	0 (0%)
Onderzoek LKK	33 (52%)	14 (35%)	21 (46%)	50 (35%)
Onderzoek overig	1 (2%)	0 (0%)	3 (7%)	8 (6%)
Organisatie/opvanglocatie	10 (15%)	16 (40%)	10 (22%)	13 (9%)
Personeelstekort	4 (6%)	0 (0%)	3 (7%)	0 (0%)
Beroepskrachten	1 (2%)	1 (2%)	3 (7%)	22 (15%)
Ouders	8 (13%)	3 (8%)	2 (4%)	7 (5%)
Kinderen	5 (8%)	1 (2%)	1 (2%)	10 (7%)
Overig	2 (3%)	5 (13%)	3 (7%)	34 (24%)[29]
Totaal	**64 (100%)**	**40 (100%)**	**46 (100%)**	**144 (100%)**

Tabel 7.4 laat zien dat bij bijna alle opvangtypen de categorie ‘Onderzoek LKK’ het vaakst wordt genoemd (KDV 52%, POV 35%, BSO 46%, GO 35%). Het gaat hierbij om redenen die direct samenhangen met (de aard van) het onderzoek zelf, zoals belasting door observatie, weerstand tegen filmen of het niet zien van meerwaarde. Dit patroon is het duidelijkst zichtbaar in de kinderdagopvang en buitenschoolse opvang. Overigens: in de gastouderopvang worden géén filmopnames gemaakt.

In de peuteropvang vormt daarentegen de categorie ‘Organisatie/opvanglocatie’ de belangrijkste reden (40%). Dit duidt erop dat organisatorische omstandigheden – zoals

[29] Deze categorie wordt vooral gevuld door de groepsgewijze benadering en weigering van gastouders via gastouderbureaus.

werkdruk, veranderingen of interne processen – hier relatief vaker een belemmering vormen dan bezwaren tegen het onderzoek zelf.

Binnen de gastouderopvang valt een meer gedifferentieerd beeld op. Naast 'Onderzoek LKK' (35%) worden relatief vaak redenen genoemd in de categorie 'Beroepskrachten' (15%) en 'Overig' (24%). Dit hangt samen met de kleinschalige en individuele organisatievorm van gastouderopvang, waarbij persoonlijke omstandigheden van de gastouder (zoals ziekte, privéomstandigheden of terughoudendheid ten aanzien van observatie) doorslaggevend kunnen zijn voor deelname.

Andere categorieën, zoals 'Personeelstekort', spelen vooral bij kinderdagopvang en buitenschoolse opvang een rol (beide 6-7%), maar nauwelijks bij peuteropvang en gastouderopvang. Redenen gerelateerd aan 'Ouders' en 'Kinderen' komen bij alle typen voor, maar in beperkte mate. De categorie 'Beleid' wordt in 2025 niet genoemd, wat erop wijst dat deze factoren – in tegenstelling tot eerdere jaren – geen rol van betekenis meer spelen. Tabel 7.6 biedt inzicht in de waaier aan inhoudelijke redenen van non-respons. Per reden worden enkele (niet-uitputtende) voorbeelden weergegeven, zoals door de contactpersonen van de benaderde kinderopvangorganisaties/opvanglocaties/gastouders verwoord in het contact met de matchmakers in de wervingsprocedure.

Tabel 7.6 Redenen van non-respons LKK2017 t/m LKK2025

Categorie	Voorbeelden redenen non-respons
Beleid	o.m. druk met invoering van Wet Innovatie en Kwaliteit Kinderopvang (IKK) (register, nieuwe beroepskracht-kind ratio e.d.), Wet Harmonisatie kinderopvang en peuterspeelzaalwerk, Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG).
Onderzoek LKK	o.m. 'geen toestemming om te filmen', 'willen geen video-opnamen binnen de locatie', 'weerstand tegen filmen', 'geen interesse', 'niet relevant', 'slechte ervaring met onderzoek', 'ongunstige timing', 'te belastend', 'zien nut niet in van onderzoek', 'te tijdrovend', 'geen meerwaarde', 'willen niet met meer dan één locatie binnen de organisatie mee doen' (bij verzoek via schaduwsteekproeftrekking om met meer dan één locatie mee te doen), 'rust bewaren, onderzoek verstoort dit', 'wil maximaal 2 uur meedoen', 'er komt te veel bij kijken', 'geeft te veel werk vooraf', 'kost te veel tijd', 'meedoen kost naar verhouding teveel tijd voor deze kleine organisatie', 'ze krijgen al veel interne begeleiding en feedback en vinden LKK daarom een te grote investering en dubbelop', 'het is best een intensief onderzoek, omdat er 4 uur iemand aanwezig is in de opvang en dan ook een volle groep kinderen met een gastouder die maar alleen werkt'.
Onderzoek overig	o.m. 'doen nooit mee aan onderzoek', 'pas aan onder onderzoek meegedaan', 'GGD-inspectie is net langs geweest', 'audit vanuit gemeente', 'interne audits', 'te druk met andere lopende onderzoeken', 'we doen al mee aan EVENING-onderzoek', 'willen geen tijd verdoen met onderzoek', 'er lopen meerdere trajecten', 'nemen deel aan onderzoek Universiteit Leiden, deelnemen aan beide zou te veel druk op de groep leggen', 'GGD komt al inspecteren en ze volgen verschillende trainingen op het moment, LKK zou extra workload zijn', 'jaarlijkse controle van de GGD en alle verplichte bezoeken en cursussen is meer dan voldoende ', 'hebben eigen interne kwaliteitsmonitor'.
Organisatie/ opvanglocatie	o.m. 'te hoge werkdruk', 'directie neemt de geselecteerde locatie in bescherming wegens (te) hoge werkdruk', 'kleine locatie', 'te veel onrust in de organisatie', 'groeiende vraag', 'geen toestemming van management', 'ziekte van leidinggevende', 'midden in intensief veranderings- of scholingstraject', 'experimentele locatie', 'zitten in een hectische periode', 'te onregelmatige opvang', 'grote wijziging in de organisatie', 'zitten in overname', 'verhuizing naar tijdelijke locatie', 'verbouwing', 'geselecteerde

	groep/locatie/gastouder is niet representatief voor de organisatie', 'meer taxi na schooltijd dan oppas', 'vangt alleen kleinkinderen op', 'open deurenbeleid met ca. 200 kinderen, dus toestemming verkrijgen is onhaalbare kaart', 'tijdelijke samenvoeging van groepen wegens verbouwing', 'op kantoor is aangegeven dat de leidinggevende niet aan de telefoon komt en geen tijd heeft om hierover te bellen of een observatie voor te bereiden, dit zou ook voor andere locaties van deze organisatie gelden', 'er is momenteel geen leidinggevende die hierover kan beslissen', 'overwegen te gaan sluiten wegens te weinig kinderen', 'te grote veranderingen in de organisatiestructuur', 'niet veel aanbod', 'er komt 1 kind vanuit de peuterspeelzaal dat meteen gaat slapen tot 16:00 uur, er is dan verder nog 1 kind dat rond 14:30 uur uit school komt, het is daarom niet de moeite waard', 'te druk met uitbreiding', 'verbouwing'.
Personeelstekort	o.m. 'op de groep staat een tijdelijke invaller', 'personeelstekort', 'te veel personele wisselingen', 'de groep draait minder dagen', 'onregelmatige bezetting', 'alle energie zit in behoud van personeel en rondkrijgen van rooster', 'te veel invalkrachten', 'onstabiel team, wordt dan teveel van hen gevraagd', 'hoog ziekteverzuim'.
Beroepskrachten	o.m. 'zwanger(schapsverlof)', 'sterfgeval in nabije omgeving', 'overspannen', 'hoog ziekteverzuim', 'wil niet bekeken worden', 'wil hier niet aan meedoen, omdat zij zal dichtklappen tijdens observatie', 'net begonnen', 'twijfel aan eigen kwaliteit', 'vakantie', 'oppasoma's of -opa's zijn hier ongeschikt voor', 'gezondheidsklachten', 'oppasgrootouder/oma wil dit niet', 'familiaire opvang', 'privé omstandigheden', 'persoonlijke omstandigheden', 'te zeer inbreuk op privacy', 'hoge leeftijd van gastouder', 'te spannend', 'te stressvol', 'willen geen filmopnames', 'willen alleen energie aan de kinderen geven', 'voelt zich er niet prettig bij', 'herstellende van chemokuur', 'pas nieuw in de organisatie', '1 van de 2 vaste professionals gaat met ontslag, er komt voorlopig geen vaste vervanger terug alleen invalkrachten, de overige vaste medewerker gaat met verlof en dan zijn er alleen 2 invalkrachten', '2 vaste professionals langdurig ziek en momenteel vervangen door ZZP-ers. Er komen vacatures maar het duurt even voor die vervuld zullen zijn en alles weer loopt op locatie daarom doen ze dit seizoen niet mee'.
Ouders	o.m. 'geen toestemming om te filmen', 'weigeren video-opnamen kinderen', 'geen toestemming willen geven voor 'vreemden' over de vloer', 'te weinig ingevulde toestemmingsformulieren van ouders', 'vraagouders willen geen andere personen in privédomein toelaten', 'vraagouders liggen in scheiding', 'ouders zijn onbereikbaar', 'oudercommissie wil dit niet', 'geannuleerd wegens te weinig toestemmingen van ouders'.
Kinderen	o.m. 'kinderen zijn te kwetsbaar', 'speciale groep', 'te veel kinderen met extra ondersteuningsbehoeften op de groep', 'geen verstoring willen van de alledaagse uitvoeringspraktijk', 'vanwege de zwaarte van de doelgroep (pleegzorg, veel gespecialiseerde observaties en ouders die zowel het Engels als Nederlands niet machtig zijn', 'meerdere kinderen met problematiek op de groep waardoor de groepsdynamiek te snel verstoord wordt door vreemde gezichten', 'er zijn maar 3 kinderen', 'lastige groep kinderen', 'observatie zorgt voor onrust', 'accent ligt op kinderen met EMD/speciale behoeften, die onder zorg vallen en niet onder kinderopvang'.
Overig	o.m. 'geen contact (kunnen) krijgen', 'geen reden', 'het is niet verplicht om mee te doen', 'weigering zonder opgaaf van reden', 'combinatie van redenen, niet één hoofreden', 'geen terugkoppeling van organisatie/locatie/gastouder(bureau) ontvangen', 'stopt binnenkort met opvang', 'binnenkort met pensioen', 'cancelen van reeds ingeplande kwaliteitsmeting wegens verzadiging/behalen streefgetal in de regio of kinderopvangtype', 'niet ingepland krijgen', 'te ingewikkelde logistieke puzzel met beschikbaarheid van observatoren en beschikbaarheid en bereikbaarheid van locatie/ gastouder', 'niet ingepland krijgen wegens ziekte na meerdere afspraken', 'zeer onregelmatige opvang', 'op laatste moment om onduidelijke reden afblazen van reeds ingeplande observatie'.

7.2.1 Representativiteit LKK

Omdat de representativiteit van de steekproeven een belangrijke rol speelt in de interpretatie van de resultaten, worden verschillende bevindingen naast elkaar gelegd om een oordeel te vellen over de representativiteit van de data. Op basis van een vijftal zaken (steekproefmodel, gerealiseerde respons, non-respons analyses, wegingsanalyses, vergelijking GDD-gegevens) wordt aangenomen dat de steekproeven van de LKK representatief zijn voor de centrumopvang.

Allereerst zijn de steekproeftrekkingen uitgevoerd volgens een gestratificeerd *steekproefmodel* om representatieve spreiding over regio's, urbane en rurale gebieden, en grootte van opvangaanbieders te garanderen. Zoals hierboven beschreven, is de *gerealiseerde respons* in de kinderdagopvang, peuteropvang en buitenschoolse goed te noemen. In vergelijking met veel ander sociaalwetenschappelijk onderzoek in opvang en onderwijs, is de respons zelfs relatief hoog. Ook laten aanvullende *analyses van de non-respons* geen aanleiding zien om te concluderen dat de gerealiseerde respons vertekend is. Tevens laten de redenen van non-respons gedurende de verschillende meetjaren (ook na de pandemie) vergelijkbare patronen zien, wat positief is voor de rolling sample methode en het combineren van steekproeven.

Daarnaast zijn er voor alle steekproeven *wegingsanalyses* uitgevoerd. Het stratificatiemodel heeft tot doel om een steekproef te realiseren met voldoende variatie in deelnemende locaties op de eerder genoemde kenmerken. Maar deze variatie reflecteert niet noodzakelijkerwijs de kenmerken van de populatie. Zo beoogt de LKK elk jaar evenveel grote als kleine locaties en evenveel landelijke als stedelijke locaties te bezoeken. De verdeling van grote vs kleine en landelijke vs stedelijke locaties in de gehele populatie is echter niet 50-50. Daarom is voor elke steekproef bepaald hoeveel de gerealiseerde steekproef afwijkt van de stratificatiecriteria op populatieniveau (in het betreffende jaar van de meting). Op basis daarvan is een weging toegepast, waarbij de scores van sommige locaties dus zwaarder (of juist minder zwaar) zijn meegewogen in het gemiddelde als er sprake was van een disbalans tussen de steekproef en de populatie. Wanneer we de door LKK gerapporteerde gemiddelde kwaliteitscores (op basis van de gerealiseerde steekproeven) vergelijken met de gewogen gemiddelde kwaliteitscores, blijken hier geen significante verschillen zichtbaar. Dus de gehanteerde werkwijze met een gestratificeeerde steekproef resulteert in kwaliteitsuitkomsten die representatief zijn voor de sector op de genoemde kenmerken.

Verder zijn de *GGD inspectiegegevens* van de steekproeven van 2017-2019 (in het jaar vóór, tijdens en ná de meting: dus 3 meetmomenten per locatie) bekeken en vergeleken met de landelijke GGD inspectiedata. Deze analyse laat zien dat aan LKK-deelnemende locaties in vergelijkbare mate gerapporteerde overtredingen hebben volgens de GGD-inspectiegegevens. Op basis van al deze verschillende bevindingen tezamen concluderen we dat de steekproeven voor de kinderdagopvang, peuteropvang en buitenschoolse opvang als representatief kunnen worden gezien.

Een uitzondering betreft de gastouderopvang. Hoewel de respons in 2025 relatief hoog is ten opzichte van eerdere jaren, moet nog altijd geconcludeerd worden dat de steekproef van de gastouders niet als representatief gezien kan worden voor de gehele gastouderopvang. Mogelijkerwijs geeft de steekproef een te positief beeld van de situatie in Nederland. Er is al

een aantal jaren sprake van een daling van het aantal gastouders (ruim 60% tussen 2013 en oktober 2023[30]) wat kan duiden op een verandering in de populatie gastouders. Er lijkt een professionaliseringsslag gaande blijkens uit een toename in het gemiddeld aantal opgevangen kinderen (in 2023 gemiddeld 5,1 ten opzichte van 2,1 in 2013) en een afname van familiaire gastouderopvang. Daarom moeten de conclusies ten aanzien van de gastouderopvang voorzichtig behandeld worden.

7.3 Werving en toestemmingsprocedure

Per email worden een uitnodigingsbrief en een informatiebrief gestuurd aan de contactpersonen van de geselecteerde opvanglocaties[31]. De uitnodigingsmail wordt gericht aan de opvanglocatie[32]. De informatiebrief is bedoeld voor de organisatie[33]. De contactpersoon kan daarmee relevante betrokkenen, zoals collega's en leidinggevenden, inlichten. Ook bevat de brief verwijzingen naar filmpjes en ander materiaal op de LKK-website (www.monitorlkk.nl), welke gebruikt kunnen worden bij het informeren, enthousiasmeren en motiveren van pedagogisch medewerker/gastouders en ouders om mee te doen.

Bij de benadering wordt tevens een aanbevelingsbrief gevoegd van nagenoeg de voltallige branche (Brancheorganisatie Kinderopvang, Branchevereniging Maatschappelijke Kinderopvang, KennisNetwerk GastouderOpvang, Nysa, PPINK, bdKO, BOinK en Voor Werkende Ouders), ondertekend door de Minister van SZW, eveneens om de positieve respons te stimuleren. In deze brief wordt het belang van het onderzoek voor de algehele kinderopvangsector door de branche zelf onderstreept en worden alle organisaties en gastouders met klem verzocht medewerking te verlenen aan de kwaliteitsmeting.

Sinds 2020 worden de directeur-bestuurder van kinderopvangorganisaties en gastouderbureaus waarvan we twee of meer locaties respectievelijk gastouders hebben getrokken, apart benaderd met een mailing op naam en functie. In deze mailing wordt gewag gemaakt van de benaderde locaties/gastouders en wordt hen op het hart gedrukt dat deelname van groot belang is voor het verkrijgen van een goed beeld van de kwaliteit van de Nederlandse kinderopvang en dat we hopen dat de aangeschreven directeur-bestuurder in de informatievoorziening en communicatie met de contactpersonen van de betreffende locaties/gastouders deelname wil stimuleren.

[30] Boogaard en Bollen (2022) en kwartaalrapportages kinderopvang die via www.rijksoverheid.nl gepubliceerd worden.

[31] Omdat niet voor alle geselecteerde opvanglocaties correspondentiegegevens beschikbaar zijn in het eerder opgestuurde DUO LRK-bestand, worden deze – waar mogelijk – via een aanvullende zoekopdracht op het internet gecompleteerd. Daarbij wordt ook gebruik gemaakt van de laatste gegevens op www.landelijkregisterkinderopvang.nl.

[32] In het geval van de gastouderopvang, in principe aan de individuele gastouders. Niet alle individuele gastouders zijn in het LRK-bestand gekoppeld aan een gastouderbureau. Zowel individuele gastouders als gastouderbureaus staan in het LRK als contactpersoon voor gastouders. De benadering van gastouderopvang wijkt daarmee af van de benadering van kinderdagopvang, peuteropvang en buitenschoolse opvang waar het vrijwel altijd contactpersonen van een organisatie betreft. Bij gastouders met meerdere opvangadressen (welke dus vaker voorkomen in het LRK-bestand, met diverse registratienummers en opvanglocaties), wordt de geselecteerde opvanglocatie aangehouden.

[33] In het geval van de gastouderopvang, het gastouderbureau.

In de uitnodigingsbrief worden de aanleiding en het doel van de LKK uitgelegd. In de informatiebrief wordt uitgelegd hoe de werkwijze van de kwaliteitsmeting er in de praktijk uitziet. Als dank en waardering voor de deelname wordt een individuele terugkoppeling over de kwaliteit op de groep met *tips* en *tops* in het vooruitzicht gesteld, evenals een boekenbon voor kinderdagopvang, peuteropvang en buitenschoolse opvang en een onkostenvergoeding voor gastouderopvang[34].

Na de mailing worden de contactpersonen telefonisch benaderd door getrainde matchmakers. Bij het bellen wordt rekening gehouden met de openingstijden van de typen kinderopvang. Zo is de buitenschoolse opvang vaak pas na schooltijd goed bereikbaar en in de peuteropvang zijn de openingstijden doorgaans korter dan in de kinderdagopvang. Kinderdagopvang is in principe op alle dagen van de week bereikbaar, ook in vakantieperioden. Met de gastouders kan soms ook buiten de reguliere werktijden contact worden gelegd en onderhouden, zowel per mail, telefonisch als via Whatsapp.

Bij de werving is het vooral lastig om in contact te komen met de aangeschreven gastouders. Daarom worden gastouderbureaus rechtstreeks benaderd, in plaats van indirect via de individuele gastouders, in het geval we van een gastouderbureau meerdere gastouders hebben geselecteerd. Bij een gastouderbureau zijn doorgaans de meest actuele correspondentiegegevens van de gastouders bekend en is ook bekend of de gastouder momenteel kinderen opvangt.[35] De gastouderbureaus worden vervolgens gevraagd om op korte termijn actief contact te leggen met de geselecteerde gastouder waar zij een bemiddelingsrelatie mee hebben en gastouders te motiveren tot deelname aan de kwaliteitsmeting. Bij monitoring van de (non-)respons onder de gastouderopvang is gebleken dat deze procedure niet altijd het gewenste resultaat oplevert, waardoor we de directeuren/bestuurders van de grote gastouderbureaus persoonlijk hebben aangeschreven om hun bemiddelaars te motiveren om gastouders voor de LKK te werven. Ook dat levert helaas niet altijd het gewenste resultaat op. Bovendien zijn gastouderbureaus (zeer) terughoudend in het verstrekken van persoonlijke gegevens als emailadres en/of telefoonnummer voor rechtstreekse benadering, mede vanwege de regels rondom AVG.

Tijdens het telefonisch contact tussen de matchmakers en de contactpersoon vanuit de organisatie/locatie wordt de contactpersoon gevraagd om informatie over de groepen en de dagen waarop deze groepen operationeel zijn. Dit is nodig om op willekeurige wijze een groep te kunnen selecteren ingeval er twee of meer groepen op de geselecteerde opvanglocatie waren. Bij de gastouders wordt er in principe voor gekozen om de kwaliteit te meten op de dag dat de meeste kinderen worden opgevangen, in geval er op verschillende dagen een uiteenlopend kindertal is. Aan de gastouders wordt aanvullend gevraagd of het opvang aan (eigen) huis betreft of bij de kinderen thuis (het huis van de vraagouders) en of er ook eigen kinderen op de opvanglocatie zijn.

Nadat deelname door de contactpersoon wordt bevestigd, wordt de *informed consent* procedure gestart. *Informed consent* staat voor actieve instemming met deelname en

[34] Vanaf LKK2018 is besloten om deelname van gastouders extra te belonen met een boekenbon van € 50 i.p.v. € 20 voor de kinderdagopvang, peuteropvang en buitenschoolse opvang, om zo de deelname onder gastouders te bevorderen.

[35] Zoals gezegd is er in het DUO LRK-bestand sprake van een registratieachterstand.

toestemming voor het verrichten van de kwaliteitsmetingen op basis van complete informatie over het onderzoek. Speciaal hiervoor gemaakte brieven, informatiefolders en het toestemmingsformulier worden naar de deelnemende locaties/gastouders gestuurd. Daar worden ze door de contactpersonen gedeeld met de pedagogisch professionals en de ouders van de kinderen in de groepen die in aanmerking komen voor het onderzoek[36]. Er is ook een poster voor ouders die (bij de deur) op de groep kan worden gehangen met informatie over de werkwijze van LKK.

Nadat de groep voor de kwaliteitsmeting is geselecteerd, wordt contact gelegd met de contactpersoon voor het maken van een afspraak. In dat contact wordt nog gevraagd naar:

1) Het dagschema (voor het inplannen van de video-opnamen gedurende het bezoek);
2) De toestemmingsformulieren voor deelname aan het onderzoek en de video-opnamen van diverse pedagogische situaties, waarvoor het nodige geregeld moet worden.

Bij de planning van de kwaliteitsmetingen wordt rekening gehouden met de landelijke feestdagen en regionale spreiding van de (voorjaars-, mei- en zomer-)vakantie. De kwaliteitsmetingen worden uitgevoerd op dagen waarop sprake is van een regulier programma met normale bezetting.

7.4 Meetinstrumenten

Om uitspraken te kunnen doen over de kwaliteit van de kinderopvang is gebruik gemaakt van zowel observatie-instrumenten als gestructureerde vragenlijsten. De verschillende instrumenten worden in de volgende secties toegelicht.

7.4.1 Observatie-instrumenten

Er zijn verschillende observatie-instrumenten gebruikt die zijn afgestemd op de leeftijd van de kinderen en het type voorziening; zie Tabel 7.7 voor een overzicht. De observaties zijn deels ter plekke uitgevoerd (‘live’) en deels achteraf gecodeerd van video. Verder zijn er zowel instrumenten die de algehele als specifieke aspecten van de kwaliteit op groepsniveau in kaart brengen. Om vergelijkingen te kunnen maken met voorgaande metingen van de kwaliteit van de kinderopvang door het NCKO (voorschoolse kinderopvang) en het Kohnstamm Instituut (buitenschoolse kinderopvang), zijn de video-opnamen die in het kader van de LKK-metingen zijn verzameld, extern beoordeeld door respectievelijk het NCKO en het Kohnstamm Instituut, met behulp van de NCKO-interactieschalen.

[36] Er wordt gewerkt met actieve toestemming op basis van volledige informatie over het doel van het onderzoek, de onderzoeksmethoden en de vertrouwelijke behandeling van de gegevens. Het formulier vermeldt expliciet het recht van een informant of de ouder van een kind om zich te allen tijde uit het onderzoek terug te trekken en de gegevens die op de informant betrekking hebben te doen vernietigen.

Tabel 7.7 Overzicht van observatie-instrumenten naar leeftijd

	Kinderdag- en gastouderopvang baby's	Kinderdag- en gastouderopvang peuters	Peuteropvang peuters	BSO en gastouderopvang schoolkinderen
Live observaties				
Interacties in de groep/gastgezin	Classroom Assessment Scoring System (CLASS) Infant	Classroom Assessment Scoring System (CLASS) Toddler	Classroom Assessment Scoring System (CLASS) Toddler	Classroom Assessment Scoring System (CLASS) pre-K
Groep of gastgezin geheel: omgevingsschalen	Infant en Toddler Environmental Rating Scale (ITERS-R) Family Child Care Environmental Rating Scale (FCCERS-R)	Early Childhood Environmental Rating Scale (ECERS-R) Family Child Care Environmental Rating Scale (FCCERS-R)	Early Childhood Environmental Rating Scale (ECERS-R)	BSO observatieschaal
Video-opnamen[37]				
Interactievaardigheden pm-er (codering achteraf door het NCKO)	NCKO-interactieschalen	NCKO-interactieschalen	NCKO-interactieschalen	NCKO-interactieschalen

De instrumenten uit voorgaande metingen zijn aangevuld met andere observatie-instrumenten die deels dezelfde en deels andere, meer specifieke, kwaliteitsaspecten in kaart brengen. Globaal zijn er twee soorten instrumenten. De NCKO-interactieschalen en de verschillende versies van de Classroom Assessment Scoring System (CLASS) brengen de interacties, oftewel de *proceskwaliteit* in de groep in beeld, terwijl de omgevingsschalen meer globale maten zijn voor het meten van de algehele kwaliteit, inclusief structurele kwaliteitskenmerken zoals de inrichting van de omgeving en het activiteitenaanbod.

7.4.1.1 CLASS raamwerk

De Classroom Assessment Scoring System (CLASS) is ontwikkeld in de Verenigde Staten en heeft een sterke theoretische basis in ontwikkelingspsychologische en onderwijskundige theorieën over hoe een gezonde ontwikkeling eruit ziet bij kinderen en hoe die het best ondersteund kan worden, waaronder de attachmenttheorie. In de kern betekent dit dat interacties die kinderen hebben met de pedagogisch professionals, andere kinderen en hun omgeving centraal staan. Het conceptuele raamwerk van de CLASS is hetzelfde voor de gehele kindertijd (0-18 jaar) met aandacht voor zowel emotioneel-affectieve elementen van deze interacties, als ook aspecten die betrekking hebben op het ondersteunen van het reguleren van gedrag, en aandacht voor de ondersteuning van de brede sociaal-emotionele, cognitieve en talige competentieontwikkeling van kinderen. De vertaalslag van het algemene raamwerk naar het gewenste handelen van pedagogisch professionals in de dagelijkse praktijk is afhankelijk van de leeftijd van het kind. Om die reden bestaan er verschillende leeftijdsversies van de CLASS. In dit onderzoek is gebruik gemaakt van drie verschillende versie, zie Tabel 7.8.

[37] Video-opnamen worden tevens gemaakt om het welbevinden en de betrokkenheid van (individuele) kinderen in kaart te brengen. Deze resultaten maken geen deel uit van de huidige rapportage en worden in een latere afzonderlijke rapportage meegenomen. In de gastouderopvang worden sinds 2018 geen opnames meer gemaakt en dus ook geen scores met de NCKO-interacties schalen verzameld.

Tabel 7.8 Verschillende leeftijdsversies van de CLASS

	CLASS Infant (0-1.5/2 jarigen)	CLASS Toddler (1.5/2-4 jarigen)	CLASS Pre-K (4-12 jarigen)
Domeinen		**Dimensies**	
Emotionele kwaliteit	Relationele sfeer	Positieve sfeer	Positieve sfeer
		Negatieve sfeer	Negatieve sfeer
	Sensitiviteit van de pedagogisch medewerker	Sensitiviteit van de pedagogisch medewerker	Sensitiviteit van de pedagogisch medewerker
		Aandacht voor kindperspectief	Aandacht voor kindperspectief
		Begeleiding van gedrag	Begeleiding van gedrag
			Productiviteit
			Educatieve werkvormen
Educatieve kwaliteit	Faciliteren van exploratie	Faciliteren van leren en ontwikkeling	Conceptontwikkeling
		Kwaliteit van feedback	Kwaliteit van feedback
	Ondersteuning van de taalontwikkeling	Stimuleren van taalontwikkeling	Stimuleren van taalontwikkeling

De opbouw van de CLASS volgt een hiërarchische structuur met op het hoogste niveau de domeinen, bijvoorbeeld Emotionele kwaliteit of Educatieve kwaliteit. Binnen elk domein zijn er verschillende kwaliteitsdimensies gedefinieerd en elke dimensie bestaat weer uit drie of vier indicatoren waarop specifiek gelet moet worden tijdens de observaties. De indicatoren beschrijven concreet welk type gedragingen of processen in welke mate aan de orde moeten zijn voor een bepaald kwaliteitsoordeel. De handleiding van de CLASS geeft uitgebreide en concrete voorbeelden van deze criteriumgedragingen. Tijdens het observeren maken observatoren notities die passen bij elk van de indicatoren. Op basis van deze notities geven zij na afloop van de observatie per dimensie een score op een schaal van 1 tot 7, waarbij de scores 1 en 2 aangeven dat kwaliteit van de processen in de groep op desbetreffende dimensie *laag* is (het gewenste gedrag komt niet/nauwelijks voor), scores tussen 3 en 5 een *middenniveau van kwaliteit* aangeven (het gewenste gedrag komt wisselend/soms voor), en de scores 6 en 7 op *hoge kwaliteit* wijzen (het gewenste gedrag komt vaak of consistent voor).

Voor de CLASS Infant is gebruik gemaakt van de Engelstalige handleiding[38] (omdat er voor deze meer recente versie van de CLASS nog geen vertaling beschikbaar was) en trainingsmateriaal uit de VS, met Nederlandstalig videomateriaal als aanvulling. Voor de CLASS Toddler en Pre-K zijn er Nederlandse vertalingen van de handleiding gebruikt en ook Nederlandstalig videomateriaal[39]. Er is ten behoeve van de CLASS Pre-K training gebruik gemaakt van videomateriaal verzameld op buitenschoolse opvanggroepen. Alle trainingen zijn uitgevoerd door een ervaren en gelicentieerde trainer. Alle observatoren zijn getraind in de CLASS Toddler, die fungeerde als ankerpunt. Daarna zijn alle observatoren getraind in de Infant versie en de Pre-K versie, zodat alle observatoren inzetbaar waren in meerdere opvangtypen en voor meerdere leeftijdsgroepen. Na de training, hebben de observatoren testvideo's gescoord en zijn de scores vergeleken met de scores van de trainers. Observatoren mochten aan het werk als zij minimaal 80% overeenstemming hadden met de scores van de trainers. De gemiddelde overeenstemming betreft: Infant 89,7%, Toddler 87,8%, Pre-K 89,2%.

[38] Hamre et al. (2014)
[39] Slot et al. (2011a, 2011b)

De observaties werden uitgevoerd volgens de protocollen voor het betreffende type voorziening en leeftijdssamenstelling van de groep (zie sectie 7.5 Procedures).

CLASS Infant

De CLASS infant wordt gebruikt voor het beoordelen van de interacties op vier kwaliteitsdimensies. *Relationeel klimaat* omvat de positieve sfeer in de groep, waarin sprake is van een warme, affectieve band tussen de kinderen en de pedagogisch professionals die gekenmerkt wordt door fysieke nabijheid en het ontbreken van negativiteit. *Sensitiviteit* verwijst naar de mate waarin er responsief en adequaat gereageerd wordt op de behoeften van kinderen en in hoeverre de kinderen zich op hun gemak voelen bij de pedagogisch professionals. *Faciliteren van exploratie* beoordeelt de mate waarin de pedagogisch professionals betrokken zijn bij de kinderen en hun spel of activiteiten en in hoeverre hij/zij kinderen hierin kindgericht aanmoedigt en stimuleert tot exploratie. *Ondersteuning van de vroege taalontwikkeling* staat voor de kwaliteit van de interacties die gericht zijn op het aanbieden van een rijk taalaanbod en een stimulerende omgeving die kinderen uitdaagt om taal te ontwikkelen.

Er kunnen twee bredere kwaliteitsdomeinen onderscheiden worden. Emotionele kwaliteit omvat de eerste twee dimensies (relationeel klimaat en sensitiviteit) en Educatieve kwaliteit omvat de andere twee dimensies (faciliteren van exploratie en ondersteuning van de vroege taalontwikkeling). De interne consistentie voor Emotionele kwaliteit is hoog voor beide typen: kinderdagopvang en gastouderopvang (met Cronbach's alpha's van respectievelijk .81 en .85). De interne consistentie van Educatieve kwaliteit is eveneens hoog voor beide typen: kinderdagopvang en gastouderopvang (met Cronbach's alpha's van respectievelijk .87 en .88).

CLASS Toddler

De CLASS Toddler kent acht kwaliteitsdimensies. *Positieve sfeer* staat voor de mate waarin de interacties in de groep tussen medewerker en kinderen en tussen kinderen onderling warmte, wederzijds respect en plezier laten zien. *Negatieve sfeer* geeft de mate weer waarin er negatief gedrag voorkomt van de kant van de medewerker of de kinderen, bijvoorbeeld bits reageren, boosheid tonen, kleineren, expliciet negeren, fysiek reguleren van gedrag, en ruziemaken. De schaal wordt zo gecodeerd, aangegeven met R ('reversed'), dat een hoge score betekent dat er weinig of geen negativiteit is. *Sensitiviteit* is de mate waarin de medewerker zich bewust is van de behoeften van individuele kinderen in de groep, met name gevoelens van onzekerheid of verdriet, en daarop adequaat inspeelt. *Aandacht voor kindperspectief* geeft aan in welke mate in de interacties aangesloten wordt op de interesses van de kinderen, initiatief en keuzevrijheid wordt gegeven aan kinderen en zelfstandigheid wordt bevorderd. *Begeleiding van gedrag* staat voor de mate waarin de medewerker in staat is het gedrag van de kinderen in goede banen te leiden, negatief gedrag zoals niks doen of ruziemaken, te voorkomen of weer om te zetten in positief en productief spel- en taakgericht gedrag, en heeft zowel betrekking op het gedrag van afzonderlijke kinderen als op het functioneren van de groep als geheel. *Faciliteren van leren en ontwikkeling* verwijst naar de mate waarin de medewerker de denkontwikkeling en kennisverwerving van kinderen bevordert door activiteiten aan te bieden die redeneren en het ontdekken van verbanden uitlokken en door kinderen bij deze activiteiten te begeleiden. *Kwaliteit van de feedback* is de mate waarin de reacties van de medewerker op wat kinderen doen of zeggen bijdraagt aan de competentieontwikkeling en kennisverwerving van kinderen, en hen stimuleert verder te

gaan met hun activiteiten. *Stimuleren van de taalontwikkeling* staat voor de mate waarin de medewerker het gebruik van taal door kinderen uitlokt en aanmoedigt, bijvoorbeeld door vragen te stellen, en hun taalgedrag modelleert door zelf de eigen handelingen te verwoorden en door gevorderde taal (nieuwe, moeilijke woorden) in te brengen in gesprekken.

Er kunnen twee bredere kwaliteitsdomeinen onderscheiden worden. Emotionele kwaliteit omvat de eerste vijf dimensies (positieve en negatieve sfeer, sensitiviteit, aandacht voor kindperspectief en begeleiding van gedrag) en Educatieve kwaliteit omvat de overige drie dimensies (faciliteren leren, kwaliteit van feedback, stimuleren taalontwikkeling). De interne consistentie voor Emotionele kwaliteit is hoog voor alle typen: kinderdagopvang, peuteropvang en gastouderopvang (met Cronbach's alpha's van respectievelijk .77, .75 en .80) De interne consistentie van Educatieve kwaliteit is eveneens hoog voor alle typen: kinderdagopvang, peuteropvang en gastouderopvang (met Cronbach's alpha's van respectievelijk .87, .86 en .90).

CLASS Pre-K

De CLASS Pre-K omvat tien kwaliteitsdimensies. *Positieve sfeer* staat voor de mate waarin de interacties in de groep tussen medewerker en kinderen en tussen kinderen onderling warmte, wederzijds respect en plezier laten zien. *Negatieve sfeer* geeft de mate weer waarin er negatief gedrag voorkomt van de kant van de medewerker of de kinderen, bijvoorbeeld bits reageren, boosheid tonen, kleineren, expliciet negeren, fysiek reguleren van gedrag, en ruziemaken. De schaal wordt zo gecodeerd, aangegeven met R, dat een hoge score betekent dat er weinig of geen negativiteit is. *Sensitiviteit* is de mate waarin de medewerker zich bewust is van de behoeften van individuele kinderen in de groep, met name van gevoelens van onzekerheid of verdriet, en daarop adequaat inspeelt. *Aandacht voor kindperspectief* geeft aan in welke mate in de interacties aangesloten wordt op de interesses van de kinderen, initiatief en keuzevrijheid wordt gegeven aan kinderen en zelfstandigheid wordt bevorderd. *Begeleiding van gedrag* staat voor de mate waarin de medewerker in staat is het gedrag van de kinderen in goede banen te leiden, negatief gedrag zoals niks doen of ruziemaken, te voorkomen of weer om te zetten in positief en productief spel- en taakgericht gedrag, en heeft zowel betrekking op het gedrag van afzonderlijke kinderen als op het functioneren van de groep als geheel. *Productiviteit* verwijst naar het efficiënt benutten van de tijd waarin er aanbod is om te zorgen dat kinderen bezig kunnen zijn. *Educatieve werkvormen* omvat verschillende strategieën, aanbiedingsvormen en materialen die professionals gebruiken om kinderen maximaal te betrekken in spel en activiteiten. *Conceptontwikkeling* verwijst naar de mate waarin de medewerker de denkontwikkeling en kennisverwerving van kinderen bevordert door activiteiten aan te bieden die redeneren en het ontdekken van verbanden uitlokken en door kinderen bij deze activiteiten te begeleiden. *Kwaliteit van de feedback* is de mate waarin de reacties van de medewerker op wat kinderen doen of zeggen bijdraagt aan de competentieontwikkeling en kennisverwerving van kinderen, en hen stimuleert verder te gaan met hun activiteiten. *Stimuleren van de taalontwikkeling* staat voor de mate waarin de medewerker het gebruik van taal door kinderen uitlokt en aanmoedigt, bijvoorbeeld door vragen te stellen, en hun taalgedrag modelleert door zelf de eigen handelingen te verwoorden en door gevorderde taal (nieuwe, moeilijke woorden) in te brengen in gesprekken.

In lijn met de CLASS Pre-K kunnen er twee bredere kwaliteitsdomeinen onderscheiden worden. Emotionele kwaliteit omvat de eerste vijf dimensies (positieve en negatieve sfeer,

sensitiviteit, aandacht voor het kindperspectief en begeleiding van gedrag) en Educatieve kwaliteit omvat de overige vijf dimensies (productiviteit, educatieve werkvormen, conceptontwikkeling, kwaliteit van feedback, stimuleren taalontwikkeling). De interne consistentie voor Emotionele kwaliteit is hoog voor de buitenschoolse opvang en gastouderopvang (met Cronbach's alpha's van respectievelijk .79 en .83). De interne consistentie van Educatieve kwaliteit is eveneens goed voor de buitenschoolse opvang en de gastouderopvang (met Cronbach's alpha's van respectievelijk .75 en .82).

Toevoeging CLASS raamwerk: Groepssocialisatie

Het originele raamwerk van de CLASS brengt hoofdzakelijk dyadische interacties (ofwel één-op-één interacties) tussen pedagogisch professionals en kinderen (of kinderen onderling) in kaart. De kinderopvang is echter een unieke context waar kinderen in groepsverband worden opgevangen en waar er dus ook ruimte is voor *groepssocialisatie*, in lijn met het vierde pedagogische basisdoel in de Wet Kinderopvang: overdracht van normen en waarden. Om dit beter in kaart te brengen is door de LKK onderzoekers een extra dimensie ontwikkeld en aan het CLASS instrument toegevoegd. De dimensie is conform dezelfde systematiek opgebouwd en gespecificeerd per leeftijdsgroep. Teves zijn observatoren conform dezelfde betrouwbaarheidseisen getraind. De dimensie omvat de mate waarin een medewerker sensitief is ten aanzien van de hele groep evenals de mate waarin spel, activiteiten en routinemomenten benut worden om de groepsverbondenheid en gezamenlijkheid te versterken. Een medewerker kan meer of minder sensitief zijn naar individuele kinderen, maar in deze dimensie betreft het specifiek de sensitiviteit ten aanzien van de groep als geheel. Het gaat hierbij zowel om sociaal-emotionele aspecten, zoals het bevorderen van pro-sociaal gedrag, en het stimuleren van de gezamenlijke aandacht, of het afstemmen en coördineren van handelingen tussen kinderen gericht op een gezamenlijk doel of samenspel[40].

7.4.1.2 NCKO-interactieschalen

De interactievaardigheden van de pedagogisch professionals zijn ook beoordeeld met de zes NCKO-interactieschalen (NCKO, 2008). *Sensitieve responsiviteit* verwijst naar de mate waarin een professionals adequaat en tijdig ingaat op signalen en behoeften van een kind. *Respect voor autonomie* verwijst naar de mate waarin de medewerker ingaat op de motieven en perspectieven door deze te erkennen en respecteren. *Structureren en grenzen stellen* betreft de vaardigheid van de medewerker in het duidelijk communiceren wat er van kinderen verwacht wordt en dit consequent te bekrachtigen. *Praten en uitleggen* heeft betrekking op de frequentie, vorm en inhoud van de verbale interacties tussen medewerker en kinderen. *Ontwikkelingsstimulering* verwijst naar het stimuleren van de persoonlijke competenties van kinderen en gaat om de "extra" dingen die een medewerker doet om de brede ontwikkeling van kinderen te stimuleren. *Begeleiden van interacties* gaat over de vaardigheid van de medewerker in het bevorderen van positieve interacties tussen kinderen.

Voor de kinderdagopvang en peuteropvang zijn de interactievaardigheden gemeten op een 7-puntsschaal met als schaalpunten 7 = *zeer hoog*, 6 = *hoog*, 5 = *matig hoog*, 4 = *matig*, 3 = *matig laag*, 2 = *laag*, en 1 = *zeer laag*. De interactievaardigheden zijn achteraf gecodeerd van video door gekwalificeerde observatoren van het NCKO. De scores zijn gebaseerd op 4

[40] Een uitgebreide beschrijving van de schaal is te vinden in Romijn et al. (2023)

verschillende situaties (overgang tussen activiteiten, eetmoment, verschonen en spel) in de kinderdagopvang en peuteropvang. Voor de kinderdagopvang, peuteropvang en gastouderopvang zijn observatoren getraind in drie trainingssessies van ongeveer vier uur waarna ze een betrouwbaarheidstest hebben afgelegd. De observatoren mochten alleen beginnen met coderen als intra-class correlatie (ICC), een maat voor de overeenstemming tussen observatoren en trainers, minimaal 0.70 bedroeg. Om de inter-beoordelaarsbetrouwbaarheid op een hoog niveau te houden is een tussentijdse terugkombijeenkomst georganiseerd waarin opnieuw gezamenlijk video's zijn gescoord en eventuele afwijkende scores zijn bediscussieerd tot er consensus werd bereikt.

Voor de buitenschoolse opvang zijn de interactievaardigheden gemeten op een 5-puntsschaal met 5 = *zeer hoog*, 4 = *hoog*, 3 = *matig*, 2 = *laag*, en 1 = *zeer laag.* De interactievaardigheden zijn achteraf gecodeerd van video door gekwalificeerde observatoren van het Kohnstamm Instituut. Er zijn 3 verschillende situaties (overgang tussen activiteiten, eetmoment en spel) gecodeerd in de buitenschoolse opvang. Er zijn observatoren getraind die allen voldoende betrouwbaar zijn geacht op basis van een proefscoring met inachtneming van maximaal één schaalpunt afwijking. In de buitenschoolse opvang zijn er twee brede kwaliteitsdomeinen onderscheiden: Verzorgende interacties en Educatieve interacties.

De overlap tussen de NCKO-Interactieschalen en de CLASS is met name groot op de aspecten die betrekking hebben op de emotioneel-affectieve relatie tussen de medewerker en de kinderen, de mate van kindgerichtheid en stimulering van autonomie en gedragsregulering. Tevens beschrijven de NCKO-interactieschalen de wijze waarop de medewerker de interacties tussen kinderen onderling begeleidt. De CLASS onderscheidt zich sterker op het gebied van gerichte aandacht voor het stimuleren van de brede cognitieve en taalontwikkeling en de wijze waarop kinderen inhoudelijke feedback ontvangen.

7.4.1.3 Omgevingsschalen

Deze observatie-instrumenten brengen de algemene structurele en proceskwaliteit in kaart. De observatiedimensies gaan deels over de interactiekwaliteit, maar zijn verder vooral toegespitst op de inrichting van de omgeving, de aanwezigheid van spel- en educatieve materialen, en het activiteitenaanbod, met verschillende versies voor de diverse opvangtypen, zie Tabel 7.9.

Er is gebruik gemaakt van dezelfde subschalen en items als in voorgaand Nederlands onderzoek. De Infant/Toddler Environment Rating Scale – Revised (ITERS-R) is gebruikt voor kinderdagopvanggroepen met baby's en dreumesen en de Early Childhood Environment Rating Scale – Revised (ECERS-R) is gebruikt voor de groepen met peuters. De originele schalen[41] worden veelvuldig en wereldwijd gebruikt in onderzoeken naar de proceskwaliteit van de kinderopvang. Deze instrumenten zijn vertaald vanuit het Engels en aangepast aan de Nederlandse situatie. De Family Child Care Environment Rating Scale – Revised (FCCERS-R) is afgeleid van de ITERS-R/ECERS-R en aangepast aan de situatie van gastouderopvang. De BSO Observatieschaal, ontwikkeld door het Kohnstamm Instituut, is gemodelleerd naar de ECERS-R, maar aangepast aan de situatie van de buitenschoolse opvang.

[41] ITERS-R: Harms et al., (2003); ECERS-R: Harms et al., (1998); FCCERS-R: Harms et al., (2007)

Tabel 7.9 Overzicht omgevingsschalen voor de verschillende opvangtypen

	ITERS-R (0-4 jaar)	ECERS-R (2-4 jaar)	FCCERS-R (0-12 jaar)	BSO Observatieschaal (4-12 jaar)
Subschalen	**1-7 schaal**	**1-7 schaal**	**1-7 schaal**	**1-5 schaal**
Ruimte en meubilering	5 items	8 items	6 items	5 items
Dagelijkse individuele verzorging (Item: Brengen en halen)	1 item	1 item	1 item	*onderdeel van interactie
Luisteren en praten/taal en redeneren	3 items	4 items	3 items	
Activiteiten	10 items	10 items	10 items	8 items
Interactie	4 items	5 items	4 items	5 items
Programmastructuur	4 items	4 items	4 items	
Diversiteit[42]	4 items	4 items	4 items	4 items
Organisatorisch				12 items
Groepsfunctioneren				2 items
Groepen				4 items
Pedagogisch beleid en teamontwikkeling				2 items[43]
Samenwerking				3 items

ITERS-R, ECERS-R en FCCERS-R

De ITERS-R is bedoeld voor groepen waarin ten minste de helft van de kinderen jonger dan 2,5 jaar is (meestal baby- of dreumesgroepen van kinderdagopvang), terwijl de ECERS-R bedoeld is voor groepen waarin ten minste de helft van de kinderen tussen de 2,5 en 5 jaar oud is (meestal peutergroepen in zowel kinderdagopvang als peuteropvang). Omdat verticale groepen per dag sterk van samenstelling kunnen wisselen (op sommige dagen vooral baby's, op andere dagen vooral peuters) zijn in de LKK metingen zowel de ITERS-R en de ECERS-R op deze groepen afgenomen. In alle baby/dreumes-groepen werd een ITERS-R afgenomen, in alle peutergroepen een ECERS-R. In de verticale groepen met zowel jongere als oudere kinderen is zowel een ITERS- als ECERS-score bepaald. Voor de gastouderopvang is gekozen voor het bestaande meetinstrument FCCERS-R, de gastouderequivalent van de ITERS/ECERS.

In al deze omgevingsschalen worden zes domeinen van kwaliteit onderscheiden. *Ruimte en meubilering* omvat de grootte en staat van de ruimte en de aanwezigheid van geschikt meubilair voor kinderen en volwassenen. In navolging van eerder onderzoek is voor het domein *Dagelijkse individuele verzorging* alleen het item 'brengen en halen' meegenomen omdat dit een belangrijk onderdeel vormt van de pedagogische kwaliteit. *Taal en redeneren* omvat het gebruik van interacties, materialen en activiteiten om taal en logisch redeneren te stimuleren bij kinderen. *Activiteiten* beschrijft materialen en activiteiten die het kinderen mogelijk maakt om de wereld om hen heen op verschillende manieren te ontdekken en hun brede interesses en vaardigheden verder te ontwikkelen. *Interactie* meet de ondersteunende en begeleidende rol van staf in de interacties die plaatsvinden in de groep. *Programmastructuur* omvat aspecten van het dagschema en mogelijkheden voor vrij spel. Het domein *Ouders en staf* is niet meegenomen, in lijn met eerder onderzoek, omdat het geen onderdeel is van de dagelijkse ervaringen van het kind.

[42] Observatiegegevens verzameld vanaf meting 2020/21.

[43] De originele schaal bestaat uit een drietal items. Vanaf de LKK2018 is besloten om deze items niet meer live uit te vragen tijdens de observatie, om de belasting van het bezoek te verlagen voor pedagogisch professionals. Antwoorden zijn geïmputeerd vanuit de vragenlijst en de huidige schaal bestaat daarom uit slechts 2 items. Het item over fysieke veiligheid en gezondheid is daarbij achterwege gelaten. Ook in de andere opvangsoorten wordt dit item niet in kaart gebracht door de LKK.

De beoordelingen met de ITERS-R, ECERS-R en FCCERS-R worden weergegeven op 7-puntsschalen met beschreven schaalpunten 1 = *inadequaat*, 3 = *minimaal*, 5 = *goed* en 7 = *uitstekend*. *Inadequaat* beschrijft groepen die niet voldoen aan de basale verzorgingsbehoefte, *minimaal* beschrijft groepen die voldoen aan de basale verzorgings- en ontwikkelingsbehoefte, *goed* beschrijft groepen die meer bieden en gericht zijn op de ontwikkeling van de kinderen en *uitstekend* beschrijft groepen van hoge kwaliteit met persoonlijke zorg. Op basis van de domeinscores en ook op basis van de totaalscore kunnen groepen geclassificeerd worden op de kwaliteitsniveaus *onvoldoende* (score onder de 3), *matig* (een score van 3 tot onder de 5) en *goed* (een score van 5 of hoger). De beoordeling wordt gebaseerd op de situatie zoals die geobserveerd of gerapporteerd wordt gedurende een bezoek van minimaal drie uur. Per domein wordt een score berekend door de scores van de bijbehorende items te middelen. Daarnaast wordt er een totaalscore berekend die het gemiddelde is van de scores van alle domeinen. De interne consistentie is voldoende voor de ITERS-R (Cronbach's alpha van .75 voor de kinderdagopvang), ECERS-R (Cronbach's alpha's van .74 en .65 voor kinderdagopvang en peuteropvang, respectievelijk) en de FCCERS-R (Cronbach's alpha is .72 voor de gastouderopvang).

Sinds de meting van 2020/21 is door de LKK onderzoekers een extra subschaal toegevoegd aan het instrumentarium om de (positieve) omgang met diversiteit in kaart te brengen. De items zijn gebaseerd op de ECERS-E[44], een uitbreiding van de ECERS-R, en brengen in kaart hoe de kinderopvanglocatie omgaat met individuele behoeften van kinderen, gelijkheid bevordert ten aanzien van cultureel-etnische verschillen en genderverschillen, en een algeheel inclusief en welkom klimaat bevordert.

BSO Omgevingsschaal

Voor de kwaliteitsmeting in de buitenschoolse opvang is voorts gebruik gemaakt van de BSO Omgevingsschaal die toegepast is in eerder Nederlands onderzoek naar de kwaliteit van de buitenschoolse opvang.[45] Dit instrument brengt de structureel-organisatorische kenmerken en de algemene proceskwaliteit in kaart en vertoont veel overlap met de omgevingsschalen die gebruikt zijn voor de andere typen opvangvoorzieningen. Er worden acht aspecten onderscheiden die kunnen worden ondergebracht in vijf bredere domeinen. *Binnenruimte* (3 items) kijkt naar aspecten als de grootte, sfeer en inrichting van de groepsruimte (Cronbach's alpha van .57). *Buitenruimte* (2 items) omvat omvang en inrichting van de buitenruimte (Cronbach's alpha van .58). *Materiaal* (8 items) heeft betrekking op de aanwezigheid en aanbod van spelmaterialen en activiteiten op verschillende ontwikkelingsgebieden (Cronbach's alpha van .70). *Organisatorisch* (12 items) betreft verschillende items over het dagritme, regels en afspraken, groepssamenstelling, teamsamenstelling en beleid, samenwerking met ouders en andere voorzieningen (Cronbach's alpha van .44). De schaal bestaat uit enkele losse items en de subonderdelen Groepen, Pedagogisch Beleid en Samenwerking[46]. *Proceskwaliteit* (7 items) omvat de ondersteunende en begeleidende rol van staf in interacties met respect voor de autonomie van kinderen en aandacht voor het

[44] Sylva et al. (2010)
[45] Boogaard & Van Daalen-Kapteijns (2012)
[46] Opgemerkt moet worden dat de items in deze schaal veelal moeten worden nagevraagd en overlap vertonen met de vragen die in de vragenlijst aanbod komen. Daarom is sinds de meting van 2018 gekozen om de scores op deze schaal deels de construeren vanuit de vragenlijst gegevens.

gedrag van kinderen (Cronbach's alpha van .80). De schaal bestaat uit twee subonderdelen: Interacties en Groepsfunctioneren.

De scoring met de BSO Omgevingsschaal volgt dezelfde procedure als bij de andere omgevingsschalen, met één verschil, namelijk dat de indicatoren worden weergegeven op een 5-puntsschaal met beschrijvingen voor 1 = *voldoet niet*, 3 = *voldoet*, 5 = *voldoet uitstekend*. De uiteindelijke scores voor de domeinen maken onderscheid tussen groepen die voldoen aan de basale kwaliteitsnormen (score 3) en groepen die hier niet aan voldoen (scores 1 en 2) of groepen die iets extra's bieden ten opzichte van de norm (scores 4 en 5).

7.4.2 Vragenlijsten pedagogisch professionals en gastouders

Om aanvullende informatie te krijgen over de meer stabiele en structurele kenmerken van de verschillende opvangsoorten is een vragenlijst ontwikkeld die door pedagogisch professionals en gastouders is ingevuld. Voor dit doel is de vragenlijst ingevoerd in Limesurvey, een programma voor afname van enquêtes via een laptopcomputer of tablet, waarbij de antwoorden na het afsluiten van de vragenlijst direct via een beveiligde internet (https) of 4G-verbinding worden doorgestuurd naar de centrale dataserver van de Universiteit Utrecht.

Uitgangspunten

Aan de ontwikkelde vragenlijst liggen verschillende eerder ontwikkelde en beproefde instrumenten ten grondslag. Gebruik is gemaakt van vragenlijsten die in het kader van ander (inter)nationaal onderzoek[47] zijn ontwikkeld. Ook is gekeken naar de vragenlijsten die in eerder onderzoek naar de kinderopvang in Nederland zijn gebruikt door het NCKO en het Kohnstamm Instituut. De complete vragenlijst omvat verschillende rubrieken. Er is informatie over de achtergrondkenmerken van de professionals nagevraagd (zoals bijvoorbeeld het opleidingsniveau), over structurele kwaliteitskenmerken (zoals de groepsgrootte en beroepskracht-kind ratio), de aandacht voor professionalisering binnen de organisatie, en de werkbeleving van de professionals en gastouders, bijvoorbeeld of zij het werkklimaat in het algemeen als ondersteunend en inclusief beoordelen. Er is verder navraag gedaan naar de samenstelling van de groepen en gastoudergezinnen naar leeftijd en sociaal-culturele achtergrond van de kinderen, en de aanwezigheid van kinderen die extra zorg behoeven. Ook is het algemene pedagogische beleid inzake groepsvorming en keuzemogelijkheden voor kinderen (stabiliteit, opendeurenbeleid, flexibiliteit van het programma) en de wijze waarop kinderen worden betrokken bij de vormgeving van het dagprogramma in kaart gebracht.

Een belangrijk onderdeel van de vragenlijst, ten slotte, betreft het activiteitenaanbod. Om te bepalen in hoeverre het aanbod aan regelmatig terugkerende activiteiten aansluit bij belangrijke ervarings- en ontwikkelingsdomeinen is een lijst van vragen gecreëerd over acht soorten activiteiten. Binnen deze soorten activiteiten zijn vragen gesteld over specifieke activiteiten die goed aansluiten op de spreiding naar leeftijd en ontwikkelingsniveau van de kinderen in de onderzochte groepen en gezinnen. Er zijn om die reden twee versies van de activiteitenlijst ontwikkeld, met steeds een aantal overlappend items tussen beide versies, voor enerzijds groepen en gastoudergezinnen met kinderen van 0 tot 4 jaar en anderzijds voor

[47] Onder andere het Nederlandse Pre-COOL onderzoek (Leseman & Slot, 2013; Leseman & Veen, 2016) en de Europese vergelijkende CARE (Slot et al., 2016) en ISOTIS (Slot et al., 2018) onderzoeken.

groepen en gastoudergezinnen met kinderen van 4 tot 12 jaar. Nagevraagd is hoe vaak de genoemde activiteiten worden aangeboden.

Beperkingen

De gegevens uit de vragenlijsten betreffen oordelen en schattingen van professionals en gastouders. Bij de beantwoording van verschillende vragen kan de tendens om sociaal-wenselijk geachte antwoorden te geven een vertekening opleveren. Schattingen van precieze aantallen kunnen onbetrouwbaar zijn, omdat het niet altijd precies duidelijk is hoe bijvoorbeeld de verdeling van kinderen naar sociale achtergrond is. De interne consistentie van de meeste schalen is goed tot uitstekend, meestal (ruim) boven de gewenste waarde van .700. De Cronbach's alpha's voor de activiteitenschalen zijn in het algemeen lager en een enkele keer lager dan .600, wat de ondergrens is van wat als acceptabel geldt. De verklaring hiervoor is dat deze schalen, door afstemming op leeftijdsspecifieke vormen van activiteiten binnen een domein, bewust heterogeen zijn geconstrueerd. De opbouw per construct en interne consistentie wordt hieronder in details gepresenteerd.

Structurele kwaliteit, achtergrondkenmerken en werkbeleving

Tabel 7.10 geeft een overzicht van de gemeten achtergrondkenmerken van de pedagogisch professionals en gastouders, met definitie en schaalwaarden.

Tabel 7.10 Achtergrondkenmerken van pedagogisch professionals en gastouders

Variabelen	Schaal	Omschrijving	Items, alpha
Leeftijd	Jaren	Leeftijd in jaren.	nvt
Werkdagen	Dagen	Aantal dagen per week dat de gastouder opvang verzorgt.	nvt
Werktijd	Uren	Aantal uur per week dat de respondent werkt (op de groep).	nvt
Werkervaring	Jaren	Aantal jaren werkervaring in de sector kinderopvang.	nvt
Vooropleiding	1-8	De vooropleiding (secundair onderwijs) van de medewerker naar onderwijsniveau: 1. Maximaal VMBO Kader/beroepsgericht 2. MBO 1 of 2 3. MAVO of VMBO Theoretisch 4. HAVO 5. MBO 3 of 6. VWO 7. HBO 8. Wetenschappelijk onderwijs	nvt
Niveau vervolgopleiding	1-8	De beroepsgerichte vervolgopleiding naar onderwijsniveau (zie schaal vooropleiding).	nvt
Contract	1-5	Type contract: 1. Tijdelijk, via uitzendbureau 2. Tijdelijk bij de kinderopvangorganisatie 3. Vast dienstverband 4. Zelfstandige, zzp-er, eigenaar 5. Franchise, bemiddeling door gastouderbureau Omgerekend naar dummyvariabelen voor het hebben van een vast contract (pedagogisch professionals en gastouders), zzp constructie (gastouders) of bemidddelingsconstructie (gastouders)	nvt

De gemeten structurele kwaliteitskenmerken en de samenstelling van de groepen naar leeftijd, achtergrondkenmerken en extra zorgbehoeften zijn samengevat in Tabel 7.11. Bij de samenstelling van de groepen zijn percentages berekend door het geschatte aantal kinderen per categorie te delen door de gemiddelde groepsgrootte.

Tabel 7.11 Structurele groepskenmerken en groepssamenstelling

Variabelen	Schaal	Omschrijving	Items, alpha
Groepsgrootte	Aantal	Kinderopvang: het aantal kinderen op het drukste moment van de dag, gemiddeld op de drie drukste dagen van de week (maandag, dinsdag en donderdag). Gastouderopvang: het aantal kinderen op het drukste moment van de dag, gemiddeld op alle dagen dat de gastouder opvang verzorgt.	nvt
Beroepskracht-kind ratio	Ratio	Groepsgrootte, zoals hierboven gedefinieerd, gedeeld door het aantal stafleden (exclusief stagiaires) op het drukste moment van de dag.	nvt
Samenstelling van de groep naar leeftijdsfase	%	Geschat aantal kinderen in de volgende leeftijdscategorie omgerekend naar percentages: - Baby's (0 tot 1.5 jaar) - Dreumesen (1.5 tot 2.5 jaar) - Peuters (2.5 tot 4 jaar) - Kleuters (4 tot 6.5 jaar) - Jonge schoolkinderen (6.5 tot 9 jaar) - Oudere schoolkinderen (9 tot 12 jaar) - Middelbare schoolkinderen (12 jaar of ouder) Geschatte aantal kinderen delen door de groepsgrootte geeft het percentage kinderen per leeftijdscategorie .	nvt
Samenstelling van de groep naar sociale en culturele achtergrond van de kinderen	%	Geschat aantal kinderen in de groep met de volgende achtergrond omgerekend naar percentages: - Laagopgeleide ouders (max. VMBO of MBO1-2) - Laagopgeleide ouders met niet-Westerse migratie achtergrond (criteria zijn toegelicht) - Laagopgeleide ouders met Westerse migratie achtergrond (criteria zijn toegelicht) - Midden- tot hoogopgeleide ouders (vanaf HAVO of MBO3-4) - Midden- tot hoogopgeleide ouders met niet-Westerse migratie achtergrond (criteria zijn toegelicht) - Midden- tot hoogopgeleide ouders met Westerse migratie achtergrond (criteria zijn toegelicht) Geschatte aantal kinderen delen door de groepsgrootte geeft het percentage kinderen per achtergrond. Vragen zijn samengevoegd tot twee categorieën (percentage kinderen uit gezinnen met een lage sociaal economische status en percentage kinderen met een migratieachtergrond)	nvt
Aandeel kinderen met extra zorgbehoeften	%	Geschat aantal kinderen in de groep met: - Behoefte aan steun bij de (tweede) taalverwerving - Gedragsproblemen zoals agressief gedrag, ADHD, ASD, etc. - Lichamelijke of verstandelijke beperkingen - Vluchtelingenstatus. Geschatte aantal kinderen delen door de groepsgrootte geeft het percentage kinderen per achtergrond.	nvt

In Tabel 7.12 zijn de variabelen gedefinieerd waarmee de werkbeleving en het professionaliseringsbeleid van de organisatie en van de professionals zijn gemeten. Indien variabelen uit meerdere items zijn opgebouwd, is het aantal items en de Cronbach's alpha als maat van de interne consistentie vermeld.

Tabel 7.12 Professionalisering en werkbeleving van pedagogisch professionals

Variabelen	Schaal	Omschrijving	Items, alpha
Werktevredenheid	1-6	Mate waarin de medewerker of gastouder zich gerespecteerd en gewaardeerd voelt, prettige relaties ervaart met collega's en ouders, en het werk inspirerend vindt, gebaseerd op items als: - Ik word betrokken bij beslissingen van de organisatie - Ik heb een goede relatie met mijn leidinggevende - Mijn werk geeft mij veel voldoening.	24 items $\alpha_{17\text{-}25}$ = .872
Beleving van inclusie op de werkvloer	1-6	Mate waarin de medewerker zich gerespecteerd voelt en gelijkwaardig wordt behandeld ongeacht achtergrond of cultuur, gebaseerd op items als: - Iedereen wordt als gelijkwaardig behandeld - Ik voel mij als persoon, met mijn achtergrond, gerespecteerd (door collega's, ouders, leidinggevende) - Verschillen naar achtergrond of cultuur worden gewaardeerd op mijn werk.	5 items $\alpha_{17\text{-}25}$ = .726
Werkstress	1-6	Mate van ervaren werkstress (een hoge score betekent lage stress), gebaseerd op items als: - Ik voel me meer dan normaal uitgeput - Ik ervaar regelmatig stress op mijn werk - Ik voel me overbelast door alle taken	5 items $\alpha_{17\text{-}25}$ = .745
Teamcohesie	1-6	Mate van intercollegiale samenwerking op basis van een gedeelde visie en missie, gebaseerd op items als: - De meeste collega's zijn bereid extra tijd te investeren in het werk - Er is een verscheidenheid aan talenten in ons team: iedereen kan doen waar zij/hij goed in is - Als team kunnen we tegenslagen goed aan.	5 items $A_{17\text{-}25}$ = .811
Continue professionalisering	1-5	Mate waarin professionaliseringsactiviteiten worden aangeboden, gebaseerd op items als: - Het volgen van cursussen - Coaching op de werkvloer - Pedagogisch-inhoudelijk teamoverleg - Feedback op basis van observatie of VIB.	10 items $\alpha_{17\text{-}25}$ = .794
Teamgerichte professionalisering	1-7	Mate waarin er pedagogisch-inhoudelijk teamoverleg plaatsvindt ten behoeve van (onder andere) het: - Als team, een activiteitenaanbod kiezen of creëren en uitwerken - Kinderen die extra zorg nodig hebben bespreken - Feedback geven en bespreken op basis van observaties.	9 items $\alpha_{17\text{-}25}$ = .778
Frequentie teamoverleg	0-8	De frequentie van pedagogisch-inhoudelijk teamoverleg op een schaal van 0 (geen inhoudelijk teamoverleg), … 3 (1x per drie maanden), … 6 (1x per vier weken), tot 8 (1x per week).	nvt
Reflectie en toepassing	1-5	Mate waarin de medewerker in staat is om te reflecteren op praktijken van anderen en dit om te ze zetten in concrete aanpassingen binnen hun eigen werk:	6 items $\alpha_{17\text{-}25}$ = .838

		- Als ik zie dat een collega een situatie anders aanpakt dan ik zou doen, denk ik na over mijn eigen aanpak en of ik het een volgende keer anders zou doen. - Als ik iets nieuws lees, hoor of zie wat betrekking heeft op mijn werk, pas ik dit meteen toe in mijn eigen praktijk.	
Zelfvertrouwen (algemeen)	1-6	Mate waarin de medewerker of gastouder vertrouwen heeft in de eigen vaardigheden, gebaseerd op items als: - Om te gaan met angstige of teruggetrokken kinderen - Het betrekken van alle kinderen bij groepsactiviteiten - Gedrag van kinderen in goede banen leiden.	9 items $\alpha_{17\text{-}25}$ = .901
Zelfvertrouwen (diversiteit)	1-6	Mate waarin de medewerker of gastouder vertrouwen heeft in de eigen vaardigheden met betrekking op het omgaan met diversiteit, gebaseerd op items als: - Werken met kinderen met verschillende culturele achtergronden - Werken met kinderen met verschillende taalachtergrond.	2 items $\alpha_{17\text{-}25}$ = .909

Pedagogisch beleid en pedagogisch klimaat

Tabel 7.13 geeft een overzicht van de indicatoren van het pedagogische beleid en het ervaren pedagogische klimaat in de groepen.

Tabel 7.13 Pedagogisch beleid en pedagogisch klimaat

Variabelen	Schaal	Omschrijving	Items, alpha
Stabiliteit groepen	1-5	Mate van stabiliteit van de groep, gebaseerd op items als: - De groepen blijven de hele dag bij elkaar - Wisselen dagen op verzoek van ouders is mogelijk (R) - De groepen worden aan het begin of einde van de dag samengevoegd (R).	4 items $\alpha_{17\text{-}25}$ = .674
Opendeurenbeleid	1-5	Mate waarin een opendeurenbeleid wordt gehanteerd, gebaseerd op items als: - De deuren van de groepsruimten staan een beperkt deel van de dag open en kinderen kunnen vrij kiezen om in een andere groep te gaan spelen - Kinderen kiezen zelf kiezen of ze even naar een andere groep gaan, maar we houden wel bij waar ze zijn.	2 items $\alpha_{17\text{-}25}$ = .809
Kinderparticipatie	1-5	Mate waarin rekening gehouden wordt met de mening en wensen van kinderen, gebaseerd op items als: - Er worden regelmatig en systematisch gesprekjes gevoerd met de kinderen om mening en wensen te peilen - Aan de ouders wordt in gesprekjes regelmatig gevraagd wat de ervaringen en wensen van de kinderen zijn.	6 items $\alpha_{17\text{-}25}$ = .721
Contact met ouders	%	Percentage benutte mogelijkheden uit een lijst van 15 manieren om contact te onderhouden met ouders, waaronder: - Een of meer keren per jaar een 10-minuten gesprekje voeren - Versturen van een digitale nieuwsbrief - Gebruiken van een groepsapp - Opvoedingsadviezen voor thuisactiviteiten geven.	15 items $\alpha_{17\text{-}25}$ = .660

Multiculturele praktijken	1-5	Mate waarin de medewerker of gastouder (onder andere): - Diverse feestdagen viert - Speel en ontwikkelmateriaal afstemt op de diversiteit in de samenleving. - Rekening houdt met culturele gebruiken en voorschriften ten aanzien van voeding.	6 items $\alpha_{17\text{-}25}$ = .676
Groepssocialisatie	1-5	Mate waarin de medewerker of gastouder (onder andere): - Zorgt dat kinderen lief zijn voor elkaar - Oudere kinderen jongere kinderen laat helpen. - Kinderen samen aan één taak laat werken.	9 items $\alpha_{17\text{-}25}$ = .852
Gebruik (sociale) media	1-5	Mate waarin kinderen gebruik maken van media tijdens de opvangdag en de mate waarin er aandacht is vanuit de professionals of gastouder over mediaveiligheid. Aparte schaal voor jongere (0-4) en oudere (4-12) kinderen: - Kinderen gebruiken ipad, tablets, computers of smartphones ter ontspanning - We hebben goed zicht op de geschiktheid van spelletjes en filmpjes - Er wordt met kinderen gesproken over cyberpesten	Jong 4 items $\alpha_{17\text{-}25}$ = .834 Oud 7 items $\alpha_{17\text{-}25}$ = .848

Noot. Items met (R) zijn negatief gecodeerd al vorens een schaalgemiddelde en alfa is berekend.

Activiteitenaanbod

Tabel 7.14 geeft tenslotte een overzicht van de nagevraagde activiteiten, geordend naar acht belangrijke ervarings- en ontwikkelingsdomeinen. De voorbeelditems die zijn toegevoegd, zijn onderverdeeld naar 'jong' en 'oud', en geven een beeld van de wijze waarop de items in de schalen zijn afgestemd op passend aanbod voor 0- tot 4-jarigen, respectievelijk 4- tot 12-jarigen. Met de acht schalen worden gemiddelde scores gevonden. Bedacht moet worden dat deze gemiddelden bepaald zijn over verschillende activiteiten die onderling kunnen verschillen in de mate waarin ze voorkomen. Het aantal items voor de jongere kinderen en oudere kinderen zijn afzonderlijk gepresenteerd evenals de alfa's (gebaseerd op de gegevens van de kinderdagopvang, peuteropvang en buitenschoolse opvang).

Tabel 7.14 Aanbod aan activiteiten

Variabelen	Schaal	Omschrijving	Items, alpha
Exploratie-motorische ontwikkeling	1-7	Mate waarin er gelegenheid wordt geboden en/of activiteiten worden georganiseerd die de fijn- en grof-motorische ontwikkeling en exploratie van de omgeving bevorderen, gebaseerd op items als: - Kinderen pakken verschillende voorwerpen, voelen eraan, sabbelen erop, laten het vallen (bijv. mobiel, bijtring, pop) (heel jong) - Kinderen spelen met voorwerpen (blokjes, bakjes, doos, bal) die ze kunnen stapelen, in elkaar doen, uit een bakje of doos halen, er in stoppen, op een rijtje leggen, weg rollen (jong) - Kinderen dansen, doen circusactiviteiten, acrobatiek, gymnastiek of sprot, tafeltennis, darten of sjoelen (oud).	Jong 6 items $\alpha_{17\text{-}25}$ = .585 Oud 6 items $\alpha_{17\text{-}25}$ = .611
Samen spelen	1-7	Mate waarin kinderen alleen, naast elkaar of samen verschillende soorten spel doen, gebaseerd op items als:	Jong 5 items $\alpha_{17\text{-}25}$ = .615

		- Kinderen spelen, naast elkaar of samen, *doen-alsof* spel, ze doen alsof voorwerpen (blokken, poppen, autootjes, dieren, Playmobil) iets ander zijn, bijv. autorijden nadoen (jong) - Kinderen werken samen aan een langer lopend project dat ze zelf bedenken (bijv. een dierentuin namaken, een grote treinbaan maken, een hut bouwen) (oud).	Oud 7 items $\alpha_{17\text{-}25}$ = .714
Creatieve en musische activiteiten	1-7	Mate waarin kinderen creatieve, kunstinnige of muzikale activiteiten doen, gebaseerd op items als: - Kinderen spelen met (vinger)verf, wasco of krijgt, mengen verschillende kleuren, maar zonder gerichte opdracht (jong) - Kinderen nemen deel aan een teken-, schilder-, kunst-, of toneelclubje binnen de opvang onder begeleiding van een medewerker, werken aan een tentoonstelling of voorstelling (oud).	Jong 7 items $\alpha_{17\text{-}25}$ = .718 Oud 8 items $\alpha_{17\text{-}25}$ = .593
Taal en geletterdheid	1-7	Mate waarin kinderen (in interactie met professionals) actief betrokken zijn in verschillende taal- en geletterdheidsactiviteiten, gebaseerd op items als: - Kinderen doen een spelletje met klanken uitwisselen (brabbelen), aankijken en gebaartjes maken, alsof je een gesprekje voert (heel jong) - Kinderen worden voorgelezen uit een boek met tekst, er worden vragen gesteld over het verhaal (jong) - Kinderen doen kruiswoordpuzzels, scrabble of andere taalspelletjes, zoals Lingo, Scryptogram, Hints (oud).	Jong 7 items $\alpha_{17\text{-}25}$ = .671 Oud 7 items $\alpha_{17\text{-}25}$ = .506
Ontluikend rekenen	1-7	Mate waarin kinderen activiteiten ondernemen waarin aspecten van ontluikende rekenen-wiskundevaardigheid (zoals tellen, meten, vergelijken en ordenen) aan bod komen, gebaseerd op items als: - Kinderen spelen met een meetlint, meetlat, weegschaal, maatbeker of thermometer, bepalen lengte of gewicht, wat langer of zwaarder, warmer of kouder is (jong) - Kinderen spelen moeilijke bordspelletjes (bijv. Monopoly, Kolonisten van Catan, Risk) of kaartspelletjes met puntentelling (oud).	Jong 5 items $\alpha_{17\text{-}25}$ = .766 Oud 7 items $\alpha_{17\text{-}25}$ = .616
Wetenschap en technologie	1-7	Mate waarin kinderen gelegenheid krijgen om verschijnselen en principes van de biologische en fysische natuur te verkennen en te ontdekken, en ervaring op te doen met technische zaken, gebaseerd op items als: - Kinderen spelen met een zand en water tafel, onderzoeken drijven en zinken, ze spelen met magneten, licht en spiegels, trekveren of met knikkers die naar beneden rollen (jong) - Kinderen zoeken informatie op het internet, leren werken met Word of Powerpoint, leren over computers, maken een website of leren een beetje programmeren (oud).	Jong 5 items $\alpha_{17\text{-}25}$ = .775 Oud 6 items $\alpha_{17\text{-}25}$ = .607
Burgerschapsvorming	1-7	Mate waarin activiteiten worden aangeboden die kunnen bijdragen aan inzicht in en omgaan met culturele verschillen en met kinderen met beperkingen, en bewustzijn kunnen vergroten van perspectieven, gebaseerd op items als:	Jong 6 items $\alpha_{17\text{-}25}$ = .503 Oud 7 items $\alpha_{17\text{-}25}$ = .674

		- Kinderen bespreken gedragsregels, zoals beleefd zijn, wachten op je beurt, geen speelgoed afpakken of ruzie maken, respect hebben voor elkaar, eerlijk zijn (jong) - Kinderen doen een intercultureel project, bijv. ontdekken wat mensen eten in verschillende culturen, hoe talen verschillen, wat mensen voor hun geloof doen (oud).	
Buitenactiviteiten	1-7	Mate waarin kinderen de buitenomgeving van de opvang (tuin, speelplaats) en wijdere wereld (winkel, park, kinderboerderij, bos, bibliotheek, museum) kunnen verkennen, gebaseerd op items als: - Kinderen spelen buiten in de zandbak of tuin, met emmer, vormpjes, schepjes (jong) - Kinderen doen sport (bijv. voetballen, hockeyen, atletiek) op het speelplein of een sportveld (oud).	Jong 8 items $\alpha_{17\text{-}25}$ = .619 Oud 6 items $\alpha_{17\text{-}25}$ = .647

7.5 Procedures

Er zijn voor alle werksoorten dezelfde soort instrumenten gebruikt en er is grotendeels dezelfde procedure gehanteerd, met soms een uitzondering voor de gastouderopvang. Het uitgangspunt voor alle opvangsoorten is dat er informatie is verzameld volgens een multi-methodische, multi-level benadering met verschillende instrumenten op verschillende niveaus. Er is informatie verzameld op het niveau van de organisatie, de groep, de pedagogisch medewerker en het kind, waarbij gebruik is gemaakt van observatie-instrumenten en vragenlijsten; zie Tabel 7.15.

Tabel 7.15 Overzicht van de verschillende instrumenten die gebruikt zijn om de kwaliteit op verschillende niveaus weer te geven[48]

	Groep	PM/Gastouder	Locatie/organisatie
Structurele kenmerken	Omgevingsschalen	Vragenlijst pedagogisch medewerker/gastouder en groep	Vragenlijst achtergrond-kenmerken en beleid locatie
Proceskwaliteit	Omgevingsschalen CLASS		

Om deze gegevens te verzamelen hebben steeds twee observatoren een bezoek gebracht aan een locatie, behalve bij de gastouders voor wie de procedure is aangepast, zoals apart toegelicht zal worden. De hoofdobservator was het aanspreekpunt voor de locaties en degene die de omgevingsschaal afnam, de video-opnames maakte. De andere observator voerde de live CLASS observatie uit. De observatoren waren allemaal getraind in de gebruikte instrumenten, betrouwbaar bevonden en werkten volgens een veldwerkprotocol waarin de procedures uitgebreid beschreven zijn per opvangtype. In dit veldwerkprotocol is per type uitgewerkt welke observaties er verricht moesten worden (zie Tabel 7.16 voor een voorbeeld voor de kinderdagopvang) en welke filmopnamen er gemaakt moesten worden (zie Tabel 7.17 voor een voorbeeld voor de kinderdagopvang). De vragenlijsten zijn door de pedagogisch professionals, gastouders en leidinggevenden voorafgaand aan het bezoek, tijdens rustmomenten of na afloop ingevuld. Voor de gastouders is besloten om af te wijken van de genoemde procedures in verband met de kleinschalige en huiselijke karakter van dit type

[48] Er zijn tevens video-opnames gemaakt om data te verzamelen op het niveau van het kind. Deze data maken geen onderdeel uit van de huidige rapportage.

opvang. Hier is gekozen om met één observator te werken. In de LKK2017-2018 zijn opnames gemaakt ten behoeve van het coderen van de CLASS en de NCKO-interactieschalen. Vanaf 2019 is de keuze gemaakt om te stoppen met filmen om zo de respons te verhogen. Sindsdien scoren de observatoren live de CLASS en zijn er geen NCKO-interactievaardigheden meer gemeten.

Tabel 7.16 Voorbeeldinstructie voor CLASS observaties in de kinderdagopvang

Groep	Aantal	Welke observaties voer je uit
Baby's (0-1.5/2 jaar)	4	CLASS Infant: eetmoment, spelactiviteit, georganiseerde activiteit en 4e moment gebaseerd op wat zich voordoet (spel/activiteit)
Peuters (1.5/2-4 jaar)	4	CLASS Toddler: eetmoment, spelactiviteit, georganiseerde activiteit en 4e moment gebaseerd op wat zich voordoet (spel/activiteit)
Verticaal (0-4 jaar)	5	Baby - CLASS Infant: spelactiviteit en georganiseerde activiteit (of spelactiviteit wanneer dit zich niet voordoet)[49] Peuter - CLASS Toddler: eetmoment, spelactiviteit, georganiseerde activiteit

Tabel 7.17 Voorbeeldinstructie voor video-opnames in de kinderdagopvang

Groep	Aantal	Welke observaties voer je uit
Baby's (0-1.5/2 jaar)	6	Indien er één pedagogisch medewerker op de groep staat, film je deze 6 keer. Bij twee pedagogisch professionals film je elke medewerker 3 keer. In totaal film je de volgende momenten minimaal één keer. Bij meerdere professionals, probeer je de momenten zo goed mogelijk te verdelen: 1. Verschoonmomenten 2. Spelactiviteiten 3. Eetmomenten 4. Transitiemoment.
Peuters (1.5/2-4 jaar)	6	Indien er één pedagogisch medewerker op de groep staat, film je deze 6 keer. Bij twee pedagogisch professionals film je elke medewerker 3 keer. In totaal film je de volgende momenten minimaal één keer. Bij meerdere professionals, probeer je de momenten zo goed mogelijk te verdelen: 1. Verschoonmomenten 2. Spelactiviteiten 3. Eetmomenten 4. Transitiemoment.
Verticaal (0-4 jaar)	6	Indien er één pedagogisch medewerker op de groep staat, film je deze 6 keer. Bij twee pedagogisch professionals film je elke medewerker 3 keer. In totaal film je de volgende momenten minimaal één keer. Bij meerdere professionals, probeer je de momenten zo goed mogelijk te verdelen. Maak ook een spreiding in leeftijdscategorieën (van elke leeftijd 3 opnames, bij voorkeur gespreid over de twee professionals): 1. Verschoonmomenten 2. Spelactiviteiten 3. Eetmomenten 4. Transitiemoment.

[49] Om in de verticale groepen voor elke leeftijdscategorie minimaal drie CLASS observaties te hebben, is een opname (meestal een eetmoment) extra gescoord met de CLASS Infant.

Referenties

Boogaard, M. & Bollen, I. (2022). *Inventarisatieonderzoek gastouderopvang 2022. Gastouderopvang in Nederland opnieuw in beeld: Gastouderbureaus, gastouders en ouders.* Kohnstamm Instituut.

Boogaard, M. & Van Daalen-Kapteijns, M. (2012). *Pedagogische kwaliteit van buitenschoolse opvang in Nederland.* Kohnstamm Instituut.

Hamre, B. K., La Paro, K. M., Pianta, R. C., & LoCasale-Crouch, J. (2014). *Classroom Assessment Scoring System. Manual CLASS Infant.* Brookes Publishing.

Harms, T., Clifford, R. M., & Cryer, D. (1998). *Early Childhood Environment Rating Scale. Revised edition*. Colombia University.

Harms, T., Cryer, D., & Clifford, R. M. (2003). *Infant/Toddler Environment Rating Scale. Revised edition*. Colombia University.

Harms, T., Cryer, D., & Clifford, R. M. (2007). *Family Child Care Environment Rating Scale. Revised edition*. Colombia University.

Leseman, P.P.M., & Slot, P.L. (2013). *Kwaliteit en curriculum van voorschoolse opvang en educatie in Nederland: relaties met structurele kenmerken, organisatiekenmerken en gebruik educatieve programma's (Rapport BOPO).* Universiteit Utrecht.

Leseman, P. P. M., & Veen, A. (2016). *Ontwikkeling van kinderen en relatie met kwaliteit van voorschoolse instellingen. Resultaten uit het Pre-COOL cohortonderzoek.* Kohnstamm Instituut.

Romijn, B. R., Oudega, L., Broekhuizen, M., & Leseman, P. P. M. (2025). *UKK-onderzoek. Kwaliteitsmeting voor- en vroegschoolse educatie in Utrecht 2024.* Universiteit Utrecht.

Romijn, B. R., Slot, P. L., Jepma, IJ., Muller, P., Breedeveld, M., & Leseman, P.P.M. (2023). *Kwaliteit van de Nederlandse kinderopvang. De kinderdagopvang, peuteropvang, buitenschoolse opvang en gastouderopvang in beeld - Gecombineerde metingen 2017-2022.* Sardes.

Romijn, B. R., Slot, P. L., Jepma, IJ., Muller, P., Breedeveld, M., & Leseman, P.P.M. (2024). *Kwaliteit van de Nederlandse kinderopvang. De kinderdagopvang, peuteropvang, buitenschoolse opvang en gastouderopvang in beeld - Gecombineerde metingen 2017-2023.* Sardes.

Romijn, B. R., Slot, P. L., Jepma, IJ., Muller, P., Breedeveld, M., Tiliopoulou, V., & Leseman, P. P. M. (2025). *Kwaliteit van de Nederlandse kinderopvang. De kinderdagopvang, peuteropvang, buitenschoolse opvang en gastouderopvang in beeld - Gecombineerde metingen 2017-2024.* Sardes.

Slot, P. L., Breedeveld, M., Tiliopoulou, V., Romijn, B. R., Jepma, IJ., Muller, P., & Leseman, P. P. M. (2024). *Ervaringen van kinderen in de kinderdagopvang, peuteropvang en buitenschoolse opvang. Gecombineerde metingen 2017-2023.* Sardes.

Slot, P. L., Cadima, J., Salminen, J. E., Pastori, G., & Lerkkanen, M. K. (2016). *Multiple case study in seven European countries regarding culture-sensitive classroom quality assessment*. CARE.

Slot, P. L., Leseman, P. P. M., Mulder, H., & Verhagen, J. (2011a). *Classroom Assessment Scoring System. Handleiding CLASS Toddler. Nederlandse vertaling en bewerking.* Universiteit Utrecht.

Slot, P. L., Leseman, P. P. M., Mulder, H., & Verhagen, J. (2011b). *Classroom Assessment Scoring System. Handleiding CLASS PreK. Nederlandse vertaling en bewerking*. Universiteit Utrecht.

Slot, P. L., Romijn, B. R., Cadima, J., Nata, G., & Wysłowska, O. (2018). *Internet survey among staff working in formal and informal (education) sectors in ten European countries.* ISOTIS.

Slot, P. L., Romijn, B. R., Jepma, IJ., Muller, P., Breedeveld, M., Tiliopoulou, V., & Leseman, P. P. M. (2026). *Kwaliteit van de Nederlandse gastouderopvang. Gecombineerde metingen 2017-2025*. Sardes.

Sylva, K., Siraj-Blatchford, I., & Taggart, B. (2010). *Early Childhood Environment Rating Scale Curicular Extentions to ECERS-R*. Trentham Books.

Bijlage A – Kinderdagopvang

Tabel 2.1 Geobserveerde proceskwaliteit in de kinderdagopvang op domeinniveau - 2025

	KDV (N = 34 groepen)		
Proceskwaliteit	**Range**	***M***	***SD***
Emotionele kwaliteit	4.25-6.80	5.89	0.61
Educatieve kwaliteit	2.56-6.17	4.02	0.99

Tabel 2.2 Geobserveerde kwaliteit van interacties op observatiecyclus en groepsniveau voor baby's in de kinderdagopvang - 2025

	KDV Baby (N = 79 observaties)			KDV Baby (N = 24 groepen)		
Structurele kenmerken	**Range**	***M***	***SD***	**Range**	***M***	***SD***
Aantal kinderen	1.00-14.00	4.54	2.85	2.00-9.75	5.34	1.97
Aantal volwassenen	1.00-3.00	1.82	0.67	1.00-2.75	1.85	0.46
Beroepskracht-kind ratio	0.50-9.00	2.70	1.88	1.56-5.25	3.02	1.02
CLASS Emotioneel	**Range**	***M***	***SD***	**Range**	***M***	***SD***
Relationeel klimaat	3.00-7.00	6.05	0.89	4.50-7.00	5.98	0.70
Sensitiviteit	2.00-7.00	5.77	1.19	4.00-7.00	5.70	0.86
Gemiddelde emotionele kwaliteit	2.50-7.00	5.91	0.97	4.25-7.00	5.84	0.74
CLASS Educatief	**Range**	***M***	***SD***	**Range**	***M***	***SD***
Faciliteren exploratie	1.00-7.00	4.28	1.48	2.67-6.00	4.17	1.14
Vroege taalondersteuning	1.00-7.00	4.16	1.42	2.67-7.00	4.08	1.16
Gemiddelde educatieve kwaliteit	1.50-6.50	4.22	1.37	2.67-6.50	4.13	1.10
Groepssocialisatie	**Range**	***M***	***SD***	**Range**	***M***	***SD***
Groepssocialisatie	1.00-6.00	2.96	1.33	2.00-5.33	2.92	1.01

Tabel 2.3 Geobserveerde kwaliteit van interacties op observatiecyclus niveau voor baby's in de kinderdagopvang met een uitsplitsing naar type activiteit - 2025

	KDV Baby (N = 79 observaties)						
	N	**Emotioneel**		**Educatief**		**Groepssocialisatie**	
Activiteit	**%**	***M***	***SD***	***M***	***SD***	***M***	***SD***
Eten/drinken	31.6	6.24[b]	0.58	4.44	1.20	3.32	1.38
Spel	38.0	5.35[a]	1.15	3.80	1.47	2.63	1.27
Creatief	10.1	6.19[b]	0.84	4.50	1.31	2.88	1.25
Educatief	7.6	6.50[b]	0.32	4.92	0.58	3.17	1.94
Buiten spelen	12.7	6.20[b]	0.75	4.30	1.64	3.00	1.05
Overig	-	-	-	-	-	-	-

Noot. Gemiddelden met dezelfde letters verschillen significant van elkaar. Gemiddelden met verschillende cijfers verschillen significant van elkaar ($p < .10$)

Tabel 2.4 Geobserveerde kwaliteit van interacties op observatiecyclus en groepsniveau voor peuters in de kinderdagopvang - 2025

	KDV Peuter (N = 85 observaties)			KDV Peuter (N = 25 groepen)		
Structurele kenmerken	**Range**	***M***	***SD***	**Range**	***M***	***SD***
Aantal kinderen	1.00-14.00	7.39	2.82	2.00-11.00	6.51	2.23
Aantal volwassenen	1.00-3.00	1.87	0.59	1.00-2.50	1.82	0.40
Beroepskracht-kind ratio	0.50-8.00	4.13	1.62	1.56-7.00	3.77	1.43
CLASS Emotioneel	**Range**	***M***	***SD***	**Range**	***M***	***SD***
Positieve sfeer	3.00-7.00	5.93	0.95	4.00-7.00	5.96	0.72
Negatieve sfeer (R)	6.00-7.00	6.98	0.15	6.67-7.00	6.98	0.08
Sensitiviteit	3.00-7.00	5.93	0.94	3.50-7.00	5.96	0.80
Kindperspectief	2.00-7.00	4.73	1.43	3.00-6.67	4.79	1.07
Begeleiding gedrag	3.00-7.00	5.67	1.05	3.50-7.00	5.68	0.86
Gemiddelde emotionele kwaliteit	4.00-7.00	5.85	0.68	4.25-6.87	5.87	0.60
CLASS Educatief	**Range**	***M***	***SD***	**Range**	***M***	***SD***
Faciliteren leren en ontwikkeling	2.00-7.00	3.91	1.39	2.33-6.33	3.91	1.03
Kwaliteit feedback	1.00-7.00	3.38	1.45	1.50-6.50	3.35	1.17
Taalstimulering	2.00-7.00	4.01	1.23	2.33-6.00	4.03	0.93
Gemiddelde educatieve kwaliteit	1.67-7.00	3.76	1.19	2.44-6.17	3.76	0.93
Groepssocialisatie	**Range**	***M***	***SD***	**Range**	***M***	***SD***
Groepssocialisatie	1.00-7.00	3.58	1.53	2.00-6.00	3.58	1.10

Tabel 2.5 Geobserveerde kwaliteit van interacties op observatiecyclus niveau voor peuters in de kinderdagopvang met een uitsplitsing naar type activiteit - 2025

	KDV Peuter (N = 85 observaties)						
	N	Emotioneel		Educatief		Groepssocialisatie	
Activiteit	**%**	***M***	***SD***	***M***	***SD***	***M***	***SD***
Eten/drinken	28.2	5.69	0.72	3.21[a]	0.94	3.04	1.33
Spel	23.5	6.00	0.52	3.82	1.14	3.70	1.42
Creatief	10.6	5.89	0.76	3.89	1.08	3.22	1.86
Educatief	28.2	5.81	0.79	4.28[a]	1.21	4.08	1.72
Buiten spelen	8.2	6.09	0.54	3.76	1.63	3.71	1.11
Overig[1]	1.2	5.40	-	2.67	-	4.00	-

[1]Betrof slechts één observaties, waardoor er geen standaardafwijking gerapporteerd wordt.
Noot. Gemiddelden met dezelfde letters verschillen significant van elkaar. Gemiddelden met verschillende cijfers verschillen significant van elkaar ($p < .10$)

Tabel 2.6 Geobserveerde kwaliteit van interacties op groepsniveau in de kinderdagopvang met een uitsplitsing naar type groep - 2025

		Emotioneel		Educatief	
Baby's	***N***	***M***	***SD***	***M***	***SD***
Babygroepen	9	6.29[a]	0.54	4.75[b]	0.94
Verticale groepen	15	5.57[a]	0.73	3.75[b]	1.04
Peuters	***N***	***M***	***SD***	***M***	***SD***
Peutergroepen	10	5.64	0.62	3.77	0.99
Verticale groepen	15	6.03	0.56	3.76	0.92

Noot. Gemiddelden met dezelfde letters verschillen significant van elkaar. Gemiddelden met verschillende cijfers verschillen significant van elkaar ($p < .05$)

Tabel 2.7 Geobserveerde kwaliteit op basis van de NCKO-schalen op het niveau van de individuele pedagogisch professionals en de groep - 2025

	KDV (N = 51 PP-s)			KDV (N = 30 groepen)		
Subschalen	**Range**	***M***	***SD***	**Range**	***M***	***SD***
Sensitieve responsiviteit	2.67-6.50	5.32	0.72	3.50-6.33	5.37	0.59
Respect voor autonomie	3.00-6.00	4.87	0.76	3.33-5.75	4.93	0.56
Structureren en grenzen stellen	3.00-6.50	5.35	0.88	3.00-6.50	5.27	0.88
Praten en uitleggen	1.67-6.00	3.90	0.83	2.67-5.00	3.95	0.60
Ontwikkelingsstimulering	1.00-4.67	2.86	0.85	1.33-4.08	2.86	0.67
Begeleiding van interacties	1.00-5.00	1.94	0.93	1.00-3.50	1.96	0.64

Tabel 2.8 Geobserveerde kwaliteit op basis van de omgevingsschaal ITERS-R (baby's) - 2025

	KDV (N = 24 groepen)		
Subschalen	**Range**	***M***	***SD***
Ruimte en meubilering	3.80-6.80	5.58	0.90
Item: Brengen en halen	1.00-7.00	4.50	2.09
Taal	3.67-7.00	5.75	1.08
Activiteiten	3.20-6.22	4.71	0.94
Interactie	3.50-7.00	6.18	1.07
Programma	2.67-7.00	5.86	1.29
Diversiteit	1.00-3.75	2.51	0.74
Totaal (zonder diversiteit)	3.36-6.56	5.37	0.85
Totaal (met diversiteit)	3.14-6.17	4.98	0.80

Tabel 2.9 Geobserveerde kwaliteit op basis van de omgevingsschaal ECERS-R (peuters) - 2025

	KDV (N = 25 groepen)		
Subschalen	**Range**	***M***	***SD***
Ruimte en meubilering	4.00-6.75	5.66	0.65
Item: Brengen en halen	1.00-7.00	6.50	1.69
Taal	4.00-6.50	5.52	0.78
Activiteiten	3.11-5.78	4.33	0.79
Interactie	5.40-7.00	6.66	0.46
Programma	3.00-7.00	5.48	1.23
Diversiteit	1.00-4.75	2.80	0.97
Totaal (zonder diversiteit)	4.10-6.30	5.41	0.54
Totaal (met diversiteit)	3.74-6.00	5.10	0.56

Tabel 2.10 Vergelijking tussen babygroepen en verticale groepen met betrekking tot geobserveerde proceskwaliteit op basis van de ITERS-R - 2025

	KDV Baby (N = 9 groepen)		KDV Verticaal (N = 15 groepen)	
Subschalen	***M***	***SD***	***M***	***SD***
Ruimte en meubilering	5.29	0.98	5.75	0.83
Item: Brengen en halen	4.67	2.18	4.40	2.10
Taal	6.04	0.86	5.58	1.19
Activiteiten	4.49	1.10	4.85	0.83
Interactie	6.17	1.24	6.18	0.99
Programma	5.96	1.56	5.80	1.16
Diversiteit	2.50	0.59	2.52	0.84
Totaal (zonder diversiteit)	5.28	0.99	5.42	0.80
Totaal (met diversiteit)	4.90	0.90	5.02	0.77

Tabel 2.11 Vergelijking tussen peutergroepen en verticale groepen met betrekking tot geobserveerde proceskwaliteit op basis van de ECERS-R - 2025

	KDV Peuter (N = 10 groepen)		KDV Verticaal (N = 15 groepen)	
Subschalen	***M***	***SD***	***M***	***SD***
Ruimte en meubilering	5.58	0.51	5.71	0.74
Item: Brengen en halen	6.40	1.90	6.57	1.60
Taal	5.48	0.77	5.55	0.81
Activiteiten	4.47	0.69	4.24	0.86
Interactie	6.70	0.32	6.63	0.54
Programma	5.47	1.49	5.49	1.08
Diversiteit	3.08	1.18	2.62	0.80
Totaal (zonder diversiteit)	5.42	0.42	5.40	0.62
Totaal (met diversiteit)	5.15	0.50	5.07	0.61

Tabel 2.12 Achtergrond van de pedagogisch professionals KDV - 2025

	KDV (N = 27 groepen)			
Achtergrond PM	***N***	**Range**	***M***	***SD***
Leeftijd	44	21.00-63.00	35.52	10.90
Werktijd in uren	44	16.00-36.00	28.22	5.42
Werkervaring	44	0.00-35.00	10.85	8.94
Vooropleiding	43	1.00-7.00	4.67	1.58
Vervolgopleiding	42	5.00-7.00	5.10	0.43
Vast contract (%)	44		72.73	0.45

Tabel 2.13 Samenstelling van de groep zoals gerapporteerd door pedagogisch professionals KDV - 2025

	KDV (N = 27 groepen)			
Groepssamenstelling	***N***	**Range**	***M***	***SD***
Groepsgrootte drukste dagen	39	5.33-15.00	10.52	2.37
Beroepskracht-kind ratio drukste dagen	39	2.89-7.50	4.81	1.02
Baby's	25	0.06-0.67	0.31	0.16
Dreumesen	32	0.08-1.00	0.42	0.24
Peuters	30	0.21-1.00	0.59	0.27
Lage SES	32	0.00-1.00	0.26	0.24
Migratieachtergrond	27	0.00-1.00	0.26	0.27
Zorgbehoefte	36	0.00-1.00	0.29	0.29
Taalondersteuning	34	0.00-1.00	0.22	0.25
Beperking	36	0.00-0.17	0.00	0.03
Gedragsondersteuning	35	0.00-0.23	0.04	0.07
Vluchteling	32	0.00-0.17	0.02	0.04
Overig	36	0.00-0.20	0.02	0.04

Tabel 2.14 Werkbeleving en professionalisering zoals gerapporteerd door pedagogisch professionals KDV - 2025

	KDV (N = 27 groepen)			
Werkbeleving	***N***	**Range**	***M***	***SD***
Werktevredenheid	39	3.67-5.75	4.90	0.45
Werkinclusie	39	3.80-6.00	5.37	0.53
Werkstress	39	1.20-5.00	2.70	0.88
Teamcohesie	39	2.60-6.00	4.62	0.76
Continue professionalisering	39	1.40-3.40	2.17	0.50
Teamgerichte professionalisering	39	1.22-7.00	2.47	1.08
Frequentie teamoverleg	38	0.00-7.00	4.45	1.48
Reflectie en toepassing	39	2.50-4.33	3.32	0.46
Zelfvertrouwen (algemeen)	39	4.56-6.00	5.20	0.43
Zelfvertrouwen (diversiteit)	39	3.00-6.00	4.88	0.74

Tabel 2.15 Pedagogisch beleid en klimaat zoals gerapporteerd door pedagogisch professionals KDV - 2025

	KDV (N = 27 groepen)			
Pedagogisch beleid en klimaat	***N***	**Range**	***M***	***SD***
Stabiliteit groepen	42	2.00-4.50	3.21	0.62
Opendeurenbeleid	42	1.00-5.00	2.29	0.98
Kinderparticipatie	41	1.67-4.83	2.87	0.65
Contact met ouders (%)	39	0.13-0.73	0.51	0.14
Multiculturele groepspraktijken	39	1.00-4.67	2.94	0.86
Groepssocialisatie	39	1.78-5.00	3.63	0.72

Tabel 2.16 Activiteitenaanbod zoals gerapporteerd door pedagogisch professionals KDV – 2025

	KDV (N = 27 groepen)			
Activiteitenaanbod	***N***	**Range**	***M***	***SD***
Exploratie-motorische ontwikkeling	40	3.67-6.67	5.42	0.77
Samenspel	40	3.00-7.00	5.20	1.07
Creatieve en musische activiteiten	40	1.43-5.57	3.54	0.91
Taal & geletterdheid	39	1.00-7.00	4.74	1.15
Ontluikend rekenen	39	1.00-5.80	2.38	1.10
Wetenschap & technologie	39	1.00-6.60	2.41	1.24
Burgerschapsvorming	39	1.00-6.17	2.50	0.91
Buitenactiviteiten & uitstapjes	39	1.00-4.63	2.98	0.84

Bijlage B – Peuteropvang

Tabel 3.1 Geobserveerde proceskwaliteit in de peuteropvang op domeinniveau - 2025

	POV (N = 31 groepen)		
Proceskwaliteit	**Range**	***M***	***SD***
Emotionele kwaliteit	4.75-6.55	5.67	0.45
Educatieve kwaliteit	2.50-5.25	3.61	0.63

Tabel 3.2 Geobserveerde kwaliteit van interacties op observatiecyclus en groepsniveau in de peuteropvang - 2025

	POV (N = 124 observaties)			POV (N = 31 groepen)		
Structurele kenmerken	**Range**	***M***	***SD***	**Range**	***M***	***SD***
Aantal kinderen	2.00-16.00	8.73	3.74	3.00-15.00	8.73	3.17
Aantal volwassenen	1.00-4.00	1.94	0.76	1.00-4.00	1.94	0.64
Beroepskracht-kind ratio	0.75-11.00	4.80	2.09	2.19-7.88	4.80	1.78
CLASS Emotioneel	**Range**	***M***	***SD***	**Range**	***M***	***SD***
Positieve sfeer	3.00-7.00	5.77	0.87	4.50-6.75	5.77	0.65
Negatieve sfeer (R)	6.00-7.00	6.94	0.23	6.50-7.00	6.94	0.15
Sensitiviteit	4.00-7.00	5.73	0.95	4.00-7.00	5.73	0.75
Kindperspectief	2.00-7.00	4.66	1.13	3.75-6.00	4.66	0.63
Begeleiding gedrag	1.00-7.00	5.25	1.12	3.00-7.00	5.25	0.81
Gemiddelde emotionele kwaliteit	4.20-6.80	5.67	0.61	4.75-6.55	5.67	0.45
CLASS Educatief	**Range**	***M***	***SD***	**Range**	***M***	***SD***
Faciliteren leren en ontwikkeling	1.00-7.00	4.04	1.43	2.75-6.00	4.04	0.74
Kwaliteit feedback	1.00-7.00	3.23	1.17	2.00-5.25	3.23	0.75
Taalstimulering	1.00-6.00	3.56	1.10	2.50-4.75	3.56	0.68
Gemiddelde educatieve kwaliteit	1.33-6.33	3.61	1.05	2.50-5.25	3.61	0.63
Groepssocialisatie	**Range**	***M***	***SD***	**Range**	***M***	***SD***
Groepssocialisatie	1.00-7.00	3.19	1.22	1.50-4.50	3.19	0.74

Tabel 3.3 Geobserveerde kwaliteit van interacties op observatiecyclus niveau in de peuteropvang met een uitsplitsing naar type activiteit - 2025

	POV (N = 124 observaties)						
	N	**Emotioneel**		**Educatief**		**Groepssocialisatie**	
Activiteit	**%**	***M***	***SD***	***M***	***SD***	***M***	***SD***
Eten/drinken	26.6	5.54	0.65	3.18^{cd}	1.14	3.03^{1}	1.13
Spel	30.6	5.83	0.58	3.78^{de}	0.97	3.03^{1}	1.10
Creatief	10.5	5.55	0.62	3.36^{a}	0.74	2.46^{1}	0.88
Educatief	27.4	5.68	0.59	4.08^{abc}	0.97	3.85^{2}	1.31
Buiten spelen	4.8	5.63	0.51	2.72^{be}	0.44	2.83^{1}	1.17
Overig	-	-	-	-	-	-	-

Noot. Gemiddelden met dezelfde letters verschillen significant van elkaar. Gemiddelden met verschillende cijfers verschillen significant van elkaar ($p < .10$)

Tabel 3.4 Geobserveerde kwaliteit op basis van de NCKO-schalen op het niveau van de individuele pedagogisch medewerker en per groep - 2025

	POV (N = PP-s)			POV (N = 30 groepen)		
Subschalen	**Range**	***M***	***SD***	**Range**	***M***	***SD***
Sensitieve responsiviteit	4.00-6.67	5.49	0.55	4.17-6.33	5.46	0.47
Respect voor autonomie	3.33-6.33	4.96	0.73	3.83-6.17	4.93	0.57
Structureren en grenzen stellen	2.00-7.00	5.46	0.89	3.50-6.50	5.41	0.71
Praten en uitleggen	2.50-6.00	4.30	0.83	2.92-6.00	4.29	0.67
Ontwikkelingsstimulering	1.50-5.50	3.65	1.01	2.08-5.25	3.62	0.69
Begeleiding van interacties	1.00-3.00	1.82	0.61	1.00-3.00	1.81	0.48

Tabel 3.5 Geobserveerde kwaliteit op basis van de omgevingsschaal ECERS-R (peuters) - 2025

	POV (N = 31 groepen)		
Subschalen	**Range**	***M***	***SD***
Ruimte en meubilering	4.25-7.00	5.89	0.65
Item: Brengen en halen	1.00-7.00	5.38	2.61
Taal	3.25-6.50	5.73	0.93
Activiteiten	3.11-6.56	4.79	0.92
Interactie	3.40-7.00	6.49	0.87
Programma	3.00-7.00	6.26	1.03
Diversiteit	1.75-5.25	3.32	0.94
Totaal (zonder diversiteit)	4.13-6.63	5.65	0.70
Totaal (met diversiteit)	3.97-6.47	5.38	0.67

Tabel 3.6 Achtergrond van de pedagogisch professionals POV - 2025

	POV (N = 27 groepen)			
Achtergrond PM	***N***	**Range**	***M***	***SD***
Leeftijd	43	23.00-63.00	42.79	9.53
Werktijd in uren	44	8.00-36.00	24.14	6.79
Werkervaring	44	2.00-34.00	14.08	8.57
Vooropleiding	44	3.00-7.00	5.18	1.13
Vervolgopleiding	44	5.00-7.00	5.41	0.82
Vast contract (%)	44		86.36	0.35

Tabel 3.7 Samenstelling van de groep zoals gerapporteerd door pedagogisch professionals POV - 2025

	POV (N = 27 groepen)			
Groepssamenstelling	***N***	**Range**	***M***	***SD***
Groepsgrootte drukste dagen	43	5.33-16.00	12.60	2.67
Beroepskracht-kind ratio drukste dagen	43	4.00-8.00	6.55	1.11
Dreumesen	9	0.20-0.63	0.33	0.13
Peuters	43	0.38-1.00	0.93	0.15
Lage SES	29	0.00-1.00	0.39	0.38
Migratieachtergrond	24	0.00-1.00	0.45	0.36
Zorgbehoefte	41	0.13-1.00	0.60	0.31
Taalondersteuning	41	0.13-1.00	0.49	0.32
Beperking	40	0.00-0.13	0.02	0.04
Gedragsondersteuning	40	0.00-1.00	0.11	0.19
Vluchteling	36	0.00-0.46	0.05	0.12
Overig	38	0.00-0.33	0.04	0.08

Tabel 3.8 Werkbeleving en professionalisering zoals gerapporteerd door pedagogisch professionals POV - 2025

	POV (N = 27 groepen)			
Werkbeleving	***N***	**Range**	***M***	***SD***
Werktevredenheid	44	3.96-5.79	4.89	0.43
Werkinclusie	44	4.40-6.00	5.33	0.45
Werkstress	44	1.20-5.20	2.96	1.05
Teamcohesie	44	3.20-6.00	4.88	0.65
Continue professionalisering	44	1.20-3.20	2.21	0.52
Teamgerichte professionalisering	44	1.44-5.33	2.71	0.85
Frequentie teamoverleg	42	0.00-8.00	4.57	1.48
Reflectie en toepassing	44	2.50-4.67	3.39	0.56
Zelfvertrouwen (algemeen)	44	4.89-6.00	5.33	0.38
Zelfvertrouwen (diversiteit)	44	4.00-6.00	5.17	0.66

Tabel 3.9 Pedagogisch beleid en klimaat zoals gerapporteerd door pedagogisch professionals POV - 2025

	POV (N = 27 groepen)			
Pedagogisch beleid en klimaat	***N***	**Range**	***M***	***SD***
Stabiliteit groepen	44	2.25-5.00	3.73	0.68
Opendeurenbeleid	44	1.00-4.50	1.89	0.89
Kinderparticipatie	44	1.33-4.17	2.98	0.62
Contact met ouders (%)	44	0.27-0.80	0.56	0.13
Multiculturele groepspraktijken	44	1.33-4.50	3.24	0.73
Groepssocialisatie	44	2.00-5.00	4.03	0.64

Tabel 3.10 Activiteitenaanbod zoals gerapporteerd door pedagogisch professionals POV - 2025

	POV (N = 27 groepen)			
Activiteitenaanbod	***N***	**Range**	***M***	***SD***
Exploratie-motorische ontwikkeling	44	2.67-7.00	5.00	0.97
Samenspel	44	3.20-7.00	5.33	0.94
Creatieve en musische activiteiten	44	2.43-6.00	3.86	0.92
Taal & geletterdheid	44	2.71-7.00	4.97	1.00
Ontluikend rekenen	44	1.80-6.80	3.55	1.26
Wetenschap & technologie	44	1.00-6.00	2.98	1.38
Burgerschapsvorming	44	1.00-5.67	3.09	1.07
Buitenactiviteiten & uitstapjes	44	1.63-4.63	3.18	0.63

Bijlage C – Buitenschoolse opvang

Tabel 4.1 Geobserveerde proceskwaliteit in de buitenschoolse opvang op domeinniveau - 2025

	BSO (N = 33 groepen)		
Proceskwaliteit	**Range**	***M***	***SD***
Emotionele kwaliteit	3.65-6.85	5.82	0.65
Educatieve kwaliteit	2.05-5.00	3.60	0.67

Tabel 4.2 Geobserveerde kwaliteit van interacties op observatiecyclus en groepsniveau in de buitenschoolse opvang - 2025

	BSO (N = 132 observaties)			BSO (N = 33 groepen)		
Structurele kenmerken	**Range**	***M***	***SD***	**Range**	***M***	***SD***
Aantal kinderen	1.00-33.00	12.45	7.13	2.75-33.00	12.45	6.00
Aantal volwassenen	1.00-4.00	1.78	0.76	1.00-4.00	1.78	0.60
Beroepskracht-kind ratio	1.00-32.00	7.28	4.27	2.75-22.50	7.28	3.47
CLASS Emotioneel	**Range**	***M***	***SD***	**Range**	***M***	***SD***
Positieve sfeer	2.00-7.00	5.64	1.30	2.50-7.00	5.64	1.06
Negatieve sfeer (R)	5.00-7.00	6.94	0.27	6.25-7.00	6.94	0.18
Sensitiviteit	1.00-7.00	5.51	1.42	2.25-7.00	5.55	1.03
Kindperspectief	2.00-7.00	5.58	1.09	3.75-6.75	5.58	0.67
Begeleiding gedrag	1.00-7.00	5.39	1.43	1.50-6.75	5.39	1.09
Gemiddelde emotionele kwaliteit	3.40-7.00	5.82	0.82	3.65-6.85	5.82	0.65
CLASS Educatief	**Range**	***M***	***SD***	**Range**	***M***	***SD***
Productiviteit	1.00-7.00	5.73	1.40	2.75-7.00	5.73	1.09
Educatieve werkvormen	1.00-7.00	4.17	1.41	2.25-6.50	4.17	0.87
Conceptontwikkeling	1.00-6.00	1.98	1.10	1.00-4.50	1.98	0.69
Kwaliteit feedback	1.00-7.00	2.80	1.36	1.25-4.75	2.80	0.89
Taalstimulering	1.00-7.00	3.33	1.24	1.50-6.00	3.33	0.86
Gemiddelde educatieve kwaliteit	1.20-6.80	3.60	0.96	2.05-5.00	3.60	0.67
Groepssocialisatie	**Range**	***M***	***SD***	**Range**	***M***	***SD***
Groepssocialisatie	1.00-7.00	3.65	1.56	1.25-6.50	3.65	1.09

Tabel 4.3 Geobserveerde kwaliteit van interacties op observatiecyclus niveau in de buitenschoolse opvang met een uitsplitsing naar type activiteit - 2025

	BSO (N = 132 observaties)						
	N	Emotioneel		Educatief		Groepssocialisatie	
Activiteit	**%**	***M***	***SD***	***M***	***SD***	***M***	***SD***
Eten/drinken	28.0	5.78	0.80	3.44^{ad}	0.88	3.68	1.47
Spel	31.8	5.82	0.87	3.49^{be}	1.00	3.62	1.68
Creatief	15.9	5.83	0.73	4.05^{def}	0.89	3.43	1.57
Educatief	7.6	6.04	1.01	4.16^{abc}	1.20	4.10	1.85
Buiten spelen	15.9	5.71	0.83	3.45^{cf}	0.75	3.67	1.46
Overig[1]	0.8	6.80	-	2.60	-	4.00	-

[1]Betrof slechts één observaties, waardoor er geen standaardafwijking gerapporteerd wordt.

Noot. Gemiddelden met dezelfde letters verschillen significant van elkaar. Gemiddelden met verschillende cijfers verschillen significant van elkaar ($p < .10$)

Tabel 4.4 Geobserveerde kwaliteit op basis van de NCKO-schalen op het niveau van de individuele pedagogisch medewerker en per groep - 2025

	BSO (N = 56 PP-s)			BSO (N = 30 groepen)		
Verzorgend	**Range**	***M***	***SD***		***M***	***SD***
Emotionele ondersteuning	2.17-5.00	3.69	0.57	2.89-4.50	3.70	0.43
Sensitief	2.00-5.00	3.69	0.59	2.78-4.50	3.69	0.45
Responsief	2.00-5.00	3.70	0.61	2.83-4.50	3.71	0.43
Autonomie	2.67-4.33	3.53	0.37	2.89-4.33	3.55	0.30
Niet-intrusieve stijl	2.67-4.33	3.62	0.40	2.88-4.17	3.63	0.33
Stimulering autonomie	2.67-4.50	3.44	0.39	2.89-4.50	3.46	0.32
Regie & leiding	2.38-4.50	3.58	0.50	2.94-4.50	3.59	0.37
Structureren	2.25-4.83	3.63	0.53	2.88-4.83	3.65	0.42
Ingrijpen, niet permissieve stijl	2.33-4.67	3.53	0.55	2.83-4.33	3.53	0.37
Totaal Verzorgend	2.56-4.56	3.60	0.41	2.98-4.42	3.61	0.32
Educatief	**Range**	***M***	***SD***		***M***	***SD***
Praten en uitleggen	2.25-4.67	3.36	0.59	2.63-4.33	3.38	0.44
Ontwikkelingsstimulering	1.33-4.00	2.79	0.70	1.89-4.00	2.82	0.46
Begeleiding van interacties	1.00-4.00	2.49	0.53	1.67-3.50	2.49	0.36
Stimulering positieve interacties	1.00-4.00	2.42	0.55	1.67-3.50	2.42	0.38
Omgang negatieve interacties	1.00-4.00	2.98	0.91	1.00-4.00	3.00	0.80
Totaal Educatief	2.00-4.00	2.88	0.49	2.33-3.83	2.89	0.36

Tabel 4.5 Geobserveerde kwaliteit op basis van de BSO schaal - 2025

	BSO (N = 33 groepen)		
Subschalen	**Range**	***M***	***SD***
Ruimte en inrichting	2.00-5.00	3.74	0.77
Binnenruimte	1.33-5.00	3.49	0.97
Buitenruimte	1.50-5.00	4.11	1.01
Materiaal en activiteiten	1.25-3.88	2.79	0.59
Proceskwaliteit	1.86-5.00	4.30	0.81
Interacties	2.00-5.00	4.26	0.81
Groepsfunctioneren	1.50-5.00	4.41	0.91
Organisatorisch	2.17-4.22	3.22	0.47
Groepsindeling	1.75-5.00	3.68	0.84
Pedagogisch beleid	1.00-4.00	2.07	0.79
Samenwerking	1.33-5.00	3.08	0.90
Diversiteit[1]	1.00-4.25	2.27	0.95

[1] Diversiteit is gemeten op een 7-puntsschaal in tegenstelling tot de overige BSO schalen die een 5-puntsschaal hebben.

Tabel 4.6 Achtergrond van de pedagogisch professionals BSO - 2025

	BSO (N = 23 groepen)			
Achtergrond PM	***N***	**Range**	***M***	***SD***
Leeftijd	41	20.00-60.00	34.07	10.92
Werktijd in uren	40	4.00-40.00	24.11	7.93
Werkervaring	40	0.00-38.00	8.71	9.52
Vooropleiding	40	1.00-7.00	5.13	1.16
Vervolgopleiding	40	2.00-7.00	5.33	0.97
Vast contract (%)	40		62.50	0.49

Tabel 4.7 Samenstelling van de groep zoals gerapporteerd door pedagogisch professionals BSO - 2025

	BSO (N = 23 groepen)			
Groepssamenstelling	***N***	**Range**	***M***	***SD***
Groepsgrootte drukste dagen	37	7.67-41.67	23.53	9.86
Beroepskracht-kind ratio drukste dagen	37	6.17-12.17	9.44	1.65
Kleuters (4-6)	29	0.12-1.00	0.42	0.23
Jonge schoolkinderen (6-9)	34	0.10-0.88	0.43	0.16
Oudere schoolkinderen (9-12)	30	0.06-0.67	0.28	0.16
Lage SES	19	0.00-1.00	0.23	0.24
Migratieachtergrond	18	0.00-0.92	0.23	0.24
Zorgbehoefte	31	0.00-0.76	0.19	0.22
Taalondersteuning	28	0.00-0.30	0.06	0.09
Beperking	29	0.00-0.20	0.02	0.04
Gedragsondersteuning	29	0.00-0.50	0.12	0.15
Vluchteling	29	0.00-0.04	0.00	0.01
Overig	27	0.00-0.04	0.00	0.01

Tabel 4.8 Werkbeleving en professionalisering zoals gerapporteerd door pedagogisch professionals BSO - 2025

	BSO (N = 23 groepen)			
Werkbeleving	***N***	**Range**	***M***	***SD***
Werktevredenheid	37	3.67-5.92	4.86	0.52
Werkinclusie	37	4.00-6.00	5.25	0.57
Werkstress	37	1.00-5.60	2.69	1.01
Teamcohesie	37	3.00-5.80	4.71	0.64
Continue professionalisering	37	1.50-3.60	2.20	0.50
Teamgerichte professionalisering	37	1.11-4.67	2.74	0.84
Frequentie teamoverleg	36	0.00-8.00	4.39	2.14
Reflectie en toepassing	37	2.00-4.83	3.37	0.73
Zelfvertrouwen (algemeen)	37	4.56-6.00	5.23	0.40
Zelfvertrouwen (diversiteit)	37	1.00-6.00	4.82	0.97

Tabel 4.9 Pedagogisch beleid en klimaat zoals gerapporteerd door pedagogisch professionals BSO - 2025

	BSO (N = 23 groepen)			
Pedagogisch beleid en klimaat	***N***	**Range**	***M***	***SD***
Stabiliteit groepen	40	1.00-5.00	3.15	0.98
Opendeurenbeleid	40	1.00-5.00	2.76	1.32
Kinderparticipatie	40	2.50-4.67	3.52	0.52
Contact met ouders	38	0.00-0.67	0.38	0.14
Multiculturele groepspraktijken	37	1.00-4.00	2.93	0.95
Groepssocialisatie	37	2.78-5.00	4.12	0.61
Gebruik (sociale) media	39	1.00-5.00	2.52	0.99

Tabel 4.10 Activiteitenaanbod zoals gerapporteerd door pedagogisch professionals BSO - 2025

	BSO (N = 23 groepen)			
Activiteitenaanbod	***N***	**Range**	***M***	***SD***
Exploratie-motorische ontwikkeling	40	2.17-5.50	3.54	0.90
Samenspel	40	2.71-6.00	4.15	0.83
Creatieve en musische activiteiten	40	1.00-4.29	1.87	0.73
Taal & geletterdheid	38	1.43-4.57	2.62	0.64
Ontluikend rekenen	38	1.00-4.40	2.11	0.75
Wetenschap & technologie	38	1.00-4.50	2.13	0.73
Burgerschapsvorming	38	1.00-5.83	2.29	1.12
Buitenactiviteiten & uitstapjes	37	2.17-5.83	3.67	0.78

Bijlage D – Kindmetingen

Tabel 6.1 Individuele interacties van kinderen geaggregeerd naar groepsniveau - KDV

	2017-2019 (N = 59 groepen)			2021-2023 (N = 54 groepen)			2024-2025 (N = 44 groepen)		
Domein	**Range**	***M***	***SD***	**Range**	***M***	***SD***	**Range**	***M***	***SD***
Interacties met PP-s	1.42-6.13	3.98[a]	0.90	2.30-5.50	4.08	0.74	2.20-5.81	4.22[a]	0.81
Interacties met peers	1.33-4.78	2.93	0.80	1.33-4.56	2.78[b]	0.66	1.93-4.38	3.16[b]	0.65

Noot. Gemiddelden met dezelfde letters verschillen significant van elkaar ($p < .05$)

Tabel 6.2 Individuele interacties van kinderen geaggregeerd naar groepsniveau - POV

	2017-2019 (N = 94 groepen)			2021-2023 (N = 83 groepen)			2024-2025 (N = 58 groepen)		
Domein	**Range**	***M***	***SD***	**Range**	***M***	***SD***	**Range**	***M***	***SD***
Interacties met PP-s	1.93-5.57	4.05	0.70	2.67-6.50	4.03	0.64	2.94-5.50	4.14	0.67
Interacties met peers	1.67-4.21	2.81	0.59	1.80-4.56	2.72[a]	0.50	1.83-4.40	2.89[a]	0.57

Noot. Gemiddelden met dezelfde letters verschillen significant van elkaar (p < .05)

Tabel 6.3 Individuele interacties van kinderen geaggregeerd naar groepsniveau - BSO

	2017-2019 (N = 79 groepen)			2021-2023 (N = 70 groepen)			2024-2025 (N = 57 groepen)		
Domein	**Range**	***M***	***SD***	**Range**	***M***	***SD***	**Range**	***M***	***SD***
Interacties met PP-s	1.29-6.40	3.64[ab]	0.96	1.94-6.00	3.98[a]	0.75	2.00-5.60	3.82[b]	0.89
Interacties met peers	1.89-5.67	3.74[c]	0.78	1.89-5.67	3.54[c]	0.79	2.17-4.89	3.70	0.63

Noot. Gemiddelden met dezelfde letters verschillen significant van elkaar (p < .05)

Tabel 6.4 Aantal observaties per type activiteit.

	KDV		POV		BSO	
Activiteit	**Aantal**	**%**	**Aantal**	**%**	**Aantal**	**%**
Eten/drinken	610	46.4	751	33.5	734	44.1
Spel	163	12.4	302	13.5	242	14.6
Creatief	85	6.5	233	10.4	314	18.9
Educatief	362	27.5	889	39.6	213	12.8
Buiten spelen	53	4.0	26	1.2	126	7.6
Overig	42	3.2	43	1.9	34	2.0

Tabel 6.5 Individuele interacties van kinderen met een uitsplitsing naar type activiteit - KDV

	Interacties PP-s		Interacties peers		Aantal volwassenen		Aantal kinderen	
Activiteit	***M***	***SD***	***M***	***SD***	***M***	***SD***	***M***	***SD***
Eten/drinken	4.01	1.55	2.97[1]	1.44	2.03[abc]	0.92	8.13[ef]	5.04
Spel	3.98	1.69	3.56[2]	1.58	1.37[ad]	0.61	5.25[fgh]	2.13
Creatief	4.31	1.51	2.76[1]	1.31	1.75	0.80	6.69[e]	3.01
Educatief	4.13	1.51	2.82[1]	1.24	1.72[bd]	0.76	7.82[g]	2.99
Buiten	4.19	1.58	3.11	1.19	1.62[c]	0.63	6.92	2.62
Overig	3.87	1.51	3.14	1.48	1.95	0.82	8.67[h]	4.12

Noot. Gemiddelden met dezelfde letters verschillen significant van elkaar. Gemiddelden met verschillende cijfers verschillen significant van elkaar (p < .05)

Tabel 6.6 Individuele interacties van kinderen met een uitsplitsing naar type activiteit - POV

	Interacties PP-er		Interacties peers		Aantal volwassenen		Aantal kinderen	
Activiteit	***M***	***SD***	***M***	***SD***	***M***	***SD***	***M***	***SD***
Eten/drinken	4.03	1.49	2.90[a]	1.38	1.99[ef]	0.75	8.66[il]	3.00
Spel	4.11	1.62	3.07[bc]	1.34	1.66[eg]	1.20	6.74[ijk]	3.02
Creatief	4.21	1.40	2.56[ab]	1.20	1.73[fh]	0.81	6.36[lmn]	2.77
Educatief	3.99	1.47	2.74[c]	1.23	1.99[gh]	0.79	8.95[jm]	3.39
Buiten	4.13	1.30	2.63	1.31	1.88	1.03	8.23	2.73
Overig	3.91	1.30	3.02	1.34	2.00	0.58	8.26[kn]	2.80

Noot. Gemiddelden met dezelfde letters verschillen significant van elkaar. Gemiddelden met verschillende cijfers verschillen significant van elkaar ($p < .05$)

Tabel 6.7 Individuele interacties van kinderen met een uitsplitsing naar type activiteit - BSO

	Interacties PP-s		Interacties peers		Aantal volwassenen		Aantal kinderen	
Activiteit	***M***	***SD***	***M***	***SD***	***M***	***SD***	***M***	***SD***
Eten/drinken	3.79[a]	1.55	3.61[1]	1.53	1.58[e]	0.71	8.93[ghi1]	3.78
Spel	3.17[abc]	1.66	4.08[2]	1.54	1.50	0.78	6.42[g]	3.56
Creatief	3.92[b]	1.63	3.40[1]	1.56	1.35[ef]	0.66	5.72[2]	2.71
Educatief	4.01[cd]	1.67	3.60[1]	1.47	1.50	0.73	7.24[h1]	4.03
Buiten	3.44[d]	1.68	3.80	1.48	1.60[f]	0.74	7.15[i1]	3.69
Overig	3.71	1.93	3.65	1.55	1.59	0.66	7.79[1]	4.34

Noot. Gemiddelden met dezelfde letters verschillen significant van elkaar. Gemiddelden met verschillende cijfers verschillen significant van elkaar ($p < .05$)

Tabel 6.8 Individuele ervaringen van kinderen geaggregeerd naar groepsniveau - KDV

	2017-2019 (N = 59 groepen)			2021-2023 (N = 54 groepen)			2024-2025 (N = 44 groepen)		
Domein	**Range**	***M***	***SD***	**Range**	***M***	***SD***	**Range**	***M***	***SD***
Speel/werkhouding	3.17-5.63	4.37[a]	0.54	3.50-5.67	4.31[b]	0.48	3.67-6.25	4.78[ab]	0.58
Gedrag in de groep	5.78-7.00	6.66[c]	0.23	5.58-7.00	6.64	0.20	5.89-6.93	6.58[c]	0.25

Noot. Gemiddelden met dezelfde letters verschillen significant van elkaar ($p < .05$)

Tabel 6.9 Individuele ervaringen van kinderen geaggregeerd naar groepsniveau - POV

	2017-2019 (N = 94 groepen)			2021-2023 (N = 83 groepen)			2024-2025 (N = 58 groepen)		
Domein	**Range**	***M***	***SD***	**Range**	***M***	***SD***	**Range**	***M***	***SD***
Speel/werkhouding	3.00-5.58	4.35[a]	0.51	3.17-6.00	4.29[b]	0.50	3.00-5.80	4.57[ab]	0.50
Gedrag in de groep	5.60-7.00	6.61[c]	0.26	5.60-7.00	6.51[c]	0.23	5.97-7.00	6.55	0.23

Noot. Gemiddelden met dezelfde letters verschillen significant van elkaar ($p < .05$)

Tabel 6.10 Individuele ervaringen van kinderen geaggregeerd naar groepsniveau - BSO

	2017-2019 (N = 79 groepen)			2021-2023 (N = 70 groepen)			2024-2025 (N = 57 groepen)		
Domein	**Range**	***M***	***SD***	**Range**	***M***	***SD***	**Range**	***M***	***SD***
Speel/werkhouding	2.94-6.00	4.59	0.64	3.33-5.79	4.59	0.59	3.59-5.59	4.72	0.50
Gedrag in de groep	4.96-7.00	6.67	0.31	6.11-7.00	6.61	0.19	5.78-6.93	6.60	0.23

Noot. Gemiddelden met dezelfde letters verschillen significant van elkaar ($p < .05$)

Tabel 6.11 Speel/werkhouding en gedrag van kinderen met een uitsplitsing naar type activiteit - KDV

	Speel/ werkhouding		Gedrag in de groep		Aantal volwassenen		Aantal kinderen	
Activiteit	***M***	***SD***	***M***	***SD***	***M***	***SD***	***M***	***SD***
Eten/drinken	4.34^{abc}	1.18	6.65^{1}	0.51	2.03^{efg}	0.92	8.13^{il}	5.04
Spel	4.69^{a}	1.43	6.52^{2}	0.64	1.37^{eh}	0.61	5.25^{ijk}	2.13
Creatief	4.90^{bd}	1.29	6.73^{1}	0.45	1.75	0.80	6.69^{l}	3.01
Educatief	4.42^{d}	1.30	6.64	0.46	1.72^{fh}	0.76	7.82^{j}	2.99
Buiten	4.88^{c}	1.19	6.65	0.36	1.62^{g}	0.63	6.92	2.62
Overig	4.54	1.22	6.73	0.38	1.95	0.82	8.67^{k}	4.12

Noot. Gemiddelden met dezelfde letters verschillen significant van elkaar. Gemiddelden met verschillende cijfers verschillen significant van elkaar ($p < .05$)

Tabel 6.12 Speel/werkhouding en gedrag van kinderen met een uitsplitsing naar type activiteit - POV

	Speel/ werkhouding		Gedrag in de groep		Aantal volwassenen		Aantal kinderen	
Activiteit	***M***	***SD***	***M***	***SD***	***M***	***SD***	***M***	***SD***
Eten/drinken	4.29^{ab}	1.19	6.57	0.54	1.99^{ef}	0.75	8.66^{il}	3.00
Spel	4.66^{ac}	1.32	6.50^{1}	0.68	1.66^{eg}	1.20	6.74^{ijk}	3.02
Creatief	4.65^{bd}	1.16	6.67^{2}	0.50	1.73^{fh}	0.81	6.36^{lmn}	2.77
Educatief	4.27^{cd}	1.34	6.53^{1}	0.58	1.99^{gh}	0.79	8.95^{jm}	3.39
Buiten	4.73	1.26	6.56	0.53	1.88	1.03	8.23	2.73
Overig	4.08	1.17	6.42	0.71	2.00	0.58	8.26^{kn}	2.80

Noot. Gemiddelden met dezelfde letters verschillen significant van elkaar. Gemiddelden met verschillende cijfers verschillen significant van elkaar ($p < .05$)

Tabel 6.13 Speel/werkhouding en gedrag van kinderen met een uitsplitsing naar type activiteit - BSO

	Speel/ werkhouding		Gedrag in de groep		Aantal volwassenen		Aantal kinderen	
Activiteit	***M***	***SD***	***M***	***SD***	***M***	***SD***	***M***	***SD***
Eten/drinken	4.27^{2}	1.21	6.62^{ab}	0.49	1.58^{g}	0.71	8.93	3.78
Spel	4.85^{1}	1.30	6.58^{c}	0.57	1.50	0.78	6.42	3.56
Creatief	4.93^{1}	1.12	6.76^{bcdef}	0.45	1.35^{gh}	0.66	5.72	2.71
Educatief	4.85^{1}	1.19	6.58^{d}	0.50	1.50	0.73	7.24	4.03
Buiten	4.82^{1}	1.28	6.45^{ae}	0.68	1.60^{h}	0.74	7.15	3.69
Overig	4.44	1.46	6.41^{f}	0.72	1.59	0.66	7.79	4.34

Noot. Gemiddelden met dezelfde letters verschillen significant van elkaar. Gemiddelden met verschillende cijfers verschillen significant van elkaar ($p < .05$)

Tabel 6.14 Geobserveerde kwaliteit van welbevinden per observatie en per groep – KDV, POV, BSO

	2021-2023			2024-2025		
Observatiecyclus niveau	***M***	***SD***	***N***	***M***	***SD***	***N***
Kinderdagopvang	5.21^{a}	1.12	442	5.45^{a}	1.20	390
Peuteropvang	5.12^{b}	1.13	831	5.29^{b}	1.19	548
Buitenschoolse opvang	5.32	1.17	503	5.36	1.22	456
Groepsniveau	***M***	***SD***	***N***	***M***	***SD***	***N***
Kinderdagopvang	5.22	0.53	54	5.42	0.57	44
Peuteropvang	5.13	0.45	83	5.26	0.50	58
Buitenschoolse opvang	5.36	0.60	70	5.37	0.47	57

Noot. Gemiddelden met dezelfde letters verschillen significant van elkaar ($p < .05$)

Tabel 6.15 Beschrijvende statistieken van de indicatoren van de nieuwe welbevinden schaal.

	KDV (N = 873 observatiecycli)			POV (N = 1569 observatiecycli)			BSO (N = 1132 observatiecycli)		
Indicatoren	**Range**	***M***	***SD***	**Range**	***M***	***SD***	**Range**	***M***	***SD***
Sociale verbintenis anderen	1.00-5.00	3.72	1.09	1.00-5.00	3.57	1.11	1.00-5.00	3.83	1.08
Positieve emotionele expressie	1.00-5.00	3.54	1.19	1.00-5.00	3.46	1.16	1.00-5.00	3.55	1.19
Geen negatieve emo. expressie	1.00-5.00	4.63	0.78	1.00-5.00	4.58	0.81	1.00-5.00	4.63	0.80
Verbintenis met de context	1.00-5.00	4.02	1.04	1.00-5.00	3.92	1.06	1.00-5.00	4.04	1.00

Tabel 6.16 Welbevinden van kinderen in de kinderdagopvang met een uitsplitsing naar type activiteit.

KDV (N = 873)				
			Welbevinden	
Activiteit	***N***	**%**	***M***	***SD***
Eten/drinken	404	46.3	5.25	1.18
Spel	100	11.45	5.49	1.16
Creatief	53	6.07	5.57	1.03
Educatief	250	28.64	5.32	1.17
Buiten spelen	47	5.38	5.40	1.12
Overig	19	2.18	4.95	1.43

Noot. Gemiddelden met dezelfde letters verschillen significant van elkaar. Gemiddelden met verschillende cijfers verschillen significant van elkaar ($p < .05$)

Tabel 6.17 Welbevinden van kinderen in de peuteropvang met een uitsplitsing naar type activiteit.

POV (N = 1569)				
			Welbevinden	
Activiteit	***N***	**%**	***M***	***SD***
Eten/drinken	535	34.1	5.08	1.17
Spel	226	14.4	5.30	1.10
Creatief	149	9.5	5.31	1.14
Educatief	621	39.6	5.14	1.21
Buiten spelen	18	1.1	5.00	1.24
Overig	20	1.3	4.95	1.10

Noot. Gemiddelden met dezelfde letters verschillen significant van elkaar. Gemiddelden met verschillende cijfers verschillen significant van elkaar ($p < .05$)

Tabel 6.18 Welbevinden van kinderen in de buitenschoolse opvang met een uitsplitsing naar type activiteit.

BSO (N = 1132)				
			Welbevinden	
Activiteit	***N***	**%**	***M***	***SD***
Eten/drinken	504	44.5	5.26	1.21
Spel	154	13.6	5.49	1.17
Creatief	239	21.1	5.21[a]	1.17
Educatief	143	12.6	5.45	1.11
Buiten spelen	73	6.4	5.64[a]	1.07
Overig	19	1.7	5.32	1.29

Noot. Gemiddelden met dezelfde letters verschillen significant van elkaar. Gemiddelden met verschillende cijfers verschillen significant van elkaar ($p < .05$)

Bijlage E – Onderzoeksopzet

Tabel 7.5 Respons en redenen van non-respons per meting

	2017	2018	2019	2021	2022	2023	2024	2025	Totaal
KDV	***N* (%)**	***N* (%)**	***N* (%)**	***N* (%)**	***N* (%)**	***N* (%)**	***N* (%)**	***N* (%)**	***N* (%)**
Respons	31 (43%)	30 (31%)	32 (29%)	24 (52%)	30 (29%)	33 (38%)	34 (39%)	34 (35%)	248 (35%)
Non-respons	41 (57%)	68 (69%)	79 (71%)	22 (48%)	73 (71%)	55 (62%)	54 (61%)	64 (65%)	456 (65%)
Totaal benaderd	72 (100%)	98 (100%)	111 (100%)	46 (100%)	103 (100%)	88 (100%)	88 (100%)	98 (100%)	704 (100%)
POV	***N* (%)**	***N* (%)**	***N* (%)**	***N* (%)**	***N* (%)**	***N* (%)**	***N* (%)**	***N* (%)**	***N* (%)**
Respons	33 (52%)	34 (44%)	32 (62%)	30 (41%)	29 (44%)	33 (54%)	32 (30%)	31 (44%)	254 (45%)
Non-respons	30 (48%)	43 (56%)	20 (38%)	43 (59%)	37 (56%)	28 (46%)	73 (70%)	40 (56%)	314 (55%)
Totaal benaderd	63 (100%)	77 (100%)	52 (100%)	73 (100%)	66 (100%)	61 (100%)	105 (100%)	71 (100%)	568 (100%)
BSO	***N* (%)**	***N* (%)**	***N* (%)**	***N* (%)**	***N* (%)**	***N* (%)**	***N* (%)**	***N* (%)**	***N* (%)**
Respons	33 (59%)	31 (32%)	32 (30%)	29 (42%)	31 (36%)	32 (45%)	32 (42%)	33 (42%)	253 (40%)
Non-respons	23 (41%)	66 (68%)	74 (70%)	40 (58%)	54 (64%)	39 (55%)	45 (58%)	46 (58%)	387 (60%)
Totaal benaderd	56 (100%)	97 (100%)	106 (100%)	69 (100%)	85 (100%)	71 (100%)	77 (100%)	79 (100%)	640 (100%)
GO	***N* (%)**	***N* (%)**	***N* (%)**	***N* (%)**	***N* (%)**	***N* (%)**	***N* (%)**	***N* (%)**	***N* (%)**
Respons	57 (12%)	39 (10%)	41 (18%)	29 (15%)	32 (19%)	33 (14%)	23 (10%)	33 (19%)	287 (14%)
Non-respons	423 (88%)	362 (90%)	181 (82%)	169 (85%)	133 (81%)	202 (89%)	197 (90%)	144 (81%)	1811 (86%)
Totaal benaderd	480 (100%)	401 (100%)	222 (100%)	198 (100%)	165 (100%)	235 (100%)	220 (100%)	177 (100%)	2098 (100%)

Colofon

Titel	Kwaliteit van de Nederlandse kinderopvang. De kinderdagopvang, peuteropvang, buitenschoolse opvang en gastouderopvang in beeld.
Auteur	Bodine Romijn, Pauline Slot, IJsbrand Jepma, Paulien Muller, Merel Breedeveld, Vaso Tiliopoulou & Paul Leseman
Datum	Juni 2026
Project	LKK 2021-2025

Landelijke Kwaliteitsmonitor Kinderopvang

(030) 232 62 00

info@monitorlkk.nl

www.monitorlkk.nl

Universiteit Utrecht

SARDES